

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ (NEU) NEAR EAST UNIVERSITY

MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ

JOURNAL OF FACULTY OF ARCHITECTURE

LE DESIGN DE 'PA PA'

CONGRESS

pa
pa
pa

topics

pandemic period and the new understanding of space
pandemic situations and the spacial transformations
pandemic situation and education
pandemic and design
pandemic situation and psychology
pandemic situation and society
pandemic and open urban spaces
pandemic and old buildings
pandemic and sport
pandemic and cultural heritage
pandemic and art
pandemic and communication

pandemic

paradoxes

ONLINE CONGRESS ORGANIZED BY THE
DEPARTMENT OF **INTERIOR ARCHITECTURE**

LIFE & SPACE 21
1st INTERNATIONAL CONGRESS

Eylül-September 2021

Cilt-Volume: 3

Sayı-Issue:2

ISSN: 2687-2757

Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları

YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi / NEU Journal of Faculty of Architecture

Uluslararası, Hakemli Dergi / International, Refereed Journal

Eylül-September 2021 / Cilt-Volume 03 / Sayı-Issue 02

ISSN: 2687-2757

Dergi Kuruluş Tarihi / Foundation Year of the Journal

2019

Editör / Editor

Prof. Dr. A. Zeynep Onur

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Doç. Dr. Buket Asilsoy

Yrd. Doç. Dr. Can Kara

Adres ve İletişim

Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138

Lefkoşa / KKTC

Mersin 10 – TÜRKİYE

Tel: +90 (392) 223 64 64 / +90 (392) 680 20 00

Faks: +90 (392) 223 64 61

<http://dergi.neu.edu.tr/>

Dergi İletişim

mimarlik.dergi@neu.edu.tr

Dergi Kapak Tasarım

Özge Mercan-Evre Selhanoğlu

Web Tasarım NEU Bilgi İşlem Dairesi

Orhan Özkılıç

Yayın ve Danışma Kurulu / Editorial and Advisory Board

Prof. Dr. Amir Kabir Sadeghi

Girne Üniversitesi (Kyrenia University)

Prof. Dr. Derya Oktay

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Ondokuz Mayıs University)

Prof. Dr. Harun Özer

Yakın Doğu Üniversitesi (Near East University)

Prof. Dr. Mehmet Tunçel

Erciyes Üniversitesi (Erciyes University)

Prof. Dr. Mukaddes Polay

Doğu Akdeniz Üniversitesi (Eastern Mediterranean University)

Prof. Dr. Özge Özden Fuller

Yakın Doğu Üniversitesi (Near East University)

Prof. Dr. Salih Gücel

Yakın Doğu Üniversitesi (Near East University)

Prof. Dr. Sevinç Kurt

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (Cyprus International University)

Prof. Dr. Türköz Kolozali

Girne Üniversitesi (Kyrenia University)

Assoc. Prof. Dr. Asu Tozan

Doğu Akdeniz Üniversitesi (Eastern Mediterranean University)

Assoc. Prof. Dr. Cemil Atakara

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (Cyprus International University)

Assoc. Prof. Dr. Devrim Yücel Besim

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (Cyprus International University)

Assoc. Prof. Dr. Hakan Sağlam

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Ondokuz Mayıs University)

Assoc. Prof. Dr. Nilüfer Kart Aktaş

İstanbul Üniversitesi (İstanbul University)

Assoc. Prof. Dr. Hande Sanem Çınar

İstanbul Üniversitesi (İstanbul University)

Assoc. Prof. Dr. Türkan Ulusu Uraz

Doğu Akdeniz Üniversitesi (Eastern Mediterranean University)

Assoc. Prof. Dr. Zihni Turkan

Yakın Doğu Üniversitesi (Near East University)

YAZARLARA NOTLAR

Dergi Hakkında

YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi (YDÜ-MFD), Yakın Doğu Üniversitesi'nin uluslararası, hakemli ve bilimsel bir yayınıdır. Dergiye Mimarlık Fakültesi kurum olarak ev sahipliği yapmaktadır. Mimarlık, iç mimarlık, kent planlama ve tasarım, peyzaj planlama ve tasarım alanlarının yanı sıra kent kavramının analizi bağlamında tarih, sosyoloji, sanat tarihi, ekoloji, coğrafya ve arkeoloji ile semiyotik konularında orijinal bilimsel makaleleri yayımlamaktadır.

Dergi, senede iki defa Eylül ve Mart aylarında, e-dergi olarak yayınlanmaktadır. Derginin yazım dili Türkçe veya İngilizce'dir. Türkçe makalelerde İngilizce özet, İngilizce makalelerde Türkçe özet bulunmalıdır. Dergiye yazı teslimi çalışmanın daha önce yayımlanmadığı anlamına gelmektedir.

Makalelerin Hazırlanması

Makaleler derginin yazım kurallarına göre hazırlanmalıdır. Dolayısıyla dergiye gönderilen çalışma makale şablonuna yüklenerek gönderilmelidir.

- Gönderilen makalelerin uzunluğu başlık, özet, anahtar kelimeler ve kaynakça dahil en fazla 8000 kelime olmalıdır ve toplamda 20 sayfayı geçmemelidir. 15 kelimeyi geçmeyen başlığın ardından yazar(lar)ın isimleri ve bağlı olduğu kurumlar yazılmalıdır. Sonrasında 300 kelimelik özet kısmı ve 3-5 adet anahtar kelime yazılmalıdır. Özeti ardından ise sırasıyla giriş bölümüyle başlayan ana metin yazılmalıdır. Son olarak kaynakça bölümü eklenmelidir. Makaleler, APA 6.0 Yazım Kuralları ile yazılmalıdır.
- Tüm yazılar 12 punto, Times New Roman ve tek aralıklı olmalıdır. Sadece makale başlığı 14 punto, kalın ve sadece ilk harfleri büyük yazılacaktır; makale içerisindeki ana başlıklar ise 12 punto, kalın, tamamı büyük harflerle, Times New Roman yazılmalıdır. Alt başlıklar da 12 punto, kalın, sadece ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Başlık ve alt başlıklar numaralandırılmalıdır. Gönderilen metnin tamamı, A4 kâğıdın alt ve üstünde ve yanlarında 2,5cm boşluk kalacak şekilde yazılmış olmalıdır.

İntihal için Tarama

Makale ile birlikte, etik olmayan durumlar ve intihal tespiti amacıyla Turnitin veya iThenticate raporu da gönderilmelidir. Benzerlik oranının toplamda %20'yi geçmemesi gerekmektedir.

Tablo, şekil, grafik ve fotoğraflar

Tüm tablo, şekil ve grafikler hem aynı metin dosyasında hem de ayrı olarak gönderilmelidir. Metin içerisindeki bütün çizelge, grafik ve diyagramlara şekil denilmeli ve birbirini izleyen numaralar verilmelidir. Her şekil ve tabloya Arap rakamları ile bir numara verilmelidir. Şekil başlığı şekilden sonra, tablo başlığı ise tablodan önce yazılmalıdır ve metin içinde atıf yapılmalıdır.

Resim, fotoğraf, plan, harita, çizim, grafik gibi görsel malzemeler, “tiff” yoksa “jpeg” olarak ayrı dosyalar şeklinde teslim edilmelidir. Resimlerin yatay kenarı en az 10 cm ve çözünürlükleri en az “300 dpi” olmalı, bir başka deyişle kısa kenar en az 1200 “pixel” olmalı.

Makalelerin Değerlendirilmesi

Öncelikle makalenin derginin yazım ve biçim kurallarına uygunluğu kontrol edilecektir. Derginin yazım ve biçim kurallarına uygunluğu olmayan makaleler hakeme gönderilmez. Gerekli düzeltmelerin yapılması için geri gönderilir. Hakem sürecinin tamamlanmasının ardından ise dergiye gönderilen makalenin basımı hususunda olumlu veya olumsuz görüş verilir.

Kaynak Gösterimi

Gönderilen yazılarda kaynakça gösteriminde uluslararası geçerliliği olan “APA 6.0 Yazım Kuralları ve Kaynak Gösterim Biçimi” kullanılacaktır.

Kitap Referansları

Abisel, N. (2006). *Sessiz Sinema*. Ankara: Deki.

Abisel, N., Arslan, U.T., Behçetoğulları, P., Karadoğan, A., Öztürk, S.R. & Ulusay, N. (2005). *Çok Tuhaf Çok Tanıdık*. İstanbul: Metis.

Özbek, M. (Ed.) (2005). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil.

Kejanlıoğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. Meral Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* içinde (s. 689-713). İstanbul: Hil.

Makale Referansları

Barr, S., & Gilg, A. W. (2006). Sustainable lifestyles: Framing environmental action in and around the home. *Geoforum*, 37 (6), 906–920

Song, Y., & Knaap, G. J. (2003). New urbanism and housing values: A disaggregate assessment. *Journal of Urban Economics*, 54, 218–238.

Yazar(lar)ın Sorumluluğu

Dergide yayınlanan görüşler yazarlara aittir. Yazarlar basılmış halde olan makalelerinde bulunan bilgilerin tüm sorumluluğunu üstlenirler. Dergi bu makalelerin sorumluluğunu üstlenmez.

Basım Hakkı

Dergide basılmış bir makalenin tamamı veya bir kısmı başka bir dergide basılamaz veya konferans vb. herhangi bir etkinlikte kullanılamaz.

NOTES FOR AUTHORS

About Journal

NEU Journal of Faculty of Architecture (NEU-JFA) is an international, refereed, semi-annual, scientific publication released by Near East University (NEU). Faculty of Architecture is the hosting institution of the journal. The journal publishes original scientific articles in the context of architecture, interior architecture, urban planning and design, landscape planning and design, as well as history, sociology, art history, ecology, geography, archeology and semiotics for the analysis of the concept of city.

NEU Journal of Architecture Faculty is published as online, twice a year in September and March. The language of the journal is both Turkish and English. English abstracts in Turkish articles and Turkish abstracts in English articles should be additionally written. Submission to the journal means that the study has not been published before.

Preparation of Manuscript

Manuscripts should be prepared according to the manuscript formatting requirements. Therefore, the study that will be submitted to the journal should firstly be arranged according to the article template.

- The length of the manuscript should be up to 8000 words including title, abstract, keywords and references and should not exceed 20 pages in total. After the title not exceeding 15 words, the names of the author (s) and the institutions they are attached should be written. Then, 300 words abstract and 3-5 key words should be written. After the abstract, the main text with introduction, literature review, methodology and conclusion should be written respectively. Finally, the references should be added. Articles should be written with APA 6.0 Style writing rules.
- The text should be written as 12-point, Times New Roman and single spaced. The article title must be 14-point, bold, Times New Roman. The main headings in the article are written in 12-point, bold and Times New Roman. Subtitles are written in 12-point and italic. Headings and subheadings are numbered. The paper layout is A4 with a space of 2,5cm at the top, bottom, left and right.

Originality and plagiarism

A similarity report accompanied by a Turnitin or iThenticate program for unethical cases and plagiarism should also be submitted with the manuscript. The similarity rate must be below 20% in total.

Figures, illustrations, tables and photos

All tables, figures and graphics should be sent both in the same text file and separately. All charts, graphs and diagrams in the text should be called figures and consecutive numbers should be given. Each figure and table should be given a number with Arabic numerals. The figure titles should be written before the figure and the table titles should be written after the table and all figures and tables must be cited in the text.

Visual materials such as pictures, photographs, plans, maps, drawings, graphics should be submitted as separate files as 'tiff' or 'jpeg'. The horizontal edge of the pictures should be at

least 10 cm and their resolution should be at least ‘300 dpi’, in other words the short side should be at least 1200 pixel.

Evaluation of the Manuscripts

Firstly, the compliance of the manuscript with the formatting requirements will be checked. Manuscripts which do not obey the formatting requirements of the journal, are not sent to the referee; it is sent back for the necessary corrections. Finally, after the review process, a positive or negative decision is given for publication.

References

APA 6.0 Style rules must be used for formatting, references and citations.

Book

Abisel, N. (2006). *Sessiz Sinema*. Ankara: Deki.

Abisel, N., Arslan, U.T., Behçetoğulları, P., Karadoğan, A., Öztürk, S.R. & Ulusay, N. (2005). *Çok Tuhaf Çok Tanıdık*. İstanbul: Metis.

Özbek, M. (Ed.) (2005). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil.

Kejanlıoğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. Meral Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* içinde (s. 689-713). İstanbul: Hil.

Article

Barr, S., & Gilg, A. W. (2006). Sustainable lifestyles: Framing environmental action in and around the home. *Geoforum*, 37 (6), 906–920

Song, Y., & Knaap, G. J. (2003). New urbanism and housing values: A disaggregate assessment. *Journal of Urban Economics*, 54, 218–238.

Author(s) Responsibility

The opinions published in the journal belong to the authors. The authors derive full responsibility for the information contained in their printed articles. The journal does not assume responsibility for these articles.

Right to Publish

Any part of an article published in the journal cannot be printed in another journal conference or event.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN	x
Ceren Doğan Dervişoğlu, İdil Ece Şener	1
Kamusal Alan Dönüşümünün Sanal Müze Pratikleri Üzerinden Değerlendirilmesi	
Ece Varol, Ahmet Melih Öksüz	18
Kamusal Alanların Mekân Kalitesi ve Salgın İlişkisi: Covid-19 ve Etkileri	
Özge Kandemir, Gökhan Ulusoy	36
Beyaz Kağıttan Beyaz Ekran: İç Mimari Sanal Tasarım Stüdyosu Deneyimi	
Fusun Seçer Karıptaş, Fatih Karıptaş	57
Pandemi Koşullarında Değişen Ofis İç Mekân Tasarımı	
Özge Mercan, Çağla Beyaz Bolat	71
Çevrimiçi Çalıştaylar ve İç Mimarlık Eğitimi: Le Design De PA PA Pandemi Paradokslar Çalıştayı Üzerinden Bir Değerlendirme	
Sümeyye Kurt, Meryem Karaaziz	81
Covid-19 Pandemisinin Psikososyal Alandaki Etkileri	
Berna Akpınar, Sena Şen, Asu Beşgen	92
Mekânın Duyusal Paradoksları: Blindness (Körlük) Film Üzerinden Bir Pandemi Okuması	
Emine Aylin Turna, Gülay Usta	115
Covid-19 Pandemisi'nde Evin Değişimi ve Evde Çalışma Ortamları	
Tuğba Levent Kasap	129
Covid-19 Salgın Sürecinde İçmimarlık Lisans Programı Öğretim Üyelerinin Eğitim Süreci Hakkında Görüşlerinin Değerlendirilmesi	
Naciye Derin Işıkoören, Serkad Hasan Işıkoören, Ayşe Ece Onur	149
Büyük Ölçekli Kurumların Tutarlı Görsel Kimlik Üretiminde Sayısal Veri Depolama ve İletim Sorunları ve COVID '19 Pandemi Dönemine Yansıması	
Canan Alev Mevlana, Meryem Karaaziz	158
Sosyal İzolasyon, Karantina ve Psikolojik Etkileri	

TABLE OF CONTENTS

FROM THE EDITOR	xi
Ceren Doğan Dervişoğlu, İdil Ece Şener	1
Evaluating the Public Space Transformation Through Virtual Museum Practices	
Ece Varol, Ahmet Melih Öksüz	18
The Relationship between Space Quality of Public Spaces and the Pandemic: Covid-19 and its Effects	
Özge Kandemir, Gökhan Ulusoy	36
From White Paper to White Screen: Interior Architecture Virtual Design Studio Experience	
Füsün Seçer Kariptaş, Fatih Kariptaş	57
Changing Office Interior Design in Pandemic Conditions	
Özge Mercan, Çağla Beyaz Bolat	71
Online Workshops and Interior Architecture Education: An Evaluation of Le Design De PA PA Pandemic Paradoxes Workshop	
Sümeyye Kurt, Meryem Karaaziz	81
The Effects of the Covid-19 Pandemic on the Psychosocial Area	
Berna Akpınar, Sena Şen, Asu Beşgen	92
Sensory Paradoxes of Space: Reading A Pandemic Through the Film 'Blindness'	
Emine Aylin Turna, Gülay Usta	115
Change of Home and Working Environments at Home in the Covid-19 Pandemic	
Tuğba Levent Kasap	129
Evaluation of the Views of the Interior Architecture Undergraduate Program Faculty Members on the Education Process in the Covid-19 Epidemic Process	
Naciye Derin Işıkören, Serkad Hasan Işıkören, Ayşe Ece Onur	149
The Problems of Digital Data Storage and Transmission in Coherent Visual Identity Production of Large Scale Institutions & Its Reflection in COVID '19 Pandemic Period	
Canan Alev Mevlana, Meryem Karaaziz	158
Social Isolation, Quarantine and Its Psychological Effects	

EDİTÖRDEN

“*PAndemix PAradokslar 2021 Sempozyumu*”

“Hayatımızda doğru bildiğimiz her şeyi yeniden sorgulamaya başladık pandemi ile... Mekanlarımızı da... Daha önce bizim için hiç önemli olduğunu fark edemediğimiz şeyler, bu gün özlemle uzaktan bakarak değerini anladığımız kavramlara dönüştü. Yeni bir hayata başlamak için, önceki hayatımızı güncellemeye koyulduk. Değişimin zorlukları, her alanda olduğu gibi yaşam alanlarımızda da beklenmedik bir anda kendisini gösteriyor.

Bu bağlamda, yaşam alanlarında zorluklar ve gereksinimlerden kaynaklanan değişimler ile komik ama aslında trajik olaylar yaşandı ve yaşanmaya devam etmektedir. Bu yaşananlar bizleri mekanın sorgulanmasına yöneltmiştir.

Sempozyum, Pandemi dönemindeki mekan anlayışını ve algısını farklı disiplinlerin bakış açısıyla gözler önüne sermektir. Bu bağlamda iç mekan, dış mekan ve kamusal alanların mekan kullanımının pandemiyle birlikte ne boyutta değişikliğe uğradığının tartışılmasını, değişen mekânsal algının, mekan tasarımında üretilebilecek yeni fikirlere yeni yol oluşturmasını amaçlamaktadır”.

Mayıs 20-21 tarihlerinde Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü tarafından düzenlenen PA PA konferansı bu çağrı ile başlamıştı. İki gün boyunca farklı disiplinlerden akademisyenlerin Pandemi koşullarında fiziksel ve sanal mekan ile ilgili düşünceleri ile gerçekleştirilen sunumlar *Mimarlık Fakültesi Dergisinin* bu sayısının konusu oldu.

Yeni sayı, kongrede sunulan ve eğitim, sinema, psikoloji, konut mekanı, sanal ortam ile daha önce gerçekleştirilmiş olan öğrenciler arası PA PA çalıştayındaki pandemi ilişkisini konu alan bildirilerden oluşuyor.

Ceren Doğan Dervişoğlu, İdil Ece Şener, Kamusal Alan Dönüşümünün Sanal Müze Pratikleri Üzerinden Değerlendirilmesi; Ece Varol, Ahmet Melih Öksüz, Kamusal Alanların Mekân Kalitesi ve Salgın İlişkisi: Covid-19 ve Etkileri; Özge Kandemir, Gökhan Ulusoy, Beyaz Kağıttan Beyaz Ekran: İç Mimari Sanal Tasarım Stüdyosu Deneyimi; Füsün Seçer Kariptaş, Fatih Kariptaş, Pandemi Koşullarında Değişen Ofis İç Mekân Tasarımı; Özge Mercan, Çağla Beyaz Bolat, Çevrimiçi Çalıştaylar ve İç Mimarlık Eğitimi: Le Design De PA PA Pandemik Paradokslar Çalıştayı Üzerinden Bir Değerlendirme; Sümeyye Kurt, Meryem Karaaziz, Covid-19 Pandemisinin Psikososyal Alandaki Etkileri; Berna Akpınar, Sena Şen, Asu Beşgen, Mekânın Duyusal Paradoksları: Blindness (Körlük) Filmi Üzerinden Bir Pandemi Okuması; E. Aylın Turna, Gülay Usta, Covid-19 Pandemisi 'nde Evin Değişimi ve Evde Çalışma Ortamları; Tuğba Levent Kasap, Covid-19 Salgın Sürecinde İçmimarlık Lisans Programı Öğretim Üyelerinin Eğitim Süreci Hakkında Görüşlerinin Değerlendirilmesi; Naciye Derin Işıkören, Serkad Hasan Işıkören, Ayşe Ece Onur, Büyük Ölçekli Kurumların Tutarlı Görsel Kimlik Üretiminde Sayısal Veri Depolama ve İletim Sorunları ve COVİD '19 Pandemi Dönemine Yansıması; Canan Alev Mevlana, Meryem Karaaziz, Sosyal İzolasyon, Karantina ve Psikolojik Etkileri ile bu sayıyı okurlarımıza sunmaktan memnuniyet duymaktayız. Yeni normal mekanları tartışan bu sayının yazar ve hakemlerinin yanısıra, başta editör yardımcısı Doç. Dr. Buket Asilsoy'a, derginin kurumsal kimliği konusundaki katkıları için Hüseyin Aşkaroğlu ile Evre Selhanoğlu'na ve web tasarımı konusundaki katkıları için Orhan Özkılıç'a çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Zeynep Onur

FROM THE EDITOR

“PAndemix PAradoxes 2021 Symposium”

“With the pandemic, we started to question everything that we knew to be true in our lives... And our spaces... Things that we never realized were important to us before, have turned into concepts that we understand the value of by looking longingly from afar. To start a new life, we set out to update our previous life. The difficulties of change display themselves unexpectedly in our living spaces, as in all areas.

In this context, funny but actually tragic events have been experienced and continue to be experienced with the changes arising from difficulties and needs in living spaces. These experiences have led us to question the space.

The symposium is to reveal the understanding and perception of space during the Pandemic period from the perspective of different disciplines. In this context, it aims to discuss the extent to which the use of indoor, outdoor and public spaces has changed with the pandemic, and that the changing spatial perception will create a new way for new ideas that can be produced in space design”.

PA PA conference organized by Near East University, Faculty of Architecture, Department of Interior Architecture on May 20-21 started with this call. The presentations of academicians from different disciplines about physical and virtual space in Pandemic conditions for two days were the subject of this issue of the *Journal of the Faculty of Architecture*.

The new issue consists of papers presented at the congress on the relationship between education, cinema, psychology, residential space, virtual environment and the pandemic in the PA PA workshop among students, which was held initially.

We are pleased to present this issue to our readers with **Ceren Doğan Dervişoğlu, İdil Ece Şener**, *Evaluating the Public Space Transformation Through Virtual Museum Practices*; **Ece Varol, Ahmet Melih Öksüz**, *The Relationship between Space Quality of Public Spaces and the Pandemic: Covid-19 and its Effects*; **Özge Kandemir, Gökhan Ulusoy**, *From White Paper to White Screen: Interior Architecture Virtual Design Studio Experience*; **Füsün Seçer Kariptaş, Fatih Kariptaş**, *Changing Office Interior Design in Pandemic Conditions*; **Özge Mercan, Çağla Beyaz Bolat**, *Online Workshops and Interior Architecture Education: An Evaluation of Le Design De PA PA Pandemic Paradoxes Workshop*; **Sümeyye Kurt, Meryem Karaaziz**, *The Effects of the Covid-19 Pandemic on the Psychosocial Area*; **Berna Akpınar, Sena Şen, Asu Beşgen**, *Sensory Paradoxes of Space: Reading A Pandemic Through the Film 'Blindness'*; **E. Aylin Turna, Gülay Usta**, *Change of Home and Working Environments at Home in the Covid-19 Pandemic*; **Tuğba Levent Kasap**, *Evaluation of the Views of the Interior Architecture Undergraduate Program Faculty Members on the Education Process in the Covid-19 Epidemic Process*; **Naciye Derin Işıkören, Serkad Hasan Işıkören, Ayşe Ece Onur**, *The Problems of Digital Data Storage and Transmission in Coherent Visual Identity Production of Large Scale Institutions & Its Reflection in COVID '19 Pandemic Period*; **Canan Alev Mevlana, Meryem Karaaziz**, *Social Isolation, Quarantine and Its Psychological Effects*. In addition to the authors and referees of this issue, I would like to thank to the assistant editor Assoc. Dr. Buket Asilsoy and Hüseyin Aşkaroğlu and Evre Selhanoğlu for their contributions to the journal's corporate identity, and Orhan Özkılıç for his contributions to the journal's web design.

Prof. Dr. Zeynep Onur

Evaluating the Public Space Transformation through Virtual Museum Practices

Ceren Doğan Dervişoğlu^a, İdil Ece Şener^b

^aMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, YÖK 100/2000 Doktora Bursiyeri, ceren.dogan1992@gmail.com

^bMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, YÖK 100/2000 Doktora Bursiyeri, idilecesener@gmail.com

Abstract

With the Covid-19 pandemic, people's lives, working and living conditions, social relations are completely transformed, while social relations and public spaces are also changing. Before the pandemic, spaces such as parks, gardens, museums, cinemas and theaters were defined as public spaces, while publicity required people to be together physically. After the pandemic, communication between people shifts from physical space to virtual space, due to the limitation of the use of social space, and the concept of public space is reinterpreted. With the pandemic period, platforms are created where cities can be visited virtually, online access to events such as theaters, concerts and festivals is provided, and virtual visits are offered to museums all over the world. In this study, the concept of changing publicity and transformations in public space are evaluated through museums. A survey is conducted to reveal the differences between the physical museum and the virtual museum experience. Through the survey, four different types of experiences (social, cognitive, introspective and object experiences) are questioned, revealing the perception of space and how users interpret the change in public space. Examining the transformation of public space through museums allows for new inferences about people's perception and experience of space. The essence of a public space detached from the physical space is lost and the concept of publicity becomes shallower.

Keywords: Virtual Space, Public Space, Museum, Covid-19

Kamusal Alan Dönüşümünün Sanal Müze Pratikleri Üzerinden Değerlendirilmesi

Özet

Covid-19 pandemisi ile birlikte insanların hayatları, çalışma ve yaşama koşulları, sosyal ilişkileri tamamen dönüşüme uğrarken, toplumsal ilişkiler ve kamusal alanlar da değişim geçirmektedir. Pandemi öncesinde parklar, bahçeler, müzeler, sinemalar ve tiyatrolar gibi mekanlar kamusal alan olarak tanımlanırken, kamusal fiziksel olarak insanların bir arada olmasını gerektirmekteydi. Pandemi sonrası ise, sosyal alan kullanımının sınırlandırılması nedeniyle, insanlar arasındaki iletişim fiziksel mekândan sanal mekâna kaymakta ve kamusal alan kavramı da yeniden yorumlanmaktadır. Pandemi dönemi ile birlikte şehirlerin sanal olarak ziyaret edilebileceği platformlar oluşturulmakta, tiyatro, konser, festival gibi etkinliklere online erişim sağlanmakta ve dünyanın her yerindeki müzelere sanal ziyaret imkanı sunulmaktadır. Bu çalışmada değişen kamusal kavramı ve kamusal mekandaki dönüşümler müzeler üzerinden değerlendirilmektedir. Fiziksel müze ve sanal müze deneyimi arasındaki farkları ortaya çıkarmak amacıyla bir anket çalışması yürütülmektedir. Anket çalışması aracılığıyla dört farklı deneyim türü (sosyal, bilişsel, içgörülmsel ve nesne deneyimleri) sorgulanarak, mekan algısı ve kullanıcıların kamusal mekanın değişimini nasıl yorumladıkları açığa çıkarılmaktadır. Kamusal alanın dönüşümünün müzeler aracılığıyla incelenmesi, insanların mekan algısı ve

mekanın deneyimlenmesi hakkında yeni çıkarımlara olanak tanır. Fiziksel alandan kopuk bir kamusal alanın özü kaybolmakta ve kamusal kavramı daha sığ bir hale gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanal Mekan, Kamusal Mekan, Müze, Covid-19

1.INTRODUCTION

Throughout history, the most important factor in the emergence of epidemic diseases is human. With the development of agriculture, diseases transmitted from animals have increased. During the transition to settled life, the need to communicate with people living in different places emerged. As a result of this situation, with the development of city life, people started to live together and the incidence of epidemic diseases increased (Özden and Özmat, 2014, p.61). A global epidemic is a disease that spreads and affects many countries and continents that threaten human health around the world. The impact of the global epidemic at the community level varies depending on the contagiousness of the virus, its ability to cause disease, the immune status of individuals in the community, the characteristics of interpersonal contact and transportation, the presence of risk factors, the health services provided and the climate. In addition to global epidemics such as black plague, cholera, influenza (Spanish flu, Hong Kong flu, swine flu), typhoid in history, the Coronavirus Disease (Covid-19) has also been added to this list today. Epidemics have always had an impact on urban planning and architectural design. Along with technological trends in these areas, effects have been seen at a level that will change the social order (Berg, 2020). The Covid-19 global pandemic has been exactly such a process. The epidemic, which was first seen in Wuhan, China in December 2019, affected the world in a short time. It was declared a 'pandemic' by the World Health Organization on 11 March 2020 (WHO, 2020).

After pandemic, social life, social order and use of space have also changed. The public sphere, where individuals come together to share their ideas and is accessible to everyone, has changed shape according to the conditions of the period. While squares, bazaars and parks were frequently used public spaces before pandemic, restrictions were imposed on the use of these spaces. Countries closed schools and public spaces and declared a lockdown in order to reduce the number of cases and the spread of the virus with the pandemic. Due to the strict measures taken by countries, daily life, routines and social relations had to change and became technology-oriented. Many public spaces have become physically unusable due to restrictions.

As a result of all these changes and transformations, the concept of public space has shifted from physical space to virtual space. Social events such as concerts, festivals and theaters started to be held in virtual spaces. People started to socialize from their homes through the activities they participated in online platforms. Museums are also among the places affected by this process and undergoing compulsory change.

During the lockdown, museums found a way to stay connected with their visitors through the virtual environment. Museums in the world and in Turkey renewed their infrastructures to bring their collections to the audience on digital platforms. Museums, which had to be closed due to the pandemic, have opened their doors virtually to ensure continuity, to contribute to society, to inform, to maintain functions such as entertainment and communication. Museums organized virtual tours, exhibitions and conferences aiming to increase the number of visitors virtually. During the pandemic, cultural and social activities were continued with all these works, and museum visits were not interrupted. However, the effects of the physical museum and virtual

museum experience on the user, the similarities and differences between these experiences are worth investigating.

This study deals with the changing perception of public space after the pandemic and the differences between people's physical and virtual public space experiences. The aim of this study is to evaluate how the transformation of public space affects the perception and experience of space through museums. Within the scope of the study, a questionnaire is designed to evaluate the perception and experience differences between the physical and virtual experience of the museum. The differences between the physical and virtual museum experiences of the participants are measured through a questionnaire consisting of four question sets (social experience, cognitive experience, introspective experience, and object experience). It was tried to reveal how the pandemic changed public spaces through museums, the transformation of museum visits in positive and negative aspects, and how the experiences of visitors were affected.

2. TRANSFORMATION OF PUBLIC SPACE

While Covid-19 pandemic created a global public health crisis, it has radically changed social relations, work life and urban life. The changes in the individuals' social and work life practices have also reflected on their daily lives and attend to changes in the perception of public space.

Public spaces have been an indispensable element of the city throughout history, and even though it has undergone changes, it has continued to be one of the places where the people continue to come together and share ideas. Habermas (1991) defines the public sphere as 'private people come together as a public' and he states that the public sphere is a place where people share their thoughts, everyone has access and public opinion is created. Similarly, Arendt (1998, p.52) states that, the public space is a place open to all, where each individual comes together in a certain harmony.

According to Sennett (1977, p.17), the public sphere is a place where people have equal opportunities without having any differences between people. On the other hand, Taylor (2003, p.83) defines the public space as a common place for sharing ideas, and he claims that, this space can be recreated within the needs. The definitions of public space emphasize the physical aspect of this concept. In addition to its conceptual aspect, the public space is the point of physical gathering of people, performing activities and creating a common ground for the society. Jan Gehl (2004, p.97-102) also emphasizes that public spaces are intertwined with daily life uses and that activities change according to environmental conditions.

Similarly, Madanipour (2003, p.206) defines the public space as the place where individuals have physical access and where the ideas of the community are formed. However, the concept of space, which existed physically, has changed after the pandemic. Virtual public spaces have started to be used frequently instead of physical public spaces. Virtual public spaces create a new kind of space without physical boundaries (Arends & Hordijk, 2016, p.4). Virtual public space refers to a new online platform where people can share their ideas online, or be the audience of discussions (Li, 2010, p.63).

The digitalization of public space, which started before the Covid 19 pandemic, accelerated in this period. In recent years, studies have been carried out on the transfer of educational environments, working environments, cultural events, museum visits to online platforms (Ülkeryıldız, Vural, & Yıldız, 2020, p.201). However, the digitalization of all activities, meetings, courses, celebrations has led to the transformation of daily activities and routines

after the pandemic. The virtual space assuming the roles of the physical space causes damage to social life. Sensory and representative access beyond physical access to public space, as stated by Habermas (1991), disappears (Paköz, Sezer, & Doğan, 2021, p.3).

With the transformation of the public space, cultural and artistic activities are also maintained in online spaces, while working spaces and educational spaces transfer to online platforms. Virtual city tours, online concerts and theater events, and virtual museum visits are indicators of the transformation of people's social and cultural lives.

3. CHANGING MUSEUM CONCEPT

Museums, which have a much wider scope nowadays, first started with people collecting valuable items. However, museums in their present sense emerged in Europe in the seventeenth century. "The first use of term museum described the collection of strange, rare and exotic things" (Ambrose and Paine, 2018, p.8). At first, collectors opened the collected works to visitors, while private collections gradually turned into museums in the 17th and 18th centuries (Alexander and Alexander, 2008, p.27). Public museums started to be opened in the middle of the 19th century, and the number of museums increased during the 20th century (Hooper Greenhill, 1999, p.35). ICOM (International Council of Museums) was established in 1964 with the aim of researching, preserving and maintaining the natural, cultural, tangible and intangible heritage of the world (ICOM, 2007, p.2). Museum experts have started to develop new practices related to museology in cooperation with this institution. Museology has also transformed with the change in museum understanding and new museum types have emerged.

The term "museum" comes from the Greek mouseion, the temple of the muses (ICOM, 2010, p.56). Nowadays, the term museum is described as "*a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.*" (ICOM, 2007, p.3). This definition, which is the exact equivalent of the museum concept today, was adopted in 2007 and formalized in the "ICOM Statutes".

Today, the rapid development of technology has brought innovations that will revolutionize the understanding of museology. Traditionally formed collections have begun to be moved to virtual environments using digital technologies. The objective and aesthetic values of traditional collections have become open to question. Traditional collections have been reinterpreted within the framework of virtual museology.

The virtual museum is a related, logical collection of digital objects created in various environments. It goes beyond traditional communication and interaction methods, making it much more flexible to the needs and interests of visitors, with its connectivity and capacity to have a variety of entry points. It has no real place. It can spread objects and information about them all over the world (Andrews, 1998, p.24).

The presentation style of this information is also important. The virtual museum concept shows how the constraints imposed by traditional methods of organizing and presenting information in the context of museum visits can be overcome. The virtual museum presents different layers, perspectives and dimension of knowledge about a particular topic. It also provides information unfiltered by traditional methods apart from multimedia (print, photography, illustration or visual images via video and audio) (Hoptman, 1992, p.146).

With the widespread of virtual museum concept, the debates on this issue are also intensifying. There are claims that, the way the work of art is represented affects the experience. Baudrillard and Glaser's (1994, p.7) states that the copying of the space to pretext of preserving the original, makes both the original and the copy artificial. The virtual museum can be interpreted in a similar way. Seeing copies of works of art, in fact visiting the simulation of the museum, leads to both a separation from the experience of the original and the artificiality and worthlessness of both of them. Similarly, Benjamin (2008) claims that, the reproduction of the work of art leads to a break from time and space. Digitization of works of art in virtual museums causes the originality of the work to be lost and its aura to disappear.

At the present time, it is observed that the main purpose of the museum is to provide the visitor with a space and object experience, and within this framework, they are designed to appeal to the experience of the visitors. According to Doering (1999, p.82), the attitude of museums towards their visitors differs according to the content of the museum, space and time. It is one of the expectations about museum that, it can offer different experiences to everyone according to expectations and perspectives of the visitors. Doering (1999, p.83) states that museums should offer at least four types of experiences to their visitors. These are object experiences, cognitive experiences, introspective experiences, social experiences (Figure 1). The existence of such experiences and their integration into the space allows visitors to get the most out of the museum experience.

Figure 1: Four Types of Satisfying Museum Experiences (Doering, 1999, p.83)

4. METHODOLOGY

This study explores public space transformation after Covid 19 pandemic. A questionnaire is designed to evaluate the perception and experience differences between the physical experience and virtual experience of the museum. The survey consists of four sets of questions in areas of social experience, cognitive experience, introspective experience and object experience. These dimensions were created according to Doering's (1999, p.83) definition of the museum experience. A total of 16 questions consisting of four parts were asked to the participants. Whether the museum experience varies according to the environment, the differences between the physical environment and the virtual environment were evaluated.

The questionnaire was applied to randomly selected people from various age groups living in Turkey. A structured online questionnaire prepared via Google Forms was used because of its ease of data collection and access to large audiences. The survey was administered during the lockdown period, when museums were closed due to the Covid-19 pandemic. Thus, it is aimed that the participants have also actively experienced the virtual museum. The survey, shared via the online platform, was completed in eight days.

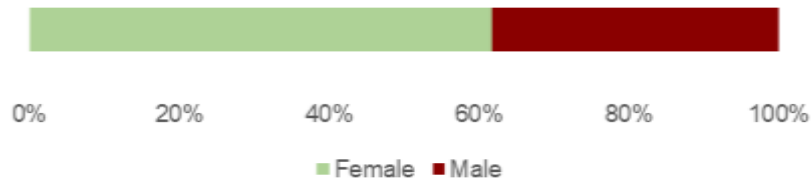
Museum experience was measured using 5-point Likert scale questions, with answers ranging from “strongly disagree” to “strongly agree”. Respondents were asked to rate each statement according to the museum and the virtual museum. Responses from 102 participants (63 women and 39 men) were taken and included in the analysis. It has been tried to reveal how the museum experience is affected after spatial transformations with these analyzes.

5. RESEARCH FINDINGS

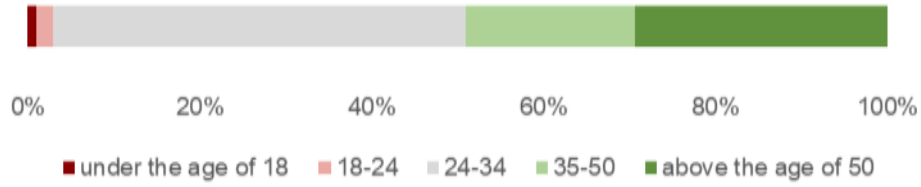
After the data obtained through the questionnaire were analyzed, they were examined under five parts. In addition to the first part, which includes personal information of visitors and general information about museum visits, four different museum experiences (social, cognitive, introspective and object experiences) were examined separately. By revealing the differences in experience between the physical museum and the virtual museum, it has been tried to reach which one satisfies the visitor more and how the museum experiences change according to different environments. In this way, an analysis of the transformation of public space through museums is made.

5.1. General Information

In the first part, age and gender information was gathered from the participants, and it was asked how often and for what purpose they visited the museum, and how much time they spent in their museum visits. A total of 102 people participated in the survey, of which 63 were female and 39 were male (Figure 2). When the survey findings are analyzed, it is seen that half of the sample group is between the ages of 24-34 and thirty percent are over 50 years old (Figure 3).

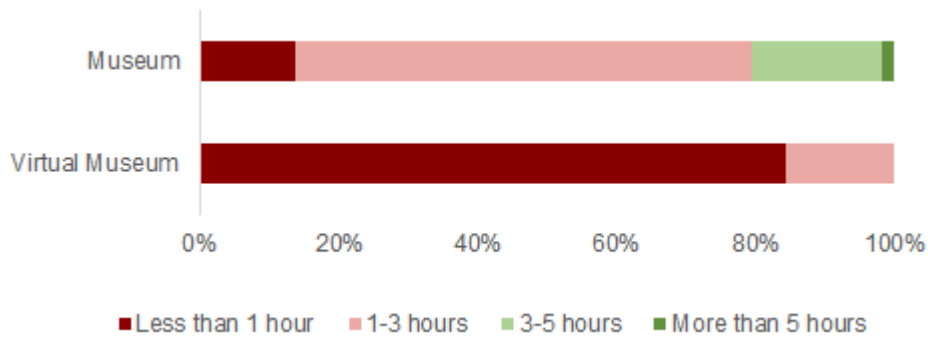

Figure 2: Survey Question (Gender?)

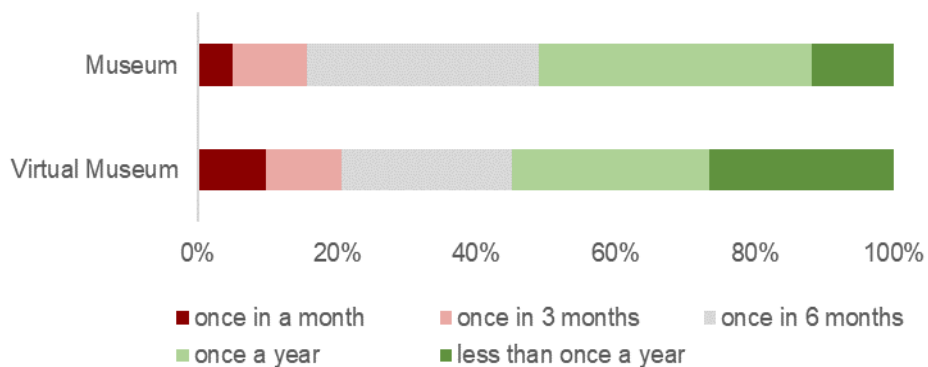

Figure 3: Survey Question (Age?)

The time spent in the museum and how often they visited the museum were evaluated separately for the museum and the virtual museum. While the majority of the sample group spends 1-3 hours in museums, it is observed that, the time spent in the virtual museum is generally less than 1 hour (Figure 4). In addition, the sample group visits the museum mostly once in 6 months or once in a year, while the frequency of visiting the virtual museum is 1 year or less than once a year (Figure 5).

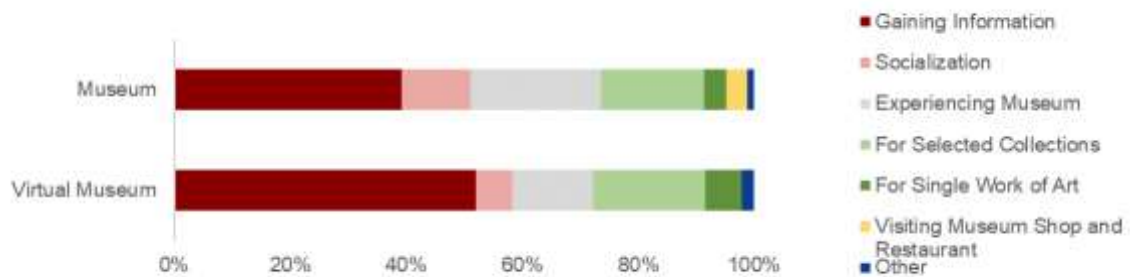
Figure 4: Survey Question (How much time do you spend at the museum?)

Figure 5: Survey Question (How often do you visit the museum?)

It is among the results that, the virtual museum is visited more frequently than the museum due to its ease of access. However, although the virtual museum is visited more frequently, the time spent in the virtual museum is considerably less than the time spent in the museum. While people visit the virtual museum just to see some work of arts or to get a general idea, they can also be part of unexpected exhibitions in the museum and gain different experiences.

The reasons for visiting the museum also differ in physical and virtual museums. While people visit the museum for gaining information, experience, socialization and for selected collections, a significant part of the reason for visiting the virtual museum is to gain information (Figure 6). According to the research findings, virtual museum visits are generally a solitary activity and aim to gain information rather than experience, while museum visits aim to socialize, have a pleasant time, and experience different things with other people.

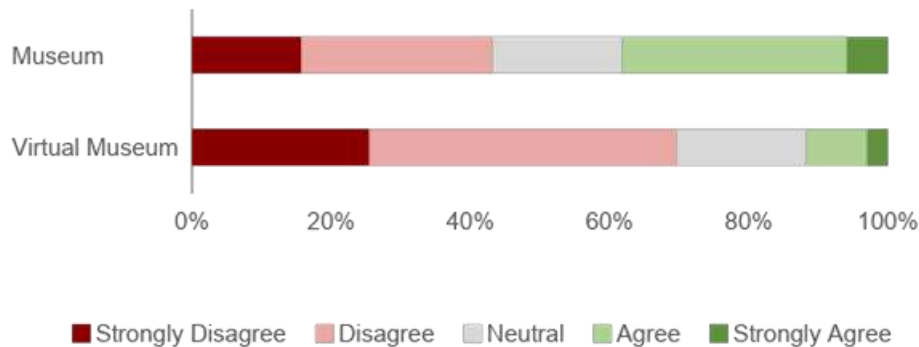

Figure 6: Survey Question (For what purpose would you visit the museum?)

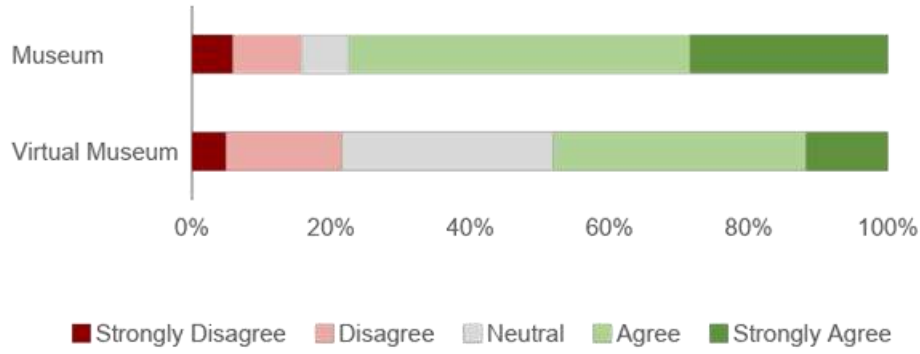
5.2. Social Experience

In the social experience part, it was questioned how museum visits affected the social lives of the participants. Information was collected about whether they spent time with other people in the museum and whether they had fun while visiting the museum.

The sample group, who stated that they went to the museum to spend time with family and friends and socialize, stated that they did not agree with this statement for the virtual museum (Figure 7). While the majority expressed that, they have enjoyable time during both the museum and the virtual museum experience, this rate is higher in the museum than in the virtual museum (Figure 8).

Figure 7: Survey Statement (I go to the museum to spend time with my friends / family)

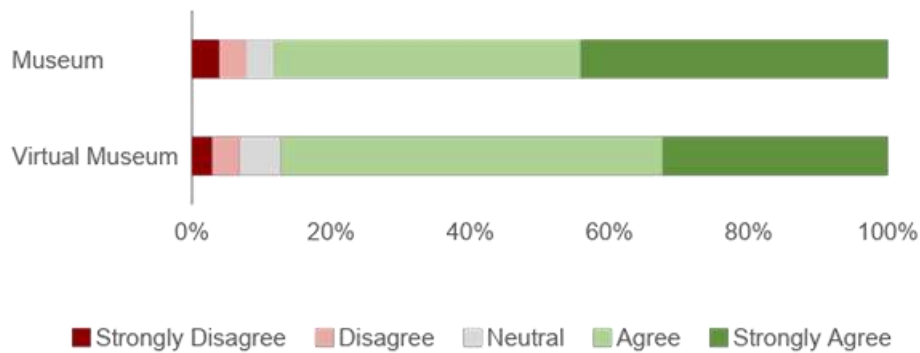
Figure 8: Survey Statement (I have enjoyable time during my museum experience)

According to the questionnaire, gaining social experience is a difficult process to happen in a virtual museum. A virtual museum visit does not allow for socialization and interaction with people, as it is an action performed by the person alone. Virtual museums are not an environment that enhances social experience as there is only a certain level of interaction with work of arts. The shift of the museum environment from physical to virtual has negatively affected people's social experiences.

5.3. Cognitive Experience

Cognitive experience includes topics such as acquiring knowledge, developing understanding, and providing cultural development. In this section, the level of knowledge and cultural development of the participants during their museum visits were measured.

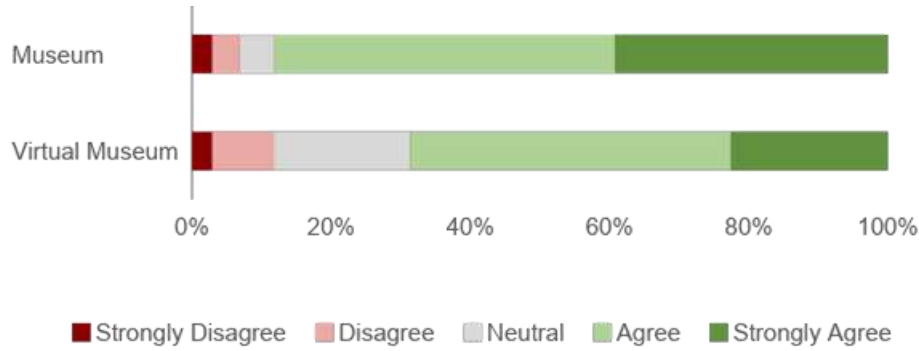
It is observed that there is no significant difference between the rate of gaining information from the museum and the rate of gaining information from the virtual museum in the sample group, who stated that they gained information from both the museum and the virtual museum (Figure 9).

Figure 9: Survey Statement (I can gain information from the museum experience)

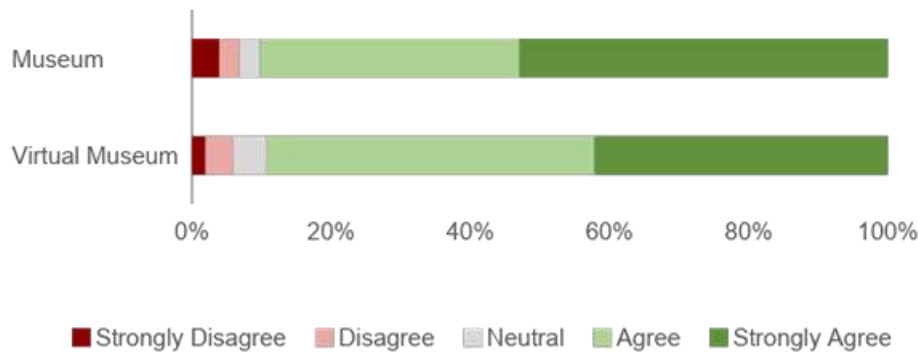
Although the museum is more effective than the virtual museum in terms of cultural development of person and gaining information about cultural and social life, it is observed that the results are very close to each other. It is seen that the museum contributes to gaining information about the cultural and social life of the region more than the virtual museum (Figure

10). However, this rate is quite high in the virtual museum as well. It is among the results that there are no significant differences between the museum and the virtual museum in terms of contribution to cultural development (Figure 11).

Figure 10: Survey Statement (The museum visit contributes me to learn about the cultural and social life of the region where it is located)

As a result of the survey, it is concluded that the acquisition of cognitive experience occurs independently of the environment. The transformation of the space and the transfer of the activities that take place in the physical space to the virtual space do not affect the cognitive experience much. Gaining information and cultural development can be achieved at least as much as physical spaces in virtual museums or in different virtual public spaces.

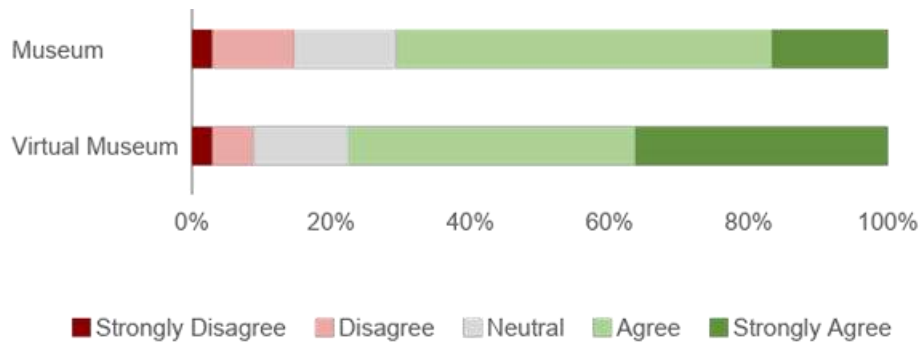

Figure 11: Survey Statement (Museum experience contributes to my cultural development)

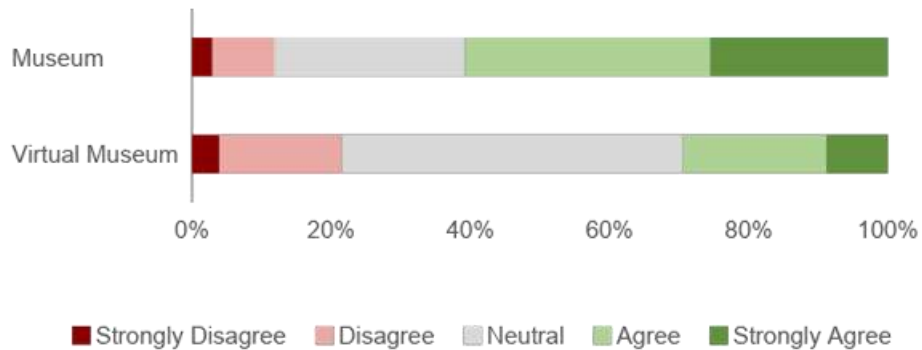
5.4. Introspective Experience

Introspective experiences include topics such as belonging, relatedness, reflection, relating with different experiences and memories. In order to measure introspective experiences in the survey, physical museum and virtual museum comparisons were made over categories such as experiencing the works of art without being disturbed, relating to the works of art, presenting a different and unique atmosphere, reflecting while experiencing the museum.

When analyzed in terms of introspective experience, it is observed that, the virtual museum offers a better experience in some cases, while the physical museum offers a more satisfying experience for a particular situation. The sample group stated that they preferred the virtual museum for experiencing the works of art without being disturbed (Figure 12). On the contrary, it is observed that there is a stronger connection with works of art in museums, while this rate is quite low in virtual museums (Figure 13).

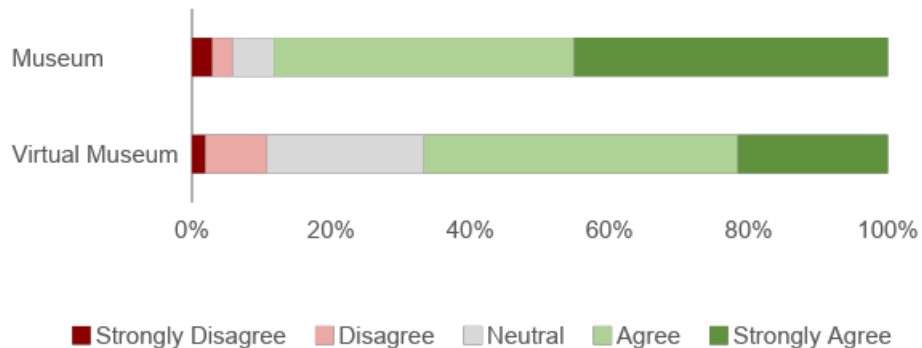

Figure 12: Survey Statement (I can experience works of art without being disturbed)

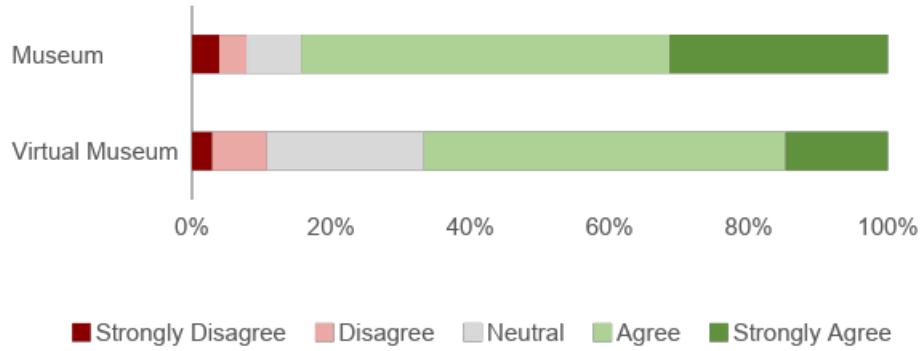

Figure 13: Survey Statement (I can make strong contact with works of art)

It is important to relate to works of art, to thinking deeply during a museum visit, and to experience a unique museum atmosphere in order to fully experience the museum. Although it is possible to visit the virtual museum without being disturbed, it is unlikely that the other elements required for the museum experience to be fully experienced are met in the virtual museum.

Figure 14: Survey Statement (Each museum experience offers a different and unique atmosphere)

Figure 15: Survey Statement (I can use my imagination effectively and think on it deeply while experiencing the museum)

While the sample group stated that each museum experience in museums offers a different and unique atmosphere, it is observed that this rate is quite low in virtual museums (Figure 14). Similarly, it is among the results that the use imagination and think on it deeply while experiencing museum is more intense in the museum than in the virtual museum (Figure 15). When examined in terms of introspective experience, it is revealed that being in a physical museum has more positive effects than virtual museum. The introspective experience of the visitors is directly related to the space they are in and the relationship they establish with the space.

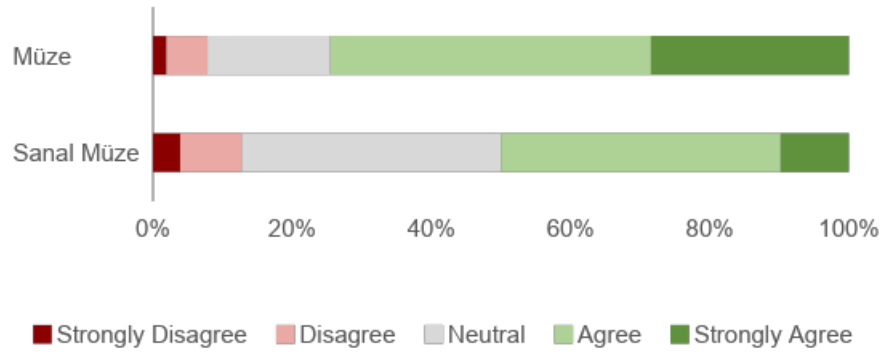
5.5. Object Experience

Object experience is related with the relationship of the visitor with the works of art, the traces left by the objects exhibited in the museum, and the effect of seeing rare and valuable pieces on the person. museum experience and object experience are very intertwined concepts, since the first emergence of museums was the exhibition of collections and special objects. In order to measure the object experience, the participants were asked whether they preferred to experience the objects physically or visually, and it was also measured whether they perceived the works of art as a whole experience in the space.

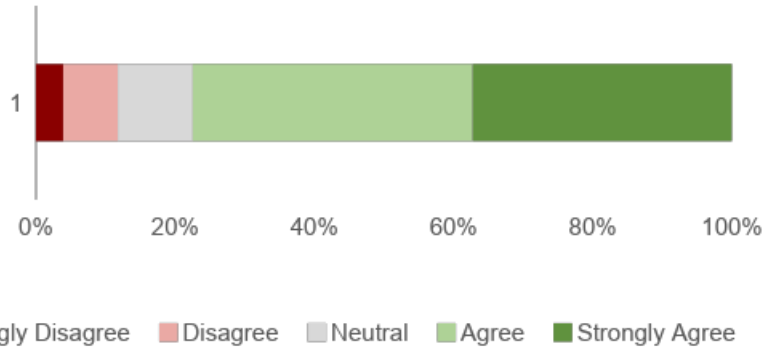
While it is possible to perceive the works of art as a whole in a certain order in the museum, it is seen that this is not possible in the virtual museum and the rates in the virtual museum are much lower than museums (Figure 16). Since the main purpose of the museum is to provide a general experience rather than presenting a single work of art, it can be said that the virtual museum cannot fully meet the museum requirement.

According to the results of the survey, it is observed that the participants clearly expressed their expectations from museum visits and clearly demonstrated their satisfaction with physical or virtual museums. Eighty percent of the sample group stated that they prefer physical experience works of art rather than virtual experience (Figure 17). Similarly, sixty percent of the sample group stated that experiencing works of art as photography is not as satisfying as the originals (Figure 18). Participants preferred the physical museum experience to the virtual museum experience and they stated that they were more satisfied with being in the physical space.

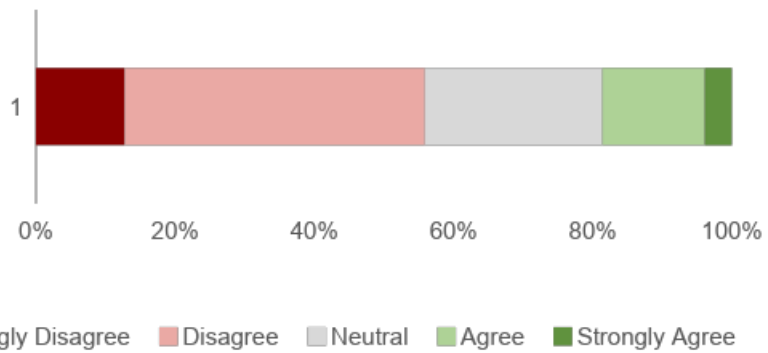

Figure 16: Survey Statement (I can perceive the works of art as a whole in a certain order in the space)

Figure 17: Survey Statement (I prefer to physical experience works of art rather than virtual experience)

Figure 18: Survey Statement (Experiencing works of art as photography is as satisfying as the originals)

6. DISCUSSION AND CONCLUSION

The public space has existed throughout history as spaces where individuals come together and share ideas and accessible to everyone in the society. Its feature of being the common place of the public, where the public opinion was created, has never changed although it changed shape according to the conditions of the period. Coffeehouses took on this role in some periods, while squares, bazaars and passages were the most important public spaces in some periods. Besides, in some societies, museums and art exhibitions have been among the most visited public spaces. Nowadays, the concept of public space has shifted from physical space to virtual space with the advancement of technology and the changing requirements of the age. The frequent use of public spaces in the virtual environment, the ability of people to express their opinions online platform is one of the things brought by today. Reducing physical contact with the effect of Covid-19 pandemic has increased the intensity of use of virtual public spaces. In this article, it is very important to examine museums, which are one of the most important public spaces, and to evaluate the museum experience, in terms of giving information about the change of public space. It is evaluated how the understanding of public space has changed by evaluating the museum and virtual museum experience in terms of users.

According to the research, it is seen that the time spent in the museum and the virtual museum is different, and the purposes of visit vary. The purpose of visiting the physical museum is to socialize and gain experience while visitors visit the virtual museum mostly for gaining information. It is seen that people aim to reach certain information directly while using virtual museums and they finish the visit by reaching the information in a short time. However, it was concluded that there is no specific purpose in the physical museum visit and they prefer to do their social activities while gaining information and spend long hours in museums. It is clearly observed that, the museum offers a better-quality museum experience than the virtual museum, and the purpose of visit is more diverse.

Spatial changes in museums negatively affect people's social experiences and social relations. Virtual museums do not offer users the opportunity to social experience, while physical museums give visitors the opportunity to social experience and spend productive time with their friends or family during the museum tour. Because, a virtual museum visit is an activity that is mostly done alone on the online platform. Virtual environments in most public spaces as in museums, provide a negative environment in terms of interpersonal communication, interaction and social experience.

On the other hand, cognitive experience, which includes topics such as acquiring knowledge, enriching understanding, and developing cultural and social issues, exists independently of space. There is no big difference between the museum and the virtual museum in terms of cognitive experiences. This study shows that the transformation of space does not greatly affect cognitive experiences.

The museum experience cannot be considered apart from the space. The relationship with works of art and the interpretation of the works of art gain meaning in the space. For this reason, each museum visit provides a unique atmosphere to the visitor, while providing a different experience each time. It is possible for the visitor to make a focused museum tour, to think deeply about the works of art, and to be more satisfied with the museum visit than the virtual museum since the works of art are presented in the physical museum as a whole with that environment. It is aimed to make the space a part of the experience while the museum designs are being made. Similarly, the curators make the best use of the space when designing the exhibits. It is not possible to experience work of art and museum experience independent of the

place. Therefore, virtual museums are not as effective as museums in terms of introspective experience.

The object experience is an integral part of the museum experience, since purpose of the first emergence of museums was to display rare items. When examined in terms of object experience, the difference between a museum and a virtual museum is striking. Experiencing a work of art through photography or physically makes a big difference in the perception of the object. The transformation of space, that is, the physical or virtual museum experience, directly affects the object experience. It is seen that people are more satisfied with being physically in the museum and making contact with work of art. Spending more time in the museum than in the virtual museum is an indicator of this.

As a result, although the accessibility of the virtual museum is high, it does not fully meet the museum experience. It is observed that the dimensions of museum experience defined by Doering are more effective in the physical space. The ambiguity of the space and time in the virtual museum also brings isolation from the work of art (Bozkuş, 2014, p.331). According to Benjamin (2008), works of art are intertwined with space and time. The reproduction of the work of art leads to the loss of its aura and uniqueness. Since the virtual museum experience is realized as disconnected from the physical space, this situation can be considered as the reproduction of the work of art. While virtual museums provide ease of access and richness, on the other hand, not being in physical space causes detachment from the context and the museum experience becomes shallow.

In fact, virtual museums are a replica of existing museums, a simulation of a museum. Baudrillard and Glaser's (1994, p.7) assertion that the copying of space brings artificiality is clearly seen in virtual museums. There is a new representation of representation in virtual museums. Copies of works of art are experienced rather than originals with this new form of representation. This situation causes the virtual museum experience to become artificial. Because the way the works of art are represented directly affects the experience. This study reveals that the virtual museum experience is not satisfactory compared to the physical experience and the virtual museum experience is not preferred.

Museums are public spaces where individuals can socialize and gain information. The museum experience has been transformed into a virtual public space through virtual museums. Works of art can meet with more visitors through this interactive environment. This situation is similar to other public spaces as well as museums. Through virtual environments, the experience of public space is differentiated and negatively affected. The change of spaces leads to the transformation of the notion of publicness although it reaches more people,. This transformation follows a similar process not only in museums, but also in cultural and social activities, political debates and artistic activities. A public space, that is isolated from the physical space, brings a new framework. Communication and sharing are reduced and public opinion cannot be formed because of this framework. This situation causes the notion of publicity to be damaged and to become a shallower concept.

REFERENCES

- Alexander, E. P., Alexander, M., & American Association for State and Local History. (2008). *Museums in motion: An introduction to the history and functions of museums*. Lanham: AltaMira Press.
- Ambrose, T., & Paine, C. (2018). *Museum basics: The international handbook*.
- Andrews, J. (1998). A New Medium for Old Masters: The Kress Study Collection Virtual Museum Project. *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America*, 17(1), 19–27.
- Arends, I.S.M., and M.A. Hordijk. (2016). Physical and Virtual Public Spaces for Youth: The Importance of Claiming Spaces in Lima, Peru. In *Space, Place, and Environment*, ed. K. Nairn, and P. Kraftl, 227–248. Singapore: Springer.
- Arendt, H. (1998). *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Baudrillard, J., & Glaser, S. F. (1994). *Simulacra and simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Benjamin, W. (2008). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. Translated by J. A. Underwood, Penguin Books.
- Berg, R. (2020). How Will COVID-19 Affect Urban Planning? <https://thecityfix.com/blog/will-covid-19-affect-urban-planning-rogier-van-den-berg/> Received from 07.07.2021
- Bozkuş, Ş. B. (2014). Kültür Ve Sanat İletişimi Çerçevesinde Türkiye’de Sanal Müzelerin Gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 329–344.
- Doering, Z. D. (1999). Strangers, guests, or clients? Visitor experiences in museums. *Curator: The Museum Journal*, 74–87.
- Gehl, J., Gehl Architects. (2004). *Towards a fine city for people: Public spaces and public life-London*. Transport for London (Organization), & Central London Partnership. Copenhagen: Gehl Architects.
- Habermas, J. (1991). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: MIT Press.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*. Çev. Meltem Ö. Evren ve Emine G. Kapçı, Yay. Haz. Bekir ONUR, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Hoptman, GH. (1992). The virtual museum and related epistemological concerns. In: Barrett, NE (ed.) *Sociomedia: Multimedia, Hypermedia and the Social Construction of Knowledge*. Cambridge, MA: MIT Press.141–159.
- ICOM (2007). Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (2007-1946).

ICOM (2010). Key concepts of Museology. (Ed: A. Desvallées and F. Mairesse) Published by Armand Colin.

Li, S. (2010). The Online Public Space and Popular Ethos in China. *Media, Culture & Society*,32 (1). 63–83.

Madanipour, A. (2003). *Public and Private Spaces of the City*. London: Routledge.

Özden, K., and Özmat, M. (2014). Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa’da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları. *İdealkent*, 5(12), 60-87.

Paköz, M. Z., Sözer, C., & Doğan, A. (2021). Changing perceptions and usage of public and pseudo - public spaces in the post - pandemic city: the case of Istanbul. *Urban Design International*.

Sennett, Richard. (1977). *The Fall of Public Man*. Cambridge: Cambridge University Press.

Taylor, Charles. (2003). *Modern Social Imaginaries*. Duke University Press.

Ülkeryıldız, E., Vural, D. C., & Yıldız, D. (2020). Transformation of Public and Private Spaces: Instrumentality of Restrictions on the Use of Public Space During COVID 19 Pandemic. *3rd International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism (ICCAUA-2020)*, May, 200–205.

WHO. (2020). Coronavirus disease (COVID-19): How is it transmitted? <https://www.who.int/newsroom/-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-how-is-it-transmitted>
Received from: 07.07.2021

Kamusal Alanların Mekân Kalitesi ve Salgın İlişkisi: Covid-19 ve Etkileri

Ece Varol^a, Ahmet Melih Öksüz^b

^aMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, ecseyhanvarol@gmail.com

^bMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, m_oksuz@ktu.edu.tr

Özet

İnsanların diğer canlı türleriyle birlikte yaşama biçimleri, kentlerdeki sağlık düzenlemelerinin yetersiz oluşu, konutlarındaki sağlıksız mekan düzenlemeleri gibi pek çok sebepten ötürü insanlık tarihi boyunca yaşanan çok sayıda salgın, kentlerdeki mekan kullanım biçimlerini etkilemiştir. Yaşanan salgınlar sonrası ise mevcut konut stokları yenilenmiş, kullanılan malzemelere yenilikler getirilmiş ve daha sağlıklı kentler yaratabilmek adına yeni yapıların üretildiği görülmüştür. Bununla birlikte kentlerdeki modern kentsel sanitasyon sistemlerinin kurulması, kalabalık gecekondu mahalleri ile kentlerin ve sokakların temizliğine dair alınan önlemler gibi kent ölçeğinde de pek çok düzenlemeler yapılmıştır. Çin'in Wuhan kentinde 2019 Aralık ayında meydana gelen ve bir küresel salgın olma niteliği taşıyan Covid-19'un kentler üzerinde kalıcı etkiler bırakacağı düşünülmektedir. Yaklaşık son 2 yıldır 'yeni normal' olarak adlandırılan bir yaşam düzenine adapte olmaya çalışan kent kullanıcıları bu salgının ekonomik, sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak yarattığı etkilerle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle toplumsal birliğin güçlendirildiği, bireylerin birlikte sosyalleşebildikleri çok çeşitli etkinlikler sunan ve farklı kültürel toplulukları bir araya getiren bir odak noktası olan kamusal alanların kullanımı ciddi ölçüde değişmiştir. Kentlerin merkezleri, oluşabilecek insan kalabalığı nedeniyle denetimli şekilde kullanıcıya açılmış ve kentsel mekânda bulunabilecek kişi sayısının sınırlandırılması yollarına gidilmiştir. Dolayısıyla kentsel alanın alışılmış kullanım biçimlerinin değişmeye başlamasıyla mekân kalitesinin de bu durumdan etkileneceği düşünülmektedir. Çalışmanın literatür kısmında kamusal alanda Covid-19 pandemisinin yarattığı etkilerden incelendikten sonra kamusal alanda mekan kalitesinden bahsedilecektir. Bir inceleme çalışması olan bu çalışmanın amacı; yaşanan Covid-19 salgınının kamusal alanda gündelik yaşam üzerine yarattığı etkilerle birlikte PPS'in (Project for Public Spaces) kamusal alanın mekan kalitesi için belirlediği dört parametre (erişim ve bağlantılar, konfor ve imaj, kullanım ve aktiviteler ve sosyalleşme) üzerinden yaşanan değişimlerin literatürden bir değerlendirmesinin sunulmasıdır. Dört farklı parametre üzerinden Covid-19 pandemisinin kentlerdeki mekân kullanımlarında yarattığı değişimlerin mekân kalitesine etkisi çalışmanın bulgularını oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuç kısmında insan kalabalıklığı ve toplu kullanımlarla zihinlerde yer eden kamusal mekânların, yaşanan salgın sonrasında kullanım biçimlerinin değişimleri literatürden örnekler ve seçilen parametreler üzerinden değerlendirilerek tartışılacaktır. Bu yönüyle çalışmanın kentsel mekân kalitesine salgının yarattığı değişimleri vurgulaması açısından sonraki çalışmalara ilham kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda, seçilecek kent veya farklı parametreler üzerinden mekân kalitesi değerlendirmeleri yapılarak literatüre katkı sunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, küresel salgın, Covid-19, kamusal alan kalitesi.

The Relationship between Space Quality of Public Spaces and the Pandemic: Covid-19 and its Effects

Abstract

Many pandemics throughout human history have affected the use of space in cities due to many reasons such as the way people live with other living species, the unhealthy space arrangements in their houses, and the inadequate health regulations in cities. After the pandemics, the existing housing stocks were renewed, innovations were brought to the materials used, and it was seen that new buildings were produced in order to create healthier cities. In addition, many regulations have been made at the city scale, such as the establishment of modern urban sanitation systems in cities, the precautions taken for the cleaning of crowded slums and cities and streets. It is thought that Covid-19, which occurred in Wuhan, China in December 2019 and is a global pandemic, will have lasting effects on cities. Urban users, who have been trying to adapt to a life order called the 'new normal' for the last 2 years, have faced the economic, social, physical and psychological effects of this pandemic. In particular, the use of public spaces, which is a focal point that strengthens social unity, offers a wide variety of activities where individuals can socialize together, and brings different cultural communities together, has changed significantly. The centers of the cities were opened to the users in a controlled manner due to the possible crowding of people and the ways of limiting the number of people in the urban space were taken. Therefore, it is thought that the quality of the space will be affected by the change in the habitual use of the urban area. In the literature part of the study, after mentioning the effects of the Covid-19 pandemic in the public area, the quality of the space in the public space will be mentioned. The aim of this study, which is a review study, is; along with the effects of the Covid-19 pandemic on daily life in the public space, the changes experienced through the four parameters (access and connections, comfort and image, uses and activities and socialization) determined by PPS (Project for Public Spaces) for the quality of the public space can be found in the literature. submission of the assessment. The effects of the changes created by the Covid-19 pandemic on the use of space in cities on the quality of space through four different parameters constitute the findings of the study. In the conclusion part of the study, the changes in the usage patterns of the public spaces, which are in the minds with the crowd of people and collective use, after the pandemic will be discussed by evaluating the examples from the literature and the selected parameters. In this respect, it is thought that the study can be a source of inspiration for future studies in terms of emphasizing the changes created by the pandemic on the quality of urban space. In future studies, it is possible to contribute to the literature by evaluating the quality of the place to be selected on the basis of the city or different parameters.

Keywords: Public space, global pandemic, Covid-19, public space quality.

1. GİRİŞ

Kentler, içinde yaşadığı bireylerin sosyalleşebildikleri, farklı sosyal ve kültürel sınıfa ait nitelikler taşıyan çok çeşitli insan grubunun buluşma noktalarıdır. Kamusal alan ise kültürel boyutun kent içinde tüm kesimlere (yerli halk ve konuk açısından) görünür kılındığı ve kentin kimliğinin yansması olan alanlardır (Oktay, 2011). Kentte yaşayan birey, gündelik hayatını sürdürürken, sosyo-kültürel yaşantısı içindeki aktivitelerini kentin kamusal mekânlarında sürdürür. Bu kamusal mekânlar; sokaklar, avlular, meydanlar, parklar gibi pek çok mekânı içinde barındırır.

Kamusal alanın mekân kalitesi, bir kentin kimliğini oluşturmada önemli bir role sahiptir. Kentin boşlukları, insanların bir araya geldiği yerler olup, birey ve toplum arasındaki iletişimi

güçlendirir. Kentsel doluluk ve boşluklar arasındaki ilişkinin iyi tanımlandığı durumda, mekânsal ilişkiler de başarıyla kurgulanır. Bu boşlukların iyi tanımlanmadığı durumda kayıp ve kullanımsız mekânlar oluşmaktadır (Erdönmez ve Akı, 2005). 2019'da düzenlenen Marmara Urban Forum (MARUF)'un kapanış oturumunda İlhan Tekeli, günümüzün önemli bir konusu olan kamusal mekânı, güvensizliği gidermenin, birbirini sevmenin, birbirine güven duymanın mekânını yaratmak olarak betimlemektedir. Çok yönlü sonuçları olan kamusal alanın ele alış biçimi derinliğine olmalıdır (Tekeli, 2019). İnsanların kendileriyle özdeşleştirdikleri, içinde bir bütünün parçasıymış gibi hissettikleri ve sevgiyle hatırladıkları mekânlar, muhtemelen onlar için yaşam kalitesi iyi mekanlardır (Mazumdar, 2007). Dolayısıyla kamusal mekânlar, kente kapladıkları fiziksel hacimlerinin yanı sıra, içinde bulunan kişiler için yaratabileceği pozitif duygular da düşünülerek sahip olduğu tüm potansiyelleri ile birlikte değerlendirilmelidir.

Tarihsel süreç içerisinde yaşanan ekonomik gelişmeler, kültürel ve teknolojik değişimler, salgınlar gibi pek çok faktörün etkisi kentlerin planlanması sürecini etkilemiştir. Yaşanan salgınların kentsel mekân kullanımını ve toplumsal hayattaki işleyişi değiştirdiği görülmektedir. Sağlıklı bir yaşam için, iç mekan ölçeğinde; yapılarda kullanılan malzemelerin yeniden değerlendirilmesi, mekânların sahip oldukları boyutları ve pencerelerin oranlarının neler olması gerektiği gibi pek çok konu gündeme gelmiştir. Kentsel ölçekte de modern kentsel sanitasyon sistemlerinin kullanıldığı, sokakların düzenli olarak temizlendiği, sokak genişliklerinin yeniden düşünüldüğü ve ilk kez halk sağlığı yasaları çıkartıldığı görülmüştür. Bu anlamda geçmişte yaşanan salgınlar hem tekil yapı hem de kentsel ölçekte pek çok değişimi beraberinde getirmiştir. Yaşanan Covid-19 pandemisinin de diğer salgınlar gibi kentler üzerinde kalıcı izler bırakacağı yönünde düşünceler bulunmaktadır. Bu etkilerin iç mekan kullanım biçiminden bir kentin kullanımına kadar aslında insanla ilgili olan her mekan ölçeğinde kendisini göstermesi beklenmektedir. Özellikle insanların toplu ve kalabalık olarak yakın temas halinde bulunduğu kamusal alanların salgın süresince kullanımlarının daha köklü biçimde değişebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma öncelikle kamusal alanların Covid-19 sürecindeki değişimi üzerine odaklanmıştır.

Çalışma bir inceleme çalışması niteliğinde olup, kamusal alandaki mekân kalitesi parametreleri üzerinden yaşanan Covid-19 pandemisinin etkilerinin sorgulanmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda yapılan okumalar neticesinde yaşanan salgın süresince PPS'nin (Project for Public Spaces) belirlediği dört parametrenin (erişim ve bağlantılar, konfor ve imaj, kullanım ve aktiviteler ve sosyalleşme) kentlerdeki etkileri, dünyadan örnekler üzerinden incelenmiştir. Bu örnekler, yaşanan salgın süresinde kamusal mekân kullanımlarına dikkat çekmesi açısından seçilmiştir. Çalışma, kamusal mekânın kalitesinin yaşanan bu küresel salgından etkilendiği yönler üzerine genel bir çerçeve sunmayı hedefleyerek, gelecek çalışmalar için farklı kentler ve parametreler üzerinden farklı çalışmaların yapılabileceğini önermektedir.

2. KAMUSAL MEKÂN VE COVID-19 PANDEMİSİ

Salgın/bulaşıcı hastalıklara dünyada 3-4 milyar yıl önce ilk oluşan ve mikroorganizma olarak isimlendirilen mikroskobik canlılar neden olmaktadır. Günümüzdeki tıp bilgisiyle hangi mikroorganizma ve virüslerin hangi hastalıkları yarattıkları bilinmektedir. Covid-19 salgınının geçmişteki salgınlara göre çok daha hızlı yayılım göstermesi, bu hastalığı herhangi bir semptom geçirmeden atlatan kişilerden (asemptomik hasta) kaynaklı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu salgındaki yayılımın denetim altına alınabilmesi için toplumun tümüne ilişkin bir izolasyon/karantina tedbirleri alınması gerekmektedir (Tekeli, 2020).

Covid-19 pandeminden önce geçmiş salgınların kentler ve kamusal mekanlar üzerinde bir takım dönüşümler yarattığı bilinmektedir. Özellikle kentin yasalarında ve kimliğinde köklü değişimler yaratan M.Ö.430'daki Atina vebası, Avrupa'daki toplumların sınıf ayrımları arasındaki güç dengelerini değiştiren Orta Çağ'daki Kara Ölüm, 1.Dünya Savaşı'nın bitmesine

sebepe olduğu düşünölen 1918 tarihli İspanyol Gribi gibi salgınlar nedeniyle dünyada ulusal ve küresel olarak yaşayış biçimleri değışmiş ve salgınlar kent yaşamında önemli izler bırakmıştır (Özcü ve Atanur, 2020). 1855 yılında Çin'deki üçüncü veba pandemisinin fareler kaynaklı etkilerinden kurtulmak için kentteki atık su borularından kapı eşikleri ve bina temellerine kadar pek çok malzemenin kullanımında değışim içine girildiği bilinmektedir. 19.yy da etkili olan kolera salgını ile kentlerde kanalizasyon sistemleri oluşturulmuş, yollar daha geniş ve düz planlanmış, kentteki nüfusunun dengeli dağılımının önemi ortaya çıkmış ve modern kentler bu biçimiyle şekillenmiştir. 2020 Nisan ayında Marmara Belediyeler Birliği (MBB) Şehir Politikaları Merkezi tarafından düzenlenen "Kentleri Dönüştüren Salgınlar" temalı çevrimiçi konuşma dizisinin ikinci programında Dr. Pınar Erkan geçmişte yaşanan salgınların pek çok yönüyle kentleri biçimlendirdiğine vurgu yaparak, sıhhi ve tıbbi birçok yeniliğin bu süreçte keşfedildiği ve geliştirildiğini de belirtmektedir (Erkan, 2020). Londra'da kolera sonucu, Thames nehri çevre düzenlemesi ve Paris'in bugünkü şehir planının oluşumunda yaşanan salgınların etkileri görölmektedir. Daha geniş sokakların oluşturulması, kent ve konut ölçeğinde düzenlemeler yapılması, uygun kanalizasyon sistemi kurulması gibi önlemlerin sağlıkçı akımın da etkisiyle birlikte salgın sonrası kentlerin planlanmasında rol oynadığı söylenebilir.

Covid-19 pandemisiyle birlikte kamusal mekânların tıpkı geçmişte yaşanmış salgınlar gibi bu durumdan etkilendiği görölmektedir. Sipahi (2020), özellikle kamusal yapıların ve insan nüfusunun çok yoğun olduğu kentlerdeki tasarım stratejilerinin, insan sağlığını doğrudan etkileyebileceğine vurgu yapmaktadır. Yaptığı çalışmasında, Covid-19 etken virüsünün kamusal mekânlarda bulaş olasılığını azaltacak önlemleri yapısal, donanımsal ve operasyonel düzenlemeler olarak sınıflandırmıştır. Covid-19 pandemisi ile kamusal mekanların kullanımının da azaldığı görölmektedir. İnsanların yakın temasta ortak kullandıkları kamusal mekanları daha zorunlu hallerde kaldıkça kullandıkları düşünölmektedir. Covid-19 salgını sırasında, Nisan ayında 2023 katılımcıyla çevrimiçi olarak yapılan bir araştırma ile kamusal alan kullanımı hakkında şaşırtıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ön çalışma olarak tanımlanan bu araştırmaya göre, katılımcıların %35'i zorunlu haller dışında kamusal alanları hiç kullanmadıklarını belirtmiştir. Bunun nedenini yaşanan pandemi sürecinde kentlerdeki kaldırımların fiziksel mesafeyi koruma noktasında yetersiz olması, evlerinde bakmaları gereken yaşlıların varlığı ve yapmaları gereken işleri olmalarından dolayı kamusal mekânı kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Mahalle sokaklarından ve kaldırımlardan yerel parklara ve ön cephelere kadar uzanan, bir zamanlar yalnızca geçilip devam edilen kamusal mekanların artık özellikle enfeksiyon riski yüksek kişiler için güvenli mesafede egzersiz yapmak, rahatlamak ve sosyalleşmek için uygun mekanlara dönüştüğu belirtilmektedir (Gehl, 2020). Bu durumda mevcut kamusal alanlarının mekansal niteliklerinin Covid-19 pandemisi süresince mekânı kullanıp kullanmama durumunu etkilediği çıkarımı yapılabilir. İnsanların salgınla beraber sosyalleşmeye devam edebildikleri, diğer insanlarla aralarındaki fiziksel teması koruyabildiği ve bulaş riskini en aza indirgeyen kullanımlar sunan kamusal alanların önemi bu süreçte ön plana çıkmıştır.

Şekil 1: Pandemi süresince kamusal mekan kullanım sıklığı (Gehl, 2020, uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Yaşanan salgınla beraber gündelik yaşamdaki insan ve mekan ilişkileri her ölçekte yeniden tanımlanmıştır. Evle daha yoğun ve yakın bir bağ kurulup, ev dışında gerçekleştirilen etkinliklerin çoğu eve taşınmış, insanlarla paylaşarak kullanılan mekanlarda geçirilen süre azalmış, askıya alınmış ve kısıtlanmıştır. Mekan kullanım biçim ve süreleri köklü değişimlere uğramıştır (Güzer, 2020). Salgınla birlikte fiziksel mesafe kuralına uyma endişesiyle mevcut kamusal mekanların boyutları yeniden düşünülmektedir. Mesafenin korunamadığı kaldırımlar, birbirine yakın yerleştirilmiş kentsel mekan donatıları gibi nedenlerle virüsün bulaş riskinin aslında kapalı bir mekana göre daha az olduğu kamusal mekanların da kullanım biçimleri etkilenmiştir. Bunlar; kamusal mekanda kişi kullanımında sınırlandırmalar, kullanıcılar arasındaki fiziksel mesafeyi koruma biçimleri, kamusal mekanda kültürel hayatın sürdürülmesi, kamusal alanlardaki kapalı mekanların açık mekanlara yayılımı ve bu süreçte kamusal mekan kullanımlarına dair radikal fikirleri içeren örnek çalışmalar olarak çeşitlendirilebilir.

Türkiye'deki büyük kentlerdeki kamusal alanların dereceleri en çok etap kamusal alanların erişiminin sınırlandırılması ve kapanması ile hissedilmiştir. Öncelikle iş yerleri kısmi kapanmış, sonrasında 'yarı kamusal' alanlar olarak alışveriş merkezleri kapanmıştır. Ardından parklar, yürüyüş yolları, doğal alanlar gibi yeşil alanların kullanımına sınırlandırmalar getirilmiştir. Bu süreçte gözetimden uzak ve daha kamusal yerler olan sokaklar kapatılmamıştır. Ancak insanların hava değişimi almak amacıyla bir bahane yaratıp, dışarı çıkmaları nedeniyle sokağa çıkma yasakları getirilerek sokaklar da kapanma sürecine dahil olmuştur. Kamusal alanlarda insan sayısında ciddi oranda azalmalar, kaldırımlarda karşılaşmaların önüne geçmek adına birbirinden uzak yürümeye çalışan insan görüntüleri etkin olmuştur. İnsanların birbiriyle göz teması dahi kurmak istemediği, çocukların taşıyıcı olabileceği şüphesiyle temastan kaçınıldığı bir toplumsal yaşam sürdürülmeye başlanmıştır (Özuduru, 2020).

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının kamusal alan tasarımlarını, mekan algısını, kullanım ve yönetimini nasıl etkileyeceği hala tam olarak bilinmemektedir. Ancak yaşanan bu mevcut krizi olumlu bir yönde çözmeye çalışmak yararlı bir yaklaşım olacaktır. Sağlıklı ve başarılı kamusal alanların, içinde yaşayan insanlara sundukları pozitif etkiler eskisinden daha çok konuşulmaktadır. Dolayısıyla bu süreç, ileriki yıllarda otorite ve planlamacıları bu konuda kararlar almaya teşvik edebilir. Kamusal alanların yaşanan salgın sonrası kentlerde sosyalleşme, toplum inşası ve kimlik oluşumu konularında yadsınamaz bir rolü olacağı beklenmektedir (Özcü ve Atanur, 2020).

3. KAMUSAL ALANDA MEKAN KALİTESİ

Kamu sözcüğü birinci anlamıyla Türk Dil Kurumu'na göre 'halk hizmeti gören devlet organlarının tümü', kamusal alan ise 'kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer' şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021). Kamusal alanlar, kent dokusunda yer alan, içinde insanların özgürce hareket edebildikleri, gündelik hayatlarını sürdürüp, sosyalleştikleri mekanlardır. Kentin fiziksel yapısı hakkında veriler sunduğu gibi toplumun sosyal dokusu hakkında da fikirler vermektedir. Sokaklar, meydanlar, parklar, avlular gibi herkesin kullanımına açık olan yerler kamusal alanlardır (Saylan ve Erdönmez Dinçer, 2017). Kentlere ve kentsel yaşama 'yapısalcı bir yaklaşım' öneren Mazumdar (2007)'a göre, işlevsel ihtiyaçlar kadar, daha derin duygusal, sembolik ve bağlanma gereksinimlerini de karşılayan anlamlı mekanlar yaratılması yüksek kaliteli bir toplum yaşamına sahip olma noktasında önem taşımaktadır.

Kentte ortak kullanılan mekanların niteliğiyle kent hakkında çıkarımlar yapılabilir. Bu mekanlar yerel kültürü ve içinde geçirilen zamanı yansıtan kent halkının bir aynası gibidir. Bugünkü anlamda kentin kalbi olarak nitelendirilebilecek olan özellikle kent merkez bölgeleri, daha çok ticari işlevlerin yoğunlaştığı bölgeler olmuştur. Kentte yaşayan kişiler için kültürel, sanatsal, ticaret ve entelektüel kaynaşmanın bir merkezi olabilmesi adına bu mekanların nicel ve nitel özellikleriyle ilgili bilinç ve duyarlılık geliştirilmelidir (Oktay, 1999). Özellikle kültürel ve sosyal gelişimin belleğini de saklayan bu alanlar, sosyal ve ekonomik baskılarla beraber, bir takım değişimler içine girmiştir. Kamusal alandaki bu gibi değişimler, fiziki mekan olarak giderek azalma, ticari ve geleneksel kamusal alanların bozulması şeklinde değerlendirilebilir (Gökgür, 2018). Özellikle günümüz pandemik koşullarında, temiz hava ve kentsel alanlardaki sosyalleşme ihtiyacıyla beraber, açık kamusal alanların mekan kalitesine uygunluğunu önem kazanmaktadır (Zafer ve Erdönmez, 2021). Dolayısıyla yapı dış yüzeyleriyle sınırlandırılan ve tanımlanan, içinde kentte yaşayanların gündelik hayatını ve sosyal aktivitelerini gerçekleştirdiği, beraber aktivite yapabildikleri, kaynaşabildikleri, fiziksel ve sosyal sağlık noktasında bireye katkılar sunan, kentin fiziksel, sosyal, kültürel yapısı hakkında çıkarımlar sunan kentin kamusal alanlarının kalitesi orayı kullanan kişiler üzerinde etkilidir (Varol, 2018).

Şekil 2: Kamusal Alanda İnsan İlişkileri (Soldaki: Floransa, Sağdaki Siena, İtalya, Yazarın kişisel arşivi, 2014)

Başarılı kentsel mekanlar, birbirleriyle örtüşen veya geliştirilebilen ortak özelliklere sahip olma eğilimindedirler. Bunlar kentsel tasarımın amaçları olan; karakter ve kimlik, süreklilik ve kapalılık, erişilebilirlik, okunabilirlik, uyarlanabilirlik, çeşitlilik ve kentsel mekan kalitesidir. Bir kentsel mekanın kalitesinin değerlendirilebilmesi için kentsel mekanda kalite parametrelerinin detaylı olarak irdelenmesi gerekmektedir (Tutkun, 2018). Whyte'e göre

3.1. Covid-19 ve Kamusal Alanda Erişim ve Bağlantılar

Bir yerin erişilebilirliği, hem görsel hem de fiziksel olarak çevresiyle olan bağlantılarına göre değerlendirilebilir. Başarılı bir kamusal alana erişmek kolaydır. Mekanı sınırlayan yüzeylerin biçimi de güvenlik açısından yürümeyi konforlu hale getirmektedir. Erişilebilir alanlar toplu taşıma için de uygundur. PPS'ye göre bir kamusal alanda erişim ve bağlantılar hakkında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar:

- Alan uzaktan görülebiliyor mu?
- Kamusal alan ve bitişik binalar arasında iyi bir bağlantı var mı? Yoksa boş duvarlarla mı çevrilmektedir? Bitişik binaların sakinleri alanı kullanabiliyor mu?
- Kaldırımlar komşu alanlara kadar ilerliyor mu?
- Alan, özel ihtiyaçları olan insanların kullanımı için uygun mu?
- Kamusal alandaki araç ve yaya yolları insanları gerçekten gitmek istedikleri yere götürüyor mu?
- İnsanlar kamusal alana ulaşmak için çeşitli ulaşım seçeneklerini (otobüs treni, araba, bisiklet vb.) kullanabilir mi?
- Toplu taşıma durakları kütüphaneler, postaneler, park girişleri vb. gibi hedeflerin yanında uygun bir şekilde konumlandırılmış mıdır?

Kamusal alanda mekan kalitesi parametrelerinden kentlerdeki erişim ve bağlantılar

Covid-19 salgını ile bir takım değişimler içine girmiştir. Pek çok kentte özellikle yaya hareketleri azalmış ve trafik pek çok noktada yavaşlatılmıştır. Kentlerin bazı noktalarında insanların güvenle yürüyebilmesi, bisiklete binmesi ve koşabilmesini teşvik etmek için trafik hacmini ve hızının azaltılması önerileri hayata geçirilmiştir. Özellikle salgın süresince sokakları zihinsel, fiziksel ve immünolojik sağlığın anahtarı olarak tanımlayan NACTO, Sokakların yaşanan bu salgın karşısında nasıl olanaklar yaratabileceğini gösteren “paylaşımlı, yavaş, açık ve ferah sokak” gibi alternatif sokak tasarım rehberleri yayınlamıştır (NACTO, The National Association of City Transportation Officials, 2020).

Şekil 4: Salgın süresince sokaklarda trafiğin yavaşlatılması (NACTO, 2020)

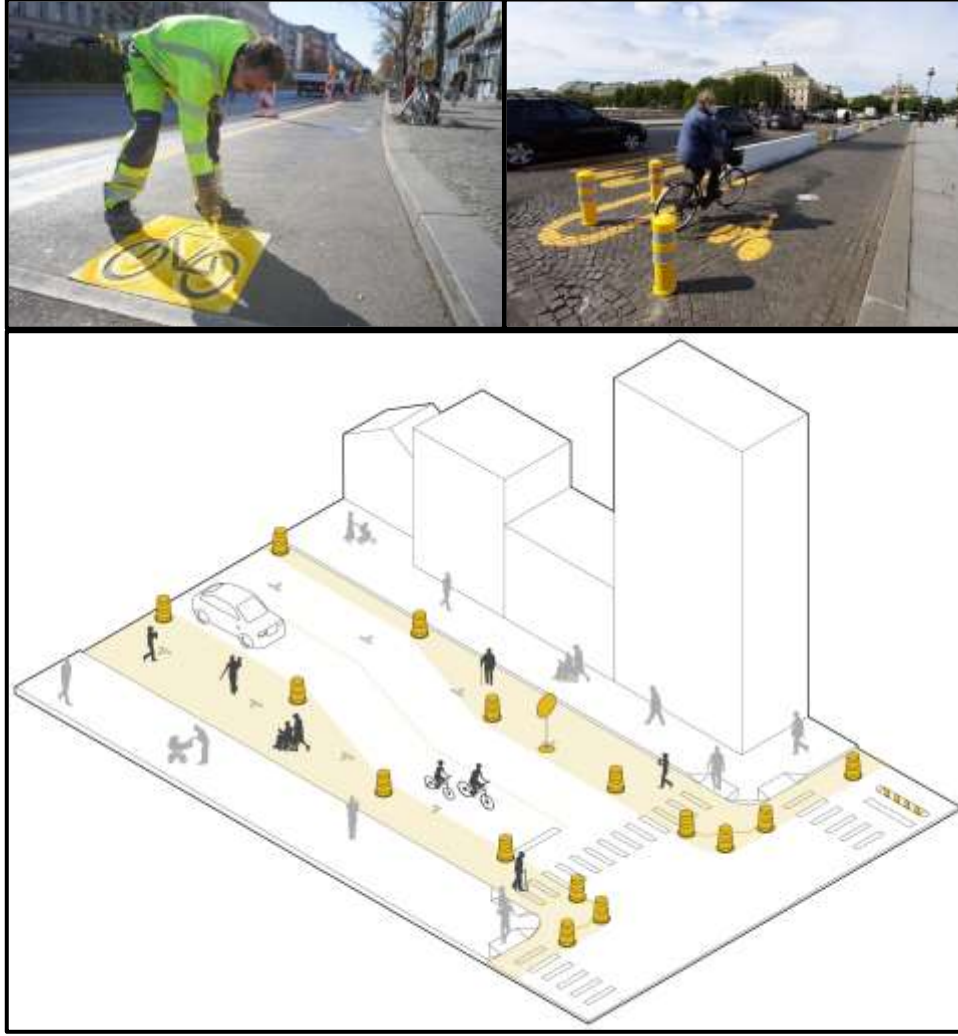
Yaşanan salgınla birlikte çoğu yerel yönetim politikaları özellikle kentlerde sürdürülebilir hareketliliğe ilişkin devam eden eylemlerin gelecekteki kentsel hareketliliği şekillendireceği düşüncesi ile derinlemesine politikalar, yaklaşımlar ve önlemler önermektedir. Özellikle kaybedilen zamanı telafi etmek, kentsel ulaşımı hızla karbonsuzlaştırmayı ve kentteki yaya hareketini bisiklet ve yürüyüş olarak geliştirmeyi hedefleyen farkındalık projeleri hayata geçmeye başlamıştır (Barbarossa, 2020).

Şekil 5: Salgın süresince Milan'da yeni bir yürüme ve bisiklet yolu önerisi (Barbarossa, 2020)

Covid-19 salgınının dünyanın kentsel ulaşım sistemlerinde yarattığı değişimler üzerinde pek çok çalışma yapılmaktadır. Teixeira ve Lopes, New York kentinde yapmış oldukları çalışmalarında koronavirüsün dünyanın kentsel ulaşım sistemlerindeki yarattığı değişimlerin verilerini incelerken, New York'da metro sisteminde yolcu sayısında % 90'lık bir düşüş varken, bisiklet paylaşım sistemlerinde % 71'den daha az bir düşüş olduğunu, dolayısıyla bu süreçte bisiklet paylaşım sistemlerinin kullanımlarının ön plana çıktığını vurgulamaktadırlar (Teixeira ve Lopes, 2020). Kamusal alanın kullanımı ve yoğun hareketlilik, toplu taşımadaki sağlık riskleri ile ilişkilendirildiğinden, kamu yetkilileri kullanımların sınırlandırılması yoluna gitmiştir. Özel araçların kullanımının artması, kentte geçici yayalaştırmalar, bisiklet ağlarının geliştirilmesi ve bazı yolların kapanması gibi mikro hareketlilik önlemlerinin uygulanması gibi kayda değer bir değişim yaratmıştır (Gutiérrez, 2020).

Salgın süresince trafiğin akışında meydana gelen değişimlerden ötürü, sokakların yeniden bu anlamda düzenlendiği görülmektedir. Araçların hızlarını düşürmeleri veya yayaların kontrollü hareketleri için pek çok ayırıcı malzeme ve zeminde uyarıcı işaretlerin yapıldığı görülmektedir.

Şekil 6: Salgın süresince araç ve yaya hareketleri için uyarıcı elemanlar/tabelalar (Nacto, 2020)

Covid-19 salgını ile trafiğin yoğunluğunu azaltmak ve fiziksel mesafeyi korumak adına bisiklet ve yayalar için yürüyüş yolları oluşturulması önem kazanmıştır. Pandemi sonrası kaldırımların genişletilmesi, var olan bisiklet yollarının geliştirilmesi ve yaya erişilebilirliğinin desteklenmesi gerekmektedir. Kamusal mekandaki yapı girişlerinde insan kalabalıklığının önlenmesi için 1,5 m kuralına uygun işaretlemeler eklenmiştir. Pandemi sonrası tasarlanacak yerlerde buna uyum sağlamak adına daha fazla alan eklenmesi de söz konusu olabilir (Özcü ve Atanur, 2020). Salgınla beraber kamusal mekanda daha önce bir sorun oluşturmayan ‘kalabalıklık’ kavramı düşünölmeye başlanmış ve bu mekanları kullanan kişi sayısına sınırlandırmalar getirilerek denetimli girişler sağlanmışır. Bir kamusal alanda bulunacak kişi sayısı fiziksel mesafe kurallarına göre belirlenip, mekana denetimli ve kontrollü olarak kullanıcı giriş-çıkışları

sağlanmıştır. Böylece ortaya çıkabilecek olan kalabalıklık durumu önlenip, kullanıcıların birbirinden daha uzak kalarak kamusal alanda bulunmaları sağlanmıştır.

Şekil 7: Kamusal Alanda Denetimli Giriş-Çıkışlar, İstanbul (Soldaki Fotoğraf: URL-2, 2020, Sağdaki Fotoğraf: URL-3, 2020)

Covid-19 sonrası için park kullanımı açısından kent kullanıcılarının açık alana kolayca erişebildiği, parkların ve doğa ile temasın hayati önem taşıdığı anlaşılmıştır. Açık alanda fiziksel mesafenin korunabilmesi adına kişi başı yeşil alanın 7-10 m² olmasının uygun olduğu belirtilmektedir (Türkoğlu, 2020).

3.2. Covid-19 ve Kamusal Alanda Sosyalleşme

Sosyalleşme kamusal alanlarda başarılması kolay olmayan ancak önemi göz ardı edilemeyecek bir özelliktir. İnsanlar, tanıdıklarıyla selamlaştıkları, yabancılarla etkileşim kurarken rahat hissettikleri ve sosyal aktivitelerini teşvik eden yerlere daha güçlü bir bağlılık hissi geliştirme eğilimindedirler. PPS'ye göre bir kamusal alanda sosyalleşme hakkında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar:

- Bu alan arkadaşlarla buluşmada tercih edilen bir alan mı, yoksa karşılaşılan bir alan mı?
- İnsanlar grup halinde bulunuyorlar mı, birbirleriyle konuşuyorlar mı?
- İnsanlar birbirlerini yüzlerinden mi isimlerinden mi tanıyorlar?
- İnsanların alanın özellikleriyle ilgili gururla diğer arkadaşlarına göstereceği noktalar var mıdır?
- İnsanlar gülümsüyor ve birbirleriyle göz teması kuruyorlar mı?
- Kullanıcılar burayı düzenli ve tercihe göre kullanabiliyor mu?
- Kullanılan topluluğu yansıtan bir yaş ve etnik grubun çeşitliliği var mıdır?
- İnsanlar gördüklerinde çöpleri toplama eğiliminde midir?

Salgın süresince kamusal alan kullanımına getirilen kısıtlamalarla beraber çok sayıda insanın beraber olarak yaptıkları etkinliklerden düğün, kutlamalar, anmalar gibi sosyal etkinlikler iptal edilmiştir. Bu süreçte sinema, tiyatro ve eğlence mekanları da kapalı alanlarda kalabalık bulunmanın virüsün bulaş riskini artırdığından ötürü kapatılmıştır (Özden, 2021). Covid-19'un çıktığı ilk zaman diliminde önlem amaçlı olarak engellenen çoğu kullanımlar zaman içerisinde esnetilerek insanların sosyalleşmesi ve kentteki ticari faaliyetlerin canlanması adına tedbirler alınarak yeniden gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Covid-19 pandemisiyle birlikte insanların bireysel veya grup halinde ve daha uzun süreli kullandıkları kamusal mekanları, yalnızca bir yerden bir yere ulaşma amaçlı ve kısa süreli kullandıkları görülmektedir. Dünyanın pek çok kentinde insan kalabalıklığı ve sosyalleşme ile hatırlanan pek çok kamusal mekan bu süreçte ıssızlaşmış ve yoğun kullanımı azalmıştır.

Şekil 8: Covid-19 öncesi ve sonrası kamusal alanda sosyalleşme, Israels Plads, Kopenhag, 2018-2020, (Gehl, 2020)

Covid-19 pandemi süresince kentte kültürel, dini veya sivil toplanmalar için açık alanda yer kazanmak amacıyla sokakların araç erişimini tamamen veya kısmi olarak kısıtlama önerileri getirilmiştir. Bu gibi kullanımlar için uygun uygulama yerleri olarak; düşük hacimli konut ağırlıklı sokaklar, dar yollar, yayalaştırılmış sokaklar, ticaret ağırlıklı sokaklar veya toplu taşımasız diğer koridorlar, düşük taşıt hacimli, çok şeritli sokaklar, kamuya ait park yerleri ve açık hava garajları örnek olarak verilebilir (NACTO, 2020).

Şekil 9: Covid-19 sonrası Adjame’de fiziksel mesafeli bir dini ibadet töreni (Nacto, 2020)

3.3. Covid-19 ve Kamusal Alanda Kullanım ve Aktiviteler

Kamusal bir alanın çeşitli aktiviteler için uygun olması temel bir yapı taşı olarak değerlendirilebilir. Etkinlikler, insanların alanı ziyaret nedeni olarak orayı diğer yerlere göre özel ve benzersiz kılabilir. PPS, kamusal bir alanda kullanım ve aktivitelerin değerlendirilmesinde bazı ilkeler belirlemiştir: Bunlar şu şekilde özetlenmektedir:

- Aktivite çeşitliliği olması

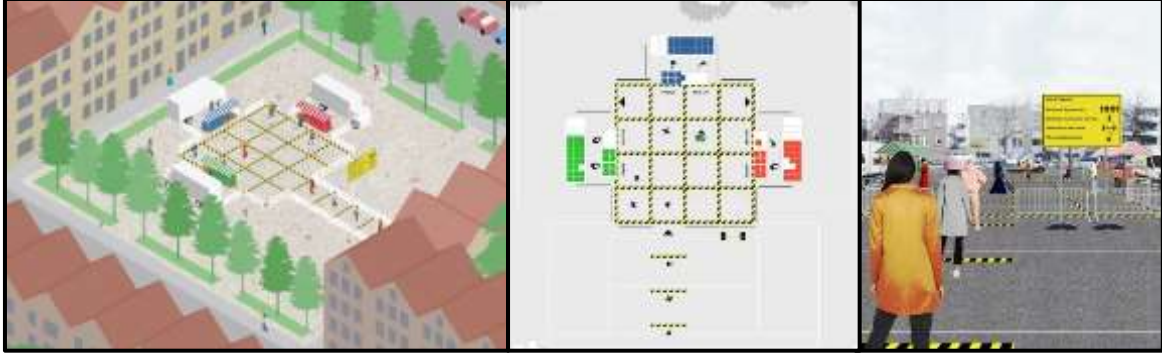
- Kadın ve erkek kullanımı arasında iyi bir denge olması
- Farklı yaşlardan insanların kamusal alanı kullanabiliyor olması
- Kamusal alanın gün boyunca kullanılabilmesi
- Tek veya grup halinde kullanıma imkan tanınması
- Kamusal alanın iyi yönetiliyor olması şeklindedir.
-

Bir alanın karakterini oluşturan önemli etmenlerden biri de kullanım ve orada gerçekleştirilecek etkinlikler dizgesidir. Kullanımda çeşitlilik, işlevlerin yürüyebilir olarak birbirlerine yakınlığı, yoğunluk, yapısal biçimlerin yetecek sayıda girişlerle erişilebilmesi, bina türünde, yaşında, büyüklüğünde ve genel durumunda çeşitlenme, etkinliklerin düzeyini belirler (Oktay, 2011). Kent içerisinde her ölçekteki meydanlar kullanım ve aktivite açısından, kullanıcıları için sokak ve caddeler gibi daha çok bir geçiş alanı olmayıp, aynı zamanda toplanma, buluşma ve karşılaşma alanı olduklarından kentli için sosyal yaşam alanlarıdır. Dolayısıyla, meydan niteliğindeki alanların kentliye daha çok vakit geçireceği çeşitli etkinlikler sunması nedeniyle mekansal organizasyon açısından önem taşımaktadır (Çelikyay, 2017). Covid-19 pandemisi ile iptal edilen çoğu toplu organizasyon, sonrasında alınan fiziksel mesafe tedbirleri ile sınırlı sayıda kişi katılımı ile gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Viyana Rathausplatz’da her sene gerçekleştirilen müzik ve film festivali için ayrılan koltuk sayısı 2019 yılında 5200 iken, 2020 yılında pandemi dolayısıyla 500 olmuştur (URL-4).

Şekil 10: Covid-19 öncesi/ sonrası Viyana Film Festivali (2019-2020 yılı) (*Soldaki Görsel: URL-4, 2019, Sağdaki Görsel: URL-5, 2020*)

Salgınla beraber kentsel hizmetlerin farklı toplumsal grupları da içine alacak şekilde herkes için erişilebilir olmasına yönelik mekansal stratejiler düşünülmektedir. Mahalle veya komşuluk birimi gibi alışkanlıklara dayalı “20 dakikalık mahalleler” prensibiyle desteklenen Plan Melbourne”, “15 dakikalık şehir” mottosuyla gündeme gelen Paris planı, Shift Architecture Urbanism tarafından fiziksel mesafe dikkate alınarak oluşturulan hiper-yerel mikro pazar yeri projesi gibi projeler ön plana çıkmıştır (Çılgın vd., 2020).

Şekil 11: Hyperlocal Micro Markets, fiziksel mesafeli sokak gıda pazarı, Shift Architecture Urbanism, 2020 (URL-6).

Yaşanan salgının kentteki en yıkıcı sonuçlarından birinin ticaret bölgeleri üzerinde olduğu söylenebilir. Özellikle sınırların kapatılması, kentlerdeki ekonomik hareketliliklere sekte vurmuş, turizm ve ticaretle ilgili alanlar ciddi kayıplar yaşamıştır. Bu anlamda yerel yönetimlerce verilen destekler ve fonlarla mağduriyetler giderilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla yaşanan bu salgın, yerel ekonomiyle kendi kendine yetiyor olmanın ekonomik sürdürülebilirlik açısından önemini bir kez daha kanıtlamıştır.

3.4. Covid-19 ve Kamusal Alanda Konfor ve İmaj

PPS'ye göre bir kamusal alanın başarılı olmasının anahtarı kendini en iyi biçimde sunması ve sağladığı rahatlık etkisiyle ilişkilidir. Konfor; güvenlik, temizlik ve kamusal alanda oturulacak yerlerin bütünüdür. İnsanlara kamusal alanda istedikleri yere oturma seçeneği sunmanın önemini de kapsamaktadır. Bu açıdan bir kamusal alanın konfor ve imaj hakkındaki kalitesini incelemek için bazı sorular yöneltilebilir. Bunlar:

- Kamusal alan iyi bir ilk izlenim yaratmakta mıdır?
- Erkeklerden daha fazla kadın bulunmakta mıdır?
- Oturabilmek için yeterli sayıda donatı var mı? Bu donatılar uygun şekilde mi yerleştirilmiştir? İnsanların güneş veya gölgede oturabilme seçenekleri bulunmakta mıdır?
- Kamusal alan temizlik açısından nasıldır? Bakımından kim sorumludur, ne zaman temizlenir?
- Kamusal alan güvenli midir, bir güvenlik bulunmakta mıdır? Eğer öyleyse, güvenlik nasıl çalışıyor, ne zaman görev yapmaktadır?
- İnsanlar bu alanda fotoğraf mı çekiyor mu? Kamusal alan insanlara çok sayıda fotoğraf çekebilme fırsatı yaratıyor mu?
- Araçlar, alanın yaya kullanımına hâkim mi yoksa alana kolayca ulaşmalarını engelliyor mu?

Kamusal açık alanların insan hayatındaki; özgürlük, güvende hissetme, rahatlık, konfor gibi ihtiyaçları karşılaması, kaliteli bir fiziksel çevrenin yaratılması ile ilişkilidir (Uzgören ve Erdönmez, 2017). Yaşanan Covid-19 salgını ile birlikte insanların kendilerini kalabalık bir ortamda tedirgin ve güvensiz hissetme duygularının arttığı söylenebilir. Sosyal etkileşim ve grup etkinliklerin azaldığı bu süreçte kamusal mekanların insan hayatı için olan önemi ön plana çıkmıştır. Kamusal mekanda aynı anda maksimum bulunabilecek insan sayısı, kaldırım genişlikleri ve kentsel donatıların uygunluğu gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle

fiziksel mesafenin korunabilmesi adına kentteki oturma elemanlarının boşluklu olarak oluşturulması önerilmiştir.

Şekil 12: Pandemi ile kamusal alanlar için sokak mobilyası tasarımı, “Reimagining Furniture for Public Spaces” yarışması 1.lik ödülü, 2020, (URL-7)

Salgın süresince kullanımı gözden geçirilen kent donatılarının daha sürdürülebilir, modern, çevre dostu olmalarının önünü açan farklı projeler ve yarışmalar oluşturulmuştur.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent kimliği, toplumsallık ve kamusal yaşamın bir aynası olan kamusal mekanlar kentin önemli bileşenlerinden biridir. Tarihsel süreçte kentlere bakıldığında yaşanan salgınların kent ve toplumsal yaşamı doğrudan etkilediği görülmektedir. Salgının odağında insan ve kent olduğu için kentle ve insanla ilgili olan pek çok alışkanlığın bu süreçten etkileneceği söylenebilir. Düşünülmesi gereken; çevremizi ve gündelik yaşamımızı yakından etkileyen bu salgının etkileriyle başa çıkmak ve olumlu bir şekilde bu sürecin en sağlıklı biçimde nasıl atlatılacağına yanıtalarının aranmasıdır. Daha sağlıklı, daha sürdürülebilir, yerel ekonomiyi destekleyen dönüşümler içine girmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Özellikle salgın ile beraber kamusal alanların insanın hem beden hem de zihinsel sağlığı açısından önemi fark edilmiştir. Yürünebilirlik ve yaya olarak açık alanlara erişilebilirlik konuları ön plana çıkmıştır. Sosyal bir yaşamı benimseyen insanın evinde yalnızlaştığı bu dönemde beraber geçirilen vakitlerin, biriktirilen anıların önemi ve aslında kentle işleyen bu yaşamın insanı pek çok yönden beslediği görülmektedir. Kent meydanları, yeşil alanlar veya sokak gibi kamusal açık alanların değeri her zaman etkin olmakla beraber kullanım şekillerinin değişim içine girdiği söylenebilir.

Kamusal mekânlar insanları birleştirici ve motive edici yönleri ile yoğun stres altında yaşayan kentli için bir nefes alma noktalarıdır. Salgının kalabalık ve sıkışık mekanlarda bulaş riskinin artması nedeni ile insanların kullanımı açısından önceye göre farklılıklar yaşanmıştır. Yaşanan bu süreçte kamusal mekanları ‘yeni normal’ düzenine entegre edebilmek adına literatürde pek çok öneri, klavuz ve rehberlikler tanımlanmıştır. Kamusal mekanların kalitesine ve dolayısıyla insanların yaşam kalitesine olumsuz etki bırakmamak adına mekanların bazı değişimler içine girmesi kaçınılmazdır. Çalışma kapsamında seçilen parametrelerinin bu değişimlerden etkilenme durumları göz önüne alınarak, literatürden okunan öneriler ve bunlardan bazı çıkarımlar yapılmıştır.

Salgın sonrası kamusal alanda erişim ve bağlantılar;

- Trafik akışı kimi yerlerde azaltılıp, yayalara öncelik verilmesi,
- “Paylaşımlı, yavaş, açık ve ferah sokak” gibi alternatif sokak tasarımları oluşması,
- Toplu taşıma kullanımlarına kişi sınırlamaları getirilmesi,
- Kaldırımların genişliklerinin fiziksel mesafe açısından yeniden düşünülmesi,
- Kamusal mekanlardaki bisiklet yolları bağlantılarının artırılması,

Salgın sonrası kamusal alanda konfor ve imaj:

- Kamusal mekandaki kent mobilyalarının fiziksel mesafe açısından uygunluklarının değerlendirilmesi,
- Kamusal mekandaki temizlik sistemlerinin yeniden düşünülmesi,

Salgın sonrası kamusal alanda kullanım ve aktiviteler;

- Kamusal mekanda açık pazar alanları gibi herkes için erişilebilir ve mesafeli alanlar oluşturulabilmesi,
- Kamusal mekanın çocuk, genç ve yaşlı gibi farklı yaş grubu kullanıcılarına özel kullanım saatleri getirilmesi,

Salgın sonrası kamusal alanda sosyalleşme;

- Kamusal mekanda grup aktivitelerinin azalması,
- Sınırlı sayıda kişinin kamusal mekanı kullanabilmesi,
- Toplu yapılan kültürel etkinliklerin salgın bağlamında uygun koşullar yaratılarak yapılması gibi konular gündeme gelmiştir.

Covid-19 salgınıyla birlikte kamusal mekanların kullanıcılarının fiziksel ve zihinsel sağlığına sunduğu katkılar mekanın etkin bir biçimde kullanılabilirlik durumunu etkilemektedir. Konut yakın alanlarındaki yürüme mesafesinde kamusal alanların varlığı, mahalle ölçeğinde sağlığın desteklenmesinin kent bütününe sağlayacağı katkıyı artırmaktadır. Sonuç olarak özellikle yaşayanların yoğun ve stresli çalışma hayatına sahip olduğu metropol kentlerin kamusal mekan kalitesi, kullanıcıların salgın sonrası dinlenebileceği, rahatlayabileceği ve fiziksel mesafe kuralına uyarak güvenli şekilde sosyalleşebileceği açık alanların varlıklarının önemini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Barbarossa, L. (2020). The Post Pandemic City: Challenges and Opportunities for a Non-Motorized Urban Environment. An Overview of Italian Cases. *Sustainability*,(12),7172, 1-19.

Çelikyay, H.S. (2017). Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu, Editör: Çelikyay, H.S., Kent İmgelerinin Kamusal Alanı Tariflemesindeki Rolü, *Bartın Üniversitesi Yayınları* No:30, Fen Bilimleri Enstitüsü Yay. No:1, ss.21.

Çılgın K., Olgun, İ., ve Dinç S. (2020). Pandeminin Gör Deddiği: Kentin Hücresel Erişilebilirliğinde Mahalle Birimi Tasarımının Geleceği. *Mimarlık Dergisi*, 416.

Erdönmez, M. E., ve Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri. *Megaron*, 1(1), 67.

Erdönmez, E., ve Çelik, F. (2016). Kentsel mekanda kamusal alan ilişkileri. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (14), 145-163.

Erkan, P. (2020). M, Marmara Belediyeler Birliği (MBB) Şehir Politikaları Merkezi, “Kentleri Dönüştüren Salgınlar” <https://www.youtube.com/watch?v=N81SUWLqMBk> Erişim Tarihi: 10.03.2021

Gehl 2020. <https://gehlpeople.com/announcement/public-space-public-life-during-covid-19/> (Erişim Tarihi 10.03.2021)

Gökgür, P. (2018). Kamusal Alanın Değişimini ve Dönüşümünü Etkileyen Faktörler, Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu. *Bartın Üniversitesi Yayınları* No: 30 Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları No: 01.

Gutiérrez, A., Miravet, D., ve Domènech, A. (2020). COVID-19 and urban public transport services: emerging challenges and research agenda. *Cities & Health*, 1-4.

Güzer, C.A. (2020), Kamusal Alanın Sınırları. *Çözüm Üreten Kentler*, Sayı 002.

İnceoğlu, M., Aytuğ, A., (2009). Kentsel Mekânda Kalite Kavramı. *Megaron Dergisi*, 4,3,131-146.

Mazumdar, S. (2007). Kentsel yaşam kalitesi ve yer duygusu. *Mimarlık Dergisi*, 335, 32-36.

NACTO, (2020). Pandemi Müdahalesi ve Toparlanma Sırasında Sokaklar, ss 49.

Oktay, D. (1999). Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yasantısındaki Rolü. *Yapı Dergisi*, 207, 54-61.

Oktay, D. (2011). Kent kimliğine bütüncül bir bakış. *İdealkent Dergisi*, 2(3), 8-19.

Özcu, A. E., ve Atanur, G. (2020). Kovid-19 Pandemisinin Kent Yaşamına Etkisi: Kamusal Alan Üzerine Değerlendirmeler. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 16(2), 237-250.

Özden, A.T. (2021). COVID-19 Sonrası Mekânın Değişimi Üzerine Spekülasyonlar. *Mimarlık Dergisi*, 407, 25-30.

Özuduru, H. (2020). Covid-19 ve Şehirler, *İdealkent Yayınları*, ss 22.

Teixeira, J. F., ve Lopes, M. (2020). The link between bike sharing and subway use during the COVID-19 pandemic: the case-study of New York's Citi Bike. *Transportation research interdisciplinary perspectives*, 6, 100166, 1-11.

TDK, 2021. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Tekeli, İ. (2019). Marmara Urban Forum Raporu (MARUF), ss. 218.

Tekeli, İ. (2020). Salgınlar ve Kentler Sarmalında Dünyanın Geldiği Nokta: Covid-19.

Tutkun, M. (2018). Toplu Konut Yakın Çevresinin Mekan Kalitesi Açısından İncelenmesi; Toki Trabzon Uygulamaları Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Türkoğlu, H., 2020. Covid-19 Sonrası Kent ve Kent Planlama <http://www.skb.gov.tr/> 07.05.2020.

Saylan, S., ve Erdönmez Dinçer, E. (2017). Kamusal Alanların Kullanımında Mekan Kalitesi; Eminönü Mercan Mahallesi. *Kent Akademisi*, 10(29), 1-18.

Sipahi, P. (2020), Pandemi ve Kamusal Mekan, Yapı Dergisi, <https://yapidergisi.com/pandemi-ve-kamusal-mekan/> Erişim Tarihi: 10.02.2021.

URL-1, <https://www.pps.org/article/grplacefeat> Erişim Tarihi 20.03.2020.

URL-2, 2020, İstanbul, Türkiye, 2020, Murad SEZER, <https://www.reuters.com/article/instant-article/idUSL1N2IL0A8>

URL-3, 2020 <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-istiklal-caddesinde-yeni-donem-karekodlu-giris-cikis-basliyor-6370194/5>

URL-4, 2019, *Christian Stemper*, <https://www.wien.info/en/music-stage-shows/city-of-music/music-film-festival-353152>

URL-5, 2020, Christian Jobst, <https://www.stadt.wien.at/freizeit/kino/sommerkino/filmfestival-wien-open-air-kino-rathausplatz.html>

URL-6, 2020, Mimdap, <http://mimdap.org/2020/04/karantina-gunlerinde-sosyal-mesafeli-temassiz-gida-pazari/> Erişim Tarihi 10.05.2021.

URL-7, 2020, <https://uni.xyz/competitions/re-connect/entries>, Erişim Tarihi 10.05.2021.

Uzgören, G., ve Erdönmez, M. E. (2017). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Megaron Dergisi*, cilt 12, Sayı 1.

Varol, E. (2018). Kentsel Mekanlarda Kapalılık Etkisinin Sanal Modeller Aracılığıyla Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Zafer, S., ve Erdönmez, E. (2021). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi Araştırması: Beşiktaş İskele Meydanı ve Çevresi Örneği. *Kent Akademisi*, 14(1), 241-259.

Beyaz Kâğıttan Beyaz Ekran: İç Mimari Sanal Tasarım Stüdyosu Deneyimi

Özge Kandemir

Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü
ozgekandemir@eskisehir.edu.tr

Gökhan Ulusoy

Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü
gulusoy@eskisehir.edu.tr

Özet

Tasarım stüdyoları, tasarım eğitiminin verildiği diğer tüm alanlarda olduğu gibi İçmimarlık eğitiminin de omurgasını oluşturmaktadır. Geleneksel tasarım stüdyosu yaklaşımı, tasarım probleminin çözümüne yönelik sürecin yaşandığı fiziksel bir öğrenme ortamı ve pedagojik bir yöntemle karşılık gelmektedir. Tasarım stüdyosuna ilk kez adım atan öğrenci, tasarım stüdyosunun tartışma ve diyalog kültüründen beslenen sosyal yapısına dahil olmakta, tasarım probleminin çözümüne yönelik özgün bakış açıları geliştirmekte, tasarım sürecini deneme-yanılma yoluyla ve yaparak öğrenme metodlarıyla deneyimlemektedir. Geleneksel tasarım stüdyolarının yapısı, özellikle 1990'ların başında yaşanan bilgisayar teknolojilerine bağlı olarak gelişim göstermiştir. Zaman içerisinde tasarım stüdyolarına daha fazla dijital araç ve sanal ortam entegre olmuştur. Bu durum, dijital ağlarla birbirine bağlı sosyal öğrenme ortamlarını, sanal tasarım stüdyosu uygulamalarını ve buna bağlı olarak disiplin içi ve disiplinler arası iş birliklerini doğurmuştur. Öğrenciler, iç mimari tasarım disiplini öğrenme ve keşfetme aşamasında yeni araçları, yöntemleri ve ortamları kullanma deneyimi edinir hale gelmiştir. Sanal tasarım stüdyosu ortamının sağlamış olduğu tüm bu olanaklar, pandemi (Covid-19) sürecinin zorlu koşulları ve sınırlılıkları içerisinde tasarım stüdyosu uygulamalarının, sanal ortam aracılığıyla sürdürülebilmesine ve ilk kez İç Mimari Proje dersi alan öğrencilerin ve dersin yürütücülerinin de tasarım atölyesine ilişkin yeni deneyimler elde etmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda ele alınan çalışmada, 2020-2021 Eğitim Öğretim yılı Güz döneminde Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi İç Mimarlık Bölümünde, pandemi sürecinde yürütülmüş olan, İç Mimari Proje I dersi Sanal Tasarım Stüdyosuna ilişkin yaşanan sürecin ve elde edilen sonuçların ortaya konularak değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Ele alınan ders ve süreci, teorik veriler ışığında eğitmenler tarafından tutulan gözlem notları üzerinden analiz edilerek, nitel araştırma yöntemi olan keşfe dayalı tek durum (vaka) çalışması deseniyle aktarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Tasarım Stüdyosu, Sanal Tasarım Stüdyosu, Pandemi Süreci, İç Mimari Tasarım Stüdyosu Deneyimi

From White Paper to White Screen: Interior Architecture Virtual Design Studio Experience

Abstract

Design studios form the backbone of interior architecture education, as in all other professions where design education is given. The traditional design studio approach stands out as a physical learning environment and a unique pedagogical method. The stages of solving the design problem are grasped through conceptual and practical processes. The student, who stepped into the design studio for the first time, is involved in the social structure of the design studio, which is fed by the culture of discussion and dialogue, develops unique perspectives for the solution of the design problem, and experiences the design process by trial and error and learning by doing. The structure of traditional design studios has developed due to computer technologies, especially in the early 1990s. Over time, more digital tools and virtual environments have been integrated into design studios. This situation has led to social learning environments, virtual design studio applications, and cultural and interdisciplinary collaborations connected through digital networks. As a result, students have started to use new tools, methods, and environments to learn and explore the discipline of interior design. All these opportunities provided by the virtual design studio environment allow the design studio applications to be carried out through the virtual environment within the challenging conditions and limitations of the Pandemic (Covid-19) process and enable the students who take the Interior Architecture Project course for the first time and the course managers to gain new experiences about the design workshop. The current study, it is aimed to present and evaluate the process and the results of the Interior Architecture Virtual Design Studio course, which was carried out during the Pandemic period, in the Department of Interior Architecture, Faculty of Architecture and Design, Eskişehir Technical

University, in the Fall semester of 2020-2021. The course and its process are analyzed through the observation notes taken by the instructors in the light of theoretical data and are conveyed with a single case study pattern based on exploratory research, which is a qualitative research method.

Keywords: Traditional Design Studio, Virtual Design Studio, Pandemic Process, Virtual Interior Design Studio Experience

1. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da İç Mimarlık Alanına yönelik yeterlilikleri tanımlayan sertifikasyon kuruluşu CIDQ (2019, s.1) İç Mimarlığı, insanın yaşamsal deneyimlerini destekleyip geliştirirken; sağlık, güvenlik ve refah koşullarını yükselten mekanların planlanması ve tasarlanmasına yönelik bilgiler barındıran ayrı bir uzmanlık alanı olarak tanımlamaktadır. Avrupa’da İç Mimarlık eğitimi ve öğretimine ilişkin standartlar belirleyerek İç Mimarlık mesleğinde mükemmellik sağlanmasına yönelik çalışmalar yapan ECIA (2020, s.5) bu uzmanlık alanının, içinde yaşanılan ve yaşam boyunca kullanılan insan yapımı mekânlarla kurulan ilişkiye odaklandığını dile getirmiştir. İç Mimarlık mesleği, çevremizdeki dünyayı yaratmada bir aracı olarak hareket etmekte ve estetik olarak çevreye uygun, çekici ve başarılı mekânlar üretme konusunda uzmanlaşmaktadır. Uygulamaları, fiziksel çevrenin geleceğine yönelik sorumlulukları barındırır nitelikte olup; atmosfer, güvenlik ve refah ile ilgili insani ihtiyaçları ve istekleri anlamaya ve karşılamaya yöneliktir. Kültürel-sosyal-çevresel farkındalıklar ve araştırmalar İç Mimarlık pratiği için temel yeterliliklerdir. İç Mimarlıkta tasarım süreci, tasarım yoluyla eleştirel düşünmeye, yaratıcı sürece ve daha önce anlaşılmış olanın yeniden düşünülmesine dayanmaktadır.

Bu çerçevede ECIA, (2020, s.13-14) İç Mimarlık Eğitimi Tüzüğü’nde lisans seviyesinde kazandırılması gereken yetkinlikleri on beş madde ile tanımlamıştır. Bunlar arasında ise: içsel tutum geliştirmek, alan içinde ve farklı alanlar arasında ilişkisel tutum benimsemek, tasarımda eleştirel düşünce bilgisine ve becerisine sahip olmak, İnşa sürecine yönelik temel bilgi ve becerilere sahip olmak, alana yönelik araştırma yöntemlerini yetkin bir şekilde kullanmak, sanat ve tasarım teorilerini ve tarihsel gelişimleri takip etmek, iç mimarlık alanına yönelik teorileri anlamak ve kullanmak, uygulanabilir etik kurallar hakkında bilgi sahibi olmak, antropometriyi anlamak ve verilerini kullanmak, mekân tasarımının sosyal boyutlarının ve sorumluluklarının farkında olmak, proje organizasyonu ve yapım sürecini anlamak, mimari yapı bilgisine sahip olmak, kanunlar ve düzenlemeler hakkında temel bilgileri edinmiş olmak, bina tipolojilerini anlamak ve verilerinden uygulamalarda yararlanmak, yapı malzemelerini analiz etmek ve kullanmak yer almaktadır.

İç Mimarlık tasarım eğitiminde söz konusu hedeflerin yakalanması için tasarım stüdyoları, içeriği ve ele alınmış biçimleriyle önemli görevler üstlenmektedir. Özde tasarım stüdyoları “İç Mimarlık” tasarım eğitiminde düşünme ortamının yaratıldığı, yeni düşünme biçimlerinin kavrandığı, öğrencilerin tasarım olgusu ve tasarımcı kimliğiyle karşılaştığı karmaşık ve zorlu bir deneyim sunmaktadır. Günümüzde tasarım kavramı, problem çözme faaliyeti olarak nitelendirilip, süreç tarafından tanımlanan stratejik düşünceyle ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede tasarım eğitimi de ürün üretilmeden ziyade, düşünme alanı olarak kurgulanır hale gelmiştir. Tasarım sürecinde problemin çözümüne yönelik bakış açıları ve olası çözüm önerileri, eğitmenler ve diğer öğrencilerle yürütülen tasarım süreci ve bu süreçte kurulan ilişkiler çerçevesinde geliştirilmektedir. Bu ilerleme, geleneksel ve yenilikçi mimari temsil araçlarının (sözlü, yazılı, görsel) düşüncenin oluşturulması, geliştirilmesi ve aktarılmasına yönelik kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu süreçte görsel mimari temsil araçlarından:

serbest el çizimleri (eskizler), teknik mimari çizimler, maket ve modellemeler yüz yüze tasarım stüdyosu eğitiminde öncelikli olarak kullanılmaktadır.

Fakat, geleneksel tasarım stüdyoları özellikle 1990'ların başında teknolojik gelişmelere bağlı olarak büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bilgisayar ve iletişim teknolojileri geliştikçe görüntüleri, verileri ve canlı eylemleri iletebilmek kolaylaşmış, eğitim, kıtalararası ve okyanus ötesine taşınarak ağlarla birbirine bağlı sanal stüdyoların oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu sayede, öğretme ve öğrenme deneyiminin tasarım stüdyolarındaki yapısı, mekânsal ve zamansal sınırları ortadan kaldırmıştır. Böylelikle küresel ölçekte farklı uzmanlık alanlarına, deneyimlere ve bilgi birikimlerine sahip olan kişiler sanal ortamlarda tasarım stüdyosu eğitimine katkı sağlar hale gelmiştir. Sanal tasarım stüdyolarının (VDS) oluşumu ile iş birlikleri geliştirmek, eğitmen ve öğrenci deneyimlerini çeşitlendirmek ve tasarım eğitiminin kaynaklarını herkesin erişimine açık hale getirmek mümkün olabilmektedir. Tasarım eğitiminde bilginin işlenmesine, yeni ve özgün fikirlerin geliştirilmesine yönelik kullanılan eskizler, ortogonal çizimler ve maketler 2B-3B Bilgisayar Destekli Tasarım (CAD) yazılımlarıyla birleştirilerek, tasarımların karma tekniklerle görselleştirilip sunuma dönüştürülmesine de imkân tanımış hale gelmiştir.

Sanal tasarım stüdyosu ortamının sağlamış olduğu tüm bu olanaklar, özellikle günümüz toplum yaşantısını sekteye uğratan pandemi (Covid-19) süreci ve beraberinde oluşan toplumsal izolasyonlar içerisinde, tasarım eğitiminin sürdürülebilmesine de önemli katkılar sağlamıştır. Daha önce sanal tasarım stüdyosu deneyimi edinmemiş kurumlar, eğitim müfredatlarını ve araçlarını eğitimi uzaktan yürütmek üzere yeniden kurgulamıştır. Bu durum tasarım eğitiminin atardamarı olan tasarım stüdyosu uygulamalarının, sanal ortam aracılığıyla sürdürülebilmesine yönelik deneyimlerin elde edilmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda ele alınan çalışma, Pandemi sürecinde gelenekselden sanala değişim yaşayan İç Mimarlık tasarım stüdyosu dersinden elde edilen eğitmen ve öğrenci deneyimlerini ortaya koymayı amaçlanmaktadır. Söz konusu ders, Eskişehir Teknik Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümünde 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı Güz döneminde İÇT201 İç Mimari Proje I dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Burada Pandemi sürecinde yürütülmüş olan, İç Mimari Tasarım Stüdyosu dersine ilişkin yaşanan sürecin ve elde edilen sonuçların ortaya konularak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Ghom, P'nin de dile getirdiği gibi, birinci sınıf stüdyo eğitimi, öğrencilerin zihniyetlerini geliştirmede ayrı bir öneme sahiptir. Dünya çapındaki kurumlar arasındaki pratik ve bağlamsal farklılıklara rağmen, ilk yıl tasarım stüdyosu genellikle tasarımcı tarafından içselleştirilecek ve ömür boyu kullanılacak belirli bir tasarım dili ve tasarımcı becerileri oluşturmayı amaçlamaktadır. Öğrenciyi ortak bir anlayış seviyesine getirmek ve görsel sanatların kelime dağarcığına alıştırmak genellikle birinci sınıf tasarım eğitmenlerinin görevidir. Birinci yıl, eğitimin beslediği dikey düşünme geleneğinden gelen öğrenciler için bir geçiş dönemidir, bu nedenle öğrencide kapsamlı bir düşünce sürecinin tetiklenmesi gerekmektedir (Ghom, P., 2017, s.119-120). Bu bakış açısıyla önemli bulunarak çalışmanın örneklemini oluşturan İç Mimari Proje I dersi, tasarım kavramı ile henüz tanışan ve daha önce tasarım stüdyosu ortamını deneyimlememiş olan öğrencilerle yürütülmüş olup, tasarım sürecine yönelik uygulanan karma tekniklerle incelemeye değer görülmüştür. Bu bağlamda ele alınan çalışmanın içeriği, genel olarak tasarım stüdyolarının yapısına ilişkin literatür taramalarından elde edilen teorik verilerin ve pandemi sürecinde İç Mimarlık Tasarım Stüdyosunda yaşanan deneyimin aktarılmasına yöneliktir. Bu bağlamda çalışmanın kuramsal altyapısı alanyazın araştırmalarıyla desteklenmiş, ele alınan örneklem eğitmenler tarafından tutulan gözlem notları üzerinden analiz edilerek, nitel araştırma yöntemi olan keşfe dayalı tek durum (vaka) çalışması deseniyle aktarılmıştır.

2. Öğrenme Ortamları Olarak Gelenekselden Sanala Tasarım Stüdyoları

Fiziksel bir mekân ve pedagojik bir yöntem olarak tasarım stüdyosu, temelde tasarım eğitiminin özünü oluşturmaktadır (Laiserin, J., 2002, s.1). Geleneksel olarak tasarım pratiği, proje tabanlı bir "stüdyo" yaklaşımıyla öğrenilmektedir (Gross ve Do, 1997, s.1). Aydınli'ya göre; genel olarak tasarım stüdyosu, öğreten ve öğrenen arasındaki diyaloga, karşıt görüşlerden doğan çok sesliliğe bağlı olarak öğrenmenin tetiklendiği, eleştirel ve yaratıcı düşüncenin geliştirildiği ortamlara karşılık gelmektedir (Aydınli, 2015, s.15). Tasarım alanlarında eğitim veren kurumlarda stüdyolar, öğrencilerin problem odaklı düşünmeyi deneyimledikleri, yerleşik düşünce kalıplarını eleştirel düşünceyle yeniden yapılandırıldıkları ve çeşitlenen düşünme araçlarıyla uygulamalar yoluyla tanıştıkları öğrenme ortamları olarak önemli işlevler üstlenmektedir.

Ledewitz (1985: 2) tasarım stüdyosunun, tasarım eğitiminin en az üç temel yönünü öğretmek için birincil araç olduğunu belirtmektedir. İlk olarak tasarım stüdyosu öğrencilerin görselleştirme ve temsil gibi bir dizi yeni beceriyi öğrendiği ve uyguladığı yerdir. İkinci olarak ise tasarım stüdyosu, öğrencilerin yeni bir dil öğrendiği yerdir. Schön tasarımı, çizim ve konuşmanın birbirini tamamlayan ve ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu bir "grafik ve sözel dil oyunu" olarak tanımlamıştır. Biçim ve ölçek gibi sözcüklerin içselleştirilmesi kolay olmayan yeni ve karmaşık anlamları vardır. Çizim yoluyla fikirleri keşfetmeyi ve iletmeyi öğrenmek çoğu öğrenci için yeni bir deneyimdir. Üçüncüsü ve en önemlisi ise tasarım stüdyosu, öğrencilerin mimari olarak düşünmeyi öğrendikleri yerdir. Diğer alanlarda olduğu gibi mimarlıkta da bu düşünce tarzı, profesyonel performansı karakterize eden ve onun için temel olan belirli bir problem ve çözüm alanına atıfta bulunur. Stüdyodaki eğitim deneyimi, yalnızca bu üç yönün tümünü öğrenmeyi değil, hepsini aynı zamanda öğrenmeyi içermektedir.

Adler, tasarım stüdyosunda, öğrencilerin proje uygulamasını simüle eden deneyimlere dahil olduğunu ve bu sayede gerçek dünyanın baskıları, dikkat dağıtıcıları ve risklerinin tasarım stüdyosu eğitiminde ortadan kaldırıldığını ifade etmektedir. Bu durum, öğrencilerin, deneyimli öğretmenlerin sorumluluğunda doğru ve yararlı olan uygulamaları tanımasına, nitelikli kabul edilen imajları oluşturabilmesine ve gerekli noktalarda çözüm önerileri geliştirebilmesine olanak tanıyan tasarımcı kimliğine bürünebilmesini sağlamaktadır (Adler,1991, s. 141). Bu süreçte Sachs'ın deyişiyle öğrenciler, hem tasarıma ilişkin yeni kavramlara ve bakış açılarına sahip olmakta hem de tasarlamak ve tasarlamayı öğrenmek gibi eylemleri eş zamanlı olarak deneyimlemektedir. Tasarım probleminin çözümüne yönelik tüm bakış açıları ve çözüm önerileri, proje süreci için belirlenen zaman aralığında, öğretmenler ve diğer öğrencilerle kurulan ilişkiler çerçevesinde geliştirilmektedir. Tasarım stüdyosu eğitiminde "gelişim/ilerleme" olarak ifade edilen bu süreç, bir dizi çizim ve modelde görünür hale getirilerek çözüme ulaşma yolunda gerçekleşmektedir (Sachs, A, 1999, s. 195-197).

Bu yaklaşımın temelinde ise günümüzde tasarım stüdyolarının, fiziksel bir öğrenme ortamı olmanın yanında, benzersiz bir pedagojik yöntem olarak da yapılandırılması yatmaktadır. Aydınli, tasarım eğitiminin öğretme merkezli yapısından, öğrenme merkezli yapıya dönüşüm geçirdiğini ve artık öğrenmeyi öğrenme olarak ifade edilen yapılandırıcı yaklaşımın çağdaş tasarım eğitiminin omurgasını oluşturduğunu dile getirmiştir. Öğrenme, bütünü kavramak, anlama biçimleri geliştirmek ve öğrencilerin ilgi alanına göre bütüne ilişkin parçaları detaylandırmak yoluyla gerçekleşmektedir. Süreçte öğrenciler, durumlara göre nasıl konum alacağını, bağlamsal konulara nasıl çözüm geliştireceklerini öğrenmektedir. Bu durum öğrenmeyi öğrenme-yanıt arama ilişkisindeki diyalogdan beslenmekte ve öğrenciler farklı

sorunlar için çözüm üretebilme becerilerini stüdyo eğitimine başladıkları andan itibaren geliştirebilmektedir (Aydınlı, 2015, s.5). Bu nedenle de günümüz tasarım stüdyolarında benimsenen eğitim anlayışı, öğretme-öğrenmeye yönelik statik yaklaşımdan giderek uzaklaşır hale gelmiştir. Kurt'un ifadesiyle de tasarım stüdyoları; yaparak öğrenme yaklaşımına odaklanan yapısı içerisinde, işbirlikçi öğrenme, çok duyulu öğrenme, yapılandırmacı öğrenme ve deneyimsel-problem temelli öğrenme ortamlarının en iyi örneklerini barındırır niteliktedir (Kurt, 2009, s. 403).

Sanat ve tasarım eğitiminin merkezi konumunda olan tasarım stüdyolarının çağdaş yapısı, geçmişten günümüze kadar uzanan tarihsel modeller ile de benzerlikler göstermektedir. Bender ve Vredevoogd'un aktarımıyla geleneksel tasarım stüdyosunun ilk adımları Fransız Kraliyet Akademisi ile atılmış, daha sonra Beaux-Arts ekolünün; çizim, tartışma ve tasarım analizlerini merkeze alan eğitim metodolojileri ile gelişim göstererek tasarım stüdyosu eğitiminin pedagojik altyapısı oluşturulmuştur (Bender & Vredevoogd, 2006, s. 115). Bu noktada Webster'in dile getirdiği gibi günümüz stüdyo eğitimi ağırlıklı olarak Schön'ün 1983-1987 yılları arasında ortaya koyduğu "yansıtıcı uygulama" (reflective practice) paradigmasından etkilenmiş bir yapı sergilemektedir. Schön "yansıtıcı uygulama" (reflective practice) olarak genel bir başlık altında topladığı ve "eylemde yansıtma" ve "eylemde öğrenme" yaklaşımlarını içeren öğrenme paradigmasında, çiraklık modelini yeniden üretmiş ve stüdyo eğitiminin teknik "titizlik" yerine profesyonel "uygunluğa" öncelik veren yapısına değinmiştir (Webster, 2008, s.64-65). Schön, tasarım stüdyosunda kullanılan öğrenme yönteminin, deneyimleyerek öğrenme olduğunu ve tasarlama eyleminin temel kavramlarının ancak uygulama-tasarlama deneyimi aracılığıyla kavranabileceğini vurgulamıştır. Schön (1985, s.89)'nün ifadesiyle bu yöntem temelde, öğretene-öğrenen tasarım stüdyosu modelinden farklı olarak, tasarım bilgisinin doğrudan aktarımı yerine, öğrencilerin verilen tasarım problemi üzerinde çalışarak, bilgiyi kendi üretimi yoluyla açığa çıkarması ve keşfetmesi esasına dayanmaktadır.

Broadfoot ve Bennett'in deyimiyle tasarlama eyleminin problem çözme ile ilişkili olması, doğası gereği günümüz tasarım stüdyolarında verilen eğitimin de dinamik bir yapıda olmasını da gerekli hale getirmiştir. Tasarım stüdyosunda öğrenme; spontane eylem, bilginin birleşmesi ve değişen durumlara adaptasyon ile gerçekleşmektedir. Tasarım stüdyolarının dinamik yapısı, günümüz tasarım stüdyolarında benimsenen eğitim yaklaşımlarında ve uygulamalarında kuralcı modellerden kaçınılmasını gerektirmektedir (Broadfoot ve Bennett, 2003, s. 1-3). Bu çerçevede tasarım stüdyosunda eğitmen ve öğrenciler arasındaki iletişim yollarının ve metodlarının da çağdaş tasarım stüdyosu eğitiminde giderek değiştiğinin ve tasarım fikirlerini destekleyecek yeni temsil biçimlerinin geliştiğinin bilinmesi de gerekmektedir.

Bu noktada Kahvecioğlu (2007, s.20)'nün de ifadesiyle eğitmen ile öğrenciler arasındaki iletişimin, eleştirilerin sadece düzeltme yapmaya odaklandığı geleneksel yapıdan farklı bir şekilde tasarlanması gerekmektedir. Genel olarak fikirler zihinde gelişirken, çeşitli temsil biçimlerinden yararlanılmaktadır. Tasarım stüdyosu, geleneksel analog sistemleri ve bunların sunum araçlarını (örneğin eskizler, çizimler, reproduksiyon, modeller, 2B-3B grafikler...) kullanan bir yerden, kendisini çeşitli medyalara (örneğin fotoğrafçılık, sinematografi, görsel-işitsel kayıtlar, bilgisayar tabanlı temsiller, animasyon, 3B-4B, sanal veya hibrit ortamlar, grafik-sanat tabanlı sunumlar, kolajlar, piktogramlar, ideogramlar, kaligrafiler...) açan bir yere dönüşmektedir. Bu durum iletişim şeklinin değiştirilmesinde avantajlar sağlamaktadır. Tasarım sürecinde öğrenciye istediği sunum yöntemini kullanma fırsatı verildiğinde, öğrenci kendini ifade etmek için en iyi aracı seçmenin yollarını arayacaktır. Bu yolla, açığa çıkan iyi bir performans, diğer öğrencileri de kendi ifade araçlarını geliştirmeye teşvik edici olabilecektir.

Yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak geleneksel tasarım stüdyolarında kullanılan temsil araçlarıyla birlikte stüdyo ortamlarında da köklü değişimler yaşanır hale gelmiştir. Donath ve diğerlerinin (1999, s.454) ifadesiyle bu değişimlerin başında 1992'den günümüze, dünya çapındaki birçok üniversitenin, Sanal Tasarım Stüdyosu (VDS) paradigması olarak bilinen, zamansal ve coğrafi olarak dağıtılmış işbirliğini içeren yeni bir mimari tasarım metodunu denemesidir. Dünyada yaşanan son gelişmelere mükemmel bir şekilde uyan bu paradigma, teknolojik olanaklardan yararlanarak tasarım sürecinde sosyal yönlerin dinamik olarak kontrol edilmesine odaklanmaktadır. Ham ve Schnabel (2011, s. 108), Web 2.0 teknolojilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, sanal tasarım stüdyosunun, dünya çapında birçok mimarlık okulunda yeniden canlandırıldığını dile getirmiştir.

Laiserin (2002, s.1), görüntüleri, verileri ve canlı eylemi iletmek için teknolojilerle birleşen bilgisayar destekli tasarım (CAD) ve görselleştirmedeki gelişmelerin günümüzde sanal stüdyo deneyimini mümkün kıldığını dile getirmiştir. Bu durum artık öğrencilerin ve öğretmenlerin aynı tasarım problemini çözmek için aynı zamanda ve mekânda toplanması gerekliliğini ortadan kaldırmıştır. Tasarım stüdyoları, sanallıklarıyla işbirliğini rekabete tercih etme, öğrenci deneyimlerini çeşitlendirme ve mimari eğitimin entelektüel kaynaklarını coğrafi ve sosyoekonomik bölümler arasında yeniden dağıtma potansiyeline sahip hale gelmiştir.

Sanal tasarım stüdyoları geleneksel tasarım stüdyolarıyla özde aynı amaca yönelik olsa da farklı özellikler sergilemektedir. Ham ve Schnabel'den aktarımla Sanal Tasarım Stüdyosu, tasarım stüdyosu araştırmalarının oldukça özelleşmiş bir alanı olup bu alan bir tasarım projesine yönelik uzak taraflar arasında işbirliğini sağlamak için dijital araçları içermektedir (Ham and Schnabel, 2011, s. 108). Bu araçlarla Masdéu ve Fuses'un ifadesiyle, sanal tasarım stüdyoları bilgiye erişimi ve paylaşımı senkron ve asenkron şekilde katılımcılara sunmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da öğrencilere geleneksel sınıf modelinin katı gereksinimleri, ritmi ve zamanlaması dışında, mimariyi öğrenebilecekleri esnek bir öğrenme ortamı deneyimlemelerine imkân sağlamaktadır (Masdéu ve Fuses, 2017, s. 18).

Sanal tasarım stüdyosu eğitim metotlarının, Prensky'nin (2001, s.1)'in dijital teknolojilerle büyüdüğü için "dijital yerliler" olarak tanımladığı yeni nesil öğrencilerin ihtiyaçlarına karşılık verirken aynı zamanda kullanıcılarının eğilimlerinden de yararlanır hale geldiği de görülmektedir. Ham ve Schnabel (2011, s.115)'in deyişiyle, sanal tasarım stüdyolarında sosyal ağlar, bir öğrenme ekosistemi geliştirmede etkili roller üstlenmektedir. Sosyal ağlar, probleme dayalı öğrenmenin yaratıcı gelişimi için yeni fırsatlar sunmaktadır. Video akışı ve görüntüyü işleme imkânı sunan, öğrenme hedeflerini ileten, öğrenme kaynaklarını yayan, bilgiyi ve orijinal fikirleri yaratan sosyal iletişim ve öğrenme platformlarının öğrenme ortamlarına entegrasyonu önemli olmaktadır.

Bu noktada Kvan, sanal tasarım stüdyosunun çevrimiçi iletişim süreçlerinde, öğrencilerin projeleri için çalışmalarını daha bilinçli bir şekilde ele alması ve sunması gerektiğine değinmiş, bu süreçte öğrencinin tasarım ve iletişim süreçlerinde önemli bir editoryal rol üstlendiğinin altını çizmiştir. Ayrıca öğrencilerin, dijital dünyada kendi çalışmalarına katkı sağlayacak kaynakları arayabilme imkânına sahip olduğu, sanal bir dünya içinde çalışmanın, öğrencinin bu kaynaklarla bağlantılar kurmasına, bilgi kaynaklarını çalışmalarına dahil etmesine ve sunumlarının niteliğinin yeniden düşünülmesine sevk ettiğini dile getirmiştir. Böylece sanal tasarım stüdyosunun, öğrencinin göz önünde bulundurması gereken yeni bir pedagojik konuyu da gündeme getirdiğine dikkat çekmiştir (Kvan, 2001, s.349-351).

3. Pandemi Sürecinde Sanal İç Mimari Tasarım Stüdyosu Deneyimi

Ele alınan çalışmanın bağlamını oluşturan İç Mimarlık Bölümü 1991 yılında Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi kapsamında kurulmuştur. Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi kurucu bölümlerinden olan İç mimarlık Bölümü, 2018 yılından günümüze aynı fakültede eğitimini sürdürmektedir. Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık bölümünün eğitim programı, teorik ve/veya uygulamalı, zorunlu ve seçmeli derslerden oluşmaktadır. İç Mimari tasarım stüdyosu dersleri, güz döneminde İç Mimari Proje I-III-V ve bahar döneminde İç Mimari Proje II-IV-VI olarak eğitim müfredatında zorunlu dersler olarak yer almaktadır. Öğrenciler tasarım stüdyosunu ilkin 3. yarı yıldan başlayarak 2. sınıfın güz döneminde İç Mimari Proje I dersi ile deneyimlemektedir. İç Mimari Tasarım Stüdyosu dersleri 14 haftalık eğitim sürecinde, gruplar halinde geleneksel tasarım stüdyosu yöntemlerinin ve geleneksel temsil araçlarının kullanımıyla yüz yüze ve yaparak-öğrenme temelli yürütülmektedir. Fakat pandemi (Covid-19) süreci ve beraberinde oluşan toplumsal izolasyonlar müfredatta yer alan tüm derslerin verilmiş biçiminin uzaktan eğitime uygun şekilde yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmış; dijital platformlar, uygulamalar ve araçların kullanımını gerekli hale getirmiştir. Bu bağlamda Tasarım Stüdyosu derslerine ilişkin materyallerin ve araçların çevrimiçi eğitime uygun olarak değişmesi, ders sürecinin sanal ortamda sürdürülmesi, süreç ve sonuca ilişkin çıktıların dijital platformlar aracılığıyla toplanması ve değerlendirilmesine yönelik yeni yöntemlerin ve araçların kullanılması söz konusu olmuştur.

Şekil 1: İÇT201 İç Mimari Proje I Sanal Tasarım Stüdyosu dersi çevrimiçi platformları ve dijital araçları

İç Mimari Proje I Sanal Tasarım Stüdyosu dersini alan öğrencilerle yürütülen çalışmalar Mergen sistemi, Gmail, Google Drive ve Whatsapp uygulamaları üzerinden dosya paylaşımı ve bilgilendirmelerle yürütülmüş ve dersler, Zoom uygulaması üzerinden senkron (eş zamanlı) olarak gerçekleşmiştir. Uygulamalara yönelik çalışmalarda ağırlıklı olarak Microsoft Office programları ve Adobe Photoshop programından birbirleriyle ilişkili olarak yararlanılmıştır. (Şekil 1). Üniversite genelinde öğrenci bilgi otomasyon sistemine ek olarak, “Mergen” öğrenme yönetim sistemi adıyla yeni bir uygulama devreye sokulmuş ve İç Mimarlık öğrencilerinin almış olduğu tüm dersler ve içerikleri, 14 haftalık modüller halinde bu sistem üzerinden tanımlanmıştır. Bu sayede eğitimciler, uygulama ve teorik içerikli tüm dersler için gerekli paylaşımlarını (duyurular, ders materyalleri), görüntülü görüşmelerini (Bigbluebutton, Zoom) senkron şekilde yapabilmiş, metin yoluyla iletişimlerini sağlayabilmiş, derse ilişkin yoklamalarını ve ders teslimlerinin notlamalarını Mergen sistemi üzerinden kurgulayabilmıştır. Ayrıca Google Drive gibi bulut uygulamalar, Mergen sistemi ile eşgüdümlü olarak kullanılmış ve öğrencilerin büyük boyutlu dokümanlarını ya da video dosyalarını kendileri için ayrılmış

olan Google Drive içerisindeki klasörlere yüklemesi ve bu klasörün linkinin Mergen sistemi üzerinden paylaşılabilmesi sağlanmıştır. Böylelikle geleneksel tasarım stüdyosunun yüz yüze eğitim modelinden, sanal tasarım stüdyosunun uzaktan öğrenme ortamlarına ve dijital araçlarına geçilmiştir. Bu durum tasarım eğitiminin atardamarı olan tasarım stüdyosu uygulamalarının, sanal ortam aracılığıyla sürdürülebilmesine yönelik yeni deneyimlerin elde edilmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümünde 2020-2021 Eğitim Öğretim yılı, Güz döneminde açılan İÇT 201 kodlu Proje I dersi, uzaktan eğitime uygun şekilde, sanal tasarım stüdyosuna uygun olarak kurgulanmış ve eğitmenler - öğrenciler tarafından çok yönlü olarak deneyimlenmiştir. Ele alınan çalışma sürece yönelik beklentileri ve elde edilen deneyimleri (Şekil 2)'de görüldüğü gibi etaplar halinde aktarmayı hedeflemektedir.

Şekil 2 İÇT201 İç Mimari sanal tasarım stüdyosu I dersinin öğretme ve öğrenme süreci çıktıları.

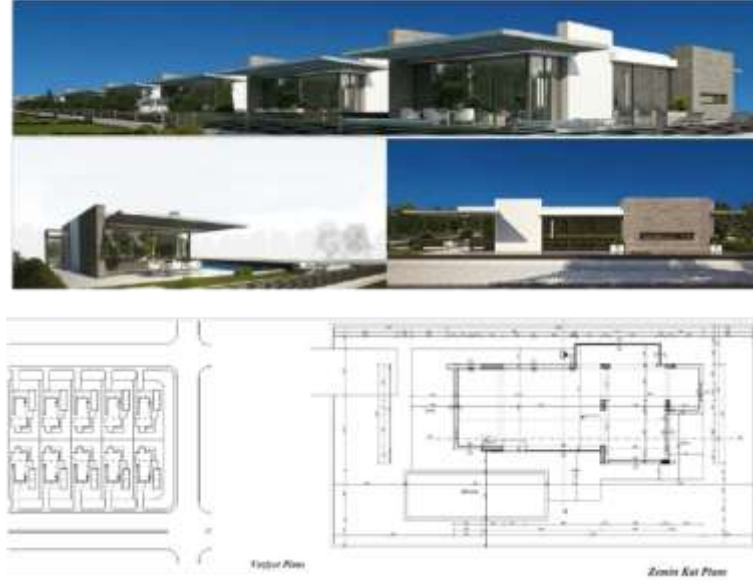
Etap 1. Tanışma-Proje Konusu Aktarımı.

İçerik: Proje grubu ile tanışma ve tasarım probleminin aktarılması.

Tasarım problemi: “İzmir, Alaçatı’da konumlanan yazlık konut gruplarının (Şekil 3) içinde yer alan bir birimin, yeni yaşamsal hikayelerle dönüştürülerek, kullanıcıya özel bir yer, bir yaşam alanı olarak tasarlanması”dır. Öğrenci tarafından belirlenecek bir çift için yerin yazlık kullanıma yönelik ele alınarak, konuttan eve dönüştürülmesi, bu dönüşümün iç-dış, yatay-

dikey, doğal-yapay vb. ilişkilerle bütüncül bir yaklaşımla oluşturulması” olarak tanımlanmıştır. Buna ek olarak, gerçekleşecek dönüşümün yaşama, yeme-içme-pişirme, yatma, soyunma-giyinme ve ıslak hacim fonksiyonlarına cevap verecek şekilde tasarlanması, mevcut konutun çevresel ve mimari özelliklerinin özgün halleriyle ele alınıp, giriş yeri ve cephe özelliklerinin de korunması istenmiştir.

Şekil 3: Proje verileri

Yöntem ve kullanılan araçlar: Görüşme Zoom uygulaması (video konferans uygulaması) (Şekil 4) üzerinden senkron şekilde yürütülmüştür. Videolu görüşme ve ekran paylaşımlarıyla Proje içeriğine dair bilgilendirmeler yapılmış ve proje föyü, Mergen (öğrenme yönetim sistemi) sistemi üzerinden PDF formatında öğrencilerle paylaşılmıştır.

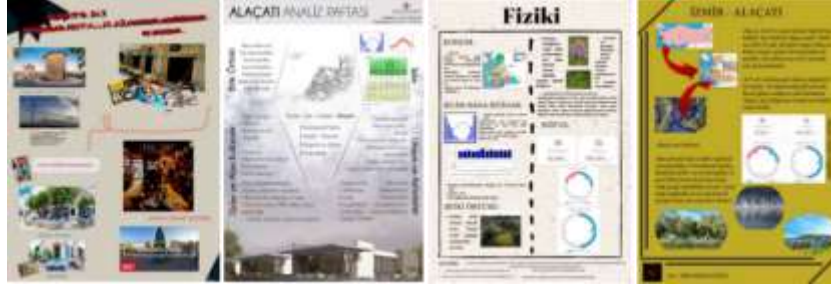
Şekil 4: Proje 1 Grubu ile Zoom uygulaması üzerinden yapılan görüşme

2. Etap Proje Yerinin ve Mekânın Analizi.

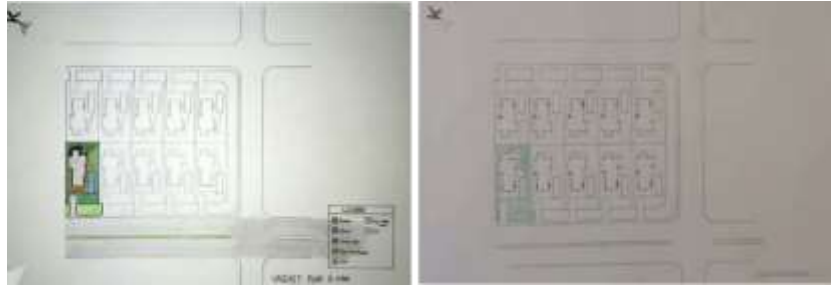
İçerik: Proje mekânın analizlerinin yapılması.

Proje alanının coğrafi ve kültürel yapısı incelenerek sunum paftalarına aktarılmıştır (Şekil 5). Yapılan araştırmalar kullanıcı profiline gelişmesine ve mekânsal deneyimlerin şekillenmesine

yardımcı olacak verileri açığa çıkarmıştır. Yere ve mekâna ilişkin analizlere ek olarak öğrenciler, ilk kez 1/100 ölçeği ile tanışmış, proje alanının 1/100 ölçekli vaziyet planı çizilmiş, konutun sınırları ve sınır ilişkilerine dair çevresel veriler bütüncül olarak değerlendirilmiştir (Şekil 6).

Şekil 5: Proje alanına ilişkin analiz paftaları.

Şekil 6: Proje alanının 1/100 ölçekli vaziyet planları.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Analiz paftaları oluştururken, Microsoft PowerPoint, Microsoft Office Word ya da Adobe Photoshop gibi dijital uygulamalar kullanılmıştır. 1/100 Vaziyet planlarına yönelik çalışmalarda, eskiz kâğıdı ya da opak kağıt kullanılarak teknik çizim kurallarına uygun şekilde geleneksel yöntemlerle çizimler yapılmış, kuru boya ya da markör gibi malzemelerle çizimler renklendirilmiştir. Vaziyet planının çizimleri fotoğraflanıp ya da yüksek çözünürlüklü şekilde taratılarak PDF haline getirilmiş, analiz paftalarıyla birlikte Google Drive'a yüklenerek dosya linkleri Mergen sisteminde (öğrenme yönetim sistemi) öğrenciler tarafından paylaşılmıştır.

3. Etap Kullanıcı analizi ve gereksinimlerinin belirlenmesi.

İçerik: Kullanıcıya dair senaryoların, kullanıcı kimliği ve profilinin oluşturulması.

Öğrenciler “kullanıcı odaklı” yaklaşımlarını geliştirebilmek üzere kullanıcının kimliğini, algılarını ve deneyimlerini tanımlama yoluna gitmiştir. Bu süreçte çeşitli görsellerden ve diyagramlardan yararlanmıştır. Kullanıcı-çevre-mekân ilişkisi, fiziksel-sosyo-kültürel gereksinimler tanımlanarak Kullanıcı profili (Şekil 7), İhtiyaç programı (Şekil 8) ve Fonksiyon şemaları (Şekil 9) oluşturulmuştur.

Şekil 7: Kullanıcı profil paftaları.

Şekil 8: İhtiyaç programı paftası.

Şekil 9: Fonksiyon şeması paftası

Yöntem ve kullanılan araçlar: Öğrenciler kullanıcı analiz, ihtiyaç programı ve fonksiyon şeması paftalarını oluştururken PowerPoint, Word ya da Photoshop gibi uygulamalardan yararlanmış bazı öğrenciler ise fiziksel materyalleri kullanarak kolaj yöntemi ile paftalarını oluşturmuştur. Hazırlanan paftalar, fotoğraflanıp ya da taratılarak PDF formatına dönüştürülmüş, Google Drive'a yüklenerek dosya linkleri Mergen sisteminde (öğrenme yönetim sistemi) öğrenciler tarafından paylaşılmıştır.

4. Etap (02.11.2020) Mekânsal örneklerin toplanması ve analizler.

İçerik: Mekânsal ilişkiler ve fonksiyonlara yönelik nitelikli mekânsal örneklerin toplanması ve analiz edilmesi (Şekil 10).

Fonksiyon şemalarında ilk kez hacimsel ilişkileri ve mekânsal işleyişi sorgulayan öğrenciler, daha sonra belirlenen fonksiyonlara yönelik nitelikli dış ve iç mekân örneklerinin görsellerine ulaşmış, bu görsellerin üzerinden analizler yaparak verileri araştırma dosyalarında kullanmıştır. Araştırma aşamasında özellikle öğrenciler, Mimari ve İç Mimari alanda yayın yapan nitelikli dergiler ve internet sitelerine yönlendirilmiş ve analiz edilmesi istenen mekânsal örneklerin künye bilgilerine ulaşılması ve tasarımların bağlamlarıyla birlikte bütünleşik analizlerinin yapılması istenmiştir. Araştırma dosyasında kullanılan nitelikli mekân örnekleri, bahçeden başlayarak peyzaj öğeleri, konuta giriş, iç mekândaki; yaşama, dinlenme, çalışma, hobi ve etkinlik alanlarının ayrı kategorilerde gruplandırılması ve analiz edilmesi şeklinde gelişmiştir. Araştırma dosyasında kullanılan mekânsal örnekler üzerinde öğrenciler, biçim, renk, fonksiyon, donatı, aydınlatma (doğal ve yapay), gibi detayların analizlerini yapmış bu analizleri; lejantlar, metinler ve işaretlemeler yoluyla paftalarına aktarmışlardır.

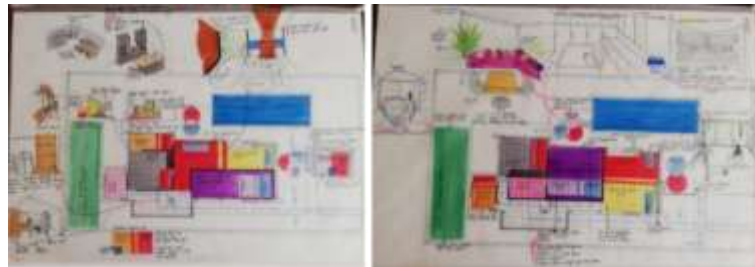
Şekil 10: Mekânsal örneklerin bulunduğu analiz paftaları.

Yöntem ve kullanılan araçlar: İçeriğe yönelik basılı ve/veya internet ortamından elde edilen görsel veriler Powerpoint ya da Photoshop gibi dijital uygulamalar kullanılarak posterler halinde düzenlenmiş ve sunulmuştur.

5. Etap (09.11.2020) 1/50 Ölçekli eskiz ve maket çalışmaları.

İçerik: Proje mekânına yönelik 1/50 ölçekli eskiz çalışmaları ve 3 boyutlu maketinin yapılması.

Planlar eskiz ya da opak kâğıda geleneksel yöntemlerle 1/50 ölçekte çizilmiştir. Kara kalem, toz pastel, kuru boya ya da markör gibi malzemelerden yararlanarak lekesel çalışmalar ve ölçekli el çizimine dayalı eskizler yapılmıştır. 1/50 ölçekli çalışma maketi geleneksel yöntemlerle yapılmış, plan, kesit ve cephe verileri 3. boyuta taşınmıştır. Bu aşamada kurallı ya da serbest el perspektif çiziminde zorlanan öğrenciler maket fotoğraflarını kullanarak eskizler halinde perspektif çizimleri yapabilmıştır. (Şekil 11) ve (Şekil 12)

Şekil 11: Mekânın 1/50 ölçekli plan eskizleri.

Şekil 12: Mekânın 1/50 ölçekli maket çalışmaları.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Hazırlanan çizimler, fotoğraflanıp ya da taratılarak pdf formatına dönüştürülmüş, Google Drive'a yüklenerek dosya linkleri Mergen sisteminde (öğrenme yönetim sistemi) öğrenciler tarafından paylaşılmıştır.

6. Etap (16.11.2020) ARA SINAV

İçerik: Tüm araştırma ve analiz sürecini aktaran verilerin bütünleşik sunulması

6. Etap olan ara sınav haftasında, öğrencilerden araştırma dosyaları istenmiştir. İlk dosya verilen proje mekânına dair analizleri ve 1/100 ölçek vaziyet planının çizilmesine yönelik çalışmaları kapsamaktadır. İkinci dosyada ise, kullanıcı profil paftaları, ihtiyaç programı, fonksiyon şemasına yönelik sunumlar ve daha önce uygulanmış nitelikli konut örneklerinden seçilmiş mekânsal örneklerin analizlerini içermektedir (Şekil 13).

Şekil 13: Ara sınav tesliminde istenen paftalar ve analizler.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Öğrenciler dosyalarda istenen teslimleri PowerPoint ya da Photoshop gibi uygulamaları kullanarak tasarlamış ve tek bir pdf formatında bir araya getirerek Google Drive'a yüklemişler dosya linklerini Mergen sisteminde (öğrenme yönetim sistemi) paylaşmışlardır.

7. Etap (23.11.2020) 1/50 Ölçekli plan ve eskiz çalışmaları.

İçerik: 1/50 ölçekli eskiz çalışmalarının yapılması ve gelen çizimler üzerinden eleştirilerin tartışılması (Şekil 14).

Öğrencilerden opak bir kâğıt yüzeyine, 1cm x 1cm grid çizimleri istenmiştir. Daha sonra öğrenciler bu grid yüzeyini eskiz kağıdına yapılacak 1/50 ölçekli plan eskizleri için altlık olarak kullanmıştır. 1/50 ölçekte 50cm x 50cm'e karşılık gelen bu grid alanlar, öğrencilerin plana yönelik eskizlerinde kullanıcı-mekân ve kullanıcı-donatı ilişkisindeki ölçek ve oran sorunlarını görebilmelerine yardımcı olmuştur.

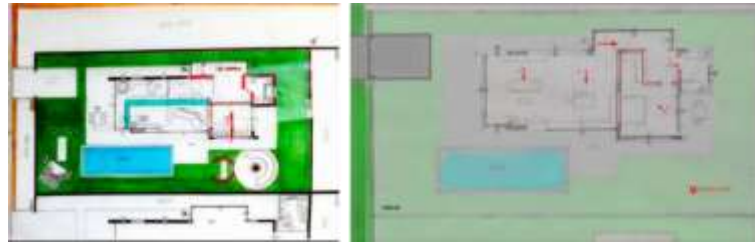
Şekil 14: 1/50 ölçekli plan eskizleri.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Öğrenciler, geleneksel çizime dayalı temsil yöntemleriyle oluşturdukları 1/50 ölçek plan paftalarını, Photoshop programından yararlanarak görsel anlatım teknikleri ile desteklemişlerdir.

8. Etap (30.11.2020) 1/50 Plan çizimlerinin ve çalışma maketinin detaylandırılması.

İçerik: 1/50 ölçek plan çizimleri ve maket çalışmalarının detaylandırılması (Şekil 15)(Şekil 16).

1/50 ölçek planlar kuru boya ya da markör kullanılarak elle renklendirilmiş, Maket çalışmalarıyla 3. boyuttaki karşılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğrenciler çalışma maketlerine yönelik yaklaşımlarını aktaran yapısal elemanları ve donatıları ekleyerek maket çalışmalarını detaylandırmıştır. Mevcut mekâna sonradan eklenen tüm yapısal elemanlar renklendirilmiş ve böylelikle mekâna katmanlı bir biçimde yaklaşması sağlanmaya çalışılmıştır. Makete insan figürleri eklenerek insan-mekân-donatı ilişkileri insan ölçeği ve boyutları baz alınarak sorgulanmıştır.

Şekil 15: 1/50 ölçekli plan eskizleri

Şekil 16: 1/50 ölçekli çalışma maketi.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Çalışmalar taranarak ve/veya fotoğraflanarak sunum verileri haline getirilmiştir. PDF formatına dönüştürülen veriler, Google Drive'a yüklenerek dosya linkleri Mergen sisteminde (öğrenme yönetim sistemi) öğrenciler tarafından paylaşılmıştır.

9. Etap (07.12.2020) 1/50 Plan çizimlerinin ve çalışma maketinin detaylandırılması.

İçerik: 1/50 Ölçek plan çizimlerinde ve perspektiflerde kullanılan renk ve malzeme seçimlerinin sorgulanması. (Şekil 17)

Şekil 17: 1/50 ölçekli plan eskizleri ve perspektif çizimleri.

Yöntem ve kullanılan araçlar

Öğrenciler, T cetveli ve gönye yardımıyla teknik resim kurallarına uygun şekilde 1/50 ölçekli çizimler üzerinde çalışmış, renk ve malzeme seçimlerini çizimlere aktarmıştır. Bu aşamada konutun sınırlarını oluşturan bahçeden başlayarak, konuta giriş, ortak/bireysel yaşam alanları, çalışma ve hobi alanı, dinlenme ve uyuma alanı, mutfak ve ıslak hacim gibi alanlar için serbest el eskizleri, tek ve çift kaçış perspektifler ya da ortogonal çizimlerden yararlanarak mekânların 2 ve 3 boyutlu çizimleri yapılmıştır. Çizimlerin renklendirilmesinde markör, suluboya ya da kuru boya kullanımını içeren geleneksel görsel anlatım tekniklerinden ve/veya dijital ortamın sağladığı araçlardan yararlanılmış, karma yöntemlerin denenmesi de mümkün kılınmıştır. Çalışmalar fotoğraflanıp ya da taratılarak PDF formatında sunum paftaları haline getirilmiştir.

10. Etap (14.12.2020-04.01.2021) 1/50 Kesit çizimlerinin yapılması.

İçerik: 1/50 ölçekli plan, kesit ve perspektif çizimlerinin geliştirerek detaylandırılması (Şekil 18).

Mekâna yönelik dıştan içe, içten dışa bütünlük olarak geliştiren tasarım yaklaşımının ve bu yaklaşımı açığa çıkaran detayların 1/50 Ölçek plan ve kesit çizimlerinde çeşitlenen temsil araçlarıyla ortaya konulması ve detaylandırılması amaçlanmıştır. Burada mevcut mekâna yapılan müdahalenin katmanlı bir biçimde okutulması ve bu yönde çizimlerin detaylandırılarak ortaya konulması temel beklentiler arasında yer almıştır.

Şekil 18: 1/50 ölçekli plan eskizleri ve perspektif çizimleri.

Yöntem ve kullanılan araçlar: Öğrenciler 1/50 ölçekli plan, kesit ve perspektif çizimlerini geleneksel yöntemlerle çizmiş, markör, kuru boya ve toz pastel gibi malzemelerle renklendirmiştir. Öğrenciler 1/50 ölçekli Kesit çizimlerini geleneksel yöntemlerle renklendirilmiş ve taratarak Photoshop ortamında görsel anlatım teknikleriyle desteklemiştir.

11. Etap (11.01.2021-22.01.2021) FİNAL

İçerik: Final teslimlerinin sergi formatında düzenlenmesi. (Şekil 19)

Yöntem ve kullanılan araçlar

70 cm X 140 cm ölçülerinde altlığı tasarlanmış olan sergi paftası, Photoshop formatında öğrencilerle paylaşılmış ve öğrenciler tüm çalışmalarını taratarak proje görsellerini oluşturulan bir kurgu çerçevesinde sergi paftasına eklemiştir. Sergi paftaları Google Drive klasörü içerisine yükleyerek, dosya linki Mergen sistemi (öğrenme yönetim sistemi) üzerinden paylaşmıştır.

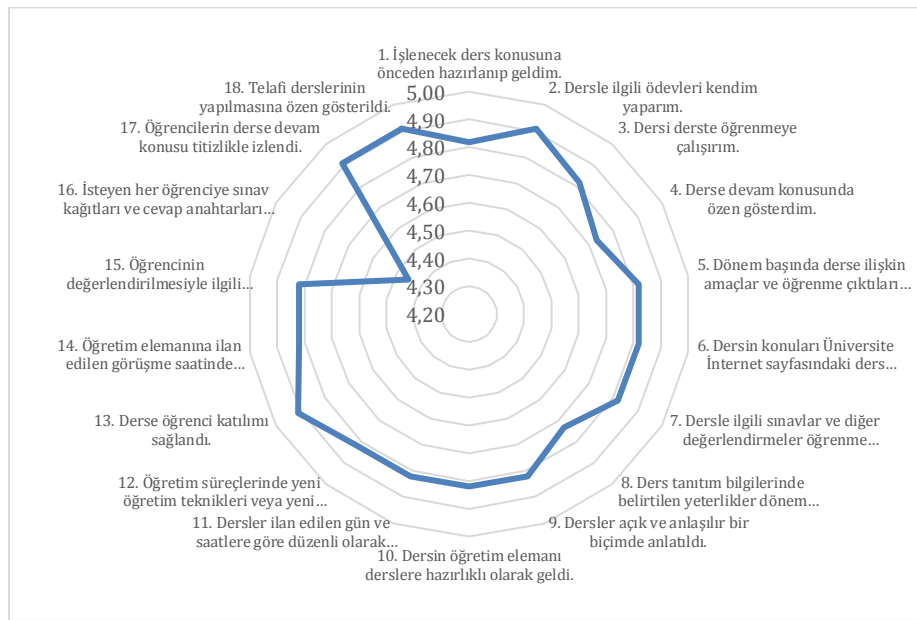

Şekil 19: Proje sergi paftaları

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Geçmişten günümüze kadarki sürecinde geleneksel tasarım stüdyosunun amaç ve uygulama yöntemlerinin, tasarım düşüncesinin oluşturulması ve tasarımcı kimliğinin gelişiminde önemli roller üstlendiği görülmektedir. İlk kez İç Mimari Tasarım Stüdyosu dersini deneyimleyen öğrenciler, diyalog ve eleştiri kültüründen beslenen aktif bir öğrenme ortamında, sonuç üründen ziyade, tasarım sürecinin kendisine odaklanıldığı aşamaları keşfetmektedir. Geleneksel öğrenme yöntemleri ve araçlarını önceleyen bu yapı, eleştirel düşünme, yaparak öğrenme, işbirlikçi öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme yaklaşımlarıyla temellenmektedir. Geleneksel tasarım stüdyosu eğitiminin öğretme yöntemleri ve araçlarının özellikle bilgisayar ve internet teknolojilerine bağlı olarak büyük bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Bu durum, Sanal Tasarım Stüdyosu olarak ifade edilen modern tasarım eğitiminin oluşmasını ve özellikle günümüz yaşantısını sekteye uğratan pandemi sürecinde, tasarım eğitiminin uzaktan yürütülebilmesine imkân tanımıştır.

Şekil 20: 2020-2021 İç Mimari Proje 1 Dersi Öğrenci Memnuniyet Anketi Sonuçları
Kaynak: Eskişehir Teknik Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi

Bu aşamada, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümünde yürütülmüş olan İÇT201 kodlu Proje 1 Sanal tasarım stüdyosu dersinde öğrenciler, dönem boyunca zamansal, mekânsal, kültürel ve ekonomik sınırlılıklara bağlı kalmadan mesleki bilgiye erişebilmiş ve paylaşabilmiştir. Sanal tasarım stüdyosu eğitimi boyunca öğrenciler konvansiyonel yöntemleri dijital araçlar ile bütünleştirerek karma tekniklerle tasarımlarını geliştirmiş ve sunuma dönüştürmüştür. Öğrenme ortamının tüm paydaşları akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlar ve masaüstü bilgisayarlar gibi ağ cihazları aracılığı ile bilgiyi bulma, anlama, analiz etme, üretme ve paylaşabilme becerilerini geliştirmiş ve bu sayede dijital okuryazarlıklarını artıracak bilgiye ve deneyime sahip olmuştur. Pandemi sürecinde dönüşüm geçiren İç Mimari Proje 1 dersinin yürütülme biçimine yönelik yapılan öğrenci değerlendirmeleri bu düşünceyi destekler niteliktedir. 18 sorudan oluşan memnuniyet anketine tüm öğrenciler katılım göstermiş ve her soru 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmıştır. (Şekil 18) Sonuçlar değerlendirildiğinde, öğrenci memnuniyet anketinin ortalamasının 4,81 olduğu gözlemlenmiş ve bu bağlamda İç Mimari sanal tasarım stüdyosu sürecinin verimli bir şekilde sonuçlandırıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adler, S. (1991). The Reflective Practitioner and the Curriculum of Teacher Education. *Journal of Education for Teaching*, 17(2), 139–150. doi:10.1080/0260747910170203
- Aydınlı, S. (2015). Tasarım Eğitiminde Yapılandırıcı Paradigma: "Öğrenmeyi Öğrenme". *Tasarım Kuram*, 11(20), 1-18. doi:https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.239579
- Bender D., Vredevoogd J. D. (2006). "Using Online Education Technologies to Support Studio Instruction" *Educational Technology & Society* 9(4):114-122
- Broadfoot, O. & Bennett, R. (2003). Design Studios: Online? Comparing traditional face-to-face Design Studio education with modern internet-based design studios. *Apple University Consortium Academic and Developers Conference Proceedings*, 9-21.
- Donath, D., Kruijff, E., Regenbrecht, H., Hirschberg, U., Johnson, B., Kolarevic, B., & Wojtowicz, J. (1999). Virtual Design Studio 1998 - a Place2Wait. *Architectural Computing from Turing to 2000 [eCAADe Conference Proceedings]*, 453-458.
- Ghom, P. (2017). Use of Abstraction in Architectural Design Process (in First Year Design Studio). *International Conference on Emerging Trends in Engineering, Technology and Architecture*
- Gross, M. D., & Do, E. Y. (1997). "The Design Studio Approach: Learning Design In Architecture Education", J. Kolodner & M. Guzdial (der.), *Design Education Workshop*, Georgia Institute of Technology, Atlanta.
- Ham, J. J. & Schnabel, M. A. (2011). "Web 2.0 Virtual Design Studio: Social Networking as Facilitator of Design Education". *Architectural Science Review*, 54, 108-116.
- Kahvecioğlu, P. N. (2007). Architectural design studio organization and creativity. *A/Z ITU Journal of the Faculty of Architecture*, 4(2), 6–26.
- Kurt, S. (2009). An Analytic Study on the Traditional Studio Environments and the Use of the Constructivist Studio in the Architectural Design Education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1, 401-408. http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2009.01.072
- Kvan, T. (2001) The pedagogy of virtual design studios, *Automation in Construction*, Vol. 10, No. 3, pp. 345–53.
- Laiserin, J. (2002). From Atelier to E-Telier: Virtual Design Studios. *Architectural Record*, 190(1), 141-142.
- Ledewitz, S. (1985) Models of Design in Studio Teaching, *Journal of Architectural Education*, 38:2, 2-8
- Masdéu, M. & Fuses, J. (2017). Reconceptualizing the design studio in architectural education: Distance learning and blended learning as transformation factors. *Archnet-IJAR*. 11. 6-23, doi:10.26687/archnet-ijar.v11i2.1156.

Prensky, M. (2001). "Digital Natives, Digital Immigrants". In *On the Horizon, October 2001*, 9 (5). Lincoln: NCB University Press.

Sachs, A. (1999). "'Stuckness' in the design studio", *Architecture Publications and Other Works*. https://trace.tennessee.edu/utk_architecpubs/4

Schön, D. A. (1985). *The Design Studio: An Exploration of Its Traditions and Potential*. London: RIBA Publications for RIBA Building Industry Trust.

Webster, H. (2008). "Architectural Education after Schön: Cracks, Blurs, Boundaries and Beyond", *Journal for Education in the Built Environment*, 3(2), s.63-74.

URL 1: CIDQ, Council for Interior Design Qualification, Inc., 2019, Full Definition of Interior Design <https://www.cidq.org/definition-of-interior-design> adresinden alınmıştır. Ulaşıldığı tarih: 14.07.2021

URL 2: ECIA, European Charter of Interior Architecture Training 2020 <https://ecia.net/education/charter> adresinden alınmıştır. Ulaşıldığı tarih: 14.07.2021

Pandemi Koşullarında Değişen Ofis İç Mekân Tasarımı

Füsun Seçer Kariptaş^a, Fatih Kariptaş^b

^a Haliç University, Faculty of Architecture, Department of Interior Architecture, Söğütözü, İstanbul, Türkiye

¹ fusunsecer@halic.edu.tr

^b Mimar Sinan Fine Arts University, Faculty of Architecture, Department of Interior Architecture, Fındıklı, İstanbul, Türkiye

² fatih.kariptas@gmail.com

Özet

Son yıllarda değişen ihtiyaçlar çerçevesinde ofis çalışma ortamında da değişiklikler yaşanmış, daha çok açık ofis tasarımı tercih edilmeye başlanmıştır. Hızlı ve yerinde çözümler üretmek ve zamanı verimli kullanmak adına, telefon, tablet gibi dijital teknolojilerin de kullanılabilmesi, daha dinamik ofis tasarımları düşünölmeye başlanmıştır. Ancak bu ofislerin sağladığı bazı avantajlar bulunmasına rağmen kişisel alan yaratmak dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışanların sessiz bir ortamda çalışma ihtiyacı, özel görüşmeler yapması ve çalışması zor olmaktadır. Özellikle içinde bulunduğumuz pandemi sonrası sosyal mesafe kurallarının ortaya çıkmasıyla, sağlık açısından da bu şekilde planlanmış ofisler için başka çözüm önerileri bulunması gerekliliği doğmuştur. Özellikle açık ofislerde salgını önlemek ve çalışanların motivasyonu için, kişisel kullanımlara açık, psikolojik ayrımlar sağlayan alanlar yaratmak gerekmektedir. Bununla birlikte iş-yaşam dengesi bakımından çizgilerin daha belirsiz olduğu günümüzde, ofislerdeki sağlıklı ve verimli çalışma kişisel alanlar yaratmak neredeyse bir zorunluluğa dönüşmüştür. Açık ofis içindeki sosyal mesafe, gürültü ve herkesin birlikte aynı ortamda olması için yeni çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüz çalışma alanlarında insanı olumsuz etkileyebilecek çalışma ortamlarının önüne geçmek ve insanın hızla gelişen teknoloji, sürekli yenilenen çalışma sistemleri karşısında yetersiz kalmasını önleyecek ofis mekanlarının düzenlenmesi gerekliliği, çalışan ve işveren için önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu çalışmada, özellikle pandemi ile birlikte yaşayabilmek adına açık ofislerde uygun alanlar yaratmak için kullanılabilir çözümler ve uygun çalışma ortamının yaratılması adına teknolojik donanım, havalandırma ve mobilya sistemlerinde yapılabilecek uygulamalara dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, ofis iç mekânı, kişisel alan, sosyal mesafe, mobilya sistemleri

Changing Office Interior Design in Pandemic Conditions

Abstract

The increase in open office environments in recent years, the need for a space to ensure privacy and concentration has become inevitable for employees. Although open offices provide significant advantages in terms of employee collaboration, being too intertwined is a disadvantage in business efficiency. Lack of suitable working environment in such offices creates negative effects on employees. Especially with the emergence of social distance rules after the C-19 we are in, the necessity of finding other solutions for the offices planned in this way has arisen. While the lack of personal privacy affects the employee psychologically, which causes the productivity of employees to decrease even more in busy and stressful office environments, the epidemic environment has also been added to such problems. When the unfavorable conditions in office environments are examined in terms of human psychology, they cause unrest, dissatisfaction in working life, harm to the physical and mental health of the person and cause them to be negatively affected. For this reason, it is necessary to create single, double and triple spaces that are open to personal use and create psychological distinctions in order to prevent epidemics and increase motivation in open offices. However, today, when the lines are more uncertain in terms of work-life balance, healthy and efficient working in offices has almost become a necessity to create personal spaces. New solutions are needed for social distance, noise and people being in a shared environment of open offices. In today's workplaces, the necessity to prevent work environments that may affect people negatively and to arrange office spaces that will prevent people from falling short in the face of rapidly developing technology and constantly renewed as working systems has become an important element for the employee and the employer. In this study, solutions that can be used to create personal spaces in open offices especially after pandemic will be mentioned. Technological equipment, ventilation and furniture applications will be explained in order to create a suitable environment. Spaces that meet the demands of employees will be presented with visuals and drawings, with practical, economical and functional applications to be made in dividers and furniture systems such as working units that provide social distance, sleep capsules, multiple / personal meeting rooms, standing meeting solutions.

Keywords: Pandemic condition, open office, technology, personal space, social distance, furniture systems.

1. INTRODUCTION

The word “office” is based on the French word “bureau” and Latin word “opus” etymologically. The words “bureau” and “office” have been used for the same concept in the literature. Offices are places where several different works and processes are carried out. The concept of office can be defined as “workplace, agency bureau; place where stationery, recording and editorial works are carried out” (Raymond, S & Cunliffe, R. 1997). Today, it is possible to observe that the concept of office has several definitions. Some of those definitions are related to the functions of the offices, some of them indicate their function as a productive social environment, and some of them emphasize the provision of privacy. The offices were created through working and the need of working. Earlier, people use their houses to meet their needs for working; then as the working opportunities and technology developed, people started to need larger and independent places to work. Offices became official after the economic and industrial sectors started to grow. The works carried out in offices were also developed in order to increase the productivity and profitability, and it led to different solutions. Creating the most productive environments for the people who spend their most of time in offices due to professional life lies under the concept of office. It became necessary to upgrade the design of the offices and the concept of home-office due to the epidemic experienced recently. Offices are places not only for working and storage, but also for communicating with others. Office users need internal and external contacts to make basic and important decisions. Both internal and external communications contain large amount of data and the same communication channels are used for both of them (İmal, F. 2009).

2. DEFINITION OF “OPEN OFFICE”

The concept of open office became popular in the second half of the 20th century. Working in a factory and being part of the production were more preferable when they are compared with office works due to the increasing demands on the consumable products. Therefore, scientific management changed in order to make the works less routine and the office environment started to be shaped accordingly. The need for workplaces as an environment was recognized and the first step to the concept of open office was taken. As the purpose of humanitarian management and statuses of the office workers changed, the loyalty for and productivity of the companies started to increase.

The designers who adopted new planning methods due to the lack of cell offices started to make some changes in order to cover the needs of different sectors and organizations. With the advances in technology, the diversity and functionality of the modes of communication started to be developed greatly. It became necessary to diversify the office equipment and its functional structures along with those advancements. The offices started to evolve because of the communication needs restricted by the cell offices from cell-like walls to the open and planned spaces. As its name signifies, there are walls creating cells between the employees in the open office places. Furnishing elements are placed based on a geometrical order with specific distances. In this order, there are spaces between the employees or the space is separated with specific sizes and distances (Soyak, Ş.G., 2009). The open office places cannot ensure privacy but they are systems enabling communication. The conventional (cell) offices are for managing staff in this system. The open offices have a dividable structure. The meeting spaces in the open office plans are designed to enable all employees to hold a sudden meeting. The work organizations in those offices are mostly the ones requiring team work. Thus, personal and private spaces are not deemed necessary. Therefore, transparent panels and the panels which the people can see others faces by making eye contact easily are used instead of thick, high or fabric panels. In time; those offices started to be developed, and the working order which increases the relationship and interaction between the employees and encourages the group work by creating more flexible working spaces was started to be aimed. Elements such as cabinets and panels as dividing agents are used instead of soundproof walls in order to enable the communication between the employees and not to separate them. Recently, both cell offices and open offices started to be combined as a third type office. This type is called as “office landscape”. This system was developed by Schnelle Brothers in Quickborn. Quickborn, which is a business professional and planning company, suggested a new office planning revolutionizing the conventional offices and office planning systems as a result of their studies on the working team office furnishing organization, communication, document flow surveys and filing systems (Çimen, T., 2008).

Figure 1: Population density of open office work environment (URL-1)

Lately, the new concept of virtual office has arisen through the advances on technology. Especially due to the epidemics; people started to work through virtual offices without real ones with the help of their mobile phones, tablets and computers etc. accessible through the technology. Besides, the concept of new generation office has arisen especially for the last ten years.

2.1. Interior Environment of Open Offices

The order designed for an office can make it easier or harder to place the means of communication. The level of privacy can be adequate or inadequate. Being close with others can make the communication with them easier, by it also can harm privacy and prevent the works to be carried out. Improper space planning can decrease the communication awareness and cause misunderstandings. The kind of works to be carried out in an office should be determined with all of those planning issues. The office spaces differ based on the cultures, technology and eras by changing when the people need them. Especially creating offices for a single person or for multiple people who are working in open offices is important for them to work more productively.

The number of companies changing their conventional cell offices with new generation open and shared offices is increasing and the factors of the working environment analysed within the scope of occupational health and safety are changing. Even though the open offices are preferred in order to advance the flexibility of the working environment, there are studies related to the facts that the employees working in them are increasingly feeling uncomfortable, they have higher potential for low air quality and noise and the open offices increase the cognitive burden (De Croon E., 2005). Additionally, there are some researches indicating that the open offices are a potential source of stress which can affect the physiologic processes and restrict the motivation and performance.

3. CHANGING CONDITIONS AFTER PANDEMIC

A new disease called COVID-19, caused by the novel coronavirus (SARS-CoV-2) started to spread fast in the last quarter of 2019. People had to spend most of their time at home after the epidemics in 2019. During this period, where the concept of social distance is unavoidable, people had to open their houses, which is the most private place reflecting their relationships with their families and friends and their personality for online meetings and courses. The living rooms of the houses are transformed into workplaces, offices, and classrooms; and some of the characteristics of their houses which had not been disturbing beforehand became disturbing for them. People tried to adopt the conditions which they are not familiar to them and struggled with them for a while.

3.1. Changing Dynamics of Office Design after Pandemic

The office managers had to make some arrangements for longer terms due to the necessity of working home because of the COVID-19 measures taken all around the world. There were some managers who start to consider that it is not necessary to make hundreds of people to work in crowded office environments and some costs decreased after employees started to work at home due to the epidemics. However, there were also some managers who think that houses are not suitable for working and the works cannot be carried out in this way. In this case, it became necessary to re-arrange the offices based on the conditions we are experiencing. The designers need to design the offices and adapt to the conditions which are called as new normal conditions. When the difficult

conditions of the current time are taken into consideration, the essentials of the interior design of offices can be summarized as: technology, flexibility, and sustainability. The works to be conducted related to the design of working spaces by detailing them based on those three issues can be summarized as follows:

Technology: Would it be possible to carry out the works under such difficult conditions if we did not have technology? Technology should be emphasized for the design of the interior of offices.

- Contactless products,
- Thermal cameras,
- Video conference systems,
- Wireless presentation systems,
- Desk reservation systems,
- Meeting room reservation systems,
- UVC disinfection systems,
- Sensor-fixed and audible control systems with sensors and sound

Figure 2: Office desk reservation systems (URL-3)

Recently, technology is the most essential part of our lives. There are some harms of it along with its benefits. Technology is essential from cleaning to planning and from presentation systems to ventilation of the offices due to the epidemics. Actually, this issue contains a renovation which can be studied independently. With the foregoing issues, the technology use in offices is tried to be summarized. The office environments are tried to be made safer places with the help of technology after COVID-19 epidemics by setting thermal cameras as thermometers at the entrances of working spaces and UVC disinfection systems which disinfect the spaces when the employees are absent.

Figure 3: Office meeting room reservation systems (URL-4)

Since we are in an era in which it is impossible to work without wireless presentation systems and video conference systems when working at home or office, it is necessary to detail this issue for the future office designs. Besides, it is possible to balance the population of the employees with the sensor-fixed and audible control systems and the desk and meeting room reservation systems.

Flexibility: It is uncertain for us to determine when the epidemics will end even though new predictions are made every day. Therefore, the offices should be designed with the flexibility enabling them to adapt normal/new normal conditions.

- Safe office design for diseases,
- Flexible furniture,
- Large halls and passages for office designs,
- Large working stations enabling social distance.

Figure 4: Office flexible working furniture solutions (URL-5)

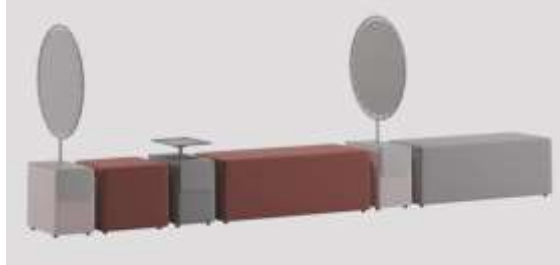
The working spaces were mostly designed based on the open office environment before the epidemics. The plans which are suitable for collective working and socialization without the concern of distance between the employees and contact. However; it became necessary to minimize the contact and increase the distance between the employees after the epidemics. Designing the social spaces to enable distance rules to be followed by using dividing panels between the spaces and employees more became the first solution. Especially for the open offices with an intense population, it became necessary to consider more flexible solutions instead of working close to others. Since it is thought that the epidemics is temporary and everything is going to be the way it used to be, the

solutions are preferred not to be permanent. Flexibility became an issue primarily for furniture solutions in order to protect the employees who spend most of their days from diseases.

Figure 5: Office flexible social space furniture solutions (URL-6)

The flexible solutions such as dividing fabric panels, trilateral separator panels, separators to be placed between the desks, glass separators which can be attached and removed, and trilateral separators enabling personal working space can be applied to the furniture systems in order to enable social distance for the office desks after the epidemics. All materials used within this scope are designed from hygienic and easily cleanable ones. Besides, there are some solutions for social spaces in offices. Solutions which bring less people together as far as possible should be designed by planning a timetable instead of eating or having a coffee break at the same time.

Figure 6: Office flexible social space furniture solutions (URL-7)

Besides, the criterion of flexibility involves not only the interior design, but also the working plans of the offices in some way. It is planned to reduce the number of employees by planning flexible shifts with the choice of alternate working.

Sustainability: As the criterion of flexibility, the concept of sustainability will be a factor affecting the design more. It is important in terms of design and sustaining the know-how and relationship within the team. It became important to working remotely, holding meetings and sustaining the works and external relations by being in touch after all of the design processes.

- Office design sustaining works despite the changing conditions,
- Reducing the population density of employees/meeting room organizations/eating and break organizations,
- Office organization enabling adaptation for working remotely,
- Enabling hygiene with antiviral and antibacterial products.

Figure 7: Office work desk reservation systems (URL-8)

The most efficient way to prevent spread of a virus in the working spaces is reducing the number of employees by restricting the number of people in the office. Enabling specific groups to come to work at specific times in order to prevent crowd and reduce the risk

can be considered as an option instead of a working system in which all employees are at the office all day. Another solution is planning the return to the office from working at home gradually.

For the sustainability of a working environment, first it is necessary to take some measures aiming to increase the safety of the employees. It seems that it is unavoidable to adopt a new office concept by reducing the number of employees in an office with shift-working, considering hygiene as the basic element of office planning in short term and making design changes for the office in long term due to the epidemics.

CONCLUSION

There have been some changes on the working spaces in offices with the changing needs recently, and open office design started to be preferred. In order to produce fast and suitable solutions and use time productively, more dynamic office designs have been started to be considered where technological devices such as mobile phones and tablets can be used. However, the disadvantage of creating a personal space has become an issue despite some of the advantages of those offices. Since the end of the epidemics cannot be predicted, we decided to learn living with it. It is necessary for us to work to maintain our lives. Arranging the offices which we spend most of our days became necessary in order to protect the health of the employees. The design of the open offices which is especially difficult to enable social distance was started to be discussed. Managers carry out some works with architects and designers in order to adapt the new normal conditions.

It seems that the solutions emphasizing technology are preferred for the designs of the offices changing after the epidemics. Technology is used highly from the thermal cameras as thermometers when entering into offices, video conference systems, desk and meeting room reservation systems, sensor-fixed and audible control systems, ventilations and UVC disinfection systems. Another design criterion is flexibility. The application of flexible solutions for the interior design of the offices and planning working times has increased. Sustainability is a necessary criterion for maintaining the working conditions of the offices. The sustainable offices have arisen with office designs adapting changing

conditions, sustainability of the employee population and organizations and offices enabling working remotely.

Consequently, interior designs of the offices have been changed as other issued changed by the pandemics. Even though the epidemics ends, the new normal conditions will continue to affect the offices. It is considered that the solutions provided to be protected from epidemics will become more of issue for the interior designs of offices in the future. It is predicted that a new office concept is unavoidable with the working conditions changed by the epidemics and that those works will be continued by developing in the future.

REFERENCES

Billur, D. Billur, İ. (2020), COVID-19 Pandemisi Bağlamında Sağlık Mekânları Üzerine Bir Değerlendirme, Journal of Architectural Sciences and Applications, 5(2):269-292.

Çimen, T., (2008). Teknolojik Gelişmelerin Sonucunda Değişen Üretim İlişkilerinin Ofis Yapılarına Etkisi ve Ofis Mekanları, İTÜ FBE YL Tezi

De Croon E, Sluiter J, Kuijer PP, Frings-Dresen M. (2005). The effect of office concepts on worker health and performance: a systematic review of the literature. Ergonomics. 48(2):119-34.

İmal, F. (2009). Sektörel Ofis Binalarında Çalışma Mekanları ve Sosyal Alanlar YTÜ FBE YL Tezi

Raymond, S. And Cunliffe, R. (1997). Tomorrow's Office, E&FN Spon, London

Soyak, Ş.G., (2009), Yeni Çalışma Yöntemlerinin Ofis Binaları İç Mekân Tasarımına Etkisi, HÜ FBE YL Tezi

Vischer JC. (2007). The effects of the physical environment on job performance: towards a theoretical model of workspace stress. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*.23(3):175-84.

URL 1: <http://www.ecarch.com/works/trendyol-campus/> (11.02.2021)

URL 2: <https://www.condecsoftware.com/> (21.02.2021)

URL3: <https://www.condecsoftware.com/>(20.05.2021)

URL 4: <https://www.ersamobilya.com/tr/blog/ersa-returning-to-workspaces-after-pandemic-issue-1> (22.07.2021)

URL5:<https://www.ersamobilya.com/tr/blog/ersa-returning-to-workspaces-after-pandemic-issue-1> (10.08.2021)

URL6: <https://www.ersamobilya.com/tr/blog/ersa-returning-to-workspaces-after-pandemic-issue-1> (15.07.2021)

URL7: <https://www.condecsoftware.com/> (04.08.2021)

Çevrimiçi Çalıştaylar ve İç Mimarlık Eğitimi: Le Design De PA PA Pandemi Paradokslar Çalıştayı Üzerinden Bir Değerlendirme

Özge Mercan^a, Çağla Beyaz Bolat^b

^aYakın Doğu Üniversitesi/ İç Mimarlık Bölümü, ozge.mercan@neu.edu.tr

^bYakın Doğu Üniversitesi/ İç Mimarlık Bölümü, cagla.beyaz@neu.edu.tr

Özet

İç mimarlık eğitiminde bilgilerin pekiştirilmesi, hem teoride hem de uygulamada eğitici tarafından devamlı olarak kritik edilmesi gereken bir olgudur. Alışılmış formal eğitim sisteminden farklı olarak çalıştaylarda da, birçok iletişim araç ve gereçlerini gerektiren farklı öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında, yüz yüze gerçekleştirilen çalıştaylarla, çevrim içi çalıştaylar gözlemlenerek hem eğitici açısından hem de öğrenci açısından avantajlarının ve dez avantajlarının ortaya konması hedeflenmiştir. Bu çalışmada, yüzyüze yapılan çalıştaylar ile çevrim içi gerçekleştirilen Le Design De PA PA-Pandemik Paradokslar Çalıştayı, eğitici ve öğrenci perspektifinden değerlendirilerek, saptanan bulguların ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan bilgiler doğrultusunda, pandemi sürecinde başlayan çevrim içi çalıştayların, yüz yüze yürütülenler kadar etkili sonuçlar vermediği ortaya çıkmıştır. Yüz yüze yürütülen çalıştayların daha etkili olduğu, öğrencilerin ve eğiticilerin iletişimlerinin güçlendiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevrim içi, çalıştay, iç mimarlık, eğitim, pandemi

Online Workshops and Interior Architecture Education: An Evaluation of Le Design De PA PA Pandemic Paradoxes Workshop

Abstract

Consolidation of knowledge in interior architecture education is a phenomenon that should be constantly criticized by the trainer, both in theory and in practice. Different from the traditional formal education system, different teaching methods are used in the workshops, which require many communication tools and materials. Within the scope of the study, it was aimed to reveal the advantages and disadvantages of both the educator and the student by observing face-to-face workshops and online workshops. In this study, it is aimed to present the findings by evaluating the face-to-face workshops and the online Le Design De PA PA-Pandemic Paradoxes Workshop from the perspective of the educator and student. In line with the information obtained as a result of the study, it has been revealed that the online workshops that started during the pandemic period did not yield as effective results as the face-to-face ones. It has been observed that face-to-face workshops are more effective and the communication of students and trainers is strengthened.

Keywords: Online, workshop, interior architecture, education, pandemic

GİRİŞ

Etkili öğrenme ve öğretme yöntemlerinden biri olan çalıştaylar, uygulamaya yönelik olan disiplinlerde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bireysel veya toplu çalışma, fikir, bilgi ve emek paylaşımı, çözüm odaklı beyin fırtınalarının yapılması açısından önemli bir eğitici faaliyettir. Çalıştaylar, öğrencide ve eğitimcide oluşan motivasyonun ve bir takım olarak çalışabilme ruhunun gelişmesine, çalıştayın konusuna ve kurgusuna yönelik bilgilerin test edilmesine olanak sağlamaktadır. Belirli bir plan doğrultusunda uygulanarak gerçekleştirilen

çalıştayların beklenen sonucu elde etmemesi o çalıştayın hatalı olduğunun göstergesi değildir (Özkun, 2018). Çalıştayların gerçekleştirildiği süre içerisinde birbirinden farklı yönlendirme ve koşullara bağlı olarak farklı sonuçlar elde edilmesi olasıdır. Dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgınının oluşturduğu pandemi sürecinden dolayı birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da tüm faaliyetler çevrim içi olarak uygulanmaya başlamıştır. Bu durum çalıştayları da etkilemiştir. Çevrim içi gerçekleştirilmeye başlanılan çalıştaylar, pandemi dönemi öncesi yüz yüze uygulanan çalıştaylardaki gibi kurgulanıp, uygulanmaya çalışılsa da beklenen etkiyi ve motivasyonu sağlamakta, eğitici ve öğrenci açısından zor bir süreç yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle uygulamanın ağırlıklı olduğu iç mimarlık eğitiminde, çevrim içi gerçekleştirilmesi güç ve varılması hedeflenen noktaya ulaşılmasında sıkıntılı bir süreç oluşturmaktadır.

Çevrim içi eğitim sürecini kapsayan ve bu süreçle birlikte ortaya çıkan sorunlarla ilgili birçok çalışma olmasına rağmen, içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde özellikle uygulamalı çevrim içi çalıştaylar ile ilgili yaşanan problemlerin saptanmasına ilişkin çalışma ve araştırmalara pek fazla rastlanmamıştır. Ayrıca deneyimlenmiş olan Le Design De Pa Pa Pandemi Paradokslar çalıştay sürecinde de gözlemlenen bulgular, çalışmanın konusunun belirlenmesine etkili olmuştur.

Çalışmanın amacı, çevrim içi gerçekleştirilmek durumunda kalınan çalıştayların, uygulamaya dayalı tasarım gerektiren iç mimarlık eğitimi ile ilişkilendirilerek, eğitici ve öğrenci açısından ortaya çıkan zorlukların saptanmasıdır. Bunun yanı sıra, bu çalıştaylar ile yüz yüze gerçekleştirilen çalıştaylarda tasarlanan ürünlerin arasındaki farkları ortaya koymaktır. Çalışma sonucunda, çevrim içi gerçekleştirilen çalıştayların ve bu çalıştayların pandemi sürecinde öğrenci üzerindeki etkilerininin de saptanması amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü'nün düzenlemiş olduğu çalışmaya katılan yaklaşık 80 öğrencinin, gruplaşarak çıkardığı çalışmalardan elde edilen veriler ve verilere ek olarak, konu ile ilgili yapılacak literatür taraması sonucu ile saptanan bulguların değerlendirmesi çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Yöntem olarak, konuya dair yapılan literatür taraması ve veri tabanlarından elde edilen görsellerin analizinden oluşan nitel yöntem kullanılarak çalışmanın ana kurgusu oluşturulmuştur. Elde edilen verilere ek olarak konu ile ilgili çeşitli makaleler ve araştırmalar taranmıştır. Bu çerçevede, Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü'nde 18-20 Kasım 2020 tarihlerinde çevrim içi olarak düzenlenen Le Design De Pa Pa Pandemi Paradokslar çalıştayının süreci ve sonuçları incelenip üzerinde tartışılarak çalışma zenginleştirilmiştir.

2. PANDEMİNİN HAYATIMIZA GİRİŞİ VE İÇ MİMARLIKTAKİ UZAKTAN EĞİTİME ETKİSİ

Dünya genelinde, Kasım 2020 tarihi itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Covid-19 vakasını bildirmiştir. Birçok çalışma alanı, tüm dünyayı etkisi altına almış olan Covid-19 Pandemisi sayesinde çalışma ilkelerinde zorunlu değişikliklere gitmiştir. Bu alanlardan birisi de eğitim alanıdır. Okul öncesinden başlayarak üniversitelere kadar tüm eğitim kurumları yüz yüze eğitime ara vererek, uzaktan eğitim yöntemi ile eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Akbal ve diğ., 2020).

Uzaktan eğitim yöntemi çeşitli alanlardaki eğitimciyi ve öğrenciyi aynı noktada buluşturmaktadır. Zamanı etkili bir biçimde kullanabilme kolaylığı sağlayan bu eğitim modeli,

gün geçtikçe yüksek öğretim alanında da hızlıca yaygınlaşmaktadır. Avantajlarının yanı sıra hem öğrenci açısından hemde eğitimci açısından birçok zorluğu da ön plana çıkarmaktadır. Özellikle uygulama gerektiren eğitimde yüz yüze iletişim, çalışmaya müdahale ve karşılıklı fikir alışverişi yoksunluğu açısından sağlıklı sonuçlar elde edilememektedir.

Pandemiden dolayı, yüz yüze eğitimden uzaktan eğitim modeline hızlı geçişle birlikte, öğrenci ve eğitimciler bu eğitim modelini ilk kez deneyimlemişlerdir. Yüksek öğretim kurumları ise kendi uzaktan eğitim modelini oluşturmuşlardır. Böylelikle tüm öğrencilerin kullanabileceği bir uzaktan eğitim sistemine hızlıca geçilmiştir. Ancak bu eğitim modelinde karşımıza çıkan en önemli problemlerden biri eğitim eşitliğini bozmuş olmasıdır. Eğitimcinin ve öğrencilerin buldukları coğrafik şartların farklılığı, elektrik, internet ve teknik alt yapıların yetersizliği, yaşam şartlarının birbirlerinden farklı olması tüm bu problemlerin temelini oluşturmaktadır. Öte yandan yüz yüze eğitim modelinde sınıf ve stüdyo mekanlarında tüm öğrenciler eşit şartlarda eğitim görmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sürece bağlı ortaya çıkan bir başka problem de, çevrim içi eğitimin kaydedilmesi ve bu anlamda öğrencilerin dersleri tekrar tekrar istedikleri zaman ve şartlarda dinleyebileceklerini düşünerek, derslerin işlendiği anlarda derse katılım göstermeme, dersin anlatıldığı esnada dinlememe gibi rahat davranışlar içerisinde bulunabilmeleridir (Şekerci ve diğ., 2021). Bir yandan da dersleri tekrar tekrar izlemek isteyen öğrenciler açısından ise kayıt altına alınan dersler bir avantaj sağlamaktadır.

Pandemi öncesinde sadece teorik dersler için kullanılan uzaktan eğitim yöntemi pandemi ile birlikte uygulamalı dersler dahil tüm derslerde kullanılmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitim modelinin teorik dersler açısından yeterli olduğu yapılan araştırmalarda dikkati çekmektedir. Ancak uygulamalı derslerde bu modelin uygulanmasında bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır (Kahraman, 2020). İç mimarlık eğitiminde tasarım odaklı atölye dersleri uygulamalı ve çizim ağırlıklı olarak işlenmektedir. Bu tip tasarımın ön plana çıkarıldığı uygulamalı dersler, genel bir araştırmanın ardından sunum (poster hazırlama), kağıt üzerine eskiz çalışmaları, maket hazırlama, renklendirme ve üç boyutlu görseller ile desteklenerek dönem sonunda paftalar halinde sunulmaktadır. Bu süreçte uzaktan eğitim modelinin aksine yüz yüze yapılan tasarım eğitiminde, eğitimci, öğrencinin çalışmalarına bire bir müdahale etme olanağı bulmaktadır. Böylece, eğitimci öğrencinin derse olan ilgisini, gelişimini ve çalışmalarını yakından takip edebilmektedir.

Yüz yüze yapılan uygulamalı eğitim modelinde öğrenci derse aktif biçimde dahil olmakta, dersi deneyimleyerek öğrenmekte, sınıf arkadaşları ve eğitimcilerle birlikte çözümler üretilen ekip çalışmaları aracılığıyla öğrenimini pekiştirmektedir. Öte yandan, uzaktan eğitim modelinde eğitimcinin öğrencileri motive etmesi, öğrenciler arasında da etkileşimin ve motivasyonun yüksek tutulması sorunları nedeniyle bu yöntemin yüz yüze eğitimden daha güç olduğu görülmektedir. Bu durum uygulama ve atölye derslerinin fazlasıyla bulunduğu bölüm olan iç mimarlıkta da problem haline gelmektedir. Ekip çalışmaları ile gerçekleştirilen çalıştayların da, bu uzaktan eğitim modelinden oldukça etkilendiği ve değişim gösterdiği gözlemlenmiştir.

3. PANDEMİ SÜRECİNİN İÇ MİMARLIKTAKİ ÇALIŞTAYLARA OLAN ETKİSİ

Tüm disiplinlerde etkili öğrenme ve öğretme yöntemlerinden biri olan çalıştaylar, uygulamanın ağırlıklı olduğu disiplinlerde daha etkin bir rol oynamaktadır. Şahan (2011, 194 s.)'e göre çalıştayın tanımı, *“bireylerin ortak bir konu üzerinde çalışmalarını, düşüncelerini ve öğrenmelerini sağlayan uygulamalı bilimsel öğretim tekniği olarak tanımlanan atölye çalışmaları (work shoplar), yeniye, özgüne ulaşma ve ayırt edici farklar yakalamayı amaçlayan tasarımcı için bir yaratma yöntemi, yol belirleme çeşitidir”* şeklinde ifade edilmektedir. Bu

çalışmalar, tasarım eğitiminin en önemli kriterlerinden olan araştırma, düşünme, sorgulama, analiz etme, problem çözmeyle birlikte kendine özgü tasarımlar üreten bireylerin yetişmesini sağlayan ve destekleyen bir eğitim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin hem mesleğine ilişkin bilgi, hem de sosyal yaşamının güçlenmesinde önemli ve kazanım sağlayan çalışmalardır.

Özçer (2006) ise, belirli bir konuya odaklı olarak yoğun etkileşim sağlayan ve uygulamanın ön planda olduğu programları, çalıştay olarak nitelendirmektedir. Çalıştaylar amacına ve programına uygun düzenlendiği takdirde katılımcılara önemli kazanımlar sağlamaktadır. Katılımcı sayısı ve buna bağlı gelişen etkileşim ortamı fikir üretimini desteklemektedir. İnsanların birbirlerinden de bir şeyler öğrenebildiği, çoklu bakış açılarını sentezleyebildiği, kafalarına takılan sorulara yanıt bulabildiği, çok yönlü öğrenmeyi destekleyen bir ortam sunmaktadır.

Eğitici ve öğrencinin en aktif olabileceği yöntemlerin başında gelen çalıştayların planlanması, kurgulanması, amacı ve kapsamının doğru planlanarak yürütülmesi, çalıştayın doğru sonuca ulaşmasını sağlamaktadır. Önceden kurgusu belirlenmiş bir amaç ile başlatılan çalıştaylar kavramsal ve psikomotor olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Özkun, 2018).

Kavramsal amaçlar:

- Problemlerin akademik yönlendirmeler doğrultusunda çözümlenmesi,
- Çalışmayı etkinlik ve araştırmalar dorultusunda sosyolojik ve felsefik alt yapısına bağlı olarak ortaya çıkarmak,
- Eğitimdeki amaçları güncel içerik ve yöntemlere bağlı olarak ortaya çıkarmak,
- Çözümlemelerinin kolaylaştırılması için, konuyu ve buna bağlı problemleri anlaşılır kılmak şeklinde ifade edilmektedir.

Psikomotor amaçlar:

- Planlamaya dair gelişimi artırmak, eğitime ve fikirlere dayalı etkinlikleri organize etmek,
- Bireysel görevler verilerek öğrencilerin sorumluluklarının artırılması ve becerilerinin geliştirilmesi,
- Öğrenim ve eğitime yönelik kullanım tekniklerinin geliştirilerek diğer yöntemlere katkıda bulunması,
- Eğitimcilerin bu süreçte kullandığı farklı teknikler sayesinde mesleki gelişimlerinin artması sonucu ortaya çıkmaktadır (Özkun, 2018 s.83-84).

Bu amaçlar yüz yüze yapılan çalıştaylarda hem eğitici açısından hem de öğrenci açısından daha etkili ve somut sonuçlanmasına rağmen, çevrim içi çalıştaylarda bu etki beklenen düzeyde gözlemlenmemiştir.

Pandemi dönemi öncesi yüzyüze yapılan çalıştaylarda, çalıştay yürütücüleri öğrencilere tasarımları üzerinden kontrol ve kritikleri uygulamalı olarak gösterebilmekteydi. Bu kontrol çerçevesinde öğrencilerin grup arkadaşlarıyla yüz yüze beyin fırtınası, karar verme ve dayanışmayı daha iyi yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Ortaya çıkan ürünler sergileme, başkaları tarafından gözlemlene ve inceleyerek kritik edilme imkanı sunmaktadır. Üniversite bünyelerinde yüz yüze gerçekleştirilen çalıştaylarda eğitici ile öğrenci arasındaki iletişim bağının daha güçlü olduğu ve öğrencinin kendine güveninin arttığı gözlemlenmiştir. Buna örnek olarak Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü öğrencileri ile Mayıs 2014'te gerçekleştirilen "Tasarım Teknik Çözüm" ve Mayıs 2018'de "The

Contemporary Gate” isimli çalıştaylar yapılmıştır. Bunun yanı sıra Mayıs 2019 tarihinde Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü öğrencilerinin birlikte çalıştıkları “Love Freely! Live Freely! Design Freely” isimli çalıştay da eklenebilir. Bu üç çalıştaydan elde edilen sonuçlarda, çözüm odaklı başarı oranının oldukça yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bunun nedeni ise eğitici ile öğrencinin ve öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları güçlü iletişim, anlık krizi yönetebilmeleri ve birlikte çıkan problemleri çözebilmeleri etkili olmuştur (Tablo 1,2,3). Yapılan gözlemler sonucunda öğrencilerin ve eğiticilerin bu çalıştaylarda aralarında kurdukları bağ okul hayatlarına, derslerine ve arkadaşlık ilişkilerine de yansımıştır.

Tablo 1. Tasarım Teknik Çözüm Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü Çalıştayı 22-24 Mayıs 2014

Mercan, Beyaz, 2014

Tablo 2. The Contemporary Gate
09-11 Mayıs 2018

Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç
Mimarlık Bölümü

Mercan, Beyaz, 2014

Tablo 3. Love Freely! Live Freely! Design
Freely
08-10 Mayıs 2019

Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

Mercan, 2014

Öte yandan, günümüz koşullarında çevrim içi yapılan çalıştaylarda öğrenciler kendi inisiyatiflerini daha çok kullanarak, tasarımlarında kararları grup arkadaşlarıyla verebilme şansı bulabilmektedir. Ayrıca öğrencilerin grup arkadaşlarıyla, farklı şehirlerde olmalarına rağmen koordineli çalışmayı öğrenebilmeleri avantajı da sağlamaktadır. Çalıştay yürütücüleri açısından çevrim içi çalıştaylarda öğrencinin tasarladığı ürünler yakından kritik edilememekte ve karar mekanizması ağırlıklı olarak öğrenciye bırakılmaktadır. Bunun yanısıra ortaya çıkan ürünler çevrim içi ortamda sergilendiğinden ürünlere yakından bakabilme, yüz yüze inceleyip kritik edebilme imkanını da ortadan kaldırmaktadır.

Teorik derslerin yanı sıra, çoğunlukla uygulamalı derslerden oluşan iç mimarlık eğitiminde, çevrim içi eğitim ve çalıştayların uygulanması, bir takım sıkıntıları ve problemleri de beraberinde getirdiği gözlemlenmiştir. Bilgilerin pekiştirilmesinde, tasarım eğitimi hem teoride hem de uygulamada eğitici tarafından devamlı olarak kritik edilmesi gereken bir durumdur. Çalıştaylarda da, birçok iletişim araç ve gereçlerini gerektiren farklı öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu durum, çevrim içi çalıştaylarda, özellikle eğitici açısından daha da önem kazanmaktadır. Uzaktan öğrenciyi yönlendirmek çevrim içi iç mimarlık çalıştaylarında güç bir durum olmakla birlikte, karar mekanizması ve inisiyatif öğrencinin kendinde olmaktadır. Öğrencinin gerçekleştireceği tasarımla ilgili araştırmalarda çoğunlukla grup arkadaşlarına güvenerek bir ürün çıkarması bu noktada değer kazanmaktadır. Özgüveni tasarım kararlarının çoğunun kendine ait olması açısından kendini mesleğe hazırlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Uzaktan yapılan ve kontrolleri uzaktan gerçekleştirilmek zorunda kalınan bu çalışmalarda, oluşturulan öğrenci ekibinin tamamını kontrol etmek mümkün olmadığından, çalışmalar çoğunlukla grup içerisindeki birkaç öğrenci tarafından üretilmektedir. Bu durum da, grup içerisindeki öğrenciler arasında sorunlara neden olmaktadır. Eğitici perspektifinden ise bu durum, kontrol edilmesi güç, yorucu ve çıkan ürünlere müdahalede yetersiz kalınan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Pandemi döneminde zorunlu olarak çevrim içi yapılmaya başlanılan eğitim ve çalıştayların hem eğitimciler hem de öğrenciler açısından yeni bir deneyim olmuştur. Çeşitli eğitim kurumlarında olduğu gibi Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü'nde de geçtiğimiz güz döneminde Le Design De Pa Pa çalışmayı da çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir.

4. LE DESIGN DE PA PA PANDEMİK PARADOKSLAR ÇALIŞTAYI

Le Design De Pa Pa çalıştayının kurgusu gerçekleşme tarihinden yaklaşık dört ay öncesinden oluşturulmaya başlamıştır. Bir koordinatör ve organizasyon ekibi ile çeşitli toplantılar yapılarak çevrim içi çalıştayın süreci planlanmıştır. Bu süreç içerisinde, çalıştayın konusu ve içeriği, katılımcıların sayısı, yürütücülerin katılımcılara göre görev dağılımı, yuvarlak masa toplantılarının organizasyonu ve süreleri gibi esas konular ele alınarak belirlenmiştir. Bu toplantıların ardından çalıştayda yürütücü olan katılımcılara bir çağrı metni gönderilmiştir. Çalıştayın duyurusu çevrim içi afiş ve web sitesinden ilan edilmiştir.

Pandemik koşullarda aniden insanoğlunun kendini içinde bulduğu süreçte yaşamış olduğu komik olayları, bir tasarımcı gözüyle anlatan, anlatırken güldüren ve güldürürken de düşündürülen bir çalıştay gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

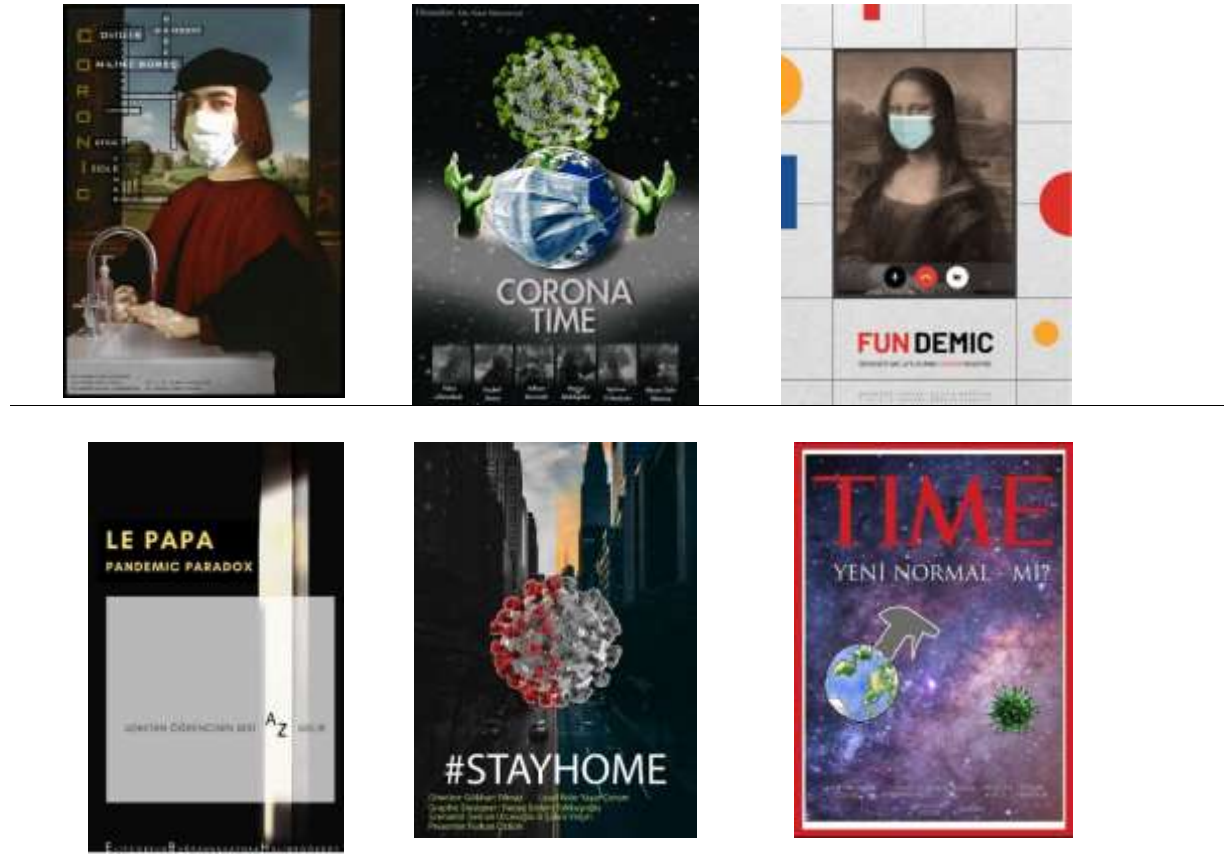
Bu çalıştay bağlamında, yaşam alanlarında ortaya çıkan zorluklar ve gereksinimlerden kaynaklanan trajik komik anların paylaşılması belirli bir kurgu çerçevesinde öğrenciden beklenmiştir. Çalışmanın amacı toplumsal algıyı ve farkındalığı güçlendirerek, mekan tasarımında üretilebilecek yeni fikirlere yeni bir yol oluşturmaktır.

Le Design De Pa Pa Pandemi Paradokslar çalıştayı, Yakın Doğu Üniversitesi ve diğer üniversitelerin katılımıyla, yaklaşık 10 yürütücü ve 80 öğrencinin 5 ve 6'lı gruplar oluşturarak 18-20 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalıştayı aşamaları aşağıdaki gibi planlanmıştır;

- Kavram Üretimi
- Metin Yazımı (Senaryo)
- Afiş Tasarımı (Öğrenci filmlerinin)
- Kısa Film Çekimi

Grup liderinin yönlendirmesi ile her grup, çalışmasına bir isim vermiş, kavram çalışmasının ardından kısa filmleri için senaryolar yazmışlardır. Bu aşamadan sonra poster tasarlayıp kısa film çekerek süreç tamamlanmış ve çalıştayı son günü çevrim içi olarak öğrenciler tarafından katılımcılara filmler sunulmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Çalıştayda öğrenciler tarafından hazırlanan kısa filmlerin afiş tasarımları

Le Design De Pa Pa Arşivi, Kasım 2020

Çalıştayda İngilizce ve Türkçe olarak öğrenciler ve grupları yönlendiren yürütücüler ile yuvarlak masa toplantıları da gerçekleştirilerek, pandemi sürecinde yaşanan yaşam ve mekan değişiklikleri ile ilgili deneyimler tartışılmış, Pandeminin, iç mekan tasarımını hem komik hem de trajik açıdan nasıl etkilediği tartışılarak anlatılmıştır.

Etkin katılım ile gerçekleştirilen bu çalıştayda, eğiticilerin ve öğrencilerin performansları değerlendirilmiş ve dijital bir çalışma olmasına karşı iletişim ve koordinasyon eğitici ve öğrenci arasında beklenen düzeyde olmamıştır. Bu nedenle performans, problem çözme ve ürün çıkarma açısından başarı oranı yüz yüze yapılan çalıştaylara kıyasla daha düşük olmuş, beklenen etki istenildiği başarıya ulaşamamıştır.

5. SONUÇ

Çalıştaylar, çalışmada da belirtildiği gibi, belirli bir konunun eğiticiler ve öğrenciler ile birlikte analiz edilmesi, programlanması ve uygulanmasını içeren eğitici ve öğretici yönü güçlü yöntemlerin en etkili yollarından biridir. Bunun yanı sıra, çalıştaylar hem eğiticinin hem de öğrencinin mesleki bakış açısının gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Doğru plan ve programı kurgulanan çalıştayların sonucunda beklenen hedefe ulaşmaları mümkün olabilmektedir. Ancak çevrim içi olarak yapılan ve yapılmakta olan çalıştaylarda beklenen sonuca her defasında ulaşmak mümkün değildir. Bu durum, uygulamaya dayalı iç mimarlık eğitimindeki çevrim içi çalıştaylarda da gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan verilere bağlı olarak, çevrim içi çalıştaylarda olumlu ve olumsuz yönler tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Çevrim İçi çalıştayların Olumlu Yönleri	Çevrim İçi çalıştayların Olumsuz Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Ev ortamında ve kişiye ait konfor alanında takibi, 	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaları takipte kaliteli internete erişimin sorunlu olması,
<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi alışverişinin dijital ortamda kolaylıkla paylaşımı, 	<ul style="list-style-type: none"> • Her öğrenci için yaşam şartı farkından kaynaklanan eğitim ve öğrenim eşitsizliği,
<ul style="list-style-type: none"> • Kayıt altına alınan çalışmaların kolay arşivlenebilmesi ve ulaşılabilmesi, 	<ul style="list-style-type: none"> • Kişiye ait konfor alanında çalışmaya odaklanma problemi,
<ul style="list-style-type: none"> • Ulaşım araçlarına ihtiyaç duymaksızın çalışmalara zamanında katılabilme imkanı. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gruplar arası iletişim kurma problemi,

- Eğitici ve öğrenci arasındaki iletişim kurma problemi,
- Eğitiminin öğrenci çalışmalarına yeteri kadar müdahale edememesi,
- Verilen çalışma konularının yüz yüze olanlara oranla daha kısıtlı olması.

Bu bilgiler ışığında, yüz yüze yürütülen çalıştaylarda daha etkili, üç boyutlu, görsel açıdan güçlü, birlikte birşeyler üretebilen öğrencilerin ve eğitimcilerin iletişimlerinin güçlendiği dikkati çekmektedir. Le Design De Pa Pa Pandemi Paradokslar çevrim içi çalıştayında ise yüz yüze çalıştayların aksine, çalışmaya katılan öğrencilerin konuyu kavramada, gruplarını belirlemede, sorun- çözüm odaklı çalışmalarda yetersiz kaldıkları, eğitimcilerin de bu bağlamda çalışmalara müdahale etmekte güçlük çektikleri gözlemlenmiş ve ortaya çıkan ürünleri de etkilediği dikkati çekmiştir.

KAYNAKÇA

Akbal H., & Akbal H. İ. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim ile ilgili yaşanan sorunların öğrenci bakış açısına göre AHP yöntemi ile incelenmesi. *Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (22), 534-546

Biçer, Özkun, Ü. (2018). Bir eğitim yöntemi olarak çalıştaylar: Üsküdar ve Esenler kamusal alan çalıştayları karşılaştırması. *Yakın Mimarlık Dergisi*, 2 (1), 82-92

Eison, J., & Stevens, E. (1995). Faculty development workshops and institutes. In W. A. Wright (Ed.), *Teaching improvement practices: successful strategies for higher education*. Bolton, MA: Anker.

Kahraman, M., E. (2020). Covid-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi* 6 (1), 44-56

Özçer S. (2006). Bir Eğitim ve Öğrenme Metodolojisi Olarak Atölye Çalışmaları. *Hrdergi (Eylül sayısı)*.

Sakarya, K. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile yürütülen teknik resim dersine dair bir değerlendirme: Çukurova Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 25, 282-290

Şahan, H. H. (2011). *Öğretim Yöntem ve Teknikleri*. (s. 194). Ankara.

Şekerci, Y., & Mutlu, Danacı, H., & Kaynakçı, Elinç, Z. (2021). Uzaktan eğitimin uygulamalı derslerde sürdürülebilirliği: Mimarlık bölümleri örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), 54-68

Covid-19 Pandemisinin Psikososyal Alandaki Etkileri

Sümeyye Kurt ^a, Meryem Karaaziz ^b

^aPsikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınoğu Üniversitesi,
smeyye.krt@gmail.com, 0000-0003-0665-717X

^bPsikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınoğu Üniversitesi,
meryem.karaaziz@neu.edu.tr, 0000-0002-0085-612X

Özet

2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan koronavirüs (covid-19) neredeyse bütün dünyaya yayılım göstererek etkisi altına almıştır. Bu salgın ile birlikte insanların yaşam şekilleri değişmiş yeni düzene adapte olunmaya çalışılmıştır. Bu adapte olma sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar, değişen yaşam koşulları, pandemi ile birlikte yaşanan stres insanları zorladığı bilinmektedir. Pandeminin ekonomik, siyasal, sosyal ve psikolojik yansımaları yaşamımıza bir anda girmesi ve hayatımızın merkezi haline gelmesi yadsınamaz bir gerçekliktir. İnsanların hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını tehdit altına alan covid-19 virüsü yüksek ölüm riskine sahip olup ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra bütün insanların hayatını geri dönüşü olmayan sonular ile değişmesine neden olmuştur. Virüsün bütün dünyayı etkilemesi küresel bir travmaya neden olmuştur. Artış gösteren kaygı, sağlık anksiyetesi, depresyon, yalnızlık, izolasyon, damgalama ve ekonomik zorluklar ile birlikte değişen yaşam koşulları gibi birçok sonucu da beraberinde getirmiş olup salgın sırasında ve sonrasında psikolojik müdahalelerin gerekliliğini ve önemini de açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu çalışmada Academia, Springer Link DergiPark, YÖK Tez veri tabanlarında ve Google akademikte yer alan makaleler anahtar kelimeler ile birlikte taranmış ve gözden geçirme için uygun olan çalışmalardan yararlanılmıştır. Yapılan literatür taraması ile birlikte covid-19 virüsü, pandemi, karantina, pandemi sürecinin sosyal ve psikolojik görünümü ve psikososyal etkileri de ele alınarak bir gözden geçirme çalışması oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, pandemi, sosyal izolasyon, psikososyal alandaki etkiler

The Effects of the Covid-19 Pandemic On the Psychosocial Area

Abstract

The coronavirus (covid-19), which emerged in Wuhan, China in December 2019, has spread almost all over the world. With this epidemic, people's lifestyles have changed and they have tried to adapt to the new order. It is known that the economic difficulties experienced in this adaptation process, the changing living conditions, the stress experienced with the pandemic force people. It is an undeniable reality that the economic, political, social and psychological reflections of the pandemic suddenly entered our lives and became the center of our lives. The covid-19 virus, which threatens both the physical and psychological health of people, has a high risk of death and has caused all people's lives to change with irreversible consequences shortly after its emergence. The effect of the virus on the whole world has caused a global trauma. Increasing anxiety has brought many consequences such as health anxiety, depression, loneliness, isolation, stigmatization and economic difficulties, as well as changing living conditions, and it has clearly revealed the necessity and importance of

psychological interventions during and after the epidemic. In this context, in this study, articles in Academia, Springer Link, DergiPark, YÖK Thesis databases and Google Scholar were searched with keywords and studies suitable for analysis were used. Along with the literature review, a review study was created by taking into account the social and psychological appearance and psychosocial effects of the covid-19 virus, pandemic, quarantine, pandemic process.

Keywords: Covid-19, pandemic, social isolation, effects in the psychosocial domain

1. GİRİŞ

2019 yılının son aylarında ortaya çıkan koronavirüs (COVID 19), bütün dünya için bir halk sağlığı tehdidi haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda Koronavirüs (SARS-CoV-2)'ün ağır şekilde akut solunum yetmezliğine sebep olduğu belirlenmiştir. Bu virüs insanlarda da hayvanlarda da görülebilmektedir. Hayvanlarda gastrointestinal, kardiyovasküler ve solunum sistemlerini etkilemekte iken, insanlarda genellikle gastrointestinal ve solunum sistemlerini etkilemektedir. Klinik tabloya bakıldığında pnömoni, ağır solunum sıkıntısı sendromu (ARDS), bronşit, koagülasyon bozuklukları ve ölümlerle neticelenen çoklu organ yetmezliği oluşabilmektedir. Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Şubat 2020'de koronavirüsten kaynaklanan hastalığı covid-19 olarak tanımlayarak, bu enfeksiyonu pandemi olarak sınıflandırmış ve covid-19'u küresel bir salgın olarak ilan etmiştir (Zhou ve Diğ., 2020).

Bütün Dünya şu sıralar virüsten korunma, bulaş hızını yavaşlatma, tedavi ve aşı çalışmaları ile birlikte bu virüsle mücadele etmektedir. Bunun yanında, pandeminin neden olduğu yaşam koşullarındaki değişimin bireyleri psikososyal anlamda ciddi şekilde etkilediği ve pandeminin bir sonucunun da bu olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Tarihin her döneminde evrensel niteliğe sahip salgınlar, toplumları sosyolojik ve psikolojik olarak etkilemiştir. Covid-19 salgını da bireylerde kaygı ve panik düzeyini oldukça arttırmıştır. Salgın, bireylerin önceliklerini değiştirmesine, bireysel ve toplumsal ilişkilerinin düzeylerinin değişmesine sebep olmuştur. Salgının insanlarda korku ve panik oluşturması, belirsizliğinin olması ve telafi edilemez özellikleri ile açıklanmaktadır. Değişen yaşam koşulları sonucunda gelişen ekonomik sorunlar, sosyal mesafe ve izolasyon gibi durumlar bireylerin psikolojileri üzerinde olumsuz yönde etki bırakmaktadır. Bu bağlamda pandemi sürecini psikolojik bir kriz olarak ele alıp ve bu krizin tabiatında bulunan belirsizliğin sosyal, davranışsal ve psikolojik etkilerinin olabileceği akla uygun gözükmektedir (Kara, 2021). Salgınlarda geçmişten beri belirsizlik ve bununla ilişik olarak anksiyete kuvvetli bir biçimde varlığını sürdürmüştür. Pandemi sürecinde virüsün sebep olduğu belirsizlik durumu bireylerde korku, kaygı ve panik halinin artmasına neden olmaktadır. Özellikle obsesif kompulsif bozukluğu olan bireylerin semptomlarının artmasıyla kendini gösterebilmektedir. Diğer yandan pandemi sürecinde bireylerin yaşamış olduğu zorluklar ve stres durumu depresyon, anksiyete ve intihar gibi ruhsal problemleri de tetikleyebilmektedir. Bütün bu sosyal ve psikolojik semptomlar bireyin normal işlevlerine etki eder ve aile yaşantısında, eğitiminde, işinde ve gündelik yaşamında bozulmalara yol açabilir. Dolayısıyla pandeminin bu bakımdan psikososyal yaşam üstünde direkt olarak etkisi bulunmaktadır. Bu etki de bireyin yaşam kalitesinin düşmesine ve baş etmede güçlük yaşamasına sebep olur. Covid 19

salgının psikolojik ve sosyal etkileri düşünüldüğü zaman, kişilerin psikososyal durumlarının ne derece ve ne şekilde etkilendiği yanıtlanması gereken en önemli sorudur. Covid 19 pandemisinin psikososyal alandaki etkilerini değerlendirirken pandemi, karantina ve sosyal mesafe kavramlarının da açıklanmasında fayda vardır (Enli-Tuncay, Koyuncu ve Özel, 2020).

Bu doğrultuda bu çalışmanın konusu, covid-19 pandemi sürecinde bireylerin psikososyal durumuna dikkat çekmektir. Covid-19, pandemi, pandeminin sosyal ve psikolojik görünümü ve psikososyal etkileri vurgulamak için gözden geçirilen biz dizi mevcut literatür ele alınarak nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu araştırmayı içeren literatür taramasının ardından sonuç kısmına yer verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Pandemi ve Covid-19 Pandemisi

Dünya sağlık örgütü pandemiyi, yeni bir hastalığın dünya genelinde yayılımı olarak tanımlamaktadır (WHO, World Healty Organization, 2010). Küresel anlamda yayılım gösteren ve yüksek oranda hastalık ve ölüm insidans oranıyla neticelenen enfeksiyon ise salgın olarak tanımlanmaktadır. Pandemi kelimesi pan (tüm) ve demos (insan) anlamına gelen kelimelerden türemiştir. Yayılımı çok genel olan ve hızlı olan salgın hastalık birçok insanı etkilemektedir. Pandemi insanlığın dokunulmazlığını elinden alarak din, dil, ırk, kültür ya da sosyal statü ayrımı yapmaksızın herkesi etkilemektedir. Pandeminin toplumdaki etkisi, bireylerin bağışıklığının güçlü olup olmamasına, virüsün yayılım hızına, insanların temas durumuna, sağlık sisteminin ve tıbbi bakımın güçlülük durumuna bağlıdır. Pandeminin yayılım hızı ve etkisine bağlı olarak iş yaşamının ve eğitim sisteminde aksamalara ve değişimlerle sonuçlanabilmektedir (Tüzün, Demirköse, Özkan, Dikmen ve İlhan, 2020).

Yukarıda da belirtildiği gibi pandemiler, birden fazla ülkeyi etkisi altına alan ve çoğu insanı etkileyen büyük salgınlar olarak tanımlanmaktadır. Bir hastalığın pandemi olabilmesi için, o virüs veya bakterilere karşı insanların önceden bağışıklıklarının olmaması gerekmekte, virüsün yayılımının kolay olması ve hastalığın ağır geçmesine neden olması gerekmektedir. Dünya sağlık örgütü (WHO) bir hastalığın pandemi olabilmesi için üç kriterin olması gerektiğini söylüyor. Bu kriterlerden ilki virüs ya da bakterinin yeni bir virüs olması şartı, ikincisi insanlara kolay bir şekilde bulaşması ve son olarak da insanlar arasında bulaşın kolay ve sürekliliğinin olması. Pandemilerin en belirgin ve önemli özelliği bulaşın çok hızlı gerçekleşmesidir. Pandemi ilanı ile birlikte salgın bölgesel bir durumdan küresel bir salgın haline gelmektedir. Salgın nedeniyle artan ölümlerin neticesinde devletler olağanüstü hal ilan ederek ciddi önlemler almaktadırlar (Cowling ve Aiello, 2020). Pandemiler hem insanların kendi sağlıklarına hem de sevdiği insanların sağlıklarına tehdit oluşturmasından dolayı pek çok psikososyal stres etkeni ile ilişkilidir. Bireylerin sevdiği insanlardan ayrı kalması, hayatın olağan düzen ve dengesinin bozulması, yaşanan maddi zorluklar, devletlerin aldığı sokağa çıkma yasakları, kapanma gibi bu stres faktörlerine örnek olarak verilebilir (WHO, 2020).

Tarihsel süreçte dikkat çeken pandemi ve epidemilere bakacak olursak; 1937 yılında yılında

Çin ve Orta Asya'da başlayıp Avrupa nüfusunun neredeyse üçte birinin ölümüne neden olan kara veba, Yersinia Pestisten kaynaklanan ve genelde küçük memeli hayvanlar ve pirelerde bulunan bir virüstür. Yayılımı ağız yoluyla gerçekleşen kolera salgını hala halk sağlığını tehdit etmeye devam etmektedir. Yapılan araştırmalar her sene dünyada, kolera sebebiyle 21.000-143.000 ölüm gerçekleştiğini tahmin ettiklerini belirtmektedir. Enfeksiyöz içme suyu ve kirli yiyecekler ile bulaşan Tifo, yapılan çalışmalara göre dünya genelinde her sene 128.000-161.000 insanın ölümüne neden olduğunu göstermektedir. 2009 yılında Meksika'da çıkan ve dünyaya yayılan domuz gribi, pandemik influenza A(H1N1) virüsü olarak bilinen virüs kuş gribi, domuz gribi virüslerinin kalıtım karışımıdır (Yolun, 2012). Sosyoekonomik eşitsizlikler ve iklim değişikliği gibi sebepler ile yeni oluşan salgınların 21. Yüzyılın en büyük ve önemli halk sağlığı problemi olacağı iddiası bulunmaktadır. Bu süreçteki salgınların en başında SARS (Ağır Akut Solunum Yolu Yetersizliği Sendromu), MERS (Orta Doğu Solunum Sendromu), İnfluenza (H1N1) ve Ebola gelmektedir. 2003 yılında Çin'de ilk olarak yarasalardan misk kedilerine oradan da insanlara bulaştığı düşünülen SARS Dünyada 8 bin kişiyi etkilemiş ve yaklaşık olarak 800 kişinin ölümüne neden olmuştur. SARS salgını küresel korku ve paniğin yanında büyük oranda ekonomik zarara da mal olmuştur. 2009 yılında İnfluenza, 2012 yılında ilk olarak Suudi Arabistan'da görülen ve develerden insanlara geçtiği düşünülen MERS salgını 2229 kişiyi etkilemiş ve yaklaşık 791 kişinin de ölümüyle sonuçlanmıştır. 2014 yılında Batı Afrika'da Ebola salgını ise ülke sınırlarını aşmış ve üç kıtaya da yayılmıştır (Temel ve Ertin, 2020).

Tarih boyunca salgınlar önemli kırılma noktalarından biri olmuştur. Salgınların devletler ve toplum üzerinde kalıcı ve büyük etkileri olmuştur. 2019 yılının aralık ayında Çin'in Vuhan kentindeki Huanan deniz ürünlerinin satıldığı pazardan kaynaklı olduğu düşünülen ve 2019-nCoV olarak adlandırılan virüs enfeksiyonu, bütün dünyayı etkisi altına almış olan koronavirüs hastalığıdır. Bu virüs yapısal olarak SARS-CoV virüs ile benzerliğinden ötürü SARS-CoV-2 olarak adlandırılmıştır. SARS-CoV-2 virüsünün de SARS ve MERS gibi hayvanlardan insanlara bulaş yoluyla geçtiği düşünülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Şubat 2020'de koronavirüsten kaynaklanan hastalığı covid-19 olarak tanımlayarak, bu enfeksiyonu pandemi olarak sınıflandırmış ve covid-19'u küresel bir salgın olarak ilan etmiştir (Özkoçak, Koç ve Gültekin, 2020).

2.2. Karantina ve Sosyal İzolasyon

Kökeni İtalyanca 'quarantina'dan gelen karantina kelimesi asıl olarak tıp alanında kullanılmaktadır. Kelimenin anlamı ise kırk gündür. Tanım olarak karantina, bulaşıcı hastalığın yayılımını önlemek amacıyla bir bölge veya alanın dış etkenlere karşı korunmaya alınması ve bu alana dışardan ya da içerden giriş ve çıkışlara engel olunması ile yapılan uygulamalardır. Buradaki amaç ise, bireyin diğer insanlarla temasına engel olunarak virüsün yayılımına engel olmaya çalışmaktır. Karantina süreci, bireylerin sevdiklerinden ayrı kalması, özgürlüğün kısıtlanması, hastalığın belirsiz olmasıyla ilgili duyulan endişe kaygı düzeyini arttırmaktadır. Dünya tarihinde bilinen ilk karantina uygulamaları VII. Yüzyıla dayanmaktadır. Bunun yanında ilk karantina uygulaması XV. Yüzyılın sonlarına doğru Veba salgınına karşı uygulanmıştır (İzgi ve Türkmen, 2013).

Devlet eliyle alından bu önlemler virüsün bulaş hızını azaltmayı hedeflemektedir. Ancak

yaşam koşullarının değişmesi ve bu sürecin uzaması, insanların yakınlarından birine virüsün bulaşma ihtimali kaygısı, kendilerinin enfekte olma endişesi, virüsün ne zaman son bulacağına dair yaşanan belirsizlik bireyler üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri artırmaktadır. Bununla birlikte depresif belirtiler, anksiyete, yalnızlık, umutsuzluk, öfke ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik etkilerinin olduğu saptanmıştır (Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020).

Pandemiyle birlikte karantina ve sosyal izolasyon gelmektedir. Covid 19 belirtilerinin görüldüğü bireylerin, diğer insanlardan ayrımı ve devletler tarafından yasalarla birlikte desteklenen önlemlerin tümü izolasyon olarak tarif edilmektedir. Enfeksiyon riski taşıyan bireylerle temas eden insanların virüsün kuluçka dönemi boyunca diğer insanlarla temaslarına engel olmak amacıyla alınan tedbirle ayrı tutulması ise karantina olarak tanımlanmaktadır. Pandemi sürecinde virüsün bulaş hızını düşürmek adına virüsün bulaştığı kişileri sağlıklı kişilerden izole etmek amacıyla devletler tarafından karantina, izolasyon ve sosyal mesafe önlemleri uygulanmıştır. Karantina süresinin uzamasıyla birlikte depresif semptomlar, anksiyete, öfke, travma sonrası stres bozukluğu, yalnızlık ve umutsuzluk gibi psikolojik etkilerinin olduğu saptanmıştır (Bilge ve Bilge, 2020).

Bu sürecin uzun olması, insanların yakınlarından birinin enfekte olma kaygısı, bu süreçte çalışan bireyler için dışardan ailesine ya da birlikte yaşadığı kişilere enfeksiyon bulaştırma endişesi, kendilerinin dışarda olmalarından ötürü enfekte olma endişesi, virüsün ne zaman son bulacağına dair yaşanan belirsizlik kişiler üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri arttırmaktadır. Bireylerde sonucunun ölüm olduğu, yaşamının son bulmasa bile hastalık seyrinin ağır olması tedavisinin uzun ve zorlu olduğu düşünceleri umutsuzluk, stres ve anksiyete gibi belirtilere sebep olmaktadır (Sarı ve Khorshid, 2008).

Virüsten korunmak adına alınabilecek bireysel korunma yolları sosyal mesafeyi korumak ve maske kullanmak olarak belirtilmiştir. Ancak çalışan bireyler için bu süreç yorucu ve zorlu geçmektedir. Her ne kadar önlemler alınıp enfekte olma riskini en aza düşürmek için çaba harcansa da mecburi çalışma şartlarından ötürü endişe ve kaygı düzeylerinde bir azalma olmamaktadır. Bunun üzerine koronavirüs teşhisi alan ancak tedavisini olduktan sonra işine dönen bireyler veya enfekte olmasa bile çalışmak durumunda olan bireyler için her an enfekte olmaya müsait olarak görülmelerinden dolayı damgalamaya maruz kalabilmektedirler. Damgalama, virüsün görüldüğü bölgede yaşayan, koronavirüsten dolayı enfekte olan ya da geçirmiş olan, enfekte olma riski taşıyan kişilere yönelik suçlama, korku, yargılama, kuşkulu yaklaşma ve dışlama tutumları sergilemektir. Geçmişteki salgın hastalık dönemlerine de bakıldığında bireyler bu yüzden ayrımcılığa maruz kalmış ve damgalanmışlardır. Bununla birlikte enfeksiyonun meydana getirdiği mortalite ve morbiditenin hafifletilmesi adına uygulanan izolasyon, karantina ve sosyal mesafe kuralları istemsiz bir şekilde damgalamayı arttırabilmektedir (Tecirli-Ucuz ve Özel, 2020).

Enfekte olmuş ya da enfekte şüphesi bulunan kişiler ve birlikte yaşadığı kişiler genelde sosyal çevrelerinin bunu öğrenmesini istemezler. Bu durum enfekte şüphesi veya tanı konmuş kişilerde bundan utanmaya, yalnızlık hissine ve strese neden olmaktadır. Bu damgalama sadece enfekte şüphesi veya tanı almış ve iyileşmiş kişilere karşı olmamaktadır. Çalışan bireyler de damgalamaya maruz kalmaktadırlar. Özellikle de sağlık çalışanları ve birlikte yaşadıkları kişiler çevreleri ve komşuları tarafından pek çok ayrımcı tutuma karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışan bireyler açısından yakınlarını enfekte etme riskleri,

çalıştıkları iş yerindeki arkadaşlarından birinin enfekte olması, koruyucu ekipman yetersizliği ve tedavi planlarının belirsizliği psikososyal anlamda etkilenimlerinin arttığı saptanmıştır. Bunun yanında sağlık çalışanları açısından bakacak olursak bu anlamda yapılan araştırmalar koronavirüs ile mücadelede yer alan sağlık personellerinin depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete semptomlarının ortaya çıktığı belirtilmektedir (Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020).

Dünya genelinde, koronavirüs tedavisi kapsamında sosyal izolasyonun sağlanmasının en uygun metot olduğu düşünülmektedir. Salgının artmaması ve kontrol etmek adına temasın takip edilmesi ve enfekte olan bireylerin izole edilmesinin çok etkili olduğunu belirtmekle beraber Bulaşıcı Hastalıkların Matematiksel Modelleme Merkezi (Centre For The Mathematical Modelling Of Infectious Diseases) Covid- 19 Çalışma Grubu'nun yapmış olduğu araştırma, bu önerileri destekler nitelikte değildir. Kronik rahatsızlığı bulunan yaşlı hastalarda, izolasyonun psikolojik problemlere sebep olmaması ya da var olan hastalık belirtilerinin artmaması adına gerekli önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Henüz koronavirüsün net bir tedavisi bulunamamakla birlikte geliştirilen aşıyla virüsün etkenlerinin hafifletilmesi amaçlanmaktadır. Bütün koronavirüs tedavi yöntemleri semptomları yönetmek üstüne kurulmuştur (Taylor, 2019).

Yayılmı hızlı olduğundan dolayı salgınlar sosyal riskleri, dünya genelinde sosyal anlamda değişimleri ve dolayısıyla da sosyal problemleri beraberinde getirmektedir. Bütün insanlığı etkileyen salgınlar başta sağlık sektöründe çalışan insanlar olmak üzere, kronik hastalığı olan insanları, yaşlıları ve ruhsal problemleri olan insanları daha fazla etkilemiştir. Bunun yanında iş yerlerinin ve okulların da kapanması ekonomik sıkıntıları beraberinde getirmiş eğitim hayatının da online olarak yeniden şekillenmesi insanların bu sürece adapte olmalarında sıkıntılar yaratmıştır. Dolayısıyla da yaşanan bu gibi sıkıntılar bireylerde yoğun bir kaygı ve strese neden olmuştur. Karantina ve izolasyon bu süreçte alınan önemli ve gerekli bir karar olmasıyla birlikte, olumsuz psikolojik sonuçlar doğuracağı ve bu etkilerin pandemi sonlandıktan sonra da devam edebileceği göz ardı edilmemelidir. Bundan dolayı, karantina sürecinde psikolojik olarak da destek sağlamak büyük önem taşımaktadır (Verdoni, Mazza, Gervasoni, Martelli, Ruggeri, Ciuffreda ve D'Antiga, 2020).

2.3. Pandeminin Sosyal ve Psikolojik Görünümü

Salgın gibi bütün toplumu ilgilendiren krizlerin fizyolojik açıdan etkileri olmasıyla birlikte psikososyal anlamda da insanları etkilemektedir. İnsan düşünen ve duyguları olan bir varlıktır. Dolayısıyla olay ve olguların kendisinin, sosyal çevrenin algı şeklinin ve bireylere aktarımının kişi ve toplum üstünde belirleyicidir. Salgının yarattığı kriz türlü nedenlerle kişide ve toplumda korku ve kaygının oluşmasına neden olmaktadır. Salgınların ciddi zararlarını olmasının yanında, salgını algılayış şekli ve kontrolü olmayan girişimler negatif etkileri ortaya çıkartmakta ve salgının oluşturacağı zararı da arttırmaktadır. Bu anlamda sosyal ve psikolojik olarak salgının kişi ve toplum bağlamında etkisine dikkat çekmek gerekmektedir (Aktürk, 2020).

Salgından ötürü oluşan kriz durumunu kolay biçimde atlatmanın tek yolu salgını profesyonel şekilde yönetebilmektir. Bilhassa belirsizlik algısı kişisel ve toplumsal olarak pek çok problemi ortaya çıkarmaktadır. Salgınların aniden ortaya çıkışı virüsü tanıma nasıl müdahale edileceği, ne tür önlemler alınabileceğine karar verilmesi ile birlikte oluşan belirsizlik

durumu bir kriz ortamı oluşturmakta ve kriz anında psikolojik tepki olarak bireylerde gerginlik, kaygı ve üzüntü ortaya çıkmaktadır. Pandemi sürecinde evde kalmak durumunda olan insanların vakitlerini daha verimli geçirebilmek adına daimi bir zorlama, bu anlamda sürekli bir şey planlayıp yapmaya çalışmaları aslında önemli sorunlar oluşturabilir. Çünkü mecburi evde kalma durumunda olan insanlar, daha kaliteli vakit geçirebilmek adına gerçekleştirmeye çalıştıkları bu eylemler ile ikinci bir baskı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu bağlamda insanlarda kaygı durumu daha da artış göstermektedir. Kaygı ve paniğin giderilmesi adına öncelikli olarak insanların salgın ve salgının gelecekteki durumu hakkında bilgilendirme yapılarak oluşan belirsizliğin giderilmesi gerekmektedir. Bu belirsizliğin giderilmesi uzmanlar tarafından bütün yönlerinin detaylı biçimde halka aktarılmalı ve açıklanmalıdır (Kaya, 2020).

Salgından kaynaklı fizyolojik etkinin yanında evde kalma sürecinde aile içinde pek çok sosyal problemin de ortaya çıktığı bilinmektedir. Evde kalma sürecinin uzaması ile birlikte aile içi şiddette artış ve boşanma oranlarının artış göstereceği de ön görülmektedir. Yapılan literatür çalışmalarına bakıldığında Covid-19 pandemisi ile birlikte boşanma oranlarında artış olduğu bildirilmiştir (Barış ve Taylan, 2020).

Bunun dışında salgınların risk etmenleri toplumun her kısmını etkilese de salgınlardan en çok etkilenen kesim toplumsal ve ekonomik olarak dezavantajlı gruplar olduğu geçen süreç içerisinde görünür hale gelmiştir. Bu anlamda yaşlı bireyler, kronik hastalığı olan bireyler ve çalışmak durumunda olan bireyler risk gruplarında yer almaktadır. Özellikle evde kalmanın önemini vurgulandığı pandemi süreci içerisinde çalışmak durumunda olan bireyler, diğer bireylere göre daha fazla tehdit altında kalmaktadır. Virüsten korunabilmek vücut direncini arttırmaya yönelik besinler tüketmek ve vücut direncini koruma belirli bir ölçü de maddi imkân gerektirdiği göz önünde bulundurulduğunda pandemi sürecinde maddi imkânsızlıktan ötürü çalışmak durumunda olan bireylerin dezavantajlı olduklarını görünür kılmaktadır (Eskici, 2020).

Salgın gibi kriz durumu teşkil eden toplumsal olaylar, toplumun yaşamında sağlıklı beraber pek çok sosyal ve psikolojik sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin yaşadığı bu belirsizlik, korku, kaygı ve panik durumunu artırmakta dolayısıyla da psikolojik problemlere temel oluşturmakta ya da hali hazırda var olan psikolojik rahatsızlıkların seyrini olumsuz etkilemektedir. Belirsizlik ile birlikte oluşan panik halini yüksek oranda sosyal çevre ve medya organları da arttırmaktadır. Medya organlarında yer alan aslı olmayan haberler ve pandemi sürecinin sunum şekli toplumun daha fazla panik olmasına neden olmaktadır. Salgının ilk çıktığı dönemde evrensel nitelikte olduğu virüsün bulaşma sürecinin bütün insanları kapsayan formatta olduğu belirtilmiştir. Fakat virüsün bulaşmasını önleyici tedbirler, evde kalma, vücut direncini artırma ve koruma, beslenme gibi öğelerin her insan için mümkün olmaması, covid-19 virüsünü bazı kısımlar için daha da riskli bir konuma getirmiştir. Bu dezavantajlı grupları temelde, ekonomik düzeyi düşük olan bireyler, çocuklar, yaşlılar ve kombine ortamlarda çalışmak durumunda olan kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla elbette salgın sona erdiğinde toplumun her kesimi psikolojik olarak etkilerini üzerlerinde taşıyacaklardır. Ancak bu dezavantajlı gruplar psikolojik olarak etkilerini muhtemelen aylarca hatta yıllarca üzerlerinde taşıyacaklardır (Birinci ve Bulut, 2020).

2.4. Pandeminin Psikososyal Etkileri

Dünya üzerinde andemiler tıbbi bir olay olmasının yanı sıra toplumu ve bireyi pek çok seviyede etkisi altına alan ve birçok biçimde bozulmalara sebep olan sosyal bir olgu olmasıyla da dikkat çekmektedir. Bunun nedeni bulaşıcı olan hastalığın tehdit düzeyi yükseldikçe birey üzerindeki algı dolayısıyla da panik ve stres düzeyinde artış olmasıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi salgın hastalık gibi beklenmedik olaylar bir kriz ortamı oluşturmaktadır. Yaşanan bu kriz ile birlikte oluşan belirsizlik insanlar üzerinde duygusal ve psikososyal etkilerinin ne şekilde yönetildiği, bu kriz ile nasıl başa çıkıldığı birey ve dolayısıyla da toplum açısından önemli bir yer edinmektedir. Bu bağlamda salgın hastalık gibi ne şekilde etkileri olacağı ön görülemeyen bir durum ile karşı karşıya kalındığında bireyin korku, endişe ve panik ile korunma ve kaçınma tutumu göstermesi olası görülmektedir. Bu belirsizlik ve panik durumu ile birlikte hissedilen geleceğe dair umut ve güven duygusunda da zedelenmeler olmaktadır (Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020).

Bu süreçte toplumu rahatlatmak, sakinleştirmek devlet eliyle alınacak salgının yayılımını önleme amaçlı sokağa çıkma yasakları, okul, iş yerleri, çocuk oyun alanları, kapalı sinema, tiyatro ve yüzme havuzu gibi alanların kapatılması gibi önlemler aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat alınan bu önlemler elbette ki salgının yayılımını engellemek amacıyla büyük önem taşımasıyla birlikte geleneksel olarak dayanışma ve bir arada olmaya çabalayan toplumları etkilemekte ve bu dayanışmanın mecburi zayıflamasına yol açmasıyla birlikte yalnızlaşan birey, kendini daha fazla yalnız hissettiği için güvensizlik hissi de artmaktadır. Bundan dolayı pandemi sürecini doğru bir biçimde yönetebilmek adına tıbbi önlemlerin yanında toplumun ruh sağlığını da göz önünde bulundurup buna göre planlı ve örgütlü psikososyal destek de verilmesi gerekmektedir.

Taylor'a göre, küresel ölçekte olan salgınlar 5 önemli psikososyal durumu ortaya çıkarmaktadır. Bunlar;

- Salgının bulaşma ve ölüm riski taşımasından ötürü insanların panik halde alışveriş yönelerek gıda ve temizlik malzemesi stoklamaları
- Virüsün çıkış noktası olarak kabul edilen ve bütün dünyaya yayılmasına sebep olduğu hipoteziyle o topluma karşı dışlama ve stigma barındıran ırkçı bir tutum gösterme
- Sağlık endişesi ve virüsün bulaş şüphesiyle gereksiz bir biçimde sağlık sisteminin meşgul edilmesi
- Salgının yayılım hızını engellemek ve halk sağlığını korumak amaçlı uygulanan mecburi izolasyon, sosyal mesafe ve evde kalma gibi durumlara tahammülsüzlük ve alınan bu kararlara uymama davranışları
- Salgın ile alakalı doğru bilgilerin yanında aslı olmayan savlarda ve komplo teorilerinde artış (Taylor, 2019).

Tarihsel süreç boyunca insanlık veba, çiçek, kolera gibi salgınlar ile mücadele etmiş ve bu salgınlar sonucu birçok insan hayatının kaybetmiştir. Günümüzde ise insanlık covid-19 virüsü ile mücadele etmektedir. Hali hazırda hala devam eden covid-19 salgını birçok insanın yaşamının sonlanmasına neden olmuştur. Salgınların ortaya çıktığı andan itibaren yeni bir kriz ani ile karşılaşılan devletler ve halk nasıl bir yol izleneceğinin belirsizliği insanlar üzerinde korku ve paniğin hâkim olmasına neden olmuştur. Yaşanan bu travmatik olay neticesinde insanlar dünya ve kendisi yaşamı ile ilgili olumlu inançlarını sorgulamasına neden olmuştur. Bu sorgulama ve panik sonucunda stres, kaygı, üzüntü belirsizliğin getirdiği

endişe ile birlikte psikolojik semptomlarda artış olmuştur. Covid-19 virüsünün neredeyse bütün dünyaya yayılması ve ölüm oranlarının yüksek olması insanlarda yüksek oranda gerilime neden olmuştur. Dolayısıyla da bütün dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgınının köklü ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda sonuçlarının olması kaçınılmazdır (Özatay ve Sak, 2020).

3. SONUÇ

Bütün dünyayı etkisi altına alan ve küresel bir salgın olarak ilan edilen covid-19 virüsü toplumları psikososyal anlamda etkilemiştir. Evrensel niteliğe ulaşan bu salgın bireylerin korku ve panik düzeyini oldukça artmasına neden olmuştur. Salgınla mücadele eden toplumların öncelikleri değişmiş, bireysel ve toplumsal ilişkilerinin şekli dönüştürmüştür. Virüsün yayılımının önlenmesi amacıyla alınan tedbirlerin getirmiş olduğu sosyal izolasyonun psikososyal etkilerinin sürmesi beklenmektedir.

Dolayısıyla covid-19 pandemisi temelde fiziksel sağlık yönünden sorunlar oluştursa da salgın süreci ve sonrasında psikososyal olarak birçok etkisinin ortaya çıkacağı ön görülmektedir.

Covid-19 salgını ile birlikte bireylerin günlük rutinleri değişmiş, insan ilişkileri kısıtlanmış ve devlet eliyle alınan kapanma kararları ile birlikte ekonomik güçlükler yaşanmıştır. Dolayısıyla da toplumda salgının gidişatının belirsizliği ve telafi edilemez sonuçlarının olması korku ve panik halinin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte hayat kalitesini arttırmaya dönük destekleyici müdahaleler büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla pandemi gibi sebepler ile karantina gerektiren olaylar için oluşturulan acil eylem planlarına psikososyal desteğin de eklenmesi gerekmektedir.

Bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını destekleyici uygulamaların benimsemesi, bireylerin bu süreci daha az fiziksel ve psikolojik hasarla atlatmasını sağlayacaktır bu da ülkelerin bu süreci uzun vadede daha az ekonomik ve sosyal hasarla atlatmasını beraberinde getirecektir.

Sonuç olarak koronavirüsün bulaş hızını azaltmayı amaçlayan akut reaksiyonların yanında, uzun süreli bir bakış açısıyla ekonomik anlamdaki sorunlar sebebiyle yaşanan stres, virüsten dolayı enfekte olma, bu enfekte olmanın sonucunda ev izolasyonunda kalma veya hastane de tedavi görme, yakınlarının virüs sebebiyle kaybedilmesi gibi faktörlere bağlı olarak travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, yeme bozuklukları ve uyku bozuklukları gibi çeşitli yaş gruplarını etkileyebilecek sorunları da kapsayan müdahale stratejilerinin oluşturulmasında fayda vardır. Yapılacak olan müdahale stratejilerinin bireylerin subjektif ihtiyaçlarına odaklı, kapsamlı ve sürdürülebilir olması, elde edilecek olan kazanımların kalıcılığını arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- Aktürk, H. (2020). *Yeni Koronavirüs Hastalığı Pandemisi Döneminde Online Yaşam Ve Psikolojik Etkileri*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1-25.
- Barış, İ., ve Taylan, H. H. *Küresel Salgın Sürecinde Türkiye’de Aile İçi Sorunlar*. Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, (5), 13-32.
- Bozkurt, Y., Zeybek, Z., ve Aşkın, R. (2020). *Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 304-318.
- Bilge, Y., ve Bilge, Y. (2020). *Koronavirüs Salgını ve Sosyal İzolasyonun Psikolojik Semptomlar Üzerindeki Etkilerinin Psikolojik Sağlık ve Stresle Baş Etme Tarzları Açısından İncelenmesi*. Klinik Psikiyatri Dergisi, 23.
- Birinci, M., ve Bulut, T. (2020). *Covid-19’un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme*. Sosyal Çalışma Dergisi, 4(1), 62-68.
- Cowling, B. J., ve Aiello, A. E. (2020). *Public Health Measures To Slow Community Spread Of Coronavirus Disease 2019*. The Journal Of Infectious Diseases, 221(11), 1749-1751.
- Enli-Tuncay, F., Koyuncu, E., ve Özel, Ş. (2020). *A Review Of Protective And Risk Factors Affecting Psychosocial Health Of Healthcare Workers In Pandemics*. Ankara Medical Journal, 20(2), 488-504. Doi: 10.5505/Amj.2020.02418.
- Eskici, G. (2020). *Covid-19 Pandemisi: Karantina İçin Beslenme Önerileri*. Anatolian Clinic The Journal Of Medical Sciences, 25(Special Issue On Covid 19), 124-129.
- İzgi, M. C., ve Türkmen, H. Ö. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Karantina*. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 32-32.
- Kara, A. M. (2021). *Covid 19 Pandemisi ve Psikolojik Etkileri*. Turkey Health Literacy Journal, 2(1), 35-39.
- Kaya, B. (2020). *Effects Of Pandemic On Mental Health*. Journal Of Clinical Psychiatry, 23(2), 123-124. Doi:10.5505/Kpd.2020.64325
- Özatay, F., ve Sak, G. (2020). *Covid-19’un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek İçin Ne Yapılabilir? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. 1-8. <https://www.Tepav.Org.Tr> Adresinden Alındı.
- Özkoçak, V., Koç, F., ve Gültekin, T. (2020). *Pandemilere Antropolojik Bakış: Koronavirüs (Covid-19) Örneği*. Electronic Turkish Studies, 15(2).
- Sarı, D., ve Khorshid, L. (2008). *Bulaşıcı Hastalıklarda Kaynak İzolasyonunun Psikolojik Sonuçları*. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 24(3), 83-91.
- Taylor, S. (2019). *The Psychology Of Pandemics: Preparing For The Next Global Outbreak Of Infectious Disease*. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Tecirli, N. D., Ucuş, G., ve Özel, F. (2020). *İzolasyon, Karantina, Sosyal Mesafe ve Ruh Sağlığı*. The Bulletin Of Legal Medicine, 25(Covid-19 Sp. I.), 33-39.
- Temel, M. K., ve Ertin, H. (2020). *1918 Grip Pandemisi Kıssasından Covid-19 Pandemisine*

Hisseler. Anatolian Clinic The Journal Of Medical Sciences, 25(Special Issue On Covid 19), 63-78.

Tüzün, H., Demirköse, H., Özkan, S., Dikmen, A. U., ve İlhan, M. N. (2020). *Covid-19 Pandemisi ve Risk İletişimi.* Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1-8.

Verdoni, L., Mazza, A., Gervasoni, A., Martelli, L., Ruggeri, M., Ciuffreda, M., ve D'Antiga, L. (2020). *An Outbreak Of Severe Kawasaki-Like Disease At The Italian Epicentre Of The SARS-Cov-2 Epidemic: An Observational Cohort Study.* The Lancet, 395(10239), 1771-1778.

Yolun, M. (2012). *İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.

Zhou, P., Yang, X., Wang, X., Hu, B., Zhang, L., Zhang, W., Huang, C. (2020). *Discovery Of A Novel Coronavirus Associated With The Recent Pneumonia Outbreak In Humans And Its Potential Bat Origin.* Doi:10.1101/2020.01.22.914952.

Who. (2010). *World Health Organization.* 05.01.2021 Tarihinde https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/ Adresinden Alındı.

World Health Organization. (2020), *Coronavirus Disease (Covid-19) Advice For The Public,* (30.06.2020 Tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/need-extra-precautions/people-at-higher-risk.html> Adresinden Alınmıştır).

Mekânın Duyusal Paradoksları: Blindness (Körlük) Filmi Üzerinden Bir Pandemi Okuması

Berna Akpınar^a, Sena Şen^b, Asu Beşgen^c

^a Mimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, akpınarberna32@gmail.com

^b Mimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, senasen758@gmail.com

^c Mimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, abesgen@ktu.edu.tr

Özet

Karşıt ve düşünce sözcüklerinin birleşimi ile oluşturulan, mantıksal çelişki, çatışki anlamlarını taşıyan paradoks kavramı, pandemik salgının getirdiği değişim ve dönüşümler ile hayatımızın merkezine yerleşen kavramlardan biri haline gelmiştir. Tarihsel süreçte insanların mücadele etmek zorunda kaldığı pek çok salgın ve bulaşıcı hastalık gibi korona virüs (COVID-19) salgını da çeşitli zorluk ve zorunlulukları beraberinde getirmiştir. Yaşanan pandemik salgın ile insanlığın, teknoloji ve bilim alanında çağ aşan buluşlara imza atarken göz ardı ettiği aşinalıkların ulaşılması kolay olmayan imkânlarla dönüştüğünü görmesi, paradoksal durumların en belirgin örneklerindedir. Günümüzde pandemi; insan-insan, insan-doğa, insan-mekân ilişkilerini koşullandıran bir paradoks haline gelerek mevcut bilgi, algı, anlayış ve alışkanlıkları yeniden şekillendirmektedir. İnsanın mekânla kurduğu ilişkinin kendini güncellemek zorunda kalması ve bu ilişkinin mevcut mekânlar üzerinden kurulması kendi içinde bir takım çelişkileri de beraberinde getirmektedir. Devam etmek zorunda olan hayatın içine eklenen karantina, kısıtlılık ve sıkışmışlık hallerinin yarattığı pandemik koşullar, birçok işlevin ve eylemin aynı anda tek bir mekânda gerçekleşmesine; iletişim ve etkileşimde yeni ergonomik ihtiyaçlar ve tanımların ortaya çıkmasına; mekânın işlevinin ve kullanım şekillerinin değişmesine; duyusal, algısal ve mekansal dönüşümlerin gerekliliğine neden olmaktadır. Yeni pandemik koşullar, bir taraftan görsel ve işitsel sanal mekânları ön plana çıkarırken diğer taraftan da dokunmak, koklamak gibi pek çok duyuyu da geri plana iten, duyusal körlüğe yol açan mekansal deneyimler ile ironik bir belirsizliğe ve bu belirsizliğin sebep olduğu pandemik paradokslara kapı aralamaktadır. Bu bağlamda, pandemik sürecin etkilerinin mekânın algısı ve duyusallığı noktasında getirdiği farklılıklar, önemli bir araştırma ve tartışma alanıdır. Toplumun şekillendirdiği ve toplumu şekillendiren sinema, tüm bu ve benzeri paradoksları içinde barındıran kurgusal ürünleriyle, pandemik olasılıkların insan ve insanın temas halinde olduğu alanlar arasındaki ilişki değişimlerine etkisini çeşitli örnekler üzerinden sunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın üst amacı; geçmişte ve günümüzde sinemada birçok filme konu olmuş salgınlar ve etkilerinin ontolojik ve mekansal analizi ile paradoksal durumların ortaya konmasını içermektedir. Pandemi paradoksları; “pandemi dönemi yeni mekân algısı” ve “yeni iletişim biçimleri” alt temaları ile ele alan çalışmada, “Blindness (Körlük)” eseri ile insanlar ve mekânlar arasındaki ilişki, farklı bir pandemik salgın örneği üzerinden bir küresel salgın analizi olarak irdelenmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmada, kavramsal analiz ve görsel içerik analizi yöntemi kullanılarak salgın durumundaki insan-mekân ilişkileri; ortaya çıkan yeni insanlar ve yeni mekânlar üzerinden “duyu-duyum-algı”, “değişim-dönüşüm”, “uyum-karşıtlık” paradoksal kavramları ile tartışmaya açılmaktadır. Geleceğin olası pandemik insan-mekân tanımları ve tasarımları; salgının zorunlu kıldığı salgına uyumlu veya karşıt yeni hayatlar, güçlü ve zayıf duyular, duyumlar, algılar arasındaki dengelerin değişimi ve dönüşümü üzerinden örneklendirilerek ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Pandemi, Paradoks, Duyu-Duyum-Algı, Değişim-Dönüşüm, Uyum-Karşıtlık, Blindness (Körlük) Filmi

Sensory Paradoxes of Space: A Pandemic Reading through the Blindness Movie

Abstract

The concept of paradox, which is created by the combination of contradictory and opinion has the meanings of logical contradiction, conflict, has become one of the concepts that have settled at the center of our lives with the changes and transformations brought by the pandemic epidemic. Like many epidemics and infectious diseases that human have had to fight in the historical process, the corona virus (COVID-19) epidemic has brought various difficulties and obligations. One of the most obvious examples of paradoxical situations is that with the pandemic epidemic, humanity sees that the familiarity it ignores while making age-decaying inventions in the field of technology and science has turned into opportunities that are not easy to reach. Today, the pandemic has become a paradox that conditions human-human, human-nature, human-space relations and is reshaping existing knowledge, perception, understanding and habits. The fact that a person's relationship with a space has to update itself and that this relationship is established through existing spaces brings a number of contradictions within itself. The pandemic conditions created by quarantine and restriction that are articulated into the continuing life, cause many functions and actions to take place simultaneously in one place. New ergonomic needs and definitions arise in communication and interaction; the need for sensory, perceptual and spatial transformations are occurred; the functions and using patterns of space are changed. The new pandemic conditions, on the one hand, highlight visual and auditory virtual spaces, and on the other hand, push back many senses such as touch, and smell. Spatial experiences that lead to sensory blindness open the door to ironic uncertainty and pandemic paradoxes caused by this uncertainty. In this context, the differences that the effects of the pandemic process bring about in terms of the perception and sensuality of space are an important area of research and discussion. Cinema, which shapes the society and which the society shapes, presents the effect of pandemic possibilities on the relationship between human and his contact areas through various examples with its fictional products. In this context, the main purpose of the article is to reveal the paradoxical situations by ontological and spatial analysis of epidemics and their effects that have been the subject of some movies. In the article, which deals with pandemic paradoxes with the sub-themes of “the new perception of space in the pandemic period” and “the new forms of communication”, the relationship between human and space is examined as a global epidemic analysis through a different example of pandemic epidemic over the "Blindness" movie. In the light of this information, conceptual and visual content analysis methods are used to put forward the human-environment relations by emerging new human and new places with the paradoxical concepts such as; “sense-sensation-perception”, “change-transformation”, “harmony-contrast”. Possible future human pandemic space definitions and designs; the outbreak of the epidemic required matching or contrasting new life, the strong and weak senses, sensations, perceptions revealed by the balance with change and transformation are discussed.

Keywords: Space, Pandemic, Paradox, Sense-Sensation-Perception, Change-Transformation, Harmony-Contrast, Blindness Movie

1. GİRİŞ

*“Duyusal yaratım sürecinde sanatçı,
mekana kendi deneyimlerini aktarırken
karşılığında mekanın aurasını ödünç alır”
Steven Holl, İnce Buz, Dünyaya Dokunmak (Tenin Gözleri, Juhani Pallasmaa)*

İnsanın var olduğu andan itibaren ilk olarak anne karnında daha sonra ise dünyada, mekanla etkileşimi, karşılıklı ilişkiler barındıran bir “iç içeliğe” referans vermektedir. Tarih sahnesinde yerini aldığı ilk andan beri varoluşunu, doğayı, çevresini anlamlandırmaya çalışan insan için mekan; varlığının ayrılmaz bir parçası, tümleyenidir. Ne var ki insanın kendi bedeni de özünde bilincinin meskeni olarak kabul edilir. Bu durum gerçekliğin; insan ile dünya, zihin ile beden birlikteliği ile ele alınmasına neden olur. Bu nedenle dünyadaki anlam arama ve üretme çabasında olan her canlı aslında bilgiyi bedensel ve zihinsel varoluşu ile deneyimleyerek elde etmektedir.

İnsanın var olması ile başlayan “yer edinme” yolculuğu sürekli bir yerinden edinme süreci ile devindiği içindir ki hem varoluş hem de yer oldukça paradoksaldır. Bu nedenle, “mantıksal çatışkı, çelişki, çıkmaz ve açmaz” gibi kavramlar ile tanımlanan paradoks kavramı, gerçekliğin keşfinde birçok disiplin için etkili bir araç ve yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. İlkçağlardan itibaren varlık-yokluk, hakiki-sahte, kutsal-dünyevi ve çokluk-teklük kavramları etrafında sorgulanagelen “gerçeklik” sorunsalı, mimarlık başta olmak üzere bireyi ve toplumu ilgilendiren diğer disiplinler için paradoks olgu ve durumlar üzerinden kendini var etmektedir.

Antik Çağda Platon’a göre evren; duyusal dünya (görünümler dünyası) ve idealar dünyasından oluşmaktadır. Bu bağlamda İdealar Kuramı; görünenin altında bir gerçeklik olduğunu ve bu gerçekliğin duyularımız ile kavranamayacağını ifade etmektedir. Gerçekliğin özüne ulaşmak aklın ve sezginin gücünün gerekli bir koşul olarak sunulmasına rağmen Platon, gerçeklik ve bilgisine ulaşma sürecinde duyular ve duyu verileri üzerine yapılan usamlamaların önemi üzerinde durur (Ceylan, 2019). Aydınlanma Çağı ile kutsal, tanrısal olandan sonlu bir varlık olan insana/bireye geçiş hem mimarlığın hem de gerçekliğin merkezini merkez dışılığa; Platon’a göre üstün olan düşünülür olandan (kavram), duyulur olana (deneyim) kaydırarak sınırların belirsizleşmesini sağlar (Çelik, 2018).

20. yy.’da Endüstri Devrimi ile birlikte yaşanan sanayileşme, buharlı makineler, fotoğraf makinesi, X-ray ışının icadı, atomun parçalanması, görelilik kuramı gibi bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile yaşam biçimlerindeki köklü değişimler ve ilerlemeler, gerçekliğin antikitedeki kadar sık sorgulanmasına neden olur. Postmodern felsefe; parçalılık, çokluk, kaos kavramları etrafında maddenin gerçeğinin sorgulanmasına yol açar. Baudrillard, simülakr kavramı ile yaşadığımız dünyanın gerçeklerini görmeyi engelleyen, gerçeklerin yerini alan gösterge ve imajlardan bahseder. Gerçeklik ölmüştür ve bu yeni göstergeler, imajlar; gerçeklerin niteliklerine sahip olmasalar bile onların yerini alarak gerçekmiş gibi görünmektedir. Öz ve biçim arası bu kırılma, biçimin özdeşliğine rağmen içeriğin yitirilmesi Platon’un Mağara Alegorisinde olduğu gibi yine bir simülasyonlar evreninde yaşayıp yaşamadığımız fikrini sorgulatmaya başlar. Düzenlemelerin artık merkezden kenara kayması ile Tschumi’ye göre mimarlıkta da biçim-işlev-anlam bağlantısı kopar (Tschumi 1996; Çelik, 2018) ve mimarlıkta cisimden cisimsizliğe paradoks bir belirsizlik atmosferi hâkim olmaya başlar. Tüm bu değişim ve gelişimlere rağmen, dünyaya teması bedeni aracılığı ile gerçekleşen öznenin gerçeklik arayışında ona rehberlik edebilecek duyum, algı ve kavrayışları yüzyıllardır aynı duyu organları ile sağlanmaktadır. Zamanla duyu organlarına verilen önem ve insanların dünyayı anlamlandırırken bu duyu organlarından hangilerini ağırlıklı olarak kullandıkları değişiklik

gösterse bile dünyayı algılama biçimimiz aynı kalmıştır. Kişisel beklentileri, deneyim ve tecrübeleri ile belli bir yönelimsellik ilkesi etrafında çevresini algılayan ve buna bağlı deneyim ve imajlar üreten özne –yine paradoksaldır ki- öze ulaşmaya çalıştıkça ondan uzaklaşmaktadır.

Mekanın varoluşsal doğası, öznenin varlık-yokluk kavramları arasında şekillenen yolculuğuna eşlik etmesi ile öznenin çeşitli edimlerini, yerinden edilme ve yer edinme arasında şekillenen bir anlam arayışına dönüştürmektedir. Dolayısıyla varoluşunun özünü, var olmanın değişmeyen parametrelerinden mekanda aramak kadar doğal bir yönelim yoktur. İnsanların mekansal deneyimleri bilginin kaynağı olarak görülebileceği gibi, üretimi içinde bir araç olagelmektedir. Bilgi edinme, bilgiyi dönüştürme veya üretme süreçlerinde özne-nesne diyalektiğinin devinimi ile gerçeklik ve bilgisi; mekansal bir anlam arayışı olarak kendini göstermektedir. Bu süreçte insan, kimi zaman özne kimi zamansa nesne konumuna geçerek çeşitli algısal ve duyuşsal paradokslara şahitlik etmektedir.

Juhani Pallasma, kapsamlı bir mimarlığın duyuşlar kadar duyuşların çevresel deneyimini nasıl konumlandıracağına ilişkin sorgulamalarda bulunmuştur (Seamon, 2003). Pallasma mekanı göz merkezli mekan anlayışından çok çok-duyuşsal bir mekan anlayışına yakın konumlandırmaktadır. Ona göre mekan uzun zamandır gözün hâkimiyetinde, diğer duyuşlar ve duyuşlar hesaba katılmadan deneyimlenip, tasarlanmaktadır. Hâlbuki mekan kendine özgü sesler, kokular, dokular ve tatlar barındıran, görmenin yanında dokunma, duyma, koklama, tatma ve hissetme gibi duyuş edimleri ile algılanarak anlamlandırılmaktadır.

Mimarlık sadece sınırlandırılmış boşluklar üretmekten ziyade, öznenin yaşantısını biçimlendiren ve içeren bir deneyim alanı oluşturmak amacını da taşımaktadır. Dolayısıyla mekan üretimi yeni yaşam biçimleri üretmek anlamına da gelmektedir.

Toplumsal bir varlık olarak insanın yaşantısı, çevresinden ve etrafında olup bitenlerden ayrı şekillenmesi düşünülemez bir olgudur. Kendi benliğimiz üzerinden diğerleri ile kurduğumuz ilişkiler de, mekansal “biraradallıklar”da toplumsal bir birlikteliğin göstergeleridir. Bu nedendir ki gerek birey gerekse mekan toplumsal olaylardan doğrudan etkilenir.

Ekonomik, sosyal, toplumsal ve sağlık alanındaki değişimler, insanların yaşam kalitesini etkilemektedir. Deprem, sel, kasırga gibi doğal afetler, küresel ısınma, ekonomik krizler bunların başlıcaları haline gelse bile, insan yaşantısının en büyük değişimlerine neden olan son zamanların en büyük olayı, korona virüsün (COVID-19) sebep olduğu pandemik salgın türüdür. Hızla yayılarak tüm dünyayı ele geçiren korona virüs (COVID-19) salgını, insanın birlikteliğini, “biraradallığını” ve norm olarak yaşantısını ters yüz etmiş yeni yaşam biçimleri, yeni mekan anlayışları kadar bedensel deneyimlere bağlı çeşitli duyuşsal ve algısal paradoksların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çalışma; insan varoluşunun zıt kutuplarının eş zamanlılığı biçiminde paradoksal doğasına dayanarak, günümüzde tüm dünyada belirli değişim ve dönüşümleri beraberinde getiren pandemik salgının ve pandemik mekanların duyuşsal paradokslarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, topluma ve toplumsal olaylara çoğu zaman ayna görevi görerek yeni gerçeklik biçimleri yaratan sinema disiplininin yararlanır. Sinema, toplumsal değişimlerin en çok yansıtıldığı alanlardandır. Bu bağlamda bir salgın filmi olarak Blindness (Körlük) filmi üzerinden mekanın pandemiye bağlı değişim ve dönüşümlerinin yol açtığı paradoksların analizinin film karakterleri ve mekanları çerçevesinde belirlenen kavramlar ile analiz edilmesi amaçlanmaktadır; görsel içerik analizi yöntemine dayanarak pandemiye, mekansal algıya ve paradokslara dair çıkarımlarda bulunmak hedeflenmektedir.

2. KURAMSAL TEMEL

2.1. Paradoks, Pandemik Paradokslar

Paradoks, Yunanca kökenli karşı, karşıt, öte, zıt gibi anlamlara gelen “para” ve kabul, sanı, fikir, inanış, düşünce gibi anlamlara gelen “doxa” kelimelerinin birleşimi ile oluşturulmuş “karşı kabul” veya “mantıksal çelişki” anlamlarına gelen bir kavramdır. Salt çelişkiden farkı; “ne doğru ne de yanlış” olarak belirlenebilecek karar verilemez hal ve çözümsüz durumlar için kullanılmasındadır (Durhan, 2019). Birlikte gerçekleşmesi beklenmeyen iki olgu veya birlikte var olması beklenmeyen iki niteliğin, iki karşıt düşüncenin biraradalığı olarak tanımlanabilir (Atalay ve Tüzün, 2017). Paradoks birbiri ile uyumsuz, çelişkili en az iki unsurun eş zamanlılığıdır. Bu nedenle ne doğru ne de yanlış olması bakımından belirsizlik, müphemlik, muğlaklık kavramları ile ilintilidir. Aynı zamanda içinden çıkılmaz halleri, dolayısıyla kısır döngüden oluşan durumları da tanımlamaktadır.

Paradoks kendi içinde doğru olan önermelerin bir araya geldiğinde çelişkili bir sonuca sebep olması olarak karşımıza çıkar. Çeşitli düşünürlerce açıklanmaya çalışılmış ve dinsel inanç ve bilgi ile bağdaştırılmıştır (Kadığ, 2019). İlk olarak Antik Yunan’da felsefi bir problem olarak polemik ve tartışma amaçlı ortaya çıkmış olan paradokslar, zamanla bir mantık ve dil problemi olarak görülmeye başlanmıştır (Durhan, 2019). Paradokslar; mantıksal ve semantik paradokslar olarak ikiye ayrılabilir. Mantıksal paradokslar, epistemolojik temel sorunlar üzerine kurulu iken semantik paradokslar, dilin yapısından kaynaklanan paradokslar olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Hacınebioğlu, 2006).

Toplumsal çıkmaz ve çelişki hallerinin en sık örneklerinin yaşanmasına neden olması bakımından pandemi, gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada oldukça paradoksal bir süreç tanımıdır. Getirdiği değişim ve dönüşüm kavramları ile karşıt kutuplar, durumlar arasında bir devinim hali olarak paradoks kavramına işaret eden pandemik süreç; toplumsal, tarihsel ve kültürel açıdan birçok mekansal ve duysal paradoksa yol açmaktadır.

Pandemi bağlamında paradoks ise; tanım ve görevleri belli durum ya da alanların bir araya geldiğinde kendine karşıt olarak dönüşmesi sayılabilir. Bunlardan bazıları, sosyal mesafe, maske, dezenfekte ve dokunsal temasın azaltılması kurallarının bir getirisi olarak giderek izole olan, yalnızlaşan toplumun sürecin atlatılması için gerekli görülen toplumsal dayanışmadan giderek uzaklaşması çıkmazıdır. Sosyalleşme ihtiyacı giderek artan birey için bu süreci atlatmanın izolasyon ve yalnızlık kavramlarını hayatının merkezine yerleştirmesi gerekliliği paradoksal bir durumdur. Pandemi, iletişimde de bir soyutlama oluşturur, fakat bu soyutlama aslında daha çok dış etkilere bağlanılmasına sebep olur.

Pandemi ile ortak kullanılan alanlar, kaçılması uzaklaşılması gereken yerler haline dönerek dijital mekanlar üzerinden yeniden tanımlanır olmuştur. Artık kamusal alanlar özel mekanımızın içinde sanal olarak insanlarla etkileşime geçtiğimiz alanlara dönüşmüştür.

İletişimin dijitalleşmesi, insanların evlerine kapanmaları, teknolojinin hayatımızın merkezine yerleşmesi, eylemlerimizin çoğunu telefon ve bilgisayarlarla dijital platformlar üzerinden, çevrimiçi/sanal olarak gerçekleştirmemize neden olmaktadır. Adeta insanın uzuvları haline gelerek yokluğu duysal olarak hissedilen bu teknolojik aletlerin ve mekanların sanallıkları, yüzyıllardır dünya üzerinde “yer” edinmeye çalışan insanın yerini telefon ve bilgisayar ekranları üzerinde sanal mekanlarda aramasına neden olmuştur. Bedensiz ve kimliksiz bireyler, internet ağında kendini var etmeye çalışmakta, yer edinmeye çalıştıkça da yerinden edilmektedir. Görsel ve işitsel olarak bu sanal mekanların insanların bedensel ve algısal olarak

deneyimlediği gerçek mekanlar olmaması, internet sayesinde her yerde olan bireyin aslında hiçbir yerde olmaması en büyük mekansal paradokslardan biridir (Özdamar Akarçay, 2020).

Bireyin kimliğinin ve bedeninin kaybolması gibi pandemi nedeniyle mekanlarında kimliği ve varlığı sorgulanmaya başlamıştır. Konut mekanı, iç-dış mekan, kamusal mekan tanımları değişmiş, aynı yerde birçok eylem aynı anda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Eş zamanlı olarak mekansal çokluk ve hiçlik arasında, birey belki de varoluşunun en büyük paradokslarından birini yaşamakta yersizleşme ve duyuşsal bir körleşmeye doğru yol almaktadır.

Oysa ki mekanın algılanabilmesi için deneyimlenmesi gerekir. İnsan, bedeni ve duyularıyla kendini çevreleyen alan içinde hareket deneyimini şekillendirerek çevresine dair bilgi edinir (Asar, 2013). Dijital platformlarla hayatın yeniden şekillenmesiyle bedeni ve duyularıyla deneyimleyen insan, beden hareketini bakışın hareketine dönüştürmüştür. Hareketli deneyim, hareketsiz deneyime evrilmiş; sabitlenip bir yere bakmak her şeyi görmek için zorunlu olmuştur.

2.2. Duyuşsal Paradokslar, Pandemik Duyuşsal Paradokslar

Duyu, insan ve dış dünya arasındaki bilgi alışverişini sağlayan ifade araçlarıdır (Asar, 2013). Duyum ise dış dünyadan duyu organlarına ulaşan fiziksel enerjinin sinirsel enerjiye dönüştürülmesi sürecidir (Ünver Fidan, 2018), “duyularla araçsız olarak gerçekleştirilmiş izlenim ile algı arasında bulunan bir bilinç” olgusudur Hançerlioğlu (1999: 353), bir etkinin sonucudur. İzlenim duyumdan önce, algı duyumdan sonra gerçekleşir.

Algı; etimolojik olarak “almak” kökünden türetilmiştir, uyarıların duyumsamalarla bilinçte oluşturduğu görüntüdür, duyu organları nesnelere algılar ve bilince aktarır. Ve tüm bu işlemler “an” da gerçekleşir (Hançerlioğlu, 1999: 42), “nesnel dünyanın başta görme örgeni olmak üzere insanın duyu örgenlerini etkilemesi ve böylece bilinçte yansıması”dır (Ozankaya, 1975: 12). Karmaşık ve kapsamlı ilişkileri içinde barındıran bireysel seçiciliğe bağlı bir süreçtir ve duyularımız aracılığıyla gerçekleşir.

Duyumsamak ve algılamak bilgi edinme sürecinin temelini oluşturan aşamalardır. Duyu organları vasıtasıyla verilerin duyumsanması ve sinirsel iletim ile nöral sistemlere aktarılması sonucunda, beyinde bir takım imgelerle algı oluşmaktadır. Algılama süreci bilişin ön basamağı olup, deneyimleme ve anlamlandırma süreçlerinin parçasıdır.

İnsan dış dünyayı göz, kulak, burun, ten, ağız gibi duyu organları aracılığı ile algılayıp anlamlandırır. Morgan (1995), insanın 10 duyusu, Pallasmaa ise 14 duyusunun olduğunu ifade eder (Kahvecioğlu, 1998), (Pallasmaa, 2011). Görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma bu duyuların temelini oluşturur.

Berger (1974)’e göre görme konuşmadan önce, sözcüklerden önce gelir. İnsan kendini çevreleyen dünyada yerini görerek bulur. Görme; mesafe, uzaklık duyusudur ve yönelimseldir. Görme; ışığa bağlı gerçekleşir, göz denetler soruşturur.

Pallasmaa’nın ifadesiyle “Ses, mekanı ölçer ve ölçeğini anlaşılır kılar” (Pallasmaa & Holl, 2011; Asar, 2013). İşitme çoğaltıcı bir duyudur. Görme yalıtır, işitme birleştirir. Görme doğrusaldır, işitme tüm yönleri doğrudur. Binalar seslerimizi bize iade ederler ancak bakışlarımıza tepki vermezler. Bu nedenle işitme, bağ ve dayanışma duyusudur (Gümüştas, 2015). En ilkel duyu koku duyusudur. Nefes almak koklamak ile eşdeğerdir. Kokunun görsel ve işitsel bellekle yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. İmgelerle doğrudan bağlantılıdır (Ünver Fidan, 2018). Herhangi bir mekanın en kalıcı anısı çoğu zaman kokusudur (Pallasmaa & Holl, 2011).

Pallasmaa'ya göre "mimari mekanın en arkaik kökeni ağız boşluğundadır" (Pallasmaa & Holl, 2011). Tatma duyusu dokunma ve koklama duyuları ile ilintili olduğu için bellekle de ilişki içindedir. Renkler ve dokular oral duyumlar uyandırabilir (Öztürk, 2015).

Dokunma, insan ve çevresi arasındaki deneyimler için birleştirici duydur (Pallasmaa & Holl, 2011). Dokunma, temas ve yakınlık duyusudur ve dokunsal algıda, dokunma duyusunun uyarıcısı deridir. Ten özne için hem bir kılıf hem de bir sınırdır. Bir el diğerine dokunduğunda hem dokunan hem dokunulan olur. Özne-nesne sınırını muğlaklaştırarak bedenle mekanı kaynaştıran duyu, bu nedenle diğer duylara göre en empatik duydur (Gümüştaş, 2015).

Görme ve işitme duyuları sembolik düzeni kurgulama niteliğinden birincil duylar olarak tanımlanır (Kahvecioğlu, 1998: 10). Bu nedenle görme ve işitme yüksek duylar olarak kabul edilirken koklama, tatma ve dokunma alçak duylar olarak tanımlanmış, batı kültüründe uzun yıllar görme duyusu zihin ile bağlantılı kabul edilerek ön plana çıkarılmıştır (Koç, 2020).

Mekan biçiminden bileşenlerine tüm parçalarıyla bir bütün olarak insan için bilgi kaynağına dönüşen uyaranlar bulundurur ve insan duysal olarak algılama ve anlamlandırma sürecini tamamladığında bu bilgilere ulaşır. Algı deneyimin bireysel zihinde inşasıdır, deneyim ise toplumsal-kültürel sosyo-ekonomik kimliğimiz temelinde bedenimizle elde ettiğimiz kişisel tecrübelerdir (Asar, 2013). Mekan bileşenlerinin kurgulanışı insanın algılarını yönlendirebilir. Mekan bir bütün olarak sahip olduğu tüm bileşenler ile insan deneyimine sunulur. Mekan tüm duylarla algılanabilir olduğu kadar yalnızca bir ya da birkaç duyuyla da algılanabilir; deneyim ve tecrübelerimizle algılama boyutu değişebilir.

Günümüz pandemi kavram ve kurallarının duysal sınırlama ve genişlemelere yol açması mevcut algılama sistemlerinde değişim ve dönüşümleri zorunlu kılarak duysal paradokslara sebep olmuştur. Dokunmadan ve temas etmeden yaşantısının büyük bölümünü görsel ve işitsel düzeyde gerçekleştirmek zorunda olan insanın hayata tutunma çabası oldukça izole bir biçimde gerçekleşmektedir. Görme ve dokunma arası giderek açılan bu yarık paradoksal bir belirsizliğin ürünüdür.

Korona virüs (COVID-19) pandemisinin insan bedenindeki etkilerinden biri de geçici duyu kayıplarıdır. Özellikle koku ve tat alma duyularında meydana gelen bu kayıplar algı sürecinin tamamlanmasını engeller, çünkü salgın hastalığın getirisi olarak duyumsamak zorlaşır ve kişi uyaranların bedendeki etkisini fark edemez. Etkiyi fark edemeyen beden ise zihindeki imgelerle bağ kurmakta zorlanır. İnsan, belleğindeki imgeler ile bağ kurarak anlamlandırma işlemine yardımcı olur. Anlamlandırma için deneyime ihtiyaç vardır. İşlevinden boşaltılmış deneyim amaçsızdır. Bu nedenle pandemi koklamak ama koku alamamak, tatmak ama tadamamak arasında paradoksal bir döngüyü de beraberinde getirir.

2.3. Mekan, Pandemi, Pandemik Mekanlar

Mekan "kane" fiili ve "kevn" mastarından gelmekte, "olmak, ortaya çıkmak, oluşmak" anlamlarını barındırmaktadır (Yıldırım ve Demirarslan, 2019). Mekan insanın algılayabildiği, sürekli ya da değişen sınırlara sahip bir düzlem, alan ya da hacimdir. İnsan doğal, yapay ya da karma mekanlar ile çevrelenmiştir (Aslan vd., 2015). Mekan birbirinden farklı tanımlara ve değişen mekan sınıflandırmalarına sahiptir. Örneğin Roth (1993) mekanı; fiziksel, algısal ve kavramsal olarak üçe ayırır. Mevcut var olma halleri ve gerçeklikleriyle fiziksel, sınırların şeffaflaşması, bireysel algı ve duylara göre değişen algısal ve son olarak zihinsel görüntülerle fiziksel olarak var olmayan mekanlar arasında bağ kuran kavramsal mekanlardır

(Roth, 1993; Erdoğan ve Yıldız, 2018). Lefebvre de benzer şekilde mekanı; “algılanan”, “tasarlanan” ve “yaşanan” mekan olarak üç kategoriye ayırır (Lefebvre, 1974). Günümüzde pandemi ile bu sınırların nasıl iç içe geçerek bulanıklaştığını görmek mümkündür, çünkü salgın insanlar arası iletişim ve mekan dönüşümlerini tetikleyen bir etken olarak karşımıza çıkmakta ve sahip olduğumuz mevcut bilgi ve uygulamaları yenilenmeye mecbur bırakmıştır.

İletişim, bireyin yaşamını devam ettirebilmek için çevresiyle kurduğu bir bağıdır. İnsan etkileşim ve iletişimle hayatını devam ettiren bir varlıktır. Fakat salgın ile etkileşim ölümcül bir boyut alarak insanı sınırlı ve mesafeli iletişime yönlendirmiştir. Bu mesafeli iletişim ise sahip olunan tüm örgütlenmelerin değişmesini tetikleyen bir süreç ortaya koymuştur. Pandemi salgın ile kamusal-özel mekan kavramları yeniden tanımlanma ve yeni işlevsel ihtiyaçlara gereksinim duymuştur.

Değişen hayat, gelişen teknoloji ile mekan kavramı da değişerek yeni anlam ve biçimlere bürünmektedir. Korona virüs (COVID-19) salgınıyla birlikte mekan insanın şekillendirdiği bir yapay tabiat olarak “boşluk” temelinde yeniden ele alınması gereken bir yapı olarak görülür (Durukan ve Öztürk, 2020). Mekanların yeniden tasarlanmaya ihtiyaç duyma sebebi pandemik sürecin “mesafe” ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Kamusal alan farklı insanların etkileşim ve iletişiminde izin veren toplanma mekanları olarak bazen ticaret, bazen eğitim, bazen siyaset bazen ise eğlence alanı gibi çeşitli işlevlerle karşımıza çıkmış ve zamanla siyasi ve ekonomik gücün yeni temsili olmuştur (Özcü ve Atanur, 2020). Bu bağlamda pandemi ile fiziksel kamusal alanın sanal bir kamusal mekana evrimi söz konusudur. Çünkü kamusal alanın sağladığı görsel ve işitsel tüm temaslar kendini sanal dünyanın içinde dönüştürerek yeni bir kamusal alan tanımlar. Sanal kamusal alan, kamusal alanın niteliğinin ve tanımının değiştiği, fiziksel varoluşun sanal bir varoluşa evrilip, işlevselliğin ön plana çıktığı, iletişim ve etkileşimin, yeni tanımlarla varolduğu fiziksel edim ve söylemin ortadan kaldırıldığı yeni bir ifade yaratmaktadır (Koca ve Tural, 2021).

Pandeminin kentte kamusal alanlara ve konut gibi özel alanlara yansımaları farklı şekillerde olmaktadır. Sosyal mesafe ve sokağa çıkma kısıtlamaları ile kent merkezlerinden konutlara yönelen kalabalık, mekansal dönüşümü zorunlu kılmıştır. Mevcut okul, işyeri, kafe, restoran, mağaza vb. mekanların hizmet vermeyi durdurmaları, çalışma, eğitim görme, sosyalleşme, alış-veriş yapma, spor yapma gibi pek çok eylemin konutlarda gerçekleşmesini ve konutların okul, ofis, spor salonu, atölye, toplantı salonu gibi mekanlarda gerçekleşen eylemleri içerecek işlevlerle yüklenmelerini gerektirmiştir. Sürecin uzunluğu ve ne zaman sona ereceğinin belirsizliği nedeniyle salgın gelecekteki tasarım parametrelerini de etkilemiştir.

Sanal mekanların yaygınlaşması ve teknolojinin hayatımızın merkezinde yer almaya başlaması sonucu, özgürlüğü evin sınırları ile kısıtlanan birey bir yandan görsel ve işitsel olarak sanal platformlarda var olmaya çalışmakta diğer yandan da internet ağının ulaşabildiği her yere gidebilecek kadar özgürleşip sosyalleşebilmektedir. İnsanın tüm duyu organları ile deneyimleyemediği mekanlar üzerine oldukça temel gereksinimlerini inşa etmeleri hem çağımızın hem de pandemik sürecin en büyük ironilerindedir.

Tüm bu olgulardan anlaşılacağı gibi pandeminin beraberinde pek çok yeni mekan tanımlarını getirdiği ortadadır. Konutun, iç ve dış mekanların, kentsel mekanların ve hatta kentin değişip dönüşmesi ile bulanıklaşan sınırlarda, mekansal kimliğin belirsizleştiği pandemi kuralları üzerine yine sınırları belirsiz ve sürekli tanımların değişen işlevler ile yeni pandemik mekanlar inşa edilmektedir. Bu durumun oldukça paradoksal durumlara yol açtığı görülmektedir.

2.4. Sinema, Mimarlık, Mekan

Günümüzde disiplinler arası işbirliği problemlere yaklaşım ve çözümlemede alternatif üretimlere imkân tanımaktadır. Mekan birçok disiplinin kesişim alanında amaç ya da araç olarak şekillenen bir olgudur. Sinema, değişen mekan ve anlam tanımlarına kendi cevabını dinamik bir dönüşümle verirken bilgi ve algılarımızı yeniden düzenler, tasarımcılara yeni düşünme biçimleri ve sorgulanacak yeni başlıklar sunar (Beşgen ve Köseoğlu, 2019).

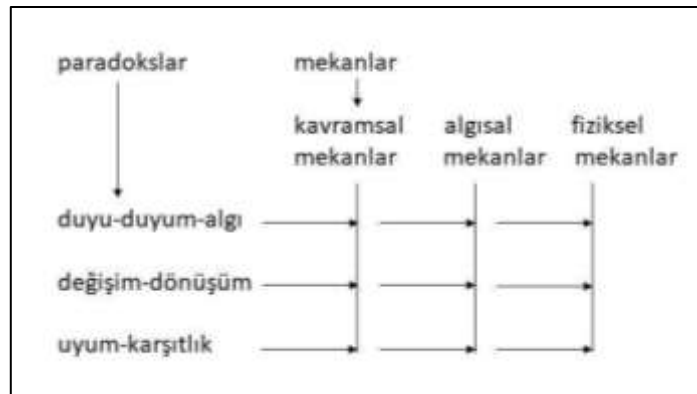
Sinema “algılama” düzeneğine sahip bir mekanizmadır, hareketi sabitleyip şekillendirerek algıyı yönlendirir ve yeni bir bellek üreten veriler oluşturur (Sofuoğlu, 2004). Sinemanın mekan üzerinden ortaya koyduğu anlam, bakış açısını geliştirir ve sinema gerçek hayatta insanın fark edemeyeceği olay ya da durumların insan zihninde bir imge oluşturacak şekilde algı sürecine dâhil edilmesine olanak sağlayan uyaranlar üretir. Sinemanın hareketi, var olan süreklilik içinde süreksiz olarak insanlara sunması, hareketin vurgulu olarak görünür kılınmasına ve insanın bu hareketin farkına varmasına olanak sağlar (Sofuoğlu, 2004:69).

Sinema toplumsal değişimlerin en çok yansıtıldığı alan olarak doğal afetler ve salgınlar gibi birçok olaya ayna görevi görmekte, bu olaylar sonucunda değişen ve dönüşen mekan okumalarına da olanak tanımaktadır.

3. YÖNTEM

Son zamanlarda yaşadığımız pandemik salgın ile gündeme gelen Blindness (Körlük) filmi, pandemik paradokslar bağlamında ele alındığında, günümüz korona virüs (COVID-19) salgını ile benzerlikleri ve farklılıkları açısından önemli bir örnektir. Film; kente, konuta ve karantina mekanlarına salgının etkilerinin yanında karakterlerin mekan ile ilişkilerinin duyuşsal ve algısal bağlamda nasıl değişip dönüştüklerinin paradoksal bir sunumu niteliğindedir. Bu bağlamda filmde yer alan karakterler ve mekanların, duyu-duyum-algı, değişim-dönüşüm, uyum-zıtlık kavramları çerçevesinde analiz edilmesi mümkün görülmektedir. Tüm bu nedenlerden ötürü Blindness (Körlük) filmi, aykırı bir pandemi teması içermesi bakımından duyuşsal paradokslar için incelemeye değer bir film örneği olarak seçilmiştir.

Paradokslar olarak kabul edilen duyu-duyum-algı, değişim-dönüşüm, uyum-zıtlık kavramları; “bellekte depolanan, zihinsel haritaya dönüşen; kavramsal”, “görsel sınırları olmayan, gözün gördüğü en uç noktalara kadar uzanarak şeffaflaşmış olan; algısal” ve “sınırları olan hacimler olarak; fiziksel mekanlar” üzerinden örneklenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1: Çalışma Yöntemi

4. BLINDNESS (KÖRLÜK) FİLMİ

1998 Nobel Edebiyat Ödüllü Portekizli yazar, Jose Saramago'nun aynı adlı kitabından uyarlanarak çekilen "Blindness (Körlük, Yönetmen: Fernando Meirelles, 2008, ABD)" filmi (URL2), salgın çeşidinin duyuşsal mekan deneyimine etki ve sonuçlarının değerlendirilmesi açısından incelenmeye değer bir örnektir.

Saramago'nun 1995 tarihli en bilinen Körlük kitabında; ani bir körlük salgının nasıl tüm şehri ele geçirip toplumun etik değerlerinin çöküşüne adım adım yol açtığını konu edinmektedir (Saramago,1995). Benzer şekilde filmin uyarlanması aşamasında Meirelles'in kitaba bağlı kalarak filmin senaryosunu oluşturduğu göz önüne alındığında, film trafikte bir adamın arabasında aniden kör olması ile başlayan olaylar ve körlüğün önce araba hırsızına daha sonra göz doktoruna ve hastalarına birer birer yayılması ile salgının kontrolden çıkışı ve karantina süreci konu edinmektedir. Salgının tüm dünyayı yavaş yavaş ele geçirmesi ile karantina altına alınan insanların ve çevresel deneyimlerinin dokunsal, işitsel, kokusal duyuşlar üzerinden gerçekleştirilmesine şahitlik edilir. İnsanların çevresini deneyimleme biçimlerinin değişmesi ise yeni mekan anlayışlarının ve algılarının ortaya çıkmasına sebep olur. Körlük salgını ile mekanın deneyimlenmesinde görme duyuşunun arka plana atılması, tasarım sürecinin göz ardı edilen ya da ikinci planda kalan diğer duyuşlarının dikkate alınmasında ne kadar önemli olduğunu gözler önüne serer.

Gerek kitapta gerekse filmde oldukça yıkıcı etkilere sahip olan salgın zifiri karanlık yerine kör edici ışık ile oluşan bir körlük olarak tanımlanmaktadır. Olayın geçtiği şehir ve ülkenin bilinmemesi, karakterlerin isimlerine yer verilmemesi, oyuncuların özellikle çeşitli ırk ve milletlere mensup biçimde seçilmeleri bu yaşananların evrenselliğinin ve herkesin başına gelebileceğinin bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

Film Japon bir adamın trafikte aniden kör olması ve başka bir adamın onu evine götürmesi sonrasında arabasını çalmasıyla başlamaktadır. Yardım eden adam arabayı çaldıktan sonra kör olur. Japon adamın eşi eve gelerek onu hastaneye bir göz doktoruna götürür. Bu nedenle körlüğün ilk bulaştığı karakterler araba hırsızı, göz doktoru ve onun hastaları (yaşlı adam, şaşı çocuk ve genç kız) olarak karşımıza çıkar. Göz doktorunun daha önce görülmeyen ve hızla yayılan bu 'beyaz körlük' vakasını hastaneye bildirmesi ile hükümet harekete geçer. Körleşen insanları boşaltılan bir akıl hastanesinde karantinaya almaya başlarlar. Doktorun karısı körleşmemesine rağmen kör olduğunu söyleyerek kocasının yanında kalır ve onunla hastaneye gider.

Gelişme bölümünde; doktorun eşinin karantina binasını keşfi ile başlayan olaylar hırsız, Japon adam, şaşı çocuk ve genç kızın gelişi ile devam eder. Doktorun eşi gelenlere yardım eder ve mekanı daha kolay kullanabilmeleri için onları yönlendirir. Salgının hızla yayılmasına bağlı olarak binanın her geçen gün daha da kalabalıklaştığına şahitlik ederiz. Doktorun eşi herkese yardım etmeye çalışsa da bunun yeterli gelmeyeceğini fark edince bir iş bölümü yapmaya başlarlar. İnsanların artması ile diğer koşullarda fikir ayrılıklarına sebep olur ve bu iş bölümüne katılmak istemezler. İçlerinde doğuştan bir körün olduğu koşullarda bir adam liderliğini ilan ederek binaya gelen tüm yiyeceklere el koyar ve diğer koşullardan yiyecek almak için ödeme yapmalarını ister. Para, takı, radyo vb. ellerinde ne varsa vererek yiyecek alan diğer koşullardan ikinci adımda kadınlar ile ödeme yapmaları istenir. Bireyin ve toplumun iç yüzünün gözler önüne serildiği filmde etik değerlerin çöküşüne şahitlik ederiz. Şiddet ve istismar artarken kadınlar öldürülmeye başlanır. Doktorun eşi daha önce sakladığı bir makas ile koşulların liderini öldürür. Koşullar arasında savaş başlar ve bina tam bir kaos alanına dönüşür. Yaşlı adamın tavsiyesi ile birlik olup örgütlenen insanlar binada yangın çıkararak binayı terk ederler.

Sonuç bölümü, salgının ve duyuyu etkileme biçiminin insan yaşantısı üzerindeki etkilerinin açıkça okunması bakımından oldukça dikkate değerdir. Görme edimi ile saf dışı kalan teknolojiye, kentte, sokak ve caddelerin tahribatı ve yağmalanmasına, insanların salt hayatta kalma çabalarına, kaotik, çelişkilerle dolu bir dünyaya şahitlik ederiz. Grup olarak hayatta kalmanın daha kolay olduğu bu salgın sonrası dünyada doktorun eşi liderliği eline alarak, doktor, genç kız, yaşlı adam, Japon çift ve çocuğu bir arada tutar. Birbirine tutunarak hareket eden gruba yer ve yiyecek bulur. Kendi evlerine giderek hep beraber orada yaşamayı teklif eder. Birlik, dayanışma ve örgütlenmenin keşfi ile bir bütün halinde hareket eden grup tekrar insanca yaşamaya başlayarak, sevgi, merhamet, şefkat gibi duygularını yeniden keşfeder. Japon adamın tekrar görmeye başlaması ile film son bulur. Artık herkesin bir ‘görebilme umudu’ vardır.

5. BLINDNESS (KÖRLÜK) FİLMİ PARADOKSAL KAVRAMLARI ÖZNELER: KARAKTERLER, NESNELER: MEKANLAR

Yukarıda bahsedilen olaylar etrafında kurgusunu oluşturan film, pandemik paradokslar olan “duyu-duyum-algı”, “değişim-dönüşüm” ve “uyum-karşıtlık” kavramları çerçevesinde özneler: karakterler ve nesnelere: mekanlar üzerinden analiz edilmektedir.

Pandemik paradokslar bağlamında ortaya çıkan “duyu-duyum-algı”, “değişim-dönüşüm”, “uyum-karşıtlık” kavramları, kavramların içerikleri, film sahneleri üzerinden özne: karakter ve nesne: mekan örneklemeleri aşağıda yer aldığı gibidir.

5.1. Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler

Filmin ana karakterleri; doktor, doktorun karısı, yaşlı adam, genç kız, çocuk, Japon çift, araba hırsızı, silahlı adam, kör muhasebeci ve köpektir. Film bu karakterlerin dışında; sekreter, otel ve hastane görevlileri, askerler ve sağlık çalışanları gibi çeşitli karakterleri de barındırır. Gerek romanda gerekse filmde karakterlerin adının bilinmemesi, filmde ise oyuncuların çeşitli ırk ve milletlere mensup biçimde seçilmeleri bu tür salgınların evrenselliğinin ve herkesin başına gelebileceğinin vurgusunu yapmaktadır. Bu nedenle karakterler, filmde yer alan öne çıkan özelliklerine göre ifadelendirilmiştir.

Ana karakterlerden göz doktoru, filmde körleşmesine rağmen gözü temsil eden karakter olarak karşımıza çıkar. Tıpkı yüzyıllardır görmenin diğer duylara üstün soylu bir duyu olduğunun düşünüldüğü ve akli temsil ettiğine inanıldığı gibi, doktor da sürekli mantıklı kararlar alarak kendini beyne temeller. Gerçekleşen olaylardan kendini sorumlu tutar ve mantıklı davranışlar sergiler. Diğerlerine liderlik ederek öğütler verir. Karısı hep yanında olarak onun gözleri olmakta bu da körleşmesine rağmen diğerlerinden daha ayrıcalıklı olmasını sağlamaktadır.

Şekil 2: Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler-I

Doktorun karısı ise, görebilmesine rağmen filmde dokunma duyusu ile özdeşleşir. Bakım verme, yardım etme gibi görevler üstlenerek kocasının gözü ve göremeyen karakterlerin elleri olur. Gerekliğinde kararlar alarak ten ile sınırlanan duyu organları gibi diğerlerini bir arada

tutar. Körleşme ile dokunsallığın öneminin artması karakterin güçlü ve yönlendirici kimliğinin şekillenmesinde rol oynar.

Şekil 3: Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler-II

Filmde; siyah göz bantlı yaşlı adam, işitmekle bağdaştırılır. Radyoyu ilk olarak ortaya o çıkarır. Yaşlı ve az işitiyor olmasına rağmen genelde ilk o duyar ve işitsel duyumun niteliği gibi karar alınacağı zamanlarda öncülük ederek karakterleri örgütler ve birleştirir.

Genç kız, denge, organik ve kas duyuları ile temsil edilir. Çocuk, yaşlı adam, doktor ve karısı gibi karakterlerle doğrudan ilişki içinde olması ve merhamet, şefkat gibi duyguları körleşmeyle keşfetmesi bakımından içe yönelen içsel duyuları temsil eder. Karakterlerin arasında denge sağlayarak, onların duyuşal sentezine katkıda bulunur. Şaşı çocuk ise körleşerek annesinden ayrılması ile diğer karakterlere bağımlı, ihtiyaçları olan, pasif, yönlendirilebilen bir karakter olarak tatma duygusunu temsil eder. Diğerlerinin çocukla ilişkisi bu bağlamda korunaklılığı vurgulanır.

Şekil 4: Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler-III

Filmde ilk körleşen karakter olan Japon adam ve karısı, çoğu zaman birlikte hareket eder. Körleşme adamı ve kadını ayıran ve birleştiren unsur olarak onların arasındaki mesafeye ve tamamlayıcı ilişkiye atıfta bulunur. Bu bağlamda filmde yer alan sahnelerden hareketle, soğukluk ve sıcaklık duyuları ile ilişkilendirilirler.

Şekil 5: Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler-IV

Olayların başlamasıyla filme giren karakterlerden araba hırsızları ilk köre olan doğrudan teması ile dönüşmeye başlayan karakter olarak karşımıza çıkar. Uyumsuz ve kavgacı kimliği ile kısa sürede ön plana çıkan karakter, acı-sız duyusunu temsil eder. Grup içinde birliğin bozulması ve yokluğu ile birliğin yeniden kurulması görülür.

Doğuştan kör muhasebeci, ayrıcalıklı deneyimi sayesinde bulunduğu koğuşun hâkimiyeti ele almasına olanak sağlayan bir karakterdir. Doktorun karısının harekete geçişini tetikleme bakımından dokunsallığın üzerindeki basınç kuvvetinin etkisinin bir örneğidir. Silahlı adam ise kör muhasebeci sayesinde liderliğini ilan ederek karantina binasında hâkimiyet sağlar. Duyular

arası güç iktidarında ‘geçiş (geçiciliği)’ temsil eder. Son karakter ise filmin sonlarında filme dâhil olan gözyaşı köpeğidir. Doktorun karısının gözyaşlarını yalayarak ona, sevgi, şefkat ve merhamet gibi insani duyguları anımsatır. Bu noktadan sonra karakterlerin arınmasının habercisi haline gelir.

Şekil 6: Duyu-Duyum-Algı Özneleri: Karakterler-V

5.1.1. Duyu-Duyum-Algı Nesnelere: Kavramsal Mekanlar

Filmde; körleşen karakterlerin yeni bir algı biçimi ile buldukları mekanları deneyimlemeleri, mekanı baskın hissettikleri duyular üzerinden zihinsel bir bağ kurmalarına ve belleklerinde depoladıkları mekanlar arasında geçişe sebep olmaktadır. Özellikle koku, işitme, ısı etkenlerinin bellekle olan ilişkisi dikkate alındığında; kişiler ve anıları arasında bir bağ oluşarak mekansal hatıralar canlanır, karakterlerin birbirlerini ve kendilerine ait olan mekanları çatışır. Karakterler; eşzamanlı olarak aynı yerde, kendi zihinsel mekanlarında da yer alır ve fiziksel mekandan zihinsel olarak uzaklaşır. Bu eşzamanlılık ve eşmekanlılık hali paradoksal bir duruma işaret eder.

Şekil 7: Duyu-Duyum-Algı Nesnelere: Kavramsal Mekanlar-I

Örneğin akıl hastanesinin avlusunda çöplerin yakıldığı sahnede, Japon adamın tenine vuran sıcaklık ve ateşin sesinin tetiklediği algısal bellek adamı, kavramsal olarak anılarında mezarlık mekanına götürür, fakat duysal olarak görme kaybını kabullenemeyen kadın ise bu anıya direnerek hatırlamayı reddeder. Adam anısında, karısıyla birlikte bir seremoni ateşi etrafında iken, kadın ise avludaki çöp ateşinin yanında kocasından uzakta tek başınadır. Yan yana olmalarına rağmen aralarındaki bu mesafe, duysal açıdan mekanın paradoksal görüntüsünü gözler önüne serer.

Şekil 8: Duyu-Duyum-Algı Nesnelere: Kavramsal Mekanlar-II

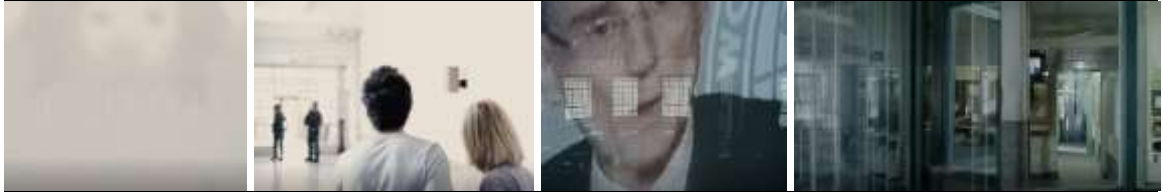
Bir diğer fiziksel mekan içinde oluşan kavramsal mekan üretimi ise; kör adamın radyodan işittiği salgın sebepli kaza ve haberleri, yatakhane etrafındaki karakterlere anlattığı sahnede yer alır. Kör adam olayları anlatırken her bir karakter, belleklerinde artık şehrin görüntüsü olan işittiklerini, zihinlerinde görselleştirerek kavramsal mekanlar oluşturur ve aynı mekanda eşzamanlı olarak birbirinden farklı düşsel mekanlarda yaşar.

Şekil 9: Duyu-Duyum-Algı Nesneleri: Kavramsal Mekanlar-III

5.1.2. Duyu-Duyum-Algı Nesneleri: Algısal Mekanlar

Filmin kurgusu bağlamında karakterlerin körleşmesiyle birlikte algıladıkları; sahneler arası “geçişler” ve seyirciye yavaş yavaş “beyazlayan ekranlar” olarak sunulur. Bu bağlamda körlük, zifiri bir karanlık veya maksimum ışık olarak tanımlandığında, optimum görme koşulları dışında arada kalan görme dereceleri, bir tür körleşme derecesine işaret eder. Bu noktada yönetmenin sıkça görüntülerin netlik derecesini azaltıp figürleri bulanıklaştırarak seyircide bir tür empati olgusu oluşturmayı amaçladığı söylenebilir. Körlük ile değişen mekanı algılama biçimlerinde karakterler; ses, koku, doku, ısı gibi etkenlere daha duyarlı hale gelerek duyuşal sentezle mekanı algılar. Bu bağlamda, körleşme ile elde edilen mekan algısı göremekle elde edilen mekan algısından daha gerçekçi bir hale dönüşür. Bu durum ise mekanı, görmeden gerçekçi kılınmasına olanak sağlaması ile duyuların mekan tanımlamalarındaki etkinliği üzerine değişken bir paradoks oluşturur.

Şekil 10: Duyu-Duyum-Algı Nesneleri: Algısal Mekanlar

5.1.3. Duyu-Duyum-Algı Nesneleri: Fiziksel Mekanlar

Filmin mekanları; mevcut var olma halleri ve gerçeklikleriyle fiziksel sınırların şeffaflaşması, birbiri içine girmesi ve yansımalar(ıy)la oluşan algısal ve zihinsel görüntülerle var olmayan mekanlar arasında bağ kuran kavramsal mekanlar olarak karşımıza çıkar. Bu mekanlar; doktorun evi, akıl hastanesi, kilise, kent ve kent sokakları, otel, hastanesi, süpermarket ve Japon çiftin evi mekanlarıdır.

Filmde; karakterlerin körleşmesi ile başlayan algısal paradokslar; mekanların var olan sınırları içinde yeniden şekillenmesine yol açar. Körleşen karakterler mevcut mekanları ve bu mekanlar ile ilişkilerini; işitme, dokunma, koklama, sıcaklık-soğukluk gibi duyular üzerinden yeniden kurmak zorunda kalırken mekanlara ve karakterlere dair tüm bilgilerini önceden keşfetmedikleri yollarla yeni bir deneyim biçimiyle edinir. Aslında zaten var olan bu duyuların görme ile bastırılması, mekanı deneyimleme biçiminin sınırlandırılmasına sebep olur. Körleşme ile mekansal deneyimde gözün hâkimiyetinde oluşan sınırlar ortadan kalkarak çok duyulu bir mekansal algılamının gerçekleşmesini mümkün kılar. Böylece dünyadaki yerini elleri, kulakları, teni, burnu ve kasları gibi uzuvları ile yeniden elde eden karakterler, mekanı anlamlandırarak bir “yer edinir”. Karakterleri körleştiriyor görünen “beyaz körlük salgını”nın mekansal görmeye ve kavramaya yol açması bu bağlamda paradoksaldır.

Şekil 11: Duyu-Duyum-Algı Nesneleri: Fiziksel Mekanlar

5.2. Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler

Karakterler değişim ve dönüşüm kavramları çerçevesinde ele alındığında; göz doktoru olarak filme katılan karakterin değişimi körleşmesiyle birlikte başlar. Doktor, görmeyi ve akli temsil etmesi bakımından vakayı ilk bildiren ve gönüllü olarak karantinaya katılan bir karakterdir. Körleştiğinde bile mantıklı davranmaya çalışarak karısına dokunmak istemez. Karısının onun gözleri olması onu koğuşun lideri haline getirir. 1. koğuşta kararlar alarak bir müddet hâkimiyet kurar. Karısı ile arasına giren mesafenin sonucunda liderliği diğer koğuşa kaptırmak sıradan bir kör haline gelir. Zamanla körlüğünü kabul ederek grup içindeki liderliğini karısına bırakır.

Şekil 12: Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler-I

Doktorun karısı olarak filme dâhil olan karakter, eş kimliğine tutunarak kocası ile karantinaya gönüllü olur. Önce kocasının gözleri, daha sonra ise diğerlerinin elleri haline gelerek tüm sorumluluğu üstlenmeye çalışır. Böylece hem kocası hem de diğerleri için bir bakım verene, hemşireye dönüşür. Baskı altında kaldığında karar alarak lider konumuna geçer. Zamanla birlikte karakterleri arada tutmaya ve dengelemeye çalışır. Onlara yer ve yiyecek temin ederek ön plana çıkar. İlk körün görmeye başlaması ile kimliğinin kaybının sinyalleri verilir. Artık kimliksiz bir karakter olarak o da körleşmeye başlar.

Şekil 13: Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler-II

Siyah göz bantlı yaşlı adam ise diğer gözü kataraktlı olması sebebiyle körleşme salgını öncesi oldukça az gören dezavantajlı bir karakterdir. Körleşme ile ayrıcalıklı hale gelir ve sesi temsil eden radyo ile karantina binasına dâhil olur. Bu bağlamda karakterleri etrafında toplayarak birleştirici bir rol üstlenir. Yeri geldiğinde oylama teklif ederek örgütlenme çağrısında bulunur ve grubun önüne geçerek sorumluluk alır. Salgının geçmeye başlaması onu da tekrar dezavantajlı bir dünyayla karşı karşıya bırakır.

Şekil 14: Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler-III

Fahişelik yaparak filme giren genç kız, ne hastanede ne de karantina binasında öne çıkmadan gizemli kimliği ile olaylara dâhil olur. Körleşmesi ile çocuğun annesi rolünü üstlenir. Kimi zamanda bir kardeş, sevgili, arkadaş gibi davranarak farklı kimlikler edinir. İçsel yönü, ilk olarak gözü temsil eden doktor ile yaklaşmasını sağlarken zamanla sesi temsil eden yaşlı adam ile sevgili rolüne bürünür. Bu bağlamda karakterler arası dengeyi sağladığı söylenebilir.

Çocuk, körleşmesiyle annesinden ayrılarak karantinaya alınır. Bakıma muhtaç ve korunması gereken pasif bir karakter olması, kendi ihtiyaçlarını kendisi karşılayamaması bakımından diğerlerine bağımlıdır. Onu doyurmak ve ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları iş bölümü de grubun dengesine katkı sağlar. Zamanla annesini aramayı bırakarak gruba adapte olur.

Şekil 15: Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler-IV

Japon çift ise adamın körleşmesiyle ayrılıp kadının körleşmesiyle birleşen bir ilişkide sürekli birbirlerinden uzaklaşıp birbirlerine yaklaşıp devingen kimliklerini ortaya koyar. Filmin kurgusu gereği yeniden insani duyguları keşfettikleri zaman aralarındaki denge yeniden kurulmuş olur ve adam görmeye başlar.

Araba hırsızı ise bir yardımsever gibi filme dâhil olur. Japon adamın arabasını çalarak hırsız kimliğini ortaya koyar ve körleşerek karantinaya ilk giren grupta yer alır. Öfkeli ve uyumsuz karakteri ile kısa süreli hâkimiyet sağlamaya çalışır. Yaralanıp enfeksiyon kaptığından dolayı karantina binasını terk eder ve vurularak öldürülür.

Şekil 16: Değişim-Dönüşüm Özneleri: Karakterler-V

5.2.1. Değişim-Dönüşüm Nesnelere: Kavramsal Mekanlar

Yüzyıllardır inançla, akılla ve usla özdeşleştirilen tanrısal, uhrevi ve aşkın olanın mekanı olarak simgeleşen kilise yapıları, görme ve gözün mekanları olarak temsil edilmektedirler. Filmin uyarlandığı kitapta, insanların karantinaya alındığı bina ise bir akıl hastanesidir. Körleşmeye başlayan karakterlerin içinde olduğu, görmenin kaybının aklın kaybı ile ilişkilendirildiği bir metafor olan akıl hastanesi, filmin büyük bölümünün geçtiği önemli bir mekandır.

Şekil 17: Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Kavramsal Mekanlar-I

Salgınla birlikte kavramsal mekanlardan gözle ilişkilendirilen kilise mekanı, salgın ile yerini herkesi eşitleyen çok-duyulu akıl hastanesine bırakır. Görememenin delirmek ile eş değer sayılmasına yapılan atıfa rağmen, akıl hastanesinde salgının herkesi eşitleyip, paylaşmak, birlik olmak ve örgütlenmek gibi değerleri hatırlatması, kilisenin yapamadığını yaparak paradoksal bir durumu var eder. Zira karakterler, göremeyerek delirmez aksine gerçekliğe daha da yaklaşır. Gerçekliğin kıvılcıklarının akıl hastanesinde yanmaya başlaması, kavramsal açıdan bir çelişki içerir.

Şekil 18: Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Kavramsal Mekanlar-II

5.2.2. Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Algısal Mekanlar

Ana mekanlardan olan doktorun ve karısının evi, değişim ve dönüşüm kavramları ile ele alındığında uzun süre kullanılmayan evin en büyük dönüşüm sebebi zamansal geçiştir. Ev, asıl kullanıcıları için büyük bir anlam taşımamasına rağmen, birlik olup diğerleri ile eve döndüklerinde, sesleri, kokuları, ısısı, dokusu, içindeki donatıları ve tadı ile anlamını yeniden keşfettikleri değerli bir mekana dönüşür.

Şekil 19: Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Algısal Mekanlar-I

Kapasite ve anlam olarak filmin başlangıcında işlev ve tanımları kullanıcıları tarafından sınırlı olarak deneyimlenen ev, kullanıcıların artması ve tüm duyular ile deneyimlenmeye başlanması ile gerçek kapasitesini ve anlamını açığa çıkarır. Karakterlerin yansıttığı duygusal bağlar, tüm karakterlerin bir araya gelmesi ile bütüncül bir yaklaşım sergileyerek mekanın yeniden ve çoklu keşfine olanak sağlar. Ancak bu evde daha önceden bulunmayan karakterlerin bu anlamı dışarıdan belleklerinde getirdikleri anılar ve bu anılar üzerinden kurdukları bağlar ile şekillendirmeleri, mekanın anlamını sorgulatan bir kısır döngüye dönüşür.

Şekil 20: Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Algısal Mekanlar-II

5.2.3. Değişim-Dönüşüm Nesnelere: Fiziksel Mekanlar

Küresel salgınların insan ve yaşam alanları üzerindeki değişim ve dönüşümü tetikleyen yanı, körlük filminde de görülür. Körlük ile birlikte kentsel mekandaki düzen ve hiyerarşi bozularak kaos ve karmaşanın hâkim olduğu mekanlara doğru bir dönüşümü gerçekleştirir.

Şekil 21: Değişim-Dönüşüm Nesnelere: Fiziksel Mekanlar-I

Kentte, teknoloji ve teknolojinin getirisi olan tüm donanımlar devre dışı kalarak, kent ulaşımı yaya ve yayanın dokunsallığı üzerinden yeniden şekillenir. Görememenin getirisi olarak kentsel dönüşümde gözlemlenen sosyal izolasyon, hayatta kalma mücadelesinde birlik ve grup olmanın gerekliliğini ortaya çıkararak bir başka paradoksal durum yaratır. Bu bağlamda, bir üretim ve toplanma mekanı olan kentin tüketim nesnesi ve dışlanma mekanı haline dönüşümü de pandeminin kentsel bir paradoksudur.

Şekil 22: Değişim-Dönüşüm Nesnelere: Fiziksel Mekanlar-II

Kentte iç-dış mekansal ayrımının ortadan kalkması, mekansal işlevlerin dönüşmesi ve insanların mekanda varoluşlarının besine ulaşma olanakları üzerinden yeniden şekillenmesi ile mekansal tanımları arasında çelişkili durumlar ortaya çıkar. Körleşmenin diğer duyu aktif hale getirmesine rağmen ilk grubun karantina binasında mekansal deneyimini doktorun karısı tarafından gerçekleştiriyor olmaları, dolaylı bir mekansal deneyimi sunar. Mekansal tanımları doğrudan deneyimlemeden kadının gözleri ve yönlendirmesi ile karakterlerin belleklerinde mekansal haritalama işlemi gerçekleşir ve bu durum, karakterler için doğrudan bir mekansal deneyimini ilk adımda eksik kılar. Böylece doktorun karısının yardım ederek karakterleri kendine bağımlı hale getirmesi, diğer duyu aktif hale getirmeye başlayan karakterler için deneyimin dolaylı hale dönüşmesine yol açan paradoksal bir durumdur.

Şekil 23: Değişim-Dönüşüm Nesnelere: Fiziksel Mekanlar-III

Salgının önlenmesi için teması azaltarak körleşen karakterleri izole bir sistemde karantinaya alması gereken hükümet görevlilerinin salgının kontrolden çıkarak bütün kenti karantina binasına doldurması ve karakterleri ortak mekansal alanları kullanmaya maruz bırakılmaları ile bir yığın karakterin temasını zorunlu kılmaları da ayrıca bir paradokstur.

Şekil 24: Değişim-Dönüşüm Nesneleri: Fiziksel Mekanlar-IV

5.3. Uyum-Karşıtlık Özneleri: Karakterler

Karakterler uyum ve karşıtlık kavramları çerçevesinde ele alındığında; doktor, gözü temsil etmesi bakımından başlangıçta herkese mesafeli bir ilişki içinde üstünlüğü kendinde toplamaya çalışır. Bu bağlamda, dokunsallığı temsil eden eşi ile ilişkisi yer yer uyumlu yer yer ise karşıt bir hal alır. Doktorun karısı ile yakınken bile uzak hissetmeleri de paradoksal bir durumdur. Doktorun karısı ise herkesle uyumlu bir karakter sergiler. Sadece zaman zaman doktor ile zıt taraflarda yer alır ve adalet karşısında silahlı adam ve kör muhasebeciye karşı bir duruş sergiler. Yaşlı adam genel akışta diğerleri ile uyumlu bir karakter olarak karşımıza çıkar. Körleşmesi ile hâkimiyetini iştihmeye kaptıran görme duyusu örneğinde olduğu gibi, oylama teklifi sahnesinde doktorun karşısında yer alarak örgütlenmeyi savunur. Genç kız ve çocuk da yaşlı adam gibi diğerleri ile uyumlu karakterlerdir. Japon çift ise kendi içlerinde dinamik bir uyum ve zıtlık barındıran paradoksal bir ilişki içinde olsalar da diğerleri ile uyumludurlar.

Şekil 25: Uyum-Karşıtlık Özneleri: Karakterler

5.3.1. Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Kavramsal Mekanlar

Filmde; kavramsal mekanlarının uyum ve karşıtlık paradoksu bağlamında varoluşu, kadınların cinsel istismara uğrarken öldürülen arkadaşlarını koğuşa taşımaları ve temizlemeleri sırasında görülür. Kadınlar ve erkekler olarak ayrışan koğuşa, erkekler koridorda kalırken kadınlar ölen kadını koğuşa, yatağına taşıyıp temizler. Sahnede tel parmaklığın ayırdığı mekanlar, fiziksel mekanlar olmaktan ziyade, ölüm ve yaşamın, ezilen ve ezenin, kadın ve iktidarın, iki karşıt zihinsel duruşun mekanları haline gelir. Ölü kadın bedeni, görmemelerine rağmen, erkekleri koğuşa sokmayan zihinsel bir atmosferi barındırır. Koğuştaki tek erkek Japon adam ise battaniyeyi -görmemesine rağmen- üstüne çekerek, görülmeyerek, hem mahremiyeti sağlamayı hedefler, hem de ölümün soğukluğunu hisseder. Bu durum aynı zamanda toplumsal cinsiyetin dayattığı rollerin zihinsel inşalar ile sınırlarını çizmesine örnektir. Zıt kutup olarak kadın ve erkekler birbirini tamamlarken yaşama hakları üzerinde kurulan eşitsizlik ile birbirinden farklı konumlarda yer alır. Herkesin eşit olduğu, eşit olarak ortak alanları kullandığı bir mekanda kadınlar besin ihtiyacını karşılamak için feda edilmesi gereken nesnelere dönüşerek mekanla doğrudan paradoksal bir ilişki kurar.

Şekil 26: Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Kavramsal Mekanlar

5.3.2. Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Algısal Mekanlar

Filmde algısal mekanlar aslında, aynı mekanlar olmalarına karşın içindeki karakterlerin algısına bağlı olarak olaylara ve taraflara göre uyumlu veya karşıt algılanır. Mekanın paradoksal durumu bu noktada, karakterlerin konumuna ve algılarının durumuna bağlı olarak değişir. Japon adamın körleşmesinin çifti ayıracağı vurgusu, karakterlerin karşıtlığını simgeleyen çiftin arasına giren mesafe, mutfak sahnesinde birbirine karşıt ama uyumlu iki taraf ile gözlemlenir. Bir diğer örnekte; doktorun eşinin yardımı ile ayırdığı kavgada oluşan kutuplarla mekanın algısal bölümlenmesine şahitlik edilir. Karşıt kutuplar olarak hırsız ve Japon adam, doktor ve karısı, simgeledikleri değerler ve birbirlerine olan konumları ile gerilimli bir ilişki içindedir. Son örnekte; doktorun konuşmaya gittiği diğer koğuşta vurgulanan ikili yapı; iki karşıt koğuş, iki karşıt görüş, iki karşıt karakteri ayıran, ama aynı zamanda da birleştiren bir algı ile seyirciye sunulması bakımından algısal mekanın paradoksal yapısını gösterir.

Şekil 27: Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Algısal Mekanlar

5.3.3. Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Fiziksel Mekanlar

Filmde; uyum ve karşıtlık paradoksları içeren fiziksel mekanlar; birbirine zıt iki mekan veya durumun aynı yerde, aynı karede, birbirini tamamlayacak şekilde sunulduğu mekanlardır. Binayı gözetleyen askerler ve karantina altındaki karakterler, birbirine karşıt ve birbirini öteleyen iki tarafı temsil eder. Askerler ve avludaki karakterler bu durumu örnekler biçimde, birbirine karşıtlık oluşturan görüntüleme teknikleriyle sunulur. Yukarıdan aşağıya doğru inen kamera açısı; iki mekanı ayıran çitlerle, aydınlık ve karanlık görüntülerle, askerlerin körleşen karakterler üzerinde kurduğu güçlü ancak korku dolu hâkimiyetini gözler önüne serer. Elleri silahlarla daha güçlü olmalarına rağmen karşılarındaki körlükten korkan askerler, aslında binanın etrafında hapsedir. Dışardakinin içerdekinden daha fazla korkması ve mahkûm olması paradoksal bir durumdur. Bu bağlamda salgının bu zıt tarafları eşitlemesi, karşıtların eş zamanlılığının referansı olarak çelişkilidir. İç-dış, tek-çok, aydınlık-karanlık unsurlar ile birbirine karşıtlık barındıran diğer mekanlar olan; açık kapılar, cam malzemeler ve aynalar, geçirgen ve belirsiz halleriyle başka paradokslar oluşturur.

Şekil 28: Uyum-Karşıtlık Nesneleri: Fiziksel Mekanlar

6. SONUÇLAR

Pallasma'ya göre gerçeklik “kati” ve “mutlak”lıktan ziyade değişip dönüşebilen “muğlak” bir tanıma sahiptir. O'nun bakış açısıyla bu diyalektik durum tez ve antitezin bir aradalığını gerektirir. Bu anlayışa göre her şeyin bir diğeriyle var olduğu, karşıtıyla anlam kazandığı bir gerçeklik söz konusudur. “kaba”, “zarif” ile; “amorf”, “biçimli” ile var olur (Pallasmaa, 2011). Paradokslar, özün ve gerçeğin temsilidir.

Blindness (Körlük) filminde; duyu-duyum-algı, değişim-dönüşüm ve uyum-zıtlık kavramları çerçevesindeki paradoksal durumların karakterlere ve mekanlara bağlı tespitini içeren bu çalışmanın da açıkça gösterdiği gibi, insanların “yer edinme” edimleri; yere, yeri anlamlandırma biçimine ve yeri deneyimleme sürecinde duyuların birliğinin önemine göre şekillenmektedir. İnsanın sahip olduğu duyular ile algılama biçimlerini dönüştürebilmesi gerçekliğin keşfinde sunulan farklı perspektiflerin değerlendirilmesinde önemli bir göstergedir. Tarihte ve günümüzde karşımıza çıkan salgınların, bu bağlamda etkiledikleri duyulara göre; yaşam biçimimizi, çevremizle kurduğumuz ilişkileri ve pek tabii ki mekan ve mekansal dinamiklerimizi doğrudan değiştirdiği gözlemlenmektedir. Görmenin günümüz salgını ile giderek önem kazandığı, görsel ve işitsel duyuların ön plana çıkarılarak diğer duyu deneyimlerinden soyutlanmış mekanların hayatımızın tümüne yayıldığı böyle bir dönemde, kimliğimizi ve “yer edinme” edimimizi sanal mekanlar üzerinden mümkün kılmaya çalışmanın paradoksu, bizi bir kısır döngüye sürüklemektedir. Duyular arası dengenin yeniden kurulması insanların yeni bir mekan algısı ve iletişim biçimi ile birbirlerine mekana yaklaşmalarına ve böylece deneyim temelli olarak aynı mekanları dönüştürmelerine sebep olmaktadır. Özellikle bu açıdan Blindness (Körlük) filmi, görme duyusunun yanıltıcılığı ve diğer duyular üzerindeki hâkimiyetine odaklanarak, körleşme ile gelen duysal özgürlüğe ve çok-duyulu mekan deneyiminin önemine vurgu yapmaktadır. Çok-duyulu mekansal deneyim bu bağlamda mekansal gerçeklik arayışının, mekansal anlamlandırmanın, dolayısıyla da yerleşmenin ve “yer edinme”nin aracı haline gelmektedir.

Pallasmaa'nın Tenin Gözleri kitabının “İnce Buz”: Dünyaya Dokunmak” adlı önsözünde Steven Holl; “Duyusal yaratım sürecinde insan (sanatçı), mekana kendi deneyimlerini aktarırken karşılığında mekanın aurasını ödünç alır” der, “dokunma alanının öncüllüğünü belirtir, görme başta olmak üzere diğer tüm duyuların yalnızca dokunma duyusunun birer uzantısı olduğunu” vurgular, bedeni merkeze alan yaratımların gerçek yaratımlar olduğunu savunur. İnsan ve mekan arasındaki bu özdeşleşim, “yaratım sürecini duyuşsal anlamda besler” ve insanın varoluşsal deneyimini pekiştirir. Çünkü; “göz uzaklığın, dokunma ise samimiyetin ve sıcaklığın organıdır”. Yalnızca görme duyusu ile gerçekleşen algılama, insan ve mekan arasına mesafeler koyar ve “yaratımın duyuşsal biçiminin şekillenmesine engel olur”. Günümüz pandemi koşullarında, “bilgisayar teknolojilerinin gözmerkezci dayatımı, çokduyulu ve eşzamanlı imgeleme yeteneğimizi” köreltir. “Fikirlerimizi ve imgelemimizi kopuk, yalıtılmış ve evsiz bırakır” (Pallasmaa, 2011). Oysa ki “beden; mekan ve imgelem ile sürekli bir alışveriş halinde olmalıdır. Bu alışverişin gerçekleşmesi duyularımızı bütüncül olarak kullanabilmemiz ve mekan ile sağlıklı iletişim kurabilmemiz açısından önemlidir”. Çünkü; bedenin de bir belleği vardır. “Bu bellek bizi uzak diyarlara götürür, dokunmak bizi zaman ve gelenekle bağlantıya geçirir. Duyuların çoksensliliği” olarak adlandırılan bu işbirliği, yaşam ve mimarlık deneyiminin önkoşuludur” (Bachelard, 1969).

“Dünyada bedenin yeri, organizmadaki kalbin yeriyle eşdeğerdir”, Maurice Merleau Ponty.

REFERANSLAR

- Arın Ensarioğlu, S. (2020). Pandemi Sürecinin “Evrensel Tasarım” İlkelerine Etkileri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(55), 1673-1680.
- Asar, H. (2013). *Mimari Mekan Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, ESOGÜ, Eskişehir.
- Aslan, F., Aslan, E., ve Atik, A. (2015). İç Mekanda Algı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11), 139-151.
- Atalay, M. C. ve Tüzün, M. (2017). Görsel Sanatlarda Paradoks. *Humanitas Dergisi*, 5(10): 295-314.
- Aydın, A. (2020). Merleau-Ponty'nin Bedenlenme Fenomenolojisi: Bilinç ve Beden Bütünlüğü. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (1), 77-90.
- Bachelard, G. (1969), *The Poetic of Space*. Boston: Beacon Press.
- Berger, J. (1974), *Görme Biçimleri*. Çev.Yurdanur Salman (1999), İstanbul: Metis.
- Beşgen, A. ve Köseoğlu, Ş. (2019). Sinema-Mimarlık Arakesitinde Bir Mekana Dokunmak: Sine-Tasarım Atölyesi. *SineFilozofi*, 1 (Özel sayı), 26-52.
- Brajovic, M. (2020). “How Will We Live Together With All Other Species?” <https://www.archdaily.com/937776/how-will-we-live-together-with-all-other-species> (Erişim Tarihi: 19.05.2021).
- Ceylan, T. (2019). İdealar Kuramında Matematik ve Matematiksel Yöntemin Ontolojik ve Epistemolojik Değeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (Özel Sayı), 1963-1977.
- Çelik, Ö. (2018). Mimarlık ve Paradoksal Fark. *Kent Akademisi*, 11 (33), 2, 282-288.
- Durhan, G. (2019). Bir Mantık Problemi Olarak Paradoks. *Mantık Araştırmaları Dergisi*, 2, 21-37.
- Durukan, A. ve Öztürk, Ö. B. (2020). Küresel Salgından İç Mimari Çıkarımlar: Boşu Tasarlamak ve Boşluk Körlüğünden Kurtulmak. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(56), 1962-1968.
- Erdoğan, E. ve Yıldız, Z. (2018). Zaman ve Mekan Kavramları Arasındaki Paradoksal İlişkinin “Bulut Atlası” Filmi Üzerinden Okunması. *METU JFA*, 1 (35:1), 1-25.
- Güney Yüksel, F. C. (2022). Pandemi ile Değişen Konut İç Mekanını Yeniden Düşünmek. *Online Journal of Art and Design*, 10(2), 88-101.
- Gümüştaş, S. (2015). *Beden Etkileşimli Deneyim Mekanları*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hacınebioğlu, İ. L. (2006). Bir Düşünce ve Mantık Problemi Olarak Paradoks. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*, (7), 105-120, Bursa.
- Hançerlioglu, O. (1999). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Tanımlar*. Cilt 1(A-D) İstanbul: Remzi.
- Kadığ, C. (2019). *Menon Paradoksu: Aristoteles ve Farabi'nin Çözümü*. Yüksek Lisans Tezi, PAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Kahvecioğlu, H. L. (1998). *Mimarlıkta İmaj: Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model*. Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kara, Ö. (2020). Thomas Reid'in Algı Teorisinde Görme. *APJIR Academic Platform*, 4(2), 250-267.

Koca, A. ve Tural, O. (2021). Covid 19 Salgını Sürecinde Değişen Dinamikler Üzerinden Yeni Kamusal Alan Olasılıkları. *The Turkish Online Journal Of Design Art And Communication*, 11 (2), 360-377.

Koç, Ç. (2020). Duyular, Dokunma ve Vücut Bilinci. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 97-114.

Lefebvre, H. (1974). *Mekanın Üretimi*. Işık Ergüden (Çev.) (2014). İstanbul: SEL.

Morgan, T.C. (1995). *Psikolojiye Giriş*. S. Karataş (Çev.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.

Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim Terimler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Özcü, A. ve Sayan Atanur, G. (2020). Kovid-19 Pandemisinin Kent Yaşamına Etkisi: Kamusal Alan Üzerine Değerlendirmeler. *PARADOKS Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 16(2), 237-250.

Özdamar Akarçay, G. (2020). COVID Sonrası Dünyayı Yersiz Yurtsuz Bir "Gözetimsel Bakış" Üzerinden Yeniden Okumak. *STRATA İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı: Kasım 2020, 223-238, Ankara.

Öztürk, G. (2015). *Mimariye Dair Bakış Düzenlemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pallasmaa, J. ve Holl, S. (2011), *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular*. Aziz Ufuk Kılıç (Çev.). İstanbul: YEM.

Roth, L. M. (1993). *Mimarlığın Öyküsü*. Ergün Akça (Çev.) (2000). İstanbul: Kabalcı.

Saramago, J. (1995). *Körlük*. Aykut Derman (Çev.) (1999). İstanbul: Can.

Seamon, D. (2003). Fenomenoloji, Yer, Çevre ve Mimarlık: Literatürün Değerlendirilmesi (Translation of "A Way of Seeing People and Place: Phenomenology in Environment-Behavior Research," 2000), *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, January 2020, Çev. Sema Serim, 36-53. (<https://www.researchgate.net/publication/338459491>)

Sofuoğlu, H. (2004). Bergson ve Sinema. *Selçuk İletişim*, 3(3), 66-76.

Tschumi, B. (1996). *Architecture and Disjunction*. Cambridge-Massachusetts: MIT Press.

Ünver Fidan, R. (2018). Koku Duyusunun Diğer Duyulardan Farkı ve Farklılığın Evrimsel Perspektifle Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(35), 743-756.

Yıldırım, B. ve Demirarslan D. (2019), Gözün Görme İşlevi ve Sanal İç Mimari Ürün. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi Journal of Architecture and Life*, 4(1), 155-165.

URL1: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> (T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Platformu), (Erişim Tarihi: 19.05.2021, 15:32)

URL2: <https://www.imdb.com/title/tt0861689/> (Erişim Tarihi: 22.05.2021, 12:10)

Covid-19 Pandemisi'nde Evin Değişimi ve Evde Çalışma Ortamları

Emine Aylin Turna^a, Gülay Usta^b

^aİç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İstanbul Kültür Üniversitesi,
emineaylinturna@gmail.com

^bİç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İstanbul Kültür Üniversitesi,
g.usta@iku.edu.tr

Özet

2019 yılında Çin'in güneyinde Wuhan kentinden çıktığı düşünülen ve SARS-Cov kökenli olan yeni bir virüs keşfedilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihi itibari ile virüsü Covid-19 olarak isimlendirilmiş ve "pandemi" ilan etmiştir. (URL-1) 2021 yılının ortalarında hala devam etmekte olan koronavirüs salgını ile birlikte insanların hayatlarına yeni kavramlar giriş yapmış ve bilinen kavramlar farklı anlamlar kazanmıştır. Covid-19 sürecinde hijyen, sosyal mesafe, maske virüsten korunma gibi konular insan hayatının en dikkat edilir anahtar kavramları haline gelmiştir. T.C. Sağlık Bakanlığı ve Türkiye'de kurulmuş olan Koronavirüs Bilim Kurulunun salgınla mücadele konusundaki uyarıları doğrultusunda insanların yaşam biçimleri de değişime uğramıştır. Özellikle sosyal mesafe ve hijyen kavramları insanların fiziki olarak uzak olmalarını gerektirmiş, virüsün bulaşmaması için maske kullanımı zorunluluk haline gelmiştir. Salgın insanların sadece bireysel eylemlerinin biçimlerini değiştirmekle kalmayıp, mekanların kullanma biçimlerini de değiştirmiştir. Özellikle toplu olarak kullanılan mekanlarda farklı düzenlemelere gidilmek zorunda kalınmıştır. Bunlardan en önemlileri çalışma ortamlarıdır. Virüsün bulaşmasını önlemek amacıyla tüm işyerlerinde farklı çalışma alternatifleri geliştirilmiş, uzaktan çalışma, evden çalışma, kısmi çalışma vb. gibi öneriler geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ayrıca T.C. Sağlık Bakanlığı salgınla mücadele konusunda "Hayat Eve Sığar" mottosunu ortaya koyarak, insanları evde kalma yönünde teşvik etmiştir. Çalışma hayatına ve ev hayatına yönelik tüm düzenlemeler insanların salgın sürecinde tüm zamanlarını geçirmek durumunda kaldıkları evlerinin anlamlarını ve işlevlerini de değişime uğratmıştır. Kullanıcılar çalışma eylemlerini evlerde gerçekleştirmek durumunda kalmış ve evlerin mekansal organizasyonunu adapte etmeye çalışmışlardır. Aile bireylerinin bir kısmı çalışırken, evin çocukları ise uzaktan eğitim süreçlerini evde geçirmek durumunda kalmıştır. Covid-19 sürecinde evlerde çalışmak durumunda kalınması evlerin uzaktan çalışma eylemini gerçekleştirecek mekansal düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya koymuş, bazı evlerde bu adaptasyon kolaylıkla yapılabilirken bazı evlerde evin farklı eylem gruplarına hizmet etmesi konusunda sorunlar yaşanmıştır. Özellikle 45-100 m² kullanım alanına sahip konutlar uzaktan çalışma eyleminin gerçekleştirilmesinde en çok sorun yaşanan konut tipleri olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu tip konutlarda mevcut eylem gruplarına çalışma eylemine yönelik ortamın oluşturulması konusunda eğer evin esnek bir mekan organizasyonu yoksa önemli sorunlarla karşılaşıldığı düşünülmektedir. Bu konuda bazı evlerde geçici çözümlenmelerle, bazılarında ise sürecin uzun olabilme ihtimaline karşılık daha kapsamlı düzenlemelerle çalışma mekanları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma kapsamında Covid-19 sürecinde evlerin uğradığı değişiklikler incelenerek, kullanım alanı 45 ile 100 m² evde çalışma mekanlarına yönelik ne gibi uygulamalar gerçekleştirilebileceği irdelenmiştir. Özellikle bu tip konutlarda çalışma eylemini gerçekleştirmek için evin mekansal kurgusuna yönelik ne tür önerilerin geliştirilebileceği literatürden seçilmiş örnekler üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, salgın, ev, konut, evden çalışma, mekan organizasyonu

Change of Home and Working Environments at Home in the Covid-19 Pandemic

Abstract

As it is known, a new and dangerous virus was discovered in 2019, which is thought to have emerged from the city of Wuhan in the South of China and originated from SARS-Cov. With the decision of the World Health Organization as of March 11, 2020, this new virus was named as Covid-19 and was declared as an "pandemic" due to its rapid spread all over the world. (URL-1) With the ongoing Corona Virus epidemic in the middle of 2021, many different and new concepts have entered people's lives, and known concepts have gained different meanings. In the covid-19 process, issues such as hygiene, social distance, mask and virus protection have become the most important key concepts of human life. In line with the warnings of the Republic of Turkey Ministry of Health and the Scientific Committee established in Turkey on combating the epidemic, people's lifestyles have also changed. In particular, the concepts of social distance and hygiene required people to be physically distant, and the use of masks has become a necessity in order to prevent the virus from being transmitted. The epidemic has changed not only the forms of individual actions of people, but also the way they use spaces. In particular, different arrangements had to be made in public use spaces. The most important of these is the working environment. In order to prevent the transmission of the virus, different working alternatives have been developed in all workplaces, remote working, working from home, partial working, etc. recommendations were developed and implemented. In addition, the Republic of Turkey Ministry of Health has put forward the motto "Life Fits Home" in the fight against the epidemic and encouraged people to stay at home. All arrangements for working life and home life have also changed the meanings and duties of their homes, where people have to spend all their time during the epidemic. Users had to perform their work activities at home and tried to adapt the spatial organization of the houses. While some of the family members were working, the children of the house had to spend their distance education processes at home. Having to work at home during the Covid-19 process has revealed the necessity of making spatial arrangements to realize the action of working remotely, while in some homes this adaptation can be done easily, in some homes there have been problems with the house serving different action groups. Especially the residences with a usage area of 45-100 m² are thought to be the types of residences that have the most problems in the realization of the remote work action. Because it is thought that if the house does not have a flexible space organization, important problems are encountered in creating an environment for working action for existing action groups in such houses. In this regard, work spaces have been tried to be created with temporary solutions in some houses and with more comprehensive arrangements in case the process may be long in others. Within the scope of this study, the changes experienced by the houses during the Covid-19 process were examined, and what kind of applications could be made for working spaces at home between 45 and 100 m² of usage area. In particular, what kind of suggestions can be developed for the spatial setup of the house in order to realize the work action in this type of housing will be discussed through selected examples from the literature.

Keywords: Covid-19, epidemic, home, house, work from home, space organization

1. GİRİŞ

Dünya, 2019 yılının sonlarına yaklaştığımızda Çin'in güney yakasında bulunan Wuhan eyaletinin Hubei kentinden ortaya çıktığı varsayılan büyük bir hastalıkla savaşımaya başlamıştır. Hızla bütün ülkelere yayılan ve ölümcül sonuçlara sebep olan bu hastalık Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde açıklama yapmasıyla birlikte "pandemi" olarak

nitelendirilmiştir. Hastalık insandan insana kolayca ve hızlıca damlacık yoluyla yayılmış ve hastalığa yakalanan kişilerde akciğer problemlerine ve ağır solunum yolu enfeksiyonuna sebep olmuştur. Yeni salgın, yine Çin'den çıktığı düşünülen ve 2003 yılında yayılan koronavirüs ailesinden olan, Sars-MERS salgınına gerek sebep olduğu hastalıklar gerekse de virüsün hücre yapısına çok benzetildiğinden dolayı yeni koronavirüs olarak isimlendirilmiştir. Ancak daha sonradan alınan kararla birlikte salgının adı 2019 yılında çıkmış olması nedeniyle "Covid-19" olarak isimlendirilmiştir (URL-2).

Yeni koronavirüs tüm dünyada olduğu gibi Türkiye' de de etkilerini yoğun bir şekilde göstermiş ve göstermeye devam etmektedir. Virüsün neden olduğu hastalığın hızla yayılması ülkemizde de önemli tedbirler alınmasına neden olmuştur. Okullarda eğitimlere ara verilmiş, insanların topluca bir araya gelebilecekleri spor salonları, kuaförler, eğlence mekanları gibi kalabalık ve kapalı ortamlar kapatılmış, restoran, kafeler ve toplu bir araya gelenebilecek her türlü mekana virüsle mücadele kapsamında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Okullarda eğitime ara verilmesinin ardından "çevrimiçi eğitim" kavramı ortaya çıkmış ve tüm düzeydeki okullar uzaktan eğitime geçerek, öğrencilerin evlerinde eğitim alabilecekleri sistemler kurulmuştur. Pandemi döneminde fiziki temastan kaçınma vurgulanmış, evde kalma, evde karantina gibi kavramlar gündeme gelmiş ve günlük hayat eve sığdırılmaya çalışılmıştır. Covid-19 Pandemisinin yayılma hızını yavaşlatmak amacıyla birçok iş yeri evden çalışmaya geçiş yapma kararı açıklamıştır.

Evden çalışma durumu, hem işe gidip gelirken virüsün yayılma hızını yavaşlatmak, hem de ofis ortamındaki temaslar sebebiyle virüsün yayılma hızını aza indirmek ve çalışanların hastalığa yakalanma riskini düşürmek için önemli bir gelişme olmuştur. Ancak pandemi döneminde çalışma eyleminin evlerimize yükleniyor olması evlerimizde kaotik ortamların oluşmasına neden olduğu düşünülmüştür. Özellikle eğitim hayatının ve iş hayatının evlere aynı anda zorunlu olarak giriş yapması, ev düzenlerinin değişime uğramasına sebep olduğu düşünülmüştür. Bu sıkışık durumun özellikle 45-100 m²'li kullanım alanına sahip evlerde daha da zor olabileceği düşünülmektedir. Pandemi gibi önemli ve tehlikeli olağanüstü hallerde göre tasarlanmamış bu tip evlerde aynı anda birçok kişinin farklı işlev ve görevleri özellikle çalışma eylemini yerine getirmelerinin zorlayıcı ve motivasyon düşürücü olduğu düşünülmektedir (Göker ve Turan, 2020).

Pandemi gibi önemli ve zorlayıcı durumlarda evlerin kazanmış olduğu yeni işlev ve anlamları daha iyi kavrayabilmek için öncelikle pandeminin getirdikleri ve tarihteki önemli pandemiler incelenmiştir.

2. TARİHSEL SÜREÇTE PANDEMİLER VE COVID-19 PANDEMİSİ

Geçmişten günümüze kadarki süreçte insanlığın varlığını yaşanmış olan doğal afetlerin yanı sıra pandemiler de tehlikeye sokmuştur (Yıldırım, 2020). Dünya üzerinde dünden bugüne tarihsel süreç incelendiğinde birçok pandeminin yaşanmış olduğu ve insanoğlunu büyük tehlikelere sokmuş oldukları görülmektedir. Doğada yaşayan birçok canlının olduğu bilinmekle beraber henüz keşfi yapılamamış birçok canlı mikroorganizmanın bulunduğu varsayılarak pandemilerin Covid-19 ile son bulmayacağı, ilerleyen zaman dilimlerinde de yaşanacağı ön görülmektedir.

Pandemi kelimesi Eski Yunan dilinden türemiş, "tüm" anlamına gelen "pan" ve "insanlar" anlamına gelen "demos" sözcüklerinin birleşiminden türeyerek oluşmuştur ve "tüm insanları

etkileyen” anlamı taşımaktadır (Aslan, 2020). Bir hastalığın pandemi sayılabilmesi için Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından belirlenmiş olan bazı ölçütleri karşılaması gerekmektedir. DSÖ’nün ölçütlerine göre bir hastalığın pandemi olarak nitelendirilebilmesi için;

- Pandemiye sebep olan virüsün daha önceden karşılaşılmamış bir hastalığa sebep olması gerekmektedir.
- Hastalığın insandan insana bulaşıyor olması ve tehlikeli boyutta bir hastalığa sebep olması gerekmektedir.
- Hastalığı oluşturan virüsün kolay ve hızlıca yayılabiliyor olması gerekmektedir (Aslan, 2020).

İnsanlık tarihi boyunca bu ölçütleri karşılayan birçok pandemi ile karşılaşılmış ve pandemilerle mücadele edebilmek için çeşitli yaklaşımlar ilaç, aşı vb. gibi geliştirilmiştir. Ancak insanlar, Covid-19 Pandemisi’nden daha tehlikeli ve ölümcül hastalıklar ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Dünyada baş gösteren ve insan hayatını yoğun bir şekilde etkileyen pandemiler Şekil 2.1’de gösterilmektedir. Pandemilerin geçmişi Milattan Öncesine kadar dayansa da 1347-1351 yılları arasında yaşanmış olan Kara Veba bütün Avrupa ülkelerini derinden etkilemiştir. Kara Veba Orta Asya’dan Avrupa’ya yayılarak neredeyse buradaki nüfusun yarısının ortadan kalmasına sebep olmuştur (Yıldırım, 2020). Kara Veba’dan sonra birçok salgın yaşanmış olsa da yıkıcı etki açısından Veba’dan hemen sonra gelen 1918-1919 İspanyol Gribi ikinci tehlikeli pandemi olarak bilinmektedir. HIV-AIDS virüsü ise hayatımıza 1981 yılında girmiş olup hala devam etmektedir ancak savaşmayı öğrendiğimiz bir salgın haline gelmiştir.

Kara Veba 1347-1351	İspanyol Gribi 1918-1919	HIV-AIDS 1981-Günümüz	SARS 2002-2003	Domuz Gribi 2009-2010	COVID-19 2019-Günümüz
Kara Veba Orta Asya üzerinden Avrupa’ya ve daha birçok ülkeye yayılarak Avrupa nüfusunun neredeyse yarısının ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu salgının ismi, enfekte olmuş kişinin vücudunda kan ve iltihaplarla dolu şişlikler meydana gelmesinden dolayı “Kara Veba” olarak kalmıştır. Kara Veba Çin’den Avrupa’ya yaklaşık 200 milyon insanın ölümüne yol açmıştır (Yıldırım, 2020).	İspanyol gribi 1918 - 1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir alt türü kaynaklı bir grip salgınıdır. 18 ay içinde 100 milyona yakın insanın (dünya nüfusunun %15’inin) ölümüne sebep olan, tarihte bilinen en büyük salgındır. Salgının özelliği, zayıf, yağlı ve çocuklardan çok, sağlıklı genç erişkinleri ölümcül etkilemiş olmasıdır (Aslan, 2020).	HIV (Human Immunodeficient y Virus/ İnsan Bağışıklık Yetersizliği Virüsü), kan ve korunmasız cinsel temas yoluyla bulaşan ve vücudun çeşitli dokularına yerleşebilen, ancak esas etkilerini bağışıklık sistemi üzerinde gösteren bir virüsdür. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünyada 37 milyon kişi HIV virüsü taşıyor (URL-1).	2002-2003 yılları arasında, koronavirüs ailesinden olup daha önce hiç görülmemiş olan, Ağır Akut Solunum Yolu Yetersizliği (SARS-CoV) hastalığı, ilk olarak Çin’de ortaya çıkmış ve özellikle Asya ülkelerinde büyük ekonomik sıkıntılara yol açmıştır. Hastalığın bulaştığı her 10 kişiden birinin hayatını kaybetmesine neden olan bu salgında, 8 bin 437 vakadan 813’ü ölümlerle sonuçlanmıştır (Budak- Korkmaz, 2020).	Domuz gribi domuzlardan , kuşlardan ve insanlardan geçen çeşitli virüslerin birleşimidir. Bu virüsten etkilenen bireyler genel olarak grip benzeri semptomlar gösterirler. Bilim adamları halk arasında domuz gribi olarak anılan H1N1 virüsünün varlığını ilk olarak 2009 ilkbaharında keşfetmiştir. Daha sonra virüsün genetik yapısı üzerinde yapılan araştırmalar ise virüsün insanlara ilk olarak 2008 sonbaharında geçiğe işaret etmektedir(URL-2).	2019 yılında ortaya çıkan ve ilk olarak Çin’in Hubei eyaleti Wuhan şehrinde görülen Koronavirüs ise, virüsle temasta bulunan kişilerde, tedavi edilemeyen zatürre benzeri belirtiler göstermiştir. Bu yeni virüsün sebebiyet verdiği hastalığın adı ise ilk olarak 2019 Novel Coronavirus, daha sonra ise 11 Şubat 2020 tarihinde Covid-19 olarak isimlendirilmiştir (URL-3).

Şekil 1: Tarihsel Süreçte Bazı Önemli Pandemiler

2002-2003 yılında ise Sars pandemisi karşımıza çıkmaktadır. 2002-2003 yılları arasında, koronavirüs ailesinden olup daha önceden hiç görülmemiş olan Ağır Solunum Yolu Enfeksiyonlarına sebep olmuştur. İçinde bulunduğumuz Covid-19 Pandemisinin temellerini oluşturduğu düşünülmektedir. Hastalığın bulaştığı her 10 kişiden birinin hayatını kaybetmesine sebep olan bu virüste 8 bin 437 vaka sayısından 813'ü ölümcül olarak sonuçlanmıştır (Budak-Korkmaz, 2020). 2009-2010 yılları arasında ise Domuz Gribi olarak bilinen ve insanlara kuşlardan veya kümes hayvanlarından geçtiği düşünülen virüs ortaya çıkmıştır. Bu virüsten etkilenen kişilerde hastalık gribe benzer semptomlara sebep olmaktadır.

Covid-19 Pandemisi ise 2019 yılında savaşmaya başladığımız ve Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan kısa süre içerisinde mücadele etmek zorunda kaldığımız ancak etkisini hızlı bir şekilde gösteren ve çok tehlikeli bir boyuta ulaşan virüs haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanların ulaşımı kolay gerçekleştirmesi sebebiyle virüsler dünya çapına hızlıca yayılabilir hale gelmişlerdir ve bunun en iyi örneğini Covid-19 ile birlikte insanlar daha iyi anlamıştır. Virüs kısa süre içerisinde Çin'den tüm Avrupa'ya oradan Amerika Birleşik Devletleri'ne ve ülkemize hızlıca ulaşmıştır. Bu virüs Sars virüsünde olduğu gibi kişiden kişiye tanecik yoluyla hızla bulaşmış ve hastalığa yakalanan kişilerde ağır solunum ve akciğer hastalıklarına neden olmuştur (URL-2)

Virüsün ilk ortaya çıktığı dönemlerde sebep olduğu hastalığın tedavisi olmamasından dolayı ve daha önceden karşılaşılmamış bir yapıya sahip olması sebebiyle büyük paniğe yol açmıştır. Bu nedenle henüz tedavisi bulunamadığından dolayı aşı geliştirilene kadar, Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında yeni önlemler geliştirilmiştir.

Covid-19'da olduğu gibi geçmişten günümüze kadar çıkan bütün salgın hastalıklarda önlemler alınmıştır. Önceki pandemilerde de hastalığın bulaşma riskini azaltmak için karantina kavramı söz konusu olmuştur. (Yıldırım, 2020). Covid-19'dan önce yaşandığı bilinen ve süreçleri ağır geçen salgınlar, yeni koronavirüs ile mücadelede yöntem ve yolumuzu belirleyebilmiştir.

Tarih boyunca yaşanan tüm pandemiler insan sağlığını tehlikeye atmış, günlük yaşamlarını derinden etkilemiştir. Özellikle pandemi dönemlerinde ortaya çıkan ev karantinası kavramı ile birlikte pandemi dönemlerinde yaşayan insanların sosyal hayatları fazlasıyla etkilenmiştir. Sosyal hayatın etkilenmesi, karantina ile eve kapanma durumu evlerin pandemi dönemlerinde yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Evlere kapanılan pandemi dönemlerinde insanların sosyal yaşamlarında yaptıkları aktiviteler evlere taşınmıştır. Bu nedenle insanların yaşam biçimleri değişim göstermiştir. Buradan yola çıkarak Covid-19 Pandemisi döneminde evin değişen anlam ve işlevlerini açıklayabilmek için öncelikle ev kavramına göz atmak gerekmektedir. Bir sonraki bölümde evin temel işlevleri, anlamı ve pandemi sonrası kazandığı yeni işlev ve anlamlar incelenecektir.

3. EV KAVRAMI ve EV KAVRAMININ COVID-19 PANDEMİSİ İLE DEĞİŞİMİ

Ev insanların var oldukları zaman diliminden beri kendilerini dış tehlikelerden korudukları bir kabuk görevi görmüştür. İnsanlar evlerini barınma amacıyla kullanmış ve bu amaç için ise ağaç kavuklarını, mağaraları ve taş oyuklarını tercih etmişlerdir. Değişen iklim koşulları ve buldukları alanın yaşam standartlarına göre yaşayan ilk insanlar ateşin bulunması ile birlikte icatlar yapmaya başlayarak kendilerine ev aletleri oluşturmaya başlamışlardır. Yapılan bu alet ve icatlar evin yerleşik düzene geçecek şekilde oluşmasına olanak sağlamıştır. İcatların yapılması ile birlikte tarımı başlatan insanlar Neolitik Çağ'da yerleşik hayata geçerek hem

fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabildikleri hem de ait hissedebilecekleri evlerini tasarlamaya başlamışlardır.

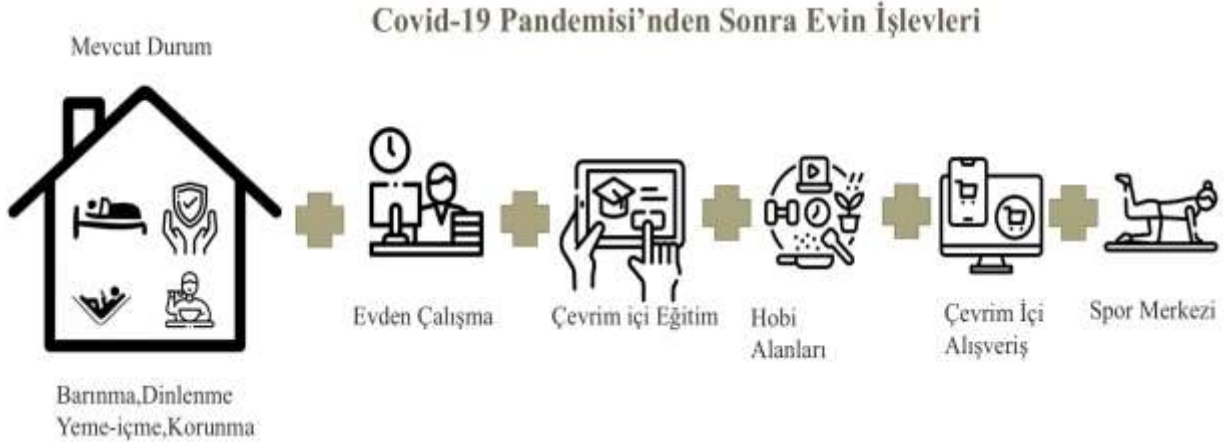
Ev kavramının genel anlamına bakıldığında TDK' ya göre; "yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı. Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane" (TDK, 2021) anlamı taşıdığı görülmektedir. Ev kelimesi Türkçe'de bazı yapım ekleri ile birlikte kullanıldığında ev sahibi olmak, eve ait hissetmek gibi anlamları da taşımaktadır. Ev kelimesi "yaşanılan yer" gibi fiziksel anlamının yanında Türkçe'de "ocağım söndü, ocağın tütmesi, evim yıkıldı" gibi kelime öbekleri ve tasvirler ile birlikte ifade edildiğinde yuva, aile gibi soyut ve hissel anlamlar da taşımaktadır (Pekpostalcı, 2009). Tüm toplumlarda ev önemli bir anlama sahiptir. Anadolu toplumunda ise evin anlamsal ve sembolik önemi atasözlerine ve özdeyişlere bile konu olmuştur. Örneğin; dünyada mekan, ahirette iman, başının üstünde bir dam, vb. gibi.

Ev, kelime anlamı olarak ve kavram olarak birçok felsefeci ve araştırmacı tarafından incelenmiş ve yeniden tanımlaması yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda ev konusunda iki farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Evin fiziksel boyutu ve duyuşal boyutu olarak belirlenen bu yaklaşımlarda, evin fiziksel boyutu ilk insanlardan beri evin dış etkilerden korunmak amaçlı barınma ihtiyacını gideren bir öge olarak tanımlanırken, duyuşal boyut ise bizlere, evin yuva ve ait hissetme duyuşalarını pekiştiren bir kavram olarak aktarılmıştır.

Ancak bu anlam ve kavramlar Covid-19 Pandemisi'nden sonra eve yeni işlevler ve anlamların yüklenmesi ile birlikte değişim göstermiştir. İlk insanlardan beri olan süreçte ev sadece barınma, yeme-içme, dış tehlikelerden korunma gibi fiziksel amaçlar için kullanılmıştır. Bunun yanında eski zamanlarda bazı insanlar için ev; yuva, aile olmak, karşılaştıkları kötü olaylardan kaçış yeri gibi hisleri pekiştirmektedir. Ancak bu düzen evlerin daha çok yatmadan yatmaya kullanıldığı, günlük bütün aktivitelerin evin dışında yapılmaya başlandığı bir düzene dönmüştür.

Pandemi döneminde insanı evde kalmaya yönlendiren birçok önlem alınmıştır. Bu önlemler temastan kaçınmak, kapalı ve kalabalık ortamlardan uzak durmak, evden çıkmamak, eve kapanmak olmuştur. Virüsün hızla yayıldığı bu dönemde evde kalmak çok büyük önem kazanmış, evin anlamı insanlar için değişmiştir. Çünkü virüsten önce sadece evlerine belki de uyumak için kullanan insanlar Covid-19 Pandemisi ile birlikte Şekil 3.1'de de aktarıldığı üzere günlük bütün aktivitelerini evlerine taşımak zorunda kalmışlardır. Covid-19 Pandemisi'ne kadar, teknolojinin gelişmesi, değişen insan ihtiyaçları ve aktiviteler evlerin unutulmaya başladığını düşündürmüştür (Degasis,2006). Ancak pandemi ile birlikte bütün dünya ve insanlar evlerine geri dönmüş evlerinde daha çok vakit geçirmek zorunda kalmış, bütün günlük ihtiyaçlarını evlerinde karşılamaya başlamışlardır. Ayrıca Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nın

“Hayat Eve Sığar” sloganı ile tüm bireylerin gereksinimlerini evde gerçekleştirmeleri konusu her platformda anlatılmaya çalışılmıştır.

Şekil 2’de de görüldüğü üzere aile ile vakit geçirmek, spor yapmak, alış-veriş yapmak, çevrimiçi olarak arkadaşlarla vakit geçirmek, eğitim almak ve çalışmak gibi eylemlerin hepsi evlere taşınmıştır. Ancak bütün bu eylemlerin bir araya gelmesi ile evlerimizde geçirdiğimiz vakitlerde birbiri içine geçen günlük rutinlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle çalışma, eğitim almak gibi gün boyu süren eylemlerin bir araya gelmesi ve bu eylemlerin çakışarak aynı anda farklı eylemlerin yapılmak zorunda kalınması evlerde problemlerin ortaya çıktığını düşündürmektedir.

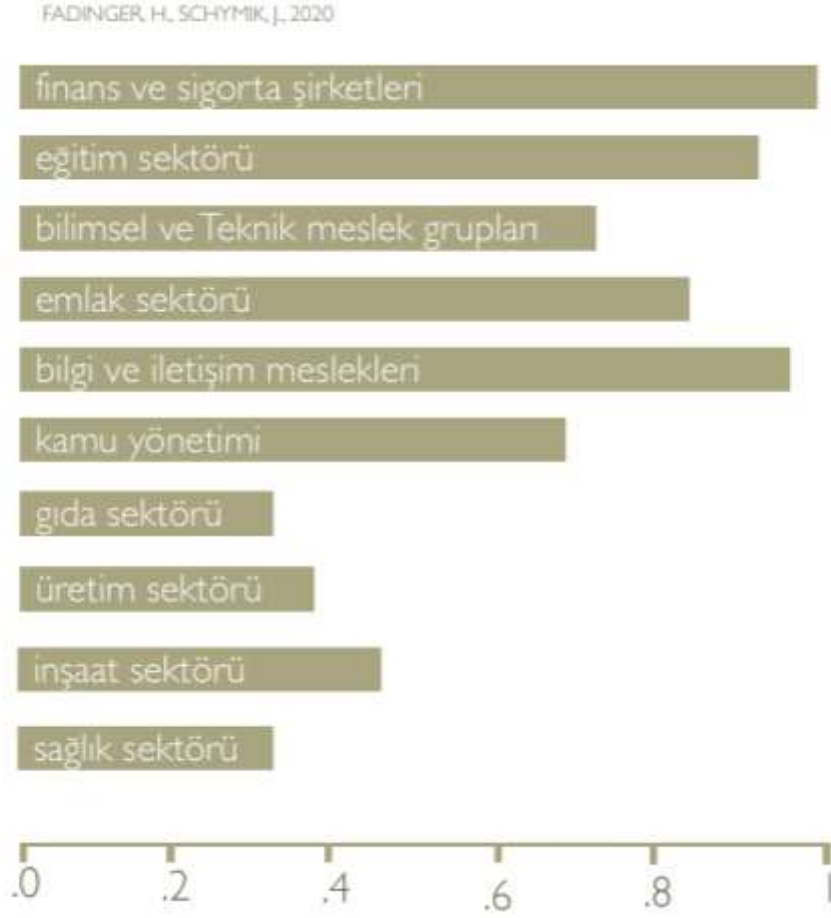
Pandemi döneminde çalışmak gibi gün boyu süren eylemlerin evlere taşınmış olması evlerde karmaşık işlev düzenlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hayatın eve sığdırılmaya çalışıldığı pandemi döneminde evlerin farklı işlevleri aynı anda kaldıramıyor olduğu düşünülmektedir. Özellikle eğitim hayatı ve çalışma hayatının aynı ev içerisinde aynı anda gerçekleşmesi ve bu gibi durumlar için evlerde tasarlanmış çalışma ortamlarının olmayışının iş ve eğitim hayatında verimsizlikleri ortaya çıkardığı düşünülmektedir (Amerio vd. 2020).

4. COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE EVDEN ÇALIŞMA

Evden çalışma kavramı pandemi döneminden önce de gündemde olsa da Covid-19 Pandemisi ile birlikte en çok tercih edilen çalışma yaklaşımı olmuştur. Evden çalışma kavramına baktığımızda ise birçok farklı yönteminin olduğu görülmektedir. Evden çalışma; çalışanın çalışma eylemini evinde gerçekleştirdiği herhangi bir bilgi ve iletişim aracı (bilgisayar, telefon vb.) ile kullandığı eylem olarak tanımlanmış ve çalışma eyleminin gerçekleştirdiği evler “*ev-ofis*, *ev-büro*” gibi isimlerle adlandırılmıştır. Evden çalışan kişiler ise “*ev çalışanı*” (“homeworkers”) olarak isimlendirilmiştir (Gümrükçüoğlu, 2020).

Evden çalışma kavramı pandemi döneminde birçok iş yeri tarafından tercih edilmeye başlansa da her meslek grubunun evden çalışma için uygun olmadığı gözlenmiştir (Fadinger, 2020). Bu dönemde bilişim teknolojilerine bağlı teknolojik araçların kullanılabilirdiği meslek grupları evden çalışmaya uygun olarak belirlenmiştir. Ne yazık ki hem ülkemizde hem de tüm dünyada tüm meslek gruplarının evden çalışmadığı gözlenmiştir. (Fadinger, 2020). Fadinger’in

araştırmasına göre Şekil 3'de açıklanan meslek gruplarına göre, özellikle sağlık sektöründe çalışan iş görenler evden çalışma konusunda bu dönemde zorluklarla karşılaşmıştır.

Şekil 3: Pandemi Döneminde Evden Çalışabilen Meslek Grupları Oranı (Fadinger, 2020).

İlk olarak eğitimin evlerden sürdürülmesi ile birlikte eğitim sektörü çalışanları evden çalışmaya başlamışlardır. Sonrasında finansal departmanlar, bankacılık sektörleri, sigorta ve kamu yönetiminde iş gören çalışanlar evlerinden çalışmaya başlamışlardır. Covid-19 döneminde evden çalışma sistemine geçemeyen meslek gruplarından başlıcaları ise yiyecek-içecek ve gıda sektörü, madencilik, inşaat ve ulaşım sektörleri olmuştur.

Evden çalışma hayatının pandemi döneminde evlere girmesiyle birlikte evlerde çalışma ortamlarının olması gerektiği düşüncesinin yaygınlaştığı düşünülmektedir. Çünkü Koç Holding, Amazon vb. gibi birçok şirket ve holding pandemi bitse dahi kısmen de olsa evden çalışmanın devam edeceğini açıklamışlardır (URL-3). Araştırma şirketi Gartner'ın 317 CFO ve finans lideriyle yaptığı ankete göre şirketlerin yüzde 74'ü çalışanlarının bir kısmının kalıcı olarak uzaktan çalışmaya geçmesini planladığını açıklamıştır. Bir başka araştırma şirketi Enterprise Technology Research (ETR) de teknoloji odaklı şirketlerde 2021'de uzaktan çalışanların sayısının 2021'de ikiye katlanmasının beklendiğini bildirmiştir (URL-1).

Evden çalışma hayatının pandemi dönemiyle iyice yerleşmiş olması ve büyük şirketlerin yapmış oldukları açıklamalar ışığında bu çalışma şeklinin süreklilik kazanacağı

düşünülmektedir. Ancak evlerimizin de ofis kadar çalışma verimliliğini sağlayabilecek ortamları içinde barındırabilecek şekilde tasarlanmamış olması gerekmektedir. Özellikle kullanım alanı makalede daha önce de belirtilen metre kareye sahip evlerde alan kısıtlılığından dolayı farklı işlevlerin bir arada gerçekleştirilebilmesinin zor olacağı öngörülmektedir. Bu nedenle bu tip evlerin pandemi ya da benzer durumlarda evden çalışma eylemini karşılaması ve çalışma mekanı oluşumu konusunda uyarlanabilir esnek bir kurgu ile tasarlanması önemli görülmektedir.

5. KULLANIM ALANI KISITLI EVLERDE ÇALIŞMA MEKANLARINA YÖNELİK ÖNERİLER

Yerleşik hayata geçişten günümüze kadar evler zaman dilimlerinin ihtiyaçlarına göre şekillenerek bugünkü hallerini almışlardır. Orta Çağ döneminde evler sosyal statüye göre şekillenirken Sanayi Devrimi'nden sonra bu düzen değişmiştir. Büyük, görkemli, süslü ve ileri gelen ailelerin sahip olduğu evlerin yerini Sanayi Devrimi'nden sonra sade, endüstriyel ve küçük evler almıştır. Devrim ile birlikte artan fabrikalaşma sonucu açığa çıkan işçi göçlerine çare olarak tasarlanmaya başlayan ve sadece çalışan işçilerin yeme-içme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri evlerin inşa edilmeye başlaması sonucu küçük metrekareli evlerin tarihi başlamıştır. İşçi sınıfının ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanan kompakt, küçük ve sade yapılar bugünkü küçük metrekareli evlerin temelini oluşturmuştur.

Genellikle küçük metre kareli ev tanımına bakıldığında 45 m² ile 100 m² arasında değişen kullanım alanına sahip yapıların olduğunu görülmektedir. Kaya ve Sivri'nin tanımına göre ise, konut standartlarında belirtilen kişi başına ve eylem için gerekli olan büyüklükleri temel almak sureti ile hizmet edeceği küçük ev halkı sayısı dikkate alınarak, bireyler için optimum kullanım alanı sağlayacak mekanlardan oluşan evler, küçük evler olarak tanımlanabilir” (Kaya ve H. Sivri, 1988).

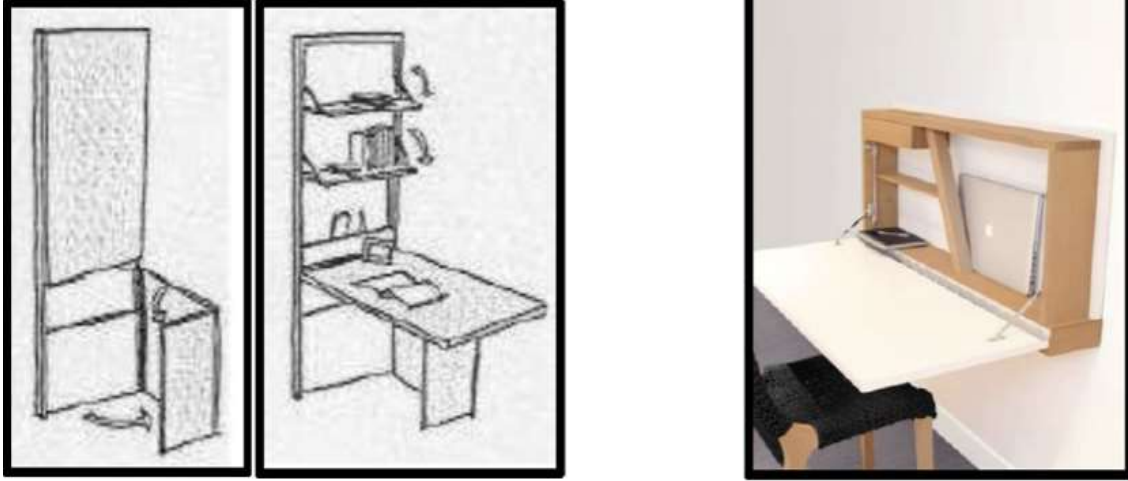
Günümüzde 45-100 m² metrekareli evler irdelendiğinde apartman tipi yapılarda daire şeklindeki konutlarda olduğu gibi birçok farklı tipolojilerin bulunduğu görülmektedir. Genellikle bu tip evler yalnız yaşayan, çalışan, öğrenci, emekli veya genç çiftler tarafından tercih edilmektedir. Evin m² olarak küçük olması nedeniyle kalabalık aileler tarafından tercih edilmemektedir. Ancak zaman içinde değişen arsa fiyatları, çalışan nüfusun artmış olması, köyden kente göçlerin artması ile birlikte büyük şehirlerde ev yapılacak alanların sınırlı olması gibi sebeplerle küçük metrekareli evlere ilgi giderek artmış ve çokça talep görmeye başlamıştır (Karamehmetoğlu, 1990).

Pandemi sürecinin gidişatı ve bazı şirketlerin evden çalışmaya yönelik kararları evlerin farklı durumlar karşısında uyarlanabilme yeteneklerinin olması gerektiğini ve mekan tasarımında bu konulara dikkat edilmesi gerektiğini doğrular niteliktedir. Evden çalışan bireylere kendi ofislerindeki konforu ve verimli ortamı evlerinde de sağlamak gerekirken, evlerin modern hayatta ve koşullara göre biçimlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Evden çalışma ortamları oluşturulmasına ve evin esnek kullanımları olmasına yönelik literatürde farklı çözüm örnekleri ile karşılaşmıştır. Her ne kadar pandemi gibi mecburi bir dönemde tasarlanmamış olsalar da gelecekte yeniden şekillenmesi gereken evler ve özellikle küçük metrekareli evler için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Örneklerde özellikle küçük metrekareli evlerde tasarlanabilecek esnek, dönüştürülebilir, çok fonksiyonlu ve uyarlanabilir şekilde tasarlanmış çalışma birimleri bulunmaktadır.

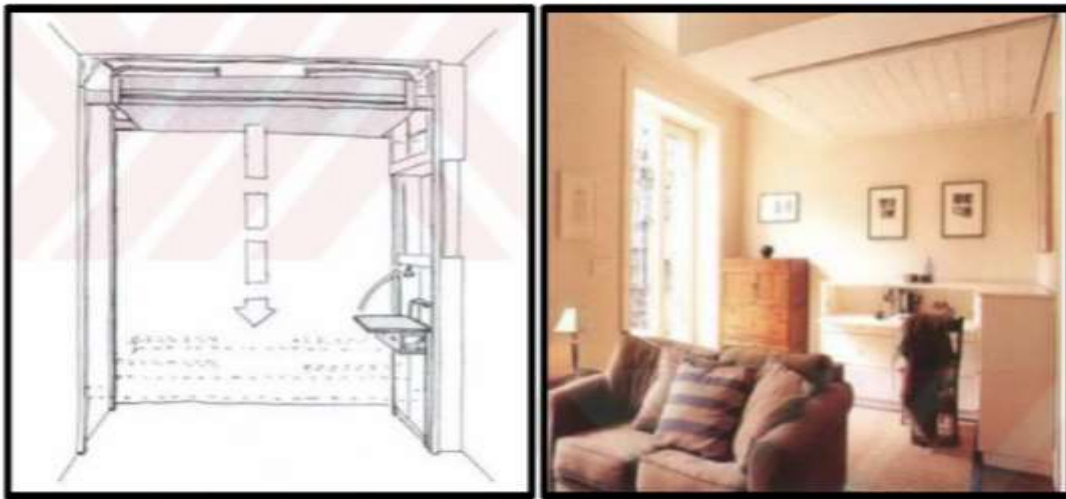
Şekil 4’de gördüğümüz gibi duvara monteli bir şekilde yapılan ünite ile çalışma mekanı oluşturulmuştur. Bu ünite açıldığında çalışma alanı olarak kullanılabilirken kapatıldığında evin kullanım alanında yer kaplamayan ince bir raf ve dolaba dönüşmektedir. Katlanıp açılabilir mekanizması ile duvara monte edilen çalışma masası küçük metrekareli evlerde adapte edilebilir çalışma alanlarının oluşturulmasını sağlamaktadır.

Kürşat’ın 2006 yılında yazısında paylaştığı Şekil 5’de gördüğümüz mekanizmaya sahip çalışma alanı küçük metrekareli evlerde ideal alan kullanımını ve alan tasarrufu sağladığı

Şekil 4: Kayar Mekanizmalı Masa (Brown, 1993, Kürşat, 2006:143)

düşünülmektedir. Bir mekanizma ile tavana bağlı olan yatma ve dinlenme alanı, kullanılmak istediğinde aşağıya indirilerek işlevini gerçekleştirmektedir. Ancak kullanılmadığı süre diliminde yerine kaldırılan yatma alanı çalışma alanına dönüşmektedir. Bu sayede çalışma alanı ile yatma-dinlenme alanı birlikte tasarlanmış bir mekanizma ile çözülmüştür. Çalışma alanı

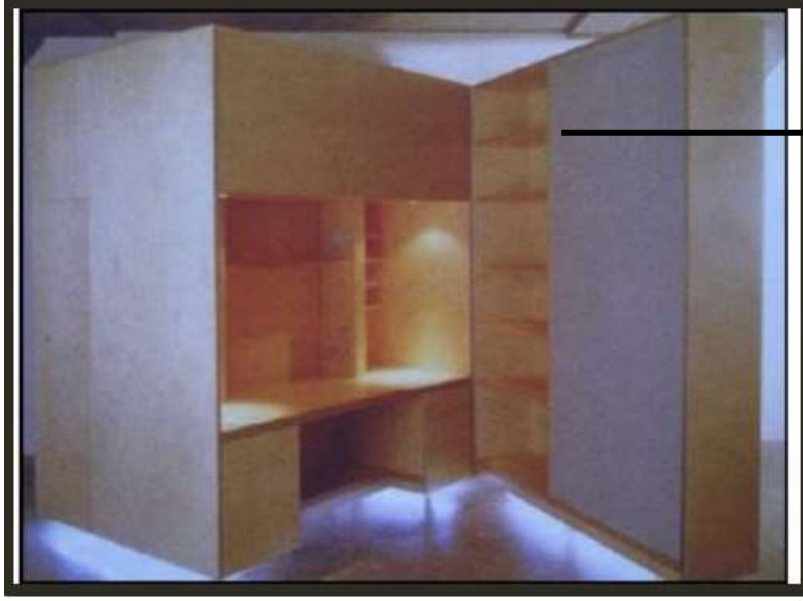

Şekil 5: Kayar mekanizmalı yaşam alanı (Kürşat, 2006:159)

böylelikle yatma alanı açıkken onu taşıyan bir öge olurken, yatma alanı kapatıldığında tam işlevli bir çalışma alanına dönüşmektedir. Böylelikle gündüz çalışma alanına sahip, gece ise dinlenme alanına sahip dönüştürülebilir mekanlar oluşturarak küçük metrekareli evlerin daha verimli şekilde kullanılması sağlanmıştır.

Şekil 6'da aktarıldığı gibi küçük metrekareli evlerde ara bölücü duvarların yerine, dolap yapılması sayesinde birçok kullanım alanı kazanılabilmektedir. Bu bölücü dolaplar çift taraflı

Dolap kapağının açılması ile birlikte ortaya çıkan çalışma ünitesi.

Şekil 6: Dolap İçi Çalışma Nişi (Salebi, S., 2003, Kürşat, 2006:235)

kullanılacak şekilde tasarlanarak hem mahalleri bölmekte hem de ev sahipleri için depolama alanlarını arttırmaktadır. Çift taraflı kullanılabilen bölücü dolapların bir bölümü çalışma alanı oluşturulacak şekilde tasarlandığında küçük metrekareli evlerde verimli ve konforlu çalışma alanları oluşturulabilmektedir. Dolap içi çalışma alanları sayesinde küçük metrekareli evlerde fonksiyonel kullanım alanları tasarlanmıştır.

Michael Chen ve asistanı Kari Anderson tarafından Hong Kong'ta tasarlanan Şekil 7'deki örnekte görüldüğü gibi küçük metrekareli ev içinde tasarlanmış olan çok fonksiyonlu bir dolap içine çalışma alanı gizlenmiştir. Böylelikle çalışma alanı sabit mobilya içine gizlenerek istenildiğinde çalışma alanı, istenildiğinde ise başka bir fonksiyonda kullanılacak şekilde çok fonksiyonlu olarak tasarlanmıştır.

Şekil 7: Origami Apartments (URL-4)

Şekil 8’de görüldüğü üzere ev dönüştürülebilir ofis olarak kullanılmıştır. Raylı ve bütünleşik bir dolap kapağı sayesinde gerektiği zaman yaşam alanına, ihtiyaç olduğu zaman ise çalışma ofisine dönüştürülebilmiştir. Raylı dolap kapağı açıldığında dolabın içinden çıkan ofis ortamının verimli ve konforlu bir çalışma ortamı oluştururken, dolabın kapağı ofis ihtiyacı duyulmadığında kapatılınca ev içinde oturma alanına dönüştürülmüştür. Böylelikle çok fonksiyonlu sistemlerin kurulması ile birlikte küçük metrekareli evlerde dönüştürülebilir alanlar oluşturulmuştur.

Ara bölücü duvarın dolap şeklinde tasarlanarak içine çalışma alanı saklanması. Kapatıldığında evin salonuna TV ünitesi olması.

Şekil 8: Evin Home-Ofis Olarak Kullanılması (Kürsat. 2006)

Örneklerde görüldüğü üzere pandemi dönemi öncesinde yapılmış olsa da küçük metrekareli evlerin birçok işleve aynı anda hizmet edebileceği açıklanmıştır. Günümüzde sadece barınma, yeme-içme ihtiyaçlarını karşılayan evlerimiz değişen yaşam koşullarına paralel olarak şekil almak zorunda kalmıştır. Bu durumdan en çok etkilenen küçük metrekareli evlerin ise evlerimize yeni yüklenen işlevlerde yetersiz kalacağı düşünülmüştür. Ancak bundan sonraki devamlı olabilecek evden çalışma sürecine küçük metrekareli evlerimiz dönüştürülebilir, çok amaçlı, fonksiyonel tasarımlar yapılarak adapte edilebileceği düşünülmektedir.

6. SONUÇ

Bilindiği gibi insanlık tarihi boyunca karşılaşılan ve M.Ö ye kadar dayandığı bilinen pandemilerden korunma yolunun en etkili çözümü insanın kendisini karantinaya almış olması ve evden çıkmamasıdır. Hastalıklarla ilgili olarak bulaş riskinin azalma durumu, insanların sosyal teması azaltmalarına bağlıdır. 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 Pandemisi de tüm dünyadaki insanların yaşamlarının değişmesine neden olmuştur.

İnsanların sosyal ve ev yaşamlarının değişmesine neden olan pandemi, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşamların değişmesine, “Hayat eve sığar” mottosu ile yaşanmasına neden olmuştur.

Pandemi döneminde hastalıktan korunmanın ve virüsün yayılma hızının düşürülmesinin en etkili yolu olarak evlerde kalmanın vurgulanması evlerin yeniden anlam kazanmasını ve evlere yeni işlevlerin yüklenmesini sağlamıştır. İnsanların çokça kullandıkları, sosyalleştikleri, vakit geçirdikleri kuaför, spor salonu, sinema ve kültür aktivitelerinin yapılacağı mekanlar, konser salonları, AVM’ler, kafeler gibi kapalı ve kalabalık ortamların kapatılmasıyla birlikte evler yeni sosyalleşme mekanlarına dönüşmüştür. Yine pandemi döneminde eğitim hayatının çevrimiçi olması ve çoğu şirketin evden çalışma kararı almasıyla birlikte evler yaşam ortamlarının yanı sıra çalışma ortamlarını da karşılayacak görevler üstlenmiştir. Pandemi öncesinde günün akşam sonrası saatlerinin geçirildiği evler, pandemi sürecinde tüm gün aile bireylerine hizmet edebilme potansiyelini karşılamak durumundadır.

Özellikle günün çoğu vaktini kapsayan çalışma eyleminin ev içinde farklı eylemlerle bir arada kurgulanması sonucu çoğu ev tipolojisinde olduğu gibi, en çok küçük m²’li evleri etkilemiştir. Bu durum, özellikle küçük m²’li evlerin tasarımında farklı eylem alanlarının bir arada kurgulanabilir olmasında farklı çözüm önerilerini gerekli kılar niteliktedir.

Küçük metrekareli evlerde yetersiz kullanım alanlarının olması ve çok amaçlı kullanım alanlarının oluşturulamıyor olması sebebiyle Covid-19 Pandemisi döneminde evlere giren yeni işlevlerin ve görevlerin yapılması zorlaşmıştır. Küçük metrekareli evler günümüze kadar sadece insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde tasarlanmış olmaları nedeniyle çalışma eylemi gibi önemli bir işlevi karşılayamamaktadır. Ayrıca günümüzde ekonomik sebepler ve farklı diğer bileşenler göz önüne alındığında evlerin küçülmeye başladığını ve küçük metrekareli ev sayısının giderek arttığı verisi yok sayılamaz bir gerçektir. Bu nedenle özellikle küçük ev tasarımlarında esnek, bazı eylemler için uyarlanabilir mekan kurguları yaratmak önemli bir seçenektir.

Pandemi gibi zorunluluk nedeniyle tüm eylemlerin evlerde gerçekleştirilme durumu gelecekte benzer durumlar olasılığı karşısında önemli bir araştırma alanıdır. Bu nedenle evlerin mekansal tasarımlarının insan- mekan- mobilya ilişkisi, güncel gereksinimler bağlamında yeniden ele

alınması ve kolay uyarlanabilir, esnek mekan ve mobilya kurgularının yaratılması önerilmektedir.

Tüm ev tipolojilerinde olduğu gibi, özellikle küçük metrekareli evlerin de kullanıcı profiline ve onun ihtiyaçlarına en iyi şekilde hizmet etmesi gerekmektedir. Kullanıcılar yaşadıkları küçük evlerini çalışma hayatlarını kalıcı şekilde evlerinde devam ettirebilecekleri şekilde efektif olarak kullanabilmelidir. Bu nedenle küçük metrekareli evlerin bundan sonraki süreçte her türlü olasılık göz önüne alınarak tasarlanması, yeniden planlanması gerekmektedir. Küçük metrekareli evlerin efektif ve kullanışlı olması ve kullanıcılarının en önemli eylemlerinden biri olan çalışma eylemini karşılayabilmesi için dönüştürülebilir, fonksiyonel, çok işlevli ve uyarlanabilir şekilde planlanması ve tasarlanması önemlidir. Bu nedenle ev iç mekan organizasyonlarını planlayan tasarımcılara önemli sorumluluklar düşmektedir.

KAYNAKLAR

- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler Ve Covid-19, *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi Ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 8(85): 35-41
- Amerio, A., Brambilla, A., Morganti, A., Aguglia, A., Bianchi, D., Santı, F., Costantini, L., Odone, A., Costanza, A., Signorelli, C., Serafini, G., Amore, M., Capolongo, S., (2020). Covid-19 Lockdown: Housing-Built Environment's Effects On Mental Health, *International Journal Of Environmental Research And Public Health*
- Budak, F., Korkmaz, Ş., (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği, *Dergi Park*, 1: 62-79, <https://doi.org/10.35375/Sayod.738657>
- Degasis, M. (2006), Konut Alanı Yaşam Alanı İlişkisi Açısından Küçük Konutlar, İtü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Göker, E. M., Turan, Ş., (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Problemlili Teknoloji Kullanımı, *Dergi Park*, 1: 62-79, <https://doi.org/10.35232/Estudamhsd.767526>
- Fadinger, H., Schymik, J., (2020). *The Effects Of Working From Home On Covid-19*, Infections And Production A Macroeconomic Analysis For Germany, Universität Mannheim
- Kaya, İ., Sivri, H. (1988). Türkiye'de Küçük Konut Üretimi Çağdaş Konut Ve Kentsel Çevre Arayışları, *Odtü Kam 1988 Sempozyumu*, (Yayınlanmamış Bildiri), Ankara
- Karamehmetoğlu, A. (1990). Küçük Metrekaredeki Toplu Konutun Gerekliliği Ve İç Mekan Düzenlemesinde Kullanılan Donatım Elemanlarının Saptanması, Hacettepe Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimari Ve Çevre Tasarımı Ana Sanat Dalı, Ankara
- Kürşat, Ş. (2006). "*Küçük Konutlarda İç Mekan Tasarım Yöntemleri Ve Uygulama Örnekleri*," T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul
- Salebi, S., (2015). *Konutlarda Kısıtlı Mekân Tasarımına Çağdaş Yaklaşımlar*, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık Ve Çevre Tasarım Ana Bilim Dalı, Ankara
- Pekpostalıcı, A. (2009). *Tarihi Perspektif İçinde "Ev Kavramı"*, T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul
- Yıldırım, S. (2020). Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: covid-19 (koronavirüs) pandemi örneği, *Uluslararası Balkan Üniversitesi* eISSN: 1308-2140 <https://dx.doi.org/10.7827/turkishstudies.43585>

(URL-1) <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

(URL-2) <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>

(URL-3) <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kocta-35-bin-personele-kalici-uzaktan-calisma-41725147>

(URL-4) <https://tinyhousetalk.com/another-convertible-small-apartment/>

Covid-19 Salgın Sürecinde İçmimarlık Lisans Programı Öğretim Üyelerinin Eğitim Süreci Hakkında Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Tuğba Levent Kasap

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, tugbaleventkasap@kmu.edu.tr

Özet

Tüm Dünya’da etkisini gösteren Covid-19 salgını ülkemizde 2020 Mart ayından itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Salgın okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü düzeyde farklı etkilerde bulunmakla birlikte, tüm eğitim kademeleri söz konusu salgından etkilenmiştir. Teknoloji, eğitimin devamlılığını sağlamakta önemli rol üstlenmiş olsa da süreç boyunca olumlu ve olumsuz yansımaların olduğu kaçınılmazdır. Özellikle deneyime dayalı uygulamalı eğitim veren ortaöğretim ve lisans programlarında bu etkilerin göz ardı edilemeyecek derecede olduğunu söylemek mümkündür. Bu programlardan biri ise lisans düzeyinde eğitim veren İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Programlarıdır. İçmimarlık bölümlerinde teorik derslerin yanı sıra uygulamalı, çizime ve yaparak gösterme öğretme biçimine dayalı, etkileşimli derslerin özellikle ilk iki yıl ağırlıklı olduğunu söylemek olasıdır. Salgın sürecinde yürütülen uzaktan eğitim bu uygulamalı derslerin ve teorik derslerin sürdürülmesinde farklı deneyimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çalışmada salgın sürecinde İçmimarlık programı öğretim üyelerinin eğitim sürecini nasıl geçirdikleri ve neler yaşadıkları konusunda deneyimlerini derinlemesine anlamak amaçlanmıştır. Fenomenolojik desenin tercih edildiği bu çalışmada farklı üniversitelerde İçmimarlık programlarında eğitim vermekte olan öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme formları çevrimiçi yarı yapılandırılmış olarak hazırlanmış, elektronik posta aracılığıyla ilgili kişilere gönderilmiştir. 33 öğretim üyesinden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle kodlamalar yapılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak öğretim üyelerinin eğitim süresi boyunca yaşadıkları sorunlar ve deneyimler ortaya konularak, içmimarlık eğitiminde salgın sürecinde ve sonrasında sürdürülebilmesi için karma bir eğitim modelinin benimsenebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 salgını, uzaktan eğitim, içmimarlık, öğretim üyeleri

Evaluation of the Views of the Interior Architecture Undergraduate Program Faculty Members on the Education Process in the Covid-19 Epidemic Process

Abstract

The Covid-19 epidemic, which has shown its effect all over the world, has started to show itself in our country since March 2020. The epidemic had different effects at pre-school, primary, secondary, undergraduate and graduate levels, all education levels were affected by the epidemic. Although technology plays an important role in ensuring the continuity of education, it is inevitable that there are positive and negative reflections throughout the process. It is possible to say that these effects cannot be ignored, especially in secondary education and undergraduate programs that provide hands-on training based on experience. One of these programs is the Interior Architecture / Interior Architecture and Environmental Design Programs, which provide undergraduate education. It is possible to say that in addition to theoretical courses in interior architecture departments, interactive courses based on drawing and showing by doing are especially important in the first two years. Distance education carried

out during the epidemic has led to different experiences in the continuation of these practical and theoretical courses. This study aimed to understand in depth how the faculty members of the Interior Architecture program spent their education process and what they experienced during the epidemic. In the research preferred phenomenology method, the opinions of the faculty members who teach in Interior Architecture programs at different universities were taken. For data collection, semi-structured interview forms were prepared online, and sent to the relevant persons via e-mail. The obtained data from 33 instructor were analysed by coding with the content analysis method. As a result, it has been suggested that mixed (hybrid) education model can be adopted in order to maintain during and after epidemic by revealing the problems and experiences by the instructors.

Keywords: The Covid-19 epidemic, distance education, interior design/architecture education, instructors

1. GİRİŞ

Tüm dünyada etkisini gösteren Covid-19 salgını ülkemizde 2020 mart ayından itibaren görülmeye başlanmıştır. Nasıl ilerleyeceği öngörülemez salgın sürecinde üniversitelerde 2019-2020 Bahar döneminde ilk olarak derslere üç haftalık ara verilmiştir. Bu üç hafta aradan sonra salgının seyrinde olumlu bir gelişme yaşanmadığından, salgının kontrol altına alınabilmesi için çeşitli kısıtlamalar ve yasaklar getirilmiştir. Bu kısıtlama ve yasaklar yüz yüze eğitimi olanaksız hale getirmiş ve dönemin uzaktan eğitim ile devam ettirilmesi konusunda karar verilmiştir. Uzaktan eğitimin 2020-2021 bahar dönemi sonuna kadar devam edeceği bilinmekte ancak önümüzdeki dönemlerde nasıl devam edeceği henüz öngörülememektedir.

Uzaktan eğitim, zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın dijital platformlar üzerinden tablet, telefon, bilgisayar v.b. araçlarla gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Uzaktan eğitimin yükseköğretimde uygulanmaya başlaması her ne kadar 1980li yıllara dayanıyor olsa da hem teknolojinin hız kesmeden ilerlemesi hem de Covid-19 salgınının başlaması bu sistemin dijital öğrenme, online öğrenme, e-öğrenme gibi farklı isimlerle hayata geçirilmesini mecbur kılmıştır (Şekerci, Mutlu Danacı ve Kaynakçı Elinç, 2021; Persada, Miraja ve Nadlifatin, 2019).

Uzaktan eğitime birçok üniversite hazırlıksız yakalanmış, uzaktan eğitim alt yapısı olan üniversiteler ise sürece daha kolay uyum sağlamıştır. Uzaktan eğitim süreci teorik derslerin yürütülmesi ile ilgili eğitimi aksatacak bir sorun oluşturmamış ancak uygulamalı derslerin yürütülmesi hem ders yürütücüsü olan öğretim üyelerinin hem de öğrencilerin dijital platformlara uyum sağlamasını zorlaştırmıştır. Deneyime dayalı uygulamalı eğitim veren programlardan biri olan içmimarlık bölümlerinde de benzer sorunlar yaşanmıştır.

Tasarım eğitimi yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal ve teknolojik gelişmelerle birlikte değişime uğramış ve kendi içinde bir gelişim göstermiştir. Yaparak öğrenme anlayışı ile temellenen tasarım eğitimi öğreticinin, öğrencinin ve materyallerinin bir arada bulunarak üretme sürecini kapsamaktadır. Tasarım süreci, sorunun belirlenmesi, çözüm üretme ve çözümün değerlendirilmesi olmak üzere üç aşamayı içermektedir (Kurt, 2009). Tasarımcı son kararı alana kadar bu süreçte tekrarlar yaşanabilir ve farklı çözümler geliştirilebilir. Tasarım eğitiminde de benzer şekilde öğretme-öğrenme amacıyla öğrenciden belirlenen bir tasarım problemine çözüm üretmesi beklenir. Öğrenci çözüm üretirken araştırır, edindiği bilgileri sentezler ve kapsamlı bir öğrenme süreci geçirir. İçmimarlık eğitiminin de bir tasarım eğitimi

olduğu göz önünde bulundurulduğunda tasarım eğitim anlayışlarından doğrudan etkilendiğini söylemek olasıdır.

İç mekân tarihi her ne kadar eskilere dayansa da kaynaklarda 20. yüzyıla kadar iç mekân eğitimi/ içmimarlık eğitimine ilişkin sınırlı bilgiye ulaşılmıştır (Kaptan, 2003). 20. Yüzyıldan itibaren içmimarlık uygulamalarının artması ile birlikte içmimarlık eğitiminin de kurumsallaşmaya başladığı söylenebilir. Amerika’da güzel sanatlar ve süsleme, mimarlık ve ev ekonomisi adı altında üç kurs ile başlamış, Avrupa’da da yine kurs seviyesinde iki temel akım üzerinden başlamıştır: Ecole des Beaux-Art ve Bauhaus. 20. Yüzyılda teknolojinin gelişmesi, üretimin farklı boyutlar kazanması tasarım eğitim programlarının da değişmesine neden olmuştur. Bauhaus öğrencinin yaratıcılığını ve kendini ifade edebilme gücünü ortaya çıkarma anlayışına sahip olduğundan dolayı dünyadaki birçok sanat ve tasarım temelli okula örnek olmuştur. Bauhaus eğitiminde, üç aşamalı (1) temel sanat eğitimi ve atölye uygulaması, (2) atölyelerde çiraklık/tasarım ve yapı ağırlıklı sınıflar, şantiyelerde yapı uygulaması, (3) araştırma bölümünde kuramsal deneysel eğitim anlayışı benimsenmiştir (Lökçe, 2002). Bu eğitim sistemleri Türkiye’deki içmimarlık eğitim oluşumunu da etkilemiştir. “Bauhaus ile birlikte artık öğrenci-öğreten etkileşimi ve bu etkileşimle beraber öğretim yöntemleri oldukça önem kazanmıştır. Bu dönem, öğrencinin özgürce gelişmesine, yaparak öğrenmesine ve kalıplardan arınmasına olanak tanımaktadır” (Onur ve Zorlu, 2017, s. 544). Her iki eğitim anlayışında var olan yaparak öğrenme, öğrenci farkındalığını oluşturma, anlama ve yapabilme becerilerini geliştirme felsefesi öğrencinin daha önce edinmiş olduğu kalıp bilgileri değiştirerek, esnek düşünme becerisi kazandırmayı hedeflemektedir. Özellikle öğrencilerin tasarım stüdyolarında zaman geçirmesi ve etkileşimde bulunmasına ortam hazırlanarak içmimar gibi düşünmesi sağlanmakta, grup halinde ve disiplinler arası çalışabilme becerisi kazandırılmakta, eleştirel düşünme öğretilmektedir.

Tarihsel süreç boyunca ortaya çıkan salgınlar tüm dünyada farklı etkiler oluşturmuştur. Salgın süreçlerinde kontrollerin sağlanması için kısıtlayıcı farklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamaların gerçekleştirildiği salgınlardan biri de 2019 yılında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni bir virüs tipinden kaynaklanan Covid-19 salgınıdır. Ortaya çıkan bu virüsün hızla yayılmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11.03.2020 tarihinde “salgın” ilan edilmiştir (DSÖ, 2020). Salgının kontrol edilebilmesi amacıyla getirilen kısıtlamalar çeşitli kuralları da beraberinde getirmiş ve bu kurallar eğitimin devam ettirilmesini imkânsız hale getirmiştir. Bu süreçte üniversiteler eğitime uzaktan devam edebilmek için çeşitli program ve platformlar geliştirmişlerdir. Kısa süre içerisinde sürece uyum sağlanmaya çalışılsa da özellikle uygulamalı eğitim verilen programlarda farklı sorunlarla birlikte farklı deneyimler yaşanmıştır. Bu programlardan birisi olan, tasarım eğitimi felsefesine, yaparak öğrenme ve mekân deneyimine dayanan içmimarlık bölümündeki öğrenciler ve öğretim üyeleri de süreçten farklı yönlerden etkilenmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında öğretim üyelerinin yaklaşık üç eğitim-öğretim dönemi boyunca yaşamış oldukları deneyimleri ortaya koymak ve uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemek hedeflenmiştir.

1.1. Alan yazın

2020 yılında neredeyse tüm alanlarda Covid-19 salgın etkileri üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle farklı alanlarda akademisyen görüşlerinin değerlendirildiği çalışmalar yoğunluktadır. Ancak ulusal çalışmalar incelendiğinde İçmimarlık eğitiminde

akademisyenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

Tasarım temelli alanlarda gerçekleştirilen çalışmalardan bazıları ise aşağıda özetlenmiştir.

Temel Tasarım dersinde üç boyutlu tasarımın öğretilme sürecinin uzaktan eğitimdeki başarısının değerlendirildiği çalışma Kahraman tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilere anket uygulanarak uygulanan yöntemin başarısı değerlendirilmiştir (Kahraman, 2020).

Mimarlık öğrencilerinin sanal eğitim ortamı ile ilgili algılarının öğrencilerin başarılarına olan etkilerini öğrenci görüşmeleri ile ortaya koymaya çalışan çalışma Oktay, Mutlu Danacı, Unvan, Kavas, Bakır tarafından gerçekleştirilmiştir (Oktay, Mutlu Danacı, Unvan, Kavas ve Bakır, 2021)

Mimarlık öğrencileri ve ders yürütücüleriyle yarı yapılandırılmış anket çalışması yapılarak, Türkiye'deki üniversitelerdeki mimarlık eğitiminde uzaktan eğitimin uygulamalı derslerdeki sürdürülebilirliğinin araştırılması amaçlandığı çalışma Şekerci, Mutlu Danacı, Kaynakçı Elinç tarafından gerçekleştirilmiştir (Şekerci, Mutlu Danacı ve Kaynakçı Elinç, 2021).

Merdim, uzaktan eğitim ile ilgili çağrıda bulunup akademisyen ve öğrencilerin yanıtlarını iki ayrı yazı halinde paylaşmıştır. Türkiye'nin farklı kent ve üniversitelerinde ders veren 23 akademisyenin konuyla ilgili düşüncelerini bir mimarlık portalı olan Arkitera web sayfasında yayınlanmıştır. Akademik bir çalışma olmamasına rağmen görüşlerin alan yazına katkı sağlayacak düzeyde olduğu söylenebilir (Merdim, 2020).

Bingöl (2020), Peyzaj mimarlığı bölümündeki öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin memnuniyetlerini ve uzaktan eğitim sisteminin peyzaj mimarlığı bölümlerindeki uygulanabilirliğini değerlendirmiştir. Sonuç olarak özellikle uygulamalı ve bilgisayar destekli tasarım derslerinde yaşanan sorunlardan dolayı uzaktan eğitim sisteminin bu bölüm için uygun olmadığını ortaya koymuştur.

Sakarya, uzaktan eğitim sürecinde yürütülen Teknik Resim dersine ilişkin bir inceleme yapmıştır. Bu ders sürecinde hem yüz yüze eğitimi hem de uzaktan eğitimi deneyimleyen öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin değerlendirmeleri incelenmiştir. Sonuç olarak katılımcılar derslerin yeniden izlenebilmesini, zamanın daha verimli kullanılabilmesini, ders notlarının öğrencilerle online olarak paylaşımını, eğitimcinin uygulamaları kolaylıkla kontrol edebilmesi ve öğrencilerin hatalarını daha kolay öğrenebilmesini olumlu olarak değerlendirirken, canlı ders bağlantısının gerektirdiği teknik donanım ve bağlantı sorunlarını, derslerin tekrar izlenmesinin canlı ders devamlılığını azaltması, ev/aile ortamında yaşanan fiziksel çevre sorunları v.b. gibi konuları olumsuz olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle araştırmacı tarafından dersin teorik bölümlerinin online olarak anlatıldığı, uygulamanın ise fiziksel olarak stüdyo ortamında gerçekleştirildiği karma (hibrit) bir eğitim programı oluşturulmasının öğrenci motivasyonu, başarı ve öğrenme düzeyini arttırılabileceğini öngörmüştür (Sakarya, 2021).

Ozorhon ve Lekesiz, mimari eğitimde uzaktan eğitim deneyimine ve potansiyeller ile sorunları ortaya çıkartmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak mimarlık eğitiminin görsel üretim ve ifade dayalı olması uzaktan eğitim sürecine uyumu kolaylaştırıyor olsa da, sözlü iletişim sorunları yaşanmasının önüne geçemediğine ulaşımlardır.

Uluslararası alan yazında ise tasarım disiplinlerine ilişkin Asadpour (2021), AL-ayash ve Hussein (2020), Ahmad, Sosa ve Musfy (2020), Varma ve Jafri (2020), Fallatah, (2020), Mohammed, Taha, Mohammed, Mamand, Mohammed (2021), Ceylan, Şahin, Seçmen, Somer, Süher (2020)'in çalışmalarına ulaşılmıştır.

Asadpour, İran'daki bir okulda mimari tasarım derslerine sanal bir öğrenme deneyiminde öğrencilerin algılarını belirlemeye odaklanmıştır. Sonuç olarak, öğretmenlerin danışman ve kolaylaştırıcı olarak hareket ettiği, öğrencilerin ise kendi kendini yöneten öğrenenler olarak hareket ettiği bir modelin uygulanabileceği sonucuna ulaşmıştır.

AL ayash ve Hussein (2020), Jordan Petra University ve Bahrain Gulf University'de yer alan İç Mimarlık Bölümlerindeki salgın sürecinde yaşanan deneyimler incelenmiştir. Sonuç olarak süreç içerisinde sorunlarla karşılaşıldığı, ancak uzaktan eğitim ve ilgili kişilerle bu konu üzerine çalışarak içmimarlık eğitime katkı sağlanabileceğine ulaşılmıştır.

Benzer şekilde Ahmad, Sosa ve Musfy (2020), da salgın sürecinde içmimarlık eğitiminde görev yapmakta olan akademisyenlerin görüşlerini değerlendirmiş ve bu sürecin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymuştur.

Varma ve Jafri (2020)'de Hindistan'da mimarlık eğitiminin verildiği farklı yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin değerlendirmeleri karşılaştırılmış ve sonuç olarak karma eğitim yönteminin uygulanmasının kullanılabilirliğini ortaya koymuşlardır.

Fallatah, (2020) son sınıf içmimarlık öğrencilerinin uzaktan eğitimde deneyimlemiş oldukları olumlu ve olumsuzlukları ortaya çıkartmayı amaçlamış ve sonuç olarak öğrencilerin karma modeldeki bir eğitim sistemini tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Mohammed, Taha, Mohammed, Mamand, Mohammed (2021), birinci sınıf öğrencilere uygulanan anket yolu ile uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitimi karşılaştırmıştır. Sonuç olarak her iki sistemin de olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğu, bu doğrultuda karma bir eğitim yapısının kullanılabilirliğini savunmuştur.

Ceylan, Şahin, Seçmen, Somer, Süher (2020), öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerini değerlendirmelerini incelemiştir. Sonuç olarak karma eğitim modeli önerisinin mimarlık eğitimi için uygun olduğuna ulaşmışlardır.

Ulusal ve uluslararası araştırmaların ortak sonucunun karma eğitim modelinin uygulanması olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada ise Türkiye'de içmimarlık bölümünde ders yürütücülüğü yapmakta olan öğretim üyelerinin/öğretim elemanlarının yaşamış olduğu deneyimler, sorunlar ve onların görüşlerine odaklanılmıştır. Bu görüşler İçmimarlık eğitiminde uzaktan eğitim sürecinin geleceğine yön vermesinden dolayı önemlidir. Bu nedenle gerçekleştirilen bu çalışmaya gereksinim duyulmuştur.

1.2. Amaç

Bu çalışmada Covid-19 salgın sürecinde İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Programı öğretim üyelerinin eğitim sürecinde yaşadıkları deneyimleri anlamak ve ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Programı öğretim üyelerinin salgına ilişkin korku seviyeleri nedir?
2. İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Programı öğretim üyelerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Programı öğretim üyelerinin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
4. İçmimarlık/İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Programı öğretim üyelerinin uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlik mesleği hakkındaki görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) ile desenlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, Covid-19 salgın sürecinde devam ettirilen uzaktan eğitim sürecinde ders yürüten öğretim üyelerinin yaşadıkları deneyimler hakkında derinlemesine bilgi edinebilmek için fenomenoloji deseni seçilmiştir. Olgubilim deseninde çoğunlukla görüşme veri toplama tekniği kullanılarak, bireylerin olay ve durumları nasıl algıladıklarını ve algılananın özünün ne olduğu anlaşılmaya çalışılmakta, dolayısıyla da daha derinlemesine bilgi edinilmektedir (Bal, 2016). Bu nedenle gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı doğrultusunda olgubilim deseni tercih edilmesi uygun görülmüştür.

2.1. Katılımcılar

Türkiye’de İçmimarlık eğitimi veren (devlet(17) ve özel (34)) toplam 51 üniversitede ders yürütücülüğü yapmakta olan 442 öğretim elemanı/öğretim üyesine “Covid-19 Salgın Sürecinde İçmimarlık Lisans Programı Öğretim Üyelerinin Uzaktan Eğitim Süreci Hakkında Görüşlerinin Değerlendirilmesi” formu e-posta yolu ile iletilmiştir. Gönderilen mail adreslerinden on dokuz farklı nedenlerden dolayı iletilmemiştir. Toplamda 33 öğretim üyesi/elemanı formu cevaplamıştır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

	Frekans	Yüzdeler (%)
Cinsiyet		
Kadın	26	78,8
Erkek	7	21,2
Yaş		
25-30	2	6,1
31-40	11	33,3
41-50	14	42,4
51-60	2	6,1
60+	4	12,1
Hizmet Ettiğiniz Yıl		
1-5	8	24,2
6-10	7	21,2
11-15	1	3,0
16-20	9	27,3
21+	8	24,2
Hizmet Ettiğiniz Kurum Türü		
Devlet	14	42,4
Vakıf	19	57,6

Çalışma Durumunuz		
Tam zamanlı	29	87,9
Yarı zamanlı	4	12,1
Salgın Korku Düzeyiniz		
Korkuyorum	14	42,4
Biraz Korkuyorum	14	42,4
Kararsızım	1	3,0
Korkmuyorum	4	12,1
Yürütücüsü olduğunuz Dersler		
Teorik Dersler	1	3,0
Uygulamalı Dersler	6	18,2
Her ikisi de	26	78,8

Tablo1’de görüldüğü üzere katılımcıların 26 (%78,8)’sı kadın, 7 (%21,2)’si erkektir. Katılımcıların yaş aralıkları incelendiğinde 31-50 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunlukta olduğu, 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların 11 (%33,3), 41-50 yaş aralığındaki katılımcıların ise 14 (%42,4) kişi olduğu görülmektedir. Öğretim üyelerinin hizmet ettikleri yıllar incelendiğinde, 1-5 yıl arasında olanların 8 (%24,2), 6-10 yıl arasında olanların 7 (%21,2), 11-15 arasında olanların 1 (%3), 16-20 yıl arasında olanların 9 (%27,3), 21 ve üzeri olanların ise 6 (%24,2) kişi olduğu görülmektedir. Öğretim üyelerinin 14 (%42,4)’ü devlet, 19 (%57,6)’u vakıf üniversitesinde görev yapmakta, 29 (%87,9)’u tam zamanlı, 4 (%12,1)’ü ise yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Öğretim üyelerinin 14 (%42,4)’ü salgından korktuğunu, 14 (%42,4)’ü salgından biraz korktuğunu, 1 (%3)’i kararsız olduğunu, 4 (%12,1)’ü salgından korkmadığını belirtmişlerdir.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama araçları görüşme, gözlem ve belge incelemesidir (Balcı, 2018). Fenomenoloji araştırmalarında ise genellikle görüşmeler veri toplama aracı olarak tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da belirlenen amaç doğrultusunda görüşmelerle veri toplanması uygun görülmüştür. Araştırmacı tarafından görüşme formu hazırlanmış ve yöntem bilgisine sahip bir uzman ve alan uzmanı üç akademisyenin görüşü alınmıştır. Dört uzman görüşme formunun kapsam geçerliğine sahip olduğu konusunda uzlaşmışlardır. Çalışmanın yürütülebilmesi için Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Yayın Etik Kurulu’ndan onay (E-95728670-020-13157) alınmıştır. Araştırma görüşme soruları “Google Forms” yazılımı üzerinden düzenlenmiştir. Görüşme formu linki, Türkiye’de İçmimarlık eğitimi veren (YÖK sisteminde bulunan Kıbrıs’ta yer alan da dahil) üniversitelerin web sayfalarından ulaşılan kurumsal e-posta adreslerine gönderilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğretim üyeleri tarafından form doldurulmuştur.

Görüşme formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin edinildiği sorular yer almaktadır. İkinci bölümde COVID-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğretim hakkında görüşlerin alındığı sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde salgın sürecinde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yaşanan sorunlara ilişkin sorunlar yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğretim sürecinin

akademisyenlik mesleği üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerin alınabileceği sorular yer almaktadır. Görüşme formunda yer alan bazı sorular aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Uzaktan eğitim sürecine ilişkin (eğitim aldıysanız) ne tür bir eğitim aldınız?
- Salgından önceki örgün eğitim sürecindeki öğretim yöntem/teknikleriniz ve materyalleriniz nelerdi?
- Uzaktan eğitim sürecindeki öğretim yöntem/teknikleriniz ve materyalleriniz nelerdir?
- Uzaktan eğitim sürecinde derse hazırlık ve ders sürelerinize ilişkin bilgi verir misiniz?
- Uzaktan eğitim sürecinde teknik sorunlar yaşadığınız bu sorunlar nelerdir?
- Uzaktan eğitim sürecinde hangi dersleri yürütmekte sorun yaşadınız? Neden?
- Uzaktan eğitim süreci akademik çalışmalarınızı (eğitim-öğretim, yayın vb.) nasıl etkiledi?
- Salgın sonrasında mesleğinizle ilgili olarak gerçekleştirmeyi planladığınız çalışmalar nelerdir?
- Genel olarak değerlendirdiğinizde salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitimin olumlu yönleri nelerdir?

2.3. Veri Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmış ve gereken durumlarda bulguları desteklemek için öğretim üyelerinin görüşlerine yer verilmiştir. “İçerik analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik ‘ikinci bir okuma’dır” (Bilgin, 2014). İçerik analizi kişileri etkileyen olay ve durumları sistematik bir şekilde gruplandırarak yorumlama olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda bu araştırmada görüşmede elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar kodlamalarla birlikte ilgili temaların altına yerleştirilerek bulgular ortaya konmuştur. Kodlamalar aşamasında kodlama yapılması için araştırmacı dışında bir alan uzmanından destek alınmıştır. Miles ve Huberman’ın güvenilirlik (Güvenirlik=görüş birliği/(görüşbirliği+görüş ayrılığı)*100) formülü doğrultusunda görüş birliğinin %80 ve üzeri olan araştırmaların güvenilir olduğu düşünülebilir (Miles ve Huberman, 1994). Verilerin analizinde kodlayıcılar arası güvenilirlik yapılmış ve %93,3 ((210/225)*100) oranında uzlaşma olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan bu araştırmanın güvenilir olduğu söylenebilir.

3. BULGULAR

İçmimarlık bölümlerinde ders yürütücülüğü yapan öğretim üyelerine uygulanan, dört bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümündeki katılımcılara ilişkin veriler Katılımcılar başlığı altında incelenmiştir. Diğer bölümler ise üç başlık altında incelenmiştir.

3.1. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim ve öğretim etkinlikleri

İçmimarlık bölümlerinde görev yapmakta olan öğretim üyelerine eğitim öğretim etkinliklerine ilişkin, öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde hangi platformları kullandıkları hakkında, kullandıkları platforma ilişkin eğitim alıp almadıkları ve alınan eğitimin yeterliği hakkında, hem örgün hem de uzaktan eğitim öğretim sürecinde kullanmış oldukları yöntem/teknik ve materyallerin neler olduğu hakkında, ayrıca hem örgün hem de uzaktan eğitim sürecinde derse hazırlık ve ders süreleri hakkında sorular sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda Tablo 2’de yer alan kodlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. COVID-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri

Tema	Alt tema	Kodlar (Frekans)
Eğitim ve öğretim etkinlikleri	Öğretim etkinliklerinin gerçekleştirildiği platform	Zoom (23)
		Üniversitenin kendi uzaktan eğitim platformu (22)
		WhatsApp (8)
		Microsoft teams (5)
		Google Classroom (4)
		Google meet (3)
		Teamviewer (2)
		Teamlink(1)
		Youtube(1)
		E-posta (1)
		Instagram (0)
	Uzaktan eğitime ilişkin alınan eğitim etkinlikleri	Üniversite tarafından verilen eğitim (13)
		Eğitim almadım. (11)
		Öğretim etkinliklerinin gerçekleştirildiği dijital platformun kullanımı hakkında eğitim (9)
		Uzaktan eğitim hakkında bilgilendirme eğitimi (4)
		Uzaktan eğitimin etkin ve verimli yapılmasına yönelik eğitim (3)
		Eğitim aldım. (2)
		Bölümde teknik destek veren Hocalardan alınan eğitim (1)
		Eğitim materyali üretimine yönelik eğitim (1)
		Deneme yanılma ile öğrendim. (1)
	Uzaktan eğitime ilişkin alınan eğitim etkinliklerinin yeterliği	Yeterli (18)
		Yetersiz (1)
		Eğitim almadım (11)
		Deneyimleyerek öğrendim (2)
		Uygulamalı dersler için özelleştirilebilir (1)
		Verilecek hiçbir eğitim yeterli olmayacaktır. (1)
	Örgün eğitim sürecindeki öğretim yöntem/teknikleri	Düz anlatım (17)
		Yaparak/Göstererek öğretme (17)
		Eş zamanlı ders (8)
		Kritik verme (8)
		Tartışma (2)
		Birebir iletişim (2)
		Teknik gezi (2)
		Video Kaynakları (1)
		Grupla öğretim (1)
		Problem çözme (1)
		Geri bildirim (1)
		Seminer (1)
		Ödev (1)
		Geleneksel (1)
		Soru-Cevap (1)
	Örgün eğitim sürecindeki öğretim materyalleri	Görsel sunum (13)

	Yazılı kaynak (9)
	Çizimler/Çıktılar (9)
	Teknik çizim malzemeleri (4)
	Maket (3)
	Teknik donanım (2)
	Video kayıt (1)
Uzaktan eğitim sürecindeki öğretim yöntem/teknikler	Düz anlatım (8)
	Online çizerek gösterme (5)
	Online kritik (5)
	Videolu anlatım (3)
	Geri bildirim (2)
	Soru cevap (1)
	Gruplama (1)
	Dijital sunum (1)
	Oyunlaştırarak öğretme (1)
	Ödev (1)
	Seminer (1)
Uzaktan eğitim sürecindeki öğretim materyaller	Teknik donanım (8)
	Görsel sunum (8)
	Video (6)
	Dijital kaynak (4)
	Yazılı ve görsel kaynak (2)
	Çizimler (2)
Örgün eğitim sürecinde derse hazırlık süresi	İki saat ve üzeri (5)
	Uzaktan eğitime göre daha kısa (4)
	Dönem başı hazırlık (3)
	Beş dakika hazırlık (2)
	Haftalık ön hazırlık (2)
	On beş dakikalık hazırlık (1)
	Uzaktan eğitime göre daha uzun (1)
	Ders saati kadar hazırlık (1)
	Ders saati içinde (1)
	Hazırlıksız (1)
	Geleneksel (1)
Örgün eğitim sürecinde ders süresi	Programdaki kadar (7)
	Daha uzun (3)
	Daha kısa (1)
	Geleneksel (1)
Uzaktan eğitim sürecinde derse hazırlık süresi	Daha uzun (11)
	Bir değişiklik olmadı (7)
	Haftalık hazırlık (2)
	Üç gün (1)
	Beş dakika (1)
	Hazırlıksız (1)
	Otuz dakika (1)
Uzaktan eğitim sürecinde ders süresi	Daha fazla (8)
	Bir değişiklik olması (7)
	Daha az (2)
	Programdaki kadar (1)

Tablo 2 incelendiğinde öğretim üyelerinin çoğunlukla Zoom platformunu (23) ve üniversitenin kendi uzaktan eğitim platformunu (22) kullandıkları, bu platformların yanında whatsapp, Microfost Teams, Google classroom, Google meet, Teamviewer, Teamlink, Youtube, e-posta gibi platformları da sürece dâhil ettikleri ortaya çıkmaktadır. Kullanmış oldukları platform ile ilgili eğitim alıp almadıkları sorusuna 11 kişi eğitim almadığını belirtmiş, diğerleri ise farklı konulara odaklanan eğitimler aldıklarını vurgulamışlardır. Üniversitenin kendi verdiği eğitimi alan 13, Öğretim etkinliklerinin gerçekleştirildiği dijital platformun kullanımı hakkında eğitim alan 9, Uzaktan eğitim hakkında bilgilendirme eğitimi alan 4, Uzaktan eğitimin etkin ve verimli yapılmasına yönelik eğitim alan 3 öğretim üyesi bulunmaktadır. Bu eğitimlere ek olarak diğer öğretim üyeleri ise deneme yanılma yolu ile kendileri öğrendiklerini, bölüm içerisinde konuya ilişkin bilgi sahibi diğer öğretim üyelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. K14 kodlu öğretim üyesi konu ile ilgili *“Bölüm içinde teknik destek veren hocalardan alınan eğitim ve üniversite genelinde verilen eğitim”* cevabını vermiştir. Alınan eğitimin yeterliliğine ilişkin soruya verilen cevaplardan eğitim alanlardan 18’inin aldıkları eğitimi yeterli, 1’inin ise yetersiz bulduğu ortaya çıkmaktadır. 2 öğretim üyesi ise deneyimleyerek öğrendikleri vurgulamıştır. K16 kodlu öğretim üyesi deneyimleyerek öğrenme sürecini *“Eğitimi verenler 2 haftalık bir süreçte hızlı bir şekilde sistemi öğrenip bize aktarabildiler, sonrasında herkes deneme yanılma ile olaya hakimiyet kazandı”* cümlesi ile açıklamıştır.

Örgün eğitim sürecindeki öğretim yöntem/teknikleri bulguları incelendiğinde düz anlatım (17) ve yaparak/göstererek öğretmenin (17) en çok kullanılan teknikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde ise en çok kullanılan yöntem ve teknikler arasında düz anlatım (8) ve online çizerek gösterme (5) yer almaktadır. Örgün ve uzaktan eğitim sürecindeki öğretim yöntem ve teknikleri karşılaştırıldığında uzaktan eğitimdeki tekniklerin çeşitliliğinin azaldığı dikkat çekmektedir. Yapararak/göstererek öğretme yerini online çizerek gösterme almıştır. Örgün öğretim sürecinde kullanılan materyal bulguları incelendiğinde görsel sunum (13), yazılı kaynaklar (9), çizimler/çıktılar (9), teknik çizim araç gereçleri (4), maket (3), teknik donanım (2) ve video kayıtların (1) yer aldığı gözlemlenmektedir. Uzaktan eğitimde kullanılan materyaller arasında teknik donanım (8), görsel sunum (8), video (6), dijital kaynak (4), yazılı ve görsel kaynaklar (2), çizimler (2) yer almaktadır. Örgün ve uzaktan eğitim sürecinde kullanılan materyaller karşılaştırıldığında örgün eğitimdeki görsel sunumun, yazılı kaynakların ve çizimlerin yerini bilgisayar, mikrofon, kamera gibi teknik donanıma, video ve dijital kaynaklara bıraktığı gözlemlenmektedir. Çizimlerin/çıktıların materyal olarak kullanımı azalma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Örgün ve uzaktan eğitim sürecindeki derse hazırlık sürelerine ilişkin verilen cevaplarda ortaya çıkan bulgular incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde hazırlık süresinin daha uzun (11) olduğuna ilişkin veriler elde edilse de herhangi bir değişiklik olmadığını (7) belirten öğretim üyeleri de yer almaktadır. K30 kodlu öğretim üyesi konuya ilişkin *“Mesela öğrencilere dersin Zoom bağlantısını göndermek bile bir hazırlık aslında. Bunun dışında bazı derslerim video ders olmaya çok müsait olduğu için onları video ders haline getirerek Youtubedan yayınladım. Haftalık olarak hazırlanmak gecelerimi de iş için kullanma zorunluluğu oluşturdu. Tabi ki dersleri uzaktan erişim şeklide yüklediğim için derste bilfiil bulunma zorunluluğum olmadığından bu durum bir miktar avantaj sağladı ancak video derslerin hazırlanması, montajı çok fazla zaman alıyordu. Özellikle videoların Youtube gibi bir servise yüklenmesi zorunluluğu evdeki internet trafiğini de olumsuz etkiledi. Video derslerin hazırlanması ve yüklenmesi için okulda derse girmeye göre iki katı zaman harcamış olabilirim.”* cümleleri ile uzaktan eğitimdeki sürecin uzun olduğunu vurgulamaktadır. Ders süreleri karşılaştırıldığında ise uzaktan eğitimde dersin daha uzun sürdüğünü söyleyenlerin sayısı daha fazladır. Bunun

yanında bir değişiklik olmadığını belirtenlerin sayısı da uzun sürdüğünü söyleyenlerin sayısına yakın olduğu söylenebilir.

3.2. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar

Öğretim üyelerinin salgın sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak amacıyla yaşadıkları teknik sorunlara, öğrenci ile yaşadıkları sorunlara, yönetim ile yaşadıkları sorunlara, derslerle ilgili yaşanan sorunlara yönelik sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar Tablo 3'te görüldüğü üzere kodlanmıştır.

Tablo 3. COVID-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim ve Öğretim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Tema	Alt tema	Kodlar (Frekans)
Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar		Teknik (29)
		Öğrenciler ile iletişim vb. (19)
		Diğer öğretim üyeleri (3)
		Dersler (2)
		Bölüm/Fakülte yönetimi (4)
		Sorun yaşamadım (2)
		Öğrencilerde motivasyon düşüklüğü (1)
		Fiziksel çevre koşullarının yetersizliği (1)
	Teknik Sorunlar	İnternet bağlantı sorunlar (21)
		Bilgisayar sorunları (8)
		Eğitim platformunun sistemsel sorunları (6)
		Elektrik kesintisi (3)
		Teknik destek (2)
		Programa uyum sağlama (2)
		Sorun yaşamadım (2)
		Teknik bilgiye ulaşım (1)
		Öğrenci maillerinden gelen virüs (1)
	Öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	Derse aktif katılmama (10)
		Sorun yaşamadım (8)
		İnternet erişimi (6)
		Odaklanma sorunu (3)
		Öğrenciye erişim/iletişim (3)
		Öğrenci ekipman sorunu (2)
		Fiziksel çevre koşullarının yetersizliği (2)
		Her an iletişim kurma (2)
		Otorite zayıflaması (1)
		Kritiklerin verimsizliği (1)
		Motivasyon eksikliği (1)
	Fakülte/Bölüm yönetimi ile yaşanan sorunlar	Sorun yaşamadım (28)
		İletişim kopukluğu (1)
		Okulda bulunma zorunluluğu (1)
		Toplantıların fazla olması (1)
		Yetersiz personel sayısı (1)
		İş yükü fazlalığı (1)
	Derslerle ilgili yaşanan sorunlar	Uygulamalı dersler (15)
		Sorun yaşamadım (10)
		Teorik dersler (5)

Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan temel sorunların neler olduğunu sordüğümüzda en fazla sorunun teknik (29), öğrenciler ile iletişim v.b. (19) konularında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu

konular dışında diğer öğretim üyeleri ile, derslerle, bölüm/fakülte yönetimi ile sorun yaşayan öğretim elemanlarımız da olmuştur. Ayrıca öğretim üyeleri öğrencilerdeki motivasyon düşüklüğü ve fiziksel çevre koşullarının yetersizliğinden kaynaklanan sorunların da olduğunu belirtmişlerdir. Teknik olarak hangi konularda sorun yaşadıklarını sordüğümüzda internete bağlı sorunlar (21), bilgisayar sorunlar (8), eğitim platformunun sistemsel sorunları (6), elektrik kesintisi (3), teknik destek (2), programa uyum sağlama (2), teknik bilgiye ulaşamama (1) ve öğrencilerden gelen virüsler (1) gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. İnternete bağlı sorunlar arasında bağlantının kesilmesi, bağlantı hızı ya da öğrencilerin internet altyapılarının yetersiz olması gibi sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. K33 konuya ilişkin “*Evde kullanılan bilgisayarın zaman zaman yetersiz kalması, internetin kesintiye uğraması ve uzun süre devam etmesi, ikamet edilen yerde oluşan elektrik kesintileri*” ifadesiyle yaşadığı teknik sorunlara ilişkin betimlemelerde bulunmuştur.

Öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlara ilişkin soruya verdikleri cevaplara göre en çok yaşanan sorunun öğrencilerin derse aktif katılımının olmaması (10) olmuştur. Bunun yanında internet erişimi (6), odaklanma sorunu (3), öğrenciye erişim ve iletişim (3), öğrenci donanım sorunu (2), fiziksel çevre koşullarının yetersizliği (2), her an iletişim kurma talepleri (2), otorite zayıflığı (1), motivasyon eksikliği ve kritiklerin verimsizliği sorunları da öğretim üyelerinin vermiş oldukları cevaplar arasında yer almaktadır. Sorun yaşamayan öğretim üyesi sayısı da sekizdir. Öğretim üyeleri öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir: K5 “*öğrenci ile göz göze gelmemek, her ne kadar kameraların açık olmasını zorunlu kılsak da bunu yapmayan öğrenciler kapalı kamera ve ses ile derste yokmuşlar gibi algılanır.*”, K22 “*Kamera açmamaları önemli bir sorundu. Katılımcı listesinde görünmelerine rağmen birkaç kez isimlerini tekrarlamak zorunda kaldık çok kere. Cevapsız ve tepkisiz olmaları nedeni ile ekstra motivasyon sağlamak için çok çaba harcamamız gerekti ve bu çaba çoğunlukla az karşılık buldu.*”, K33 “*Öğrencilerin özel hayatı ihlal sayması nedeniyle kameralarını açmamaları, derste olduklarını fiziksel olarak takip edememek, tasarım eğitiminin etkileşimli bir eğitim olduğu göz önüne alındığında yüz yüze eğitime oranla bu etkileşimin uzaktan eğitimde olmaması, öğrencilerin bulunduğu konumlarda internet/elektrik sorunlarının yaşanması, öğrencilerin evlerindeki kısıtlı ve uygun olmayan yaşam alanları nedeniyle odaklanamaması...*”.

Öğretim üyelerine Fakülte/Bölüm yönetimi ile uzaktan eğitim sürecinde sorun yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin yönelttiğimiz soruya verilen cevaplar doğrultusunda sorun yaşamayanların çoğunlukta olduğu ortaya çıkmıştır. Cevaplar incelendiğinde sorun yaşamadım (28), iletişim kopukluğu (1), okulda bulunma zorunluğu (1), toplantıların fazla olması (1), yetersiz personel sayısı (1), iş yükü fazlalığı (1) kodları ortaya çıkmıştır.

Derslerle ilgili yaşanan sorunlar incelendiğinde uygulamalı dersler (15), sorun yaşamadım (10), teorik dersler (5) cevapları ortaya çıkmıştır. Bu veriler doğrultusunda uygulamalı derslerin teorik derslere göre neredeyse üç kat fazla sorun teşkil ettiği görülmektedir. Konuya ilişkin yaşanan sorunları K18 “*Teknik resim ve temel tasarım ve proje. Uygulamalı dersler olması nedeniyle öğrenciye geri bildirimim çok zor oldu.*”, K1 “*Proje dersi. Uygulamalı ve deneyimin aktarımına dayalı olan bu ders için öğrenci sayısı çok fazladır. Bir öğrenciye ayrılan zaman oldukça uzun olmaktadır.*” şeklinde dile getirmişlerdir.

3.3. Uzaktan eğitim sürecinin öğretim üyelerine etkisi

Uzaktan eğitimin öğretim üyeleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkartmak için eğitim teknolojilerinin kullanımı, kaygı duyulan konular, akademik çalışmalar, mesleki doyum ve

tutum, salgın sonrasında gerçekleştirmek istenen çalışmalarla ilgili sorular sorulmuştur. Cevaplar doğrultusunda elde edilen verilerden Tablo 4'te yer alan kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4. Covid-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim ve Öğretim Sürecinin Akademisyenlik Mesleği Üzerindeki Etkileri

Tema	Alt tema	Kod
Öğretim üyelerine olan etki	Eğitim teknolojileri kullanımına olan etkileri	Olumlu/geliştirdi (20)
		Farklı programları öğrendim (5)
		Kullanımım arttı (3)
		Değişim olmadı (2)
		Hız kazandım (1)
	Öğretim üyelerinin kaygı duydukları konular	Çok zaman aldı (1)
		Teknik sorunlar yaşamak (6)
		Öğrenciler ile iletişim (6)
		Motivasyon kaybı (5)
		Sağlık sorunları yaşamak (5)
		Yetersiz kalma (4)
		Öğrencilerin sosyalleşememesi (4)
		Öğrencilerin başarısızlığı (2)
		Derslerin kayda alınması (2)
		Sürecin uzun sürmesi (1)
		Öğrencilerin tolerans talepleri (1)
		Ölçme ve değerlendirme yetersizliği (1)
		Disiplin yetersizliği (1)
		Düşünme yeteneklerinin olmaması (1)
		Eğitimin niteliği (1)
	Ekran karşısında uzun süre kalma (1)	
Öğretim üyelerinin akademik çalışmalarına olan etkileri	Fakülte ile iletişim (1)	
	Grup çalışması yapamama (1)	
	Öğrencilerin mekân deneyimi yaşayamamaları (1)	
Öğretim üyelerinin mesleki doyum ve tutumlarına etkileri	Olumsuz (21)	
	Olumlu (10)	
Öğretim üyelerinin salgın sonrasında gerçekleştirmek istedikleri çalışmalar	Bir değişiklik olması (2)	
	Olumsuz (13)	
	Olumlu (10)	
	Bir değişim olmadı (7)	
	Etkinliklere katılmak/düzenlemek (5)	
	Teknik geziler düzenlemek (4)	
	Deneysel çalışmalar yapmak (3)	
	Çevrimiçi uygulamaları kullanmak (3)	
	Yeni araştırmalar (3)	
	Akademik çalışmalarını tamamlamak (3)	
	Aynı şekilde devam etmek (3)	
	Plan yapamıyorum (2)	
	Geliştirdiğim yöntemleri kullanmak (1)	
	Teknolojiyi aktif tutmak (1)	
	Dinlenmek (1)	
	Kütüphaneye gitmek (1)	
Bim dersi açmak (1)		

Öğretim üyelerinin eğitim teknolojilerini kullanımı uzaktan eğitim sürecinde nasıl bir değişikliğe uğradığı konusunda verilen cevaplar doğrultusunda olumlu/gelişti (20), farklı programlar öğrencim (5), kullanımım arttı (3), değişim olmadı (2), hız kazandım (1), çok zaman aldı (1) kodları ortaya çıkmıştır. Bu veriler doğrultusunda 20 öğretim üyesinin eğitim teknolojilerini kullanımı süreçte olumlu yönde değişkenlik göstermiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretim üyelerinin en çok teknik sorunların yaşanması (6) ve öğrenciler ile iletişim (6) konusunda kaygı duydukları ortaya çıkmıştır. Bunların yanında sağlık sorunları yaşamak (5), yetersiz kalma (4), öğrencilerin sosyalleşememesi (4), öğrencilerin başarısızlığı (2), derslerin kayda alınması (2), sürecin uzun sürmesi (1), öğrencilerin tolerans talepleri (1), ölçme ve değerlendirme yetersizliği (1), disiplin yetersizliği (1), düşünme yeteneklerinin olmaması (1), eğitimin niteliği (1), ekran karşısında uzun süre kalma (1), fakülte ile iletişim (1), grup çalışması yapamama (1), öğrencilerin mekân deneyimi yaşayamamaları (1) gibi kodlar ortaya çıkmıştır. Sorulan tüm sorular arasında en çok kodun ortaya çıktığı soru kaygı duyulan konularla ilgilidir. Ortaya çıkan bu veri doğrultusunda öğretim üyelerinin bu süreçte kaygılı oldukları ve kaygı duyulan konuların çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. K6, süreçte yaşadığı kaygıyı *“Bu sürecin uzun süre böyle devam etmesi kaygı verici. İç mimarlık bölümleri yalnızca hocanın ders verdiği programlar değildir. Hocanın ders ortamında aktif bir şekilde öğrenciler ile yaparak deneyimlemesi gereken yapılandırmacı yaklaşımla aktif ve sosyal bir eğitim metodunu içerir. Hoca her zaman öğreten konumunda değil aynı zamanda öğrenci ile birlikte öğrenen konumundadır. Dolayısıyla pandemik sürecin engel olduğu fiziksel ortamların sanallaşması hocada ve öğrencide motivasyon kaybına sebep olmaktadır.”*, K28 ise *“Öğrenci üniversitede sadece bir meslek sahibi olmuyor, üniversite kültürü alıyor, birbirlerinden de bir şeyler öğreniyor, sosyalleşiyorlardı. Bunu kaybetmelerine üzülüyorum. Başka bir kaygı taşıyorum”*. şeklinde ifade etmiştir.

Uzaktan eğitim sürecinin öğretim üyelerinin akademik çalışmalarına olan etkilerine ilişkin soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde olumsuz (21), olumlu (10), bir değişiklik olmadı (2) kodları ortaya çıkmıştır. Öğretim üyelerinin büyük bir çoğunluğu sürecin olumsuz olduğunu belirtmiş olsalar da süreçten olumlu etkilenen öğretim üyesi sayısı da göz ardı edilemeyecek ölçüdedir. Uzaktan eğitim sürecinin akademik çalışmalarına olumlu etkisi olduğunu belirten öğretim üyelerinden K7 *“Çok olumlu yönde etkiledi. Uzun zamandan sonra akademik çalışmalarımı yapmak için zaman bulabildim”*, K13 ise *“Gerek derslere gerek yayınlara ve bireysel çalışma alanlarımıza daha fazla zaman kaldı. Bu yüzden çok pozitif değerlendiriyorum.”* Şeklindeki ifadeleriyle akademik çalışmalarına daha fazla zaman bulabildiklerini vurgulamışlardır. Uzaktan eğitim sürecinin akademik çalışmalarına olumsuz etkisi olduğunu belirten öğretim üyeleri ise deneyimlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K4: *“ilk aylarda bu durumu yayın yaparak fırsata çevirmeyi denesem de, pandeminin temel ve yan etkilerini artık daha çok hissettiğim ve bu durumdan yorulduğum için sadece temel eğitim görevlerimi aksatmadan devam etmeye çalışıyorum.”*

K5: *“bunları yapmak için maalesef ki daha az zamanım oluyor. Uzaktan eğitim ile beraber çalışma saatleri uzadı, hafta sonu dahi toplantılar yapılıyor. Akşam geç saatlere kadar öğrenciler mesaj gönderip arıyorlar.”*

K27: *“dersler esnasında fazla bilgisayar başında vakit geçirdiğim için, ders haricinde ekran önünde çalışma isteğim fazlasıyla azaldı.”*

K30: “Berbat etti diyebilirim zira hiç zaman kalmadı. Kalan zamanlarımda akademiden ve öğrenciden uzak kalmak istediğim için yeni hobiler geliştirdim. Elimdeki tüm çalışmalarını ise askıya aldım. Zaten pandemi koşulları nedeniyle bazı araştırmalarımız umutsuz vakaya dönüşmüştü.”

Tablo 4’te de görüldüğü üzere öğretim üyelerinin mesleki doyum ve tutumlarının olumlu (10) ve olumsuz (13) etkilenme verilerinin birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Bir değişim olmadığını belirtenlerin sayısı ise yedidir.

Öğretim üyelerinin salgın sonrasında gerçekleştirmek istedikleri çalışmalar arasında etkinliklere katılmak/düzenlemek (5), teknik geziler düzenlemek (4), deneysel çalışmalar yapmak (3), çevrimiçi uygulamaları kullanmak (3), Yeni araştırmalar yapmak (3), akademik çalışmalarını tamamlamak (3), aynı şekilde devam etmek (3), plan yapamıyorum (2), geliştirdiğim yöntemleri kullanmak (1), teknolojiyi aktif tutmak (1), dinlenmek (1), kütüphaneye gitmek (1), Bim dersi açmak (1) kodları yer almaktadır. Öğretim üyelerinin özellikle yüz yüze gerçekleştirilen kongre/sempozyum gibi yurtiçi ve yurt dışı etkinliklere katılmak veya düzenlemek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında etkili bir öğrenme ve öğretme yöntemi olan öğrencilerin üretimi yerinde görebileceği teknik geziler düzenlemek de bu sırayı takip etmiştir. Öğretim üyeleri konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

K18: “Akademik çalışmalarına devam etmek, üniversitem için yurtiçi ve yurt dışı geziler, çalıştaylar düzenlemek..”

K21: “Avrupa’da sempozyum ve konferanslara katılmak”

Öğretim üyelerinin uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerini dile getirmelerini istediğimiz sorulara gelen cevaplar doğrultusunda Tablo 5.’te yer alan kodlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Uzaktan eğitimin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar (frekans)
Uzaktan eğitimin olumlu yönleri	Zaman tasarrufu (10)
	Derslerin ve ödevlerin kayıtlı olması (7)
	Bilgi erişim kolaylığı (7)
	Derslerin verimliliğinin artması (4)
	Etkinlik düzenlemenin kolaylaşması (4)
	Doğaya ve çevreye katkı sağlaması (3)
	Zaman yönetimi (3)
	Ekonomik (3)
	Öğrencilerin teknolojik gelişimine katkı sunması (3)
	Evden çalışabilme kolaylığı (2)
	Hızlı geri bildirim yapabilme (2)
	Öğrencileri araştırmaya teşvik etmesi (1)
	3. ve 4. Sınıf öğrencilere uygun olması (1)
	Esnek ders saatlerinin olması (1)
	Öğrenciler ile iletişimin artması (1)
	Hiyerarşinin azalması (1)
	Daha düzenli olmak (1)
	Zamansal ve mekânsal sınırların kalkması (1)
Uzaktan eğitimin olumsuz yönleri	Aktif ders katılımının olmaması (5)
	Motivasyon düşüklüğü (5)
	Teknik altyapı eksikliği (4)
	Olumsuz ruh hali (3)
	İdari iş yükünün artması (2)

Ölçme ve değerlendirme yetersizliği (2)
Sistemsel sorunların yaşanması (2)
Öğrencilerin sosyalleşmemesi (2)
Çalışma ve ev saatlerinin birbirinin içine geçmesi (2)
Sağlık sorunlarının yaşanması (1)
Dezavantajlı öğrenciye ulaşamama (1)
Sınav kontrolünün sağlanamaması (19)
Disiplinsizliğin artması (1)
Araç gereç temininde gecikmeler yaşanması (1)
İletişim kurmada sorun yaşamak (1)
Teknolojiye bağımlı kalmak (1)
Deneyisel faaliyetlerin gerçekleştirilememesi (1)
Donanımsal sorunların olması (1)
Ders bütünlüğünün sağlanamaması (1)
Fiziksel çevre koşullarının yetersizliği (1)
Eğitim kalitesinin düşmesi (1)
Hastalık korkusu (1)
1. ve 2. Sınıflar için eğitim zorluğu
Fazla etkinlik düzenlemenin bilgi kirliliğine neden olması (1)

Tablo 5 genel olarak değerlendirildiğinde uzaktan eğitimin hem öğrenci hem öğretim üyesi hem de eğitim bakımından olumlu ve olumsuz yönleri ortaya çıkmıştır. Olumsuz yönlerindeki kodların olumlu yönlerindeki kodlardan daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerindeki kodlar incelendiğinde zaman tasarrufu (10), derslerin kayıtlı olması (7) ve bilgi erişim kolaylığı (7) öne çıkan kodlar olmuştur. Öğretim üyeleri evden çalışarak trafikte kaybedilen zamanın ders sürecine aktarılmasını olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca derslerin kayıtlı olup öğrenciler tarafından tekrar dinlenebiliyor olmasını ve hem öğrencilerin hem öğretim üyelerinin bilgiye erişim kolaylığını uzaktan eğitimin olumlu yönü olarak ele almışlardır. Bu konudaki görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

K11: Okula gidiş trafiğini ve trafikte yaşanan zaman kaybını önlemesi, daha esnek zamanlarda ders yapılabilmesi, derslerin kayıt altına alınıp sonra tekrar izlenebilmesi, zaman yönetimi yapabilmem.

K16: Ortak çalışmalarda Zoom kullanımı sayesinde buluşmak daha kolay oldu, öğrencilere dinlenecek daha çok zaman kaldı (okula gidiş gelişte kaybedilen zaman açısından), dersi daha iyi takip edebildiler (stüdyoda özellikle bir öğrencinin kritiğini 3-4 kişi dinleyebiliyordu, şimdi tüm sınıf dinleyebiliyor).

K28: Bilgiye hızlı erişim kaynak ve/veya görselini anında paylaşabilmek. Trafikte dolaşan araç sayısının azalması karbon emisyonları yaymamaları, eğitim yapılarının tüm hacimlerinin ısıtılıp soğutulmaktan bir süre kurtulup atmosferi kirletmemeleri önemli olumlu etkileri arasında sayılabilir. Gerçi bizim okulumuzda sanırım tüm hacimler ısıtılıyor.

4. SONUÇ

Covid-19 salgın süreci tüm alanlarda uzaktan eğitimin uygulanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle uygulamaya ve deneyime dayalı derslerin yer aldığı içmimarlık programı gibi tasarım temelli bölümlerde bu anlamda farklı deneyimler yaşanmıştır. Bu çalışmanın ana konusunu içmimarlık bölümlerinde ders yürütücülüğü yapmakta olan öğretim üyelerinin bu farklı deneyimleri oluşturmaktadır. Ortaya çıkan bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmış ve öneriler verilmiştir:

1. Eğitim için kullanılan dijital platformlar uygulamalı eğitim için yetersiz kalmaktadır. Platformların içmimarlık eğitim özüne uygun şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

2. Kullanılan dijital platformların kullanımında oluşabilecek sorunlarla ilgili öğretim üyelerine verilen eğitimler yetersiz kalmıştır. Eğitimler ve bilgilendirmeler arttırılabilir.
3. Örgün (yüz yüze) eğitim ve uzaktan eğitim karşılaştırıldığında öğrencilere kaynak aktarımı kolaylaşmış, videolu anlatımlar/sunumlar, dijital çizimlerin kullanımı artmıştır.
4. Derse hazırlık süreci ve ders süreleri programda yer alana göre çoğunlukla artmıştır.
5. İnternet bağlantı sorunları, dijital platforma ilişkin sorunlar ve bilgisayar donanım sorunları çoğunlukla yaşanmış ve öğretim üyeleri tarafından en çok kaygı duyulan sorunlar arasında yer almıştır.
6. Öğretim üyelerinin en çok kaygı duyduğu, öğrencilerle ilgili yaşamış olduğu ve uzaktan eğitimin olumsuz yönü olarak değerlendirdiği konunun öğrencilerin kameralarını kapalı tutarak derse aktif katılım sağlamamasından kaynaklı etkileşimsizlik olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle stüdyo derslerinin ve uygulamalı derslerinde özünde var olan deneyerek, yaparak, göstererek öğrenme aşamaları öğrencilerin etkileşimde olmamasından dolayı öğretim üyesinin denetimi dışında kalmaktadır. Bu durum dersin verimsiz hale gelmesine dolayısıyla da eğitim kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle uygulamalı dersler için yüz yüze eğitim alternatifinin değerlendirilerek hem salgın döneminde hem de salgın sonrası dönemde gündeme alınması gerekmektedir.
7. Öğrencilerin etkileşimsizlik ve kamera açmama durumu aynı zamanda teorik derslerin sınavlarında da denetimi kaybetmeye neden olmaktadır. Teorik derslerin sınav denetiminin sağlanabilmesi için kullanılan dijital platformun bu yönde geliştirilmesi ya da sınav denetimine uygun altyapıya sahip dijital platformların kullanılması gerekmektedir.
8. Uzaktan eğitimin genel olarak olumlu yönlerine öğretim üyeleri trafikte kaybedilen zamanın önüne geçmesi, zaman yönetimi yapabilme konusunda gelişim sağlanması, derslerin ve ödevlerin kayıt altına alınması, etkinlik düzenlemenin daha kolay hale gelmesi, doğaya ve çevreye katkı ve öğrenciler açısından ekonomik kazanç, bilgiye ulaşım kolaylığı, kaynak paylaşım kolaylığı gibi cevaplar vermişlerdir.
9. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ise aktif ders katılımının olmaması, motivasyon düşüklüğü, teknik altyapı eksikliği, öğrencilerin sosyalleşememeleri gibi cevaplar vermişlerdir.

Ulusal ve uluslararası alan yazında yer alan araştırmaların ortak sonucu hem teknolojiden kopmadan zaman tasarrufu, ekonomik boyutu, uzakları yakın etme özelliğini kullanarak, hem de özellikle uygulamalı derslerin gerektirdiği ders etkileşiminin bir arada kullanılabileceği karma (hibrit) eğitim modelinin uygulanması olmuştur.

Bu çalışmada da ortaya çıkan bulgular doğrultusunda uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirildiğinde, eğitim kalitesinin arttırılabilmesi için teknolojiden uzak kalmadan hâlihazırda bazı üniversitelerin de uygulamakta olduğu hem yüz yüze eğitimin hem de uzaktan eğitimin bir arada sürdürüldüğü karma (hibrit) bir eğitim sistemi tüm içmimarlık bölümlerinde uygulanabilir. Bu sistemin uygulanabilirliği ders programlarının ve ders yürütücü öğretim üyelerinin kullanıldığı yöntem ve tekniklerde yapacağı güncellemelerle arttırılabilir.

Üniversite yaşamına yeni başlayan özellikle tasarım eğitimi temelini oluşturulduğu, uygulamalı ders ağırlığının fazla olduğu birinci ve ikinci sınıflarda uygulamalı derslerde, dersi alan öğrencilerin sayısına göre gruplamalar yapılarak daha az öğrenci ile yüz yüze eğitimi gerçekleştirmek eğitim kalitesine büyük oranda katkıda bulunacaktır. Böylelikle hem

öğrenciler teknolojiye uzak tutulmayacak hem de öğrencilerle etkileşimde bulunarak, mekân deneyimi yaşatılarak dersler daha verimli hale getirilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Ahmad, L., Sosa, M., Musfy, K. (2020). Interior Design Teaching Methodology During the Global COVID-19 Pandemic. *Interiority*, 3 (2), 163-184.
- AL-ayash, A., Hussein, M. F. (2020). Distance education technology tools in interior design During COVID-19 Pandemic (UOP&UOG students as a case study). *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17 (7), 13184- 13202.
- Asadpour, A. (2021). Student challenges in online architectural design courses in Iran during the COVID-19 pandemic. *E-Learning and Digital Media*. <https://doi.org/10.1177/20427530211022923>
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma. Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: PegemA Yayınları.
- Bingöl, B. (2020). COVID-19 Sürecinde Peyzaj Mimarlığı Öğrencilerinin Acil Uzaktan Öğretim Sistemi Üzerine Görüşleri: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 20, 890-897.
- Ceylan, S., Şahin, P., Seçmen, S., Somer, M. E., & Süher, K. H. (2020). An evaluation of online architectural design studios during COVID-19 outbreak. *Archnet-IJAR*. doi: 10.1108/ARCH10-2020-0230
- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] (2020). *WHO director-general's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-COVID-19---11-march-2020>.
- Fallatah S. A. (2021). Senior interior design students' perceptions about distance learning in the shadow of COVID-19. *Journal of public health research*, 9(1): 1914, 29-37. <https://doi.org/10.4081/jphr.2020.1914>
- Iranmanesh, A. and Onur, Z. (2021), Mandatory Virtual Design Studio for All: Exploring the Transformations of Architectural Education amidst the Global Pandemic. *International Journal of Art and Design Education*, 40, 251-267. <https://doi.org/10.1111/jade.12350>
- Kahraman, M. E. (2020). COVID-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *Medeniyet Sanat Dergisi*, 6(1), 44-56.
- Kaptan, B. B. (2003). *20. Yüzyıldaki Toplumsal Değişimler Paralelinde İç Mekân Tasarımı Eğitiminin Gelişimi* (Cilt 1516). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kurt, S. (2009). An analytic study on the traditional studio environments and the use of the constructivist studio in the architectural design education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 401-408.
- Lökçe, S. (2002). Mimarlık Eğitim Programları: Mimari Tasarım ve Teknoloji ile Bütünleşme. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1-16.
- Merdim, E. (2020). *Uzaktan Eğitim: Akademisyen 01*. Erişim tarihi, 20 Mayıs 2021, <https://www.arkitera.com/haber/uzaktan-egitim-01/>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mohammed, S.B., & Taha, M.S., & Mohammed, R.B., & Mamand, S.A., & Mohammed, D.A. (2021). Teaching Methodology for Interior Design Studio-I during COVID-19 Pandemic at Tishk International University. *Eurasian Journal of Science & Engineering*, 7(1), 185-196.

- Onur, D., Zorlu, T. (2017). Tasarım Stüdyolarında Uygulanan Eğitim Metotları ve Yaratıcılık İlişkisi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 7(4) , 542-555. DOI: 10.7456/10704100/002
- Oktay H. E., Mutlu Danacı, H., Unvan M., Kavas K. R. ve Bakır İ. (2021). Mimarlık eğitiminde sanal eğitim denemeleri ve değerlendirme süreci. *Journal of Qualitative Research in Education*, 25, 311-324. doi: 10.14689/enad.25.13
- Ozorhon, G., Lekesiz, G., (2021), Re-considering the Architectural Design Studio after Pandemic: Tools, Problems, Potentials, *Journal of Design Studio*, V.3, N.1, pp 19-36.
- Persada, S. F. Miraja, B.A. Nadlifatin, R. (2019). Understanding the Generation Z Behavior on D-Learning: A Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) Approach. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 14, 05, 20-33.
- Sakarya, K. (2021). Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle Yürütülen Teknik Resim Dersine Dair Bir Değerlendirme: Çukurova Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 25 , 282-290 . DOI: 10.31590/ejosat.902104x
- Şekerci, Y., Mutlu Danacı, H., Kaynakçı Elinç, Z. K. (2021). Uzaktan Eğitimin Uygulamalı Derslerde Sürdürülebilirliği: Mimarlık Bölümleri Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 54-68.
- Varma, A., & Jafri, M. S. (2020). COVID-19 responsive teaching of undergraduate architecture programs in India: learnings for post-pandemic education. *Archnet-IJAR*. doi: 10.1108/ARCH-10-2020-0234
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.

The Problems of Digital Data Storage and Transmission in Coherent Visual Identity Production of Large Scale Institutions & Its Reflection in COVID '19 Pandemic Period

Naciye Derin Işıkören, Serkad Hasan Işıkören, Ayşe Ece Onur

^aGörsel İletişim Tasarımı Bölümü, İletişim Fakültesi, Lefke Avrupa Üniversitesi, nisikoren@eul.edu.tr

^bMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, serkadhasan.isikoren@neu.edu.tr

^cMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi
ayseece.onur@neu.edu.tr

Abstract

High speed data transmission technologies are developing day by day and their usage is spreading in the World Wide Web. Cloud computing is a recently developed powerful tool in these terms. On the other hand, graphic software and applications are becoming more effective in composing visual messages and information of all sorts. Accordingly, corporate identity and a coherent visual profile of a company is basically a series of info graphics that reflects the aim; Series of services and products, interdisciplinary consistency of a company. A successful corporate identity design can equally place the image of the company within various cultures. International graphic placement requires appropriate data transmission and storage. Especially in the period of COVID' 19 pandemic, the need of cloud based storages and/or related storage issues have become an important issue. Cloud computing provides necessary conditions for the international corporate identity applications of global companies, hence gives a way to a detailed creation for design companies.

Keywords: Cloud computing, corporate identity, graphic design, data transfer, advertising agencies, pandemic

Büyük Ölçekli Kurumların Tutarlı Görsel Kimlik Üretiminde Sayısal Veri Depolama ve İletim Sorunları ve COVID '19 Pandemi Dönemine Yansıması

Özet

Yüksek hızlı veri iletim teknolojileri her geçen gün gelişmekte ve internet ağı üzerinde kullanımları yaygınlaşmaktadır. Bulut bilişim bu anlamda yakın zamanda geliştirilmiş güçlü bir araçtır. Öte yandan, grafik yazılımları ve uygulamaları, görsel mesajların ve her türlü bilginin oluşturulmasında daha etkili hale gelmektedir. Buna göre, bir şirketin kurumsal kimliği ve tutarlı bir görsel profili, temelde hizmet ve ürünler dizisi, bir şirketin disiplinler arası tutarlılığı amacını yansıtan bir dizi bilgi grafiğidir. Başarılı bir kurumsal kimlik tasarımı, şirketin imajını çeşitli kültürlerle eşit şekilde yerleştirebilir. Uluslararası görsel kimlik yerleştirme, uygun veri iletimi ve depolama gerektirir. Özellikle COVID' 19 pandemisi döneminde bulut tabanlı depolama ihtiyacı ve/veya ilgili depolama sorunları öne çıkan bir konu haline gelmiştir. Bulut bilişim, dünya çapında şirketlerin uluslararası kurumsal kimlik uygulamaları için gerekli koşulları sağlamakta, dolayısıyla tasarım şirketlerinin detaylı bir şekilde kurumsal kimlik oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulut bilişim, kurumsal kimlik, grafik tasarım, bilgi aktarımı, reklam şirketleri, pandemi

1. INTRODUCTION

After 1990 computer generated information systems have entered into many fields of human life. Accordingly, a series of light speed technological developments occurred in hardware and software production. Within the last thirty years, information technologies managed to cover all the fields of human production such as arts and design, entertainment of all sorts, health, finances etc. In relation to the increasing flow of information, larger digital spaces for data transmission and data storage facilities were needed. Hence, pandemic period doubled the need for digital space since every face to face daily interaction had to be digitalized and became online such as education, marketing, catering services etc. Especially in education facilities, cloud based data transmission storages have exceeded over 100GB in a year and a half which is a very big amount to store in any other storages such as external hard disks or related hardware. The need for cloud based storages made it even more important during the pandemic. As a chain reaction, all kind of official and bureaucratic paper work had to be digitalized as well. In this case, digital corporate identity usage became compulsory for all institutions. This article is a documentation of the technological developments of digital data storage and transmission especially in terms of creating a coherent corporate image of large scale institutions starting from 1990 till pandemic period (Carpo, M. 2019, 48-51).

2 METHODOLOGY

In this study comparative content analysis methodology will be used. Technological developments that occurred in terms of hardware and software production will be analyzed in comparison to the needs of digital image production and transmission of the time period in between 1990-2020.

3 LITERATURE REVIEW

In 1990 the process of graphic design and image processing applications transformed with the entrance of graphic design software such as Adobe Photoshop, Aldus Freehand, Page Maker, Corol Draw, Quark X press into the desk top publishing field (Becer, E. 1997 116). Before that developments in the 90's, graphic design applications were consisted of a series of workshop applications performed manually, i.e., handwork, by designers and later on repro camera transmission of the design to the negative film (Becer, E. 1997 128). After 1990 the computer graphics took over handcraft and direct film processing from computer files took over the repro camera processing. Within these changing dynamics, various data storage and transmission tools occurred.

In the beginning of these developments there were floppy discs, but the space of data in those discs was not large enough for graphic files (Shirley, 379). Afterwards, within a short time, external hard discs, zip discs and CDs were developed but they were neither reliable, nor compatible with every computer and they were expensive. As Roth and Van Horn states; *“Despite the fact that computer memory costs have decreased dramatically over the past few years, data storage still*

remains, and will probably always remain, an important cost factor for many large-scale database applications” (Roth, M. A., & Van Horn, S. J. 1993. 31-39).

Hence, with the development and wide usage of the Internet and the spread of commercial globalization, large scale companies and holdings needed to be advertised globally and in a synchronal way within the high-speed race of global marketing strategies. Therefore, designers have used Corporate Visual Identity Systems (CVIS) to widen the communications mix. “Using name, symbol and/or logo, typography, color and slogan, a CVIS helps transmit a company’s visual identity through fixed assets, such as buildings, vehicles and other business collateral. This wider view of business communications adds necessary service marketing: product, price, place, promotion, participants, physical evidence and process to corporate identity applications” (Melewar, T. C., & Saunders, J. 2000, 20). That need, increased the importance of a strong, solid and detailed corporate identity design. A properly designed corporate identity constitutes the image, face, coverage of a company and its place in the common visual culture and in the commercial global market (Özcan, 2008. 111). In addition to that, all coherent bureaucratic communication takes place in the corporate identity design of the company which helps running the inner information circulation of the company.

Increased representation needs of companies and the explosion of the Internet put high pressure on existing storage and computing facilities and the internet service providers, consequently, the underlying hardware platform by the internet service providers supplied by has cheap commodity PC’s as Qian and et.al.(2009) expressed. Qian and et.al. (2009) posits that

“Various kinds of software technologies are invented to make these PCs work elastically, which has led to 3 major cloud computing styles based on the underlying resource abstraction technologies: the Amazon style, Google Style and Microsoft style. It’s hard to dec’ which one is better, but apparently server virtualization is more flexible and compatible with existing software and applications; while the sandboxes put more restrictions on programming languages but less abstraction overhead. Currently, server virtualization is the most popular resource abstraction technique in cloud computing.” (Qian, L., Luo, Z., Du, Y., & Guo, L. 2009: 627).

With those qualities, the service that is provided by cloud offerings is important and useful for graphic designers and related companies. Big amount of data storage and transmission possibilities that are provided by the cloud service providers replace more pragmatically the usage of expensive and unreliable storage and transmission hardware.

This quality does not mean that CC is free of charge. There are specific amounts of monthly or yearly payments that have to be paid by the companies according to the virtual space they are occupying in the cloud for their storage. But since the information transmission is dependable, steady and down to earth it is specifically valuable for design application purposes. Diversely, the foremost vital advantage of this facility is that it is worldwide accessibility (Topaloğlu, Özkişi, Tekkanat, 2017: 30).

Though CC computing is useful for every applied arts and design field, its fostering in terms of design application comes forward in Corporate Identity Design because CID has to be applied for international companies, groups and holdings Omni potentially and synchronously, which

suggests concurring to the flow of corporate promoting each graphical sign, symbol and signifier has got to be used and put within the showcase at the same time and within the same quality of color, shape, measure and appearance (Kadıbeşegil, 1999: 101).

4 CORPORATE IDENTITY FEATURES

Any kind of ambiguity and inconsistency that occurs in the image building process of the company can damage the perception of the consumer and diminish the level of coherency of the company's image internationally (Chetnam, 1990, 168). Thus, "Graphic design has exerted a powerful influence on corporate image. With corporate image being interpreted as how an organization communicates an image through a name and/or icon. This view of corporate image received a fillip through the work of graphic design consultancies in analyzing the practice of visual identity by organizations" (Balmer, 1998: 966). According to Balmer (1986) organizations and consultancies utilize graphic design for four fundamental purposes as follows;

- (i) to communicate the organization's mission and philosophy,
- (ii) to encapsulate the organization's cultural values,
- (iii) to underpin the organization's communications efforts inside and outside of the company
- (iv) as a means of keeping the visual identity fashionable

Under these representational headings, Koç Holding's corporate identity graphics represent a strong example. Its graphic content is very detailed in terms of answering every kind of presentational demands inside and outside of the company hence nationally and internationally usage of the company's image and appearance. More importantly, this worldwide company is one of the pioneers that carried its corporate profile into cloud in Turkey. Above mentioned qualities are the the reason why it takes place as an example in this study.

Such detailed corporate identity graphic design has to include graphics as

- (i) logo, business card and memorandum.
- (ii) envelopes, folders, notebooks, entitled papers
- (iii) pens, T-shirts, car graphics, banners, pouches, bags, stickers
- (iv) web sites, presentation cd s, e-card visits promotional items

Some basic corporate identity graphics that have been used in their international corporate identity e-guide by Koç Holding are as follows i.e.

Images below (Figure 1, 2,3) are the examples of the category (i).which displays the official logotype of Koç Holding, its color codes, official color versions and grayscale options and official business card.

Koç Logotayı
Koç Logotype

Koç sembolü ve Koç yazının birliktedir. Koç Holding logosu, Koç Holding logosu olarak kullanılmaktadır. İlerleyen sayılarda yer alan "Koç Logotayı" ifadesi bu birlikteliği ifade etmektedir.

Koç Holding logosunun tercih edilen uygulaması, aşağıda örneklenen şekilde Koç sembolü ve yanında yer alan Koç yazısından oluşmaktadır.

Bu iki temel element alternatif renk uygulamalarına ilişkin örnekler aşağıdaki sayılarda yer verilmektedir.

The ram's horns symbol and the Koç name compose the Koç logotype. "Koç Logotype" phrase signifies this union on the following pages.

The preferred identity for Koç Holding is the red symbol of the ram's horns with the bold Koç name next to it in a horizontal, side by side position as shown below.

Color alternatives of these basic elements are given on subsequent pages of this guideline.

Figure 1: The official logotype of Koç Holding

**Koç Logotaypının
Farklı Zeminlerde Kullanım 1**
The Use of the Koç Logotype on
Various Backgrounds 1

Koç yazısı beyaz, açık ton ve pastel zeminler üzerinde kırmızı Koç sembolü ile birlikte siyah kullanılmalıdır. Tek renk baskılı işlerde veya her iki öğenin de beyaz veya siyah kullanılması gereken zeminler dışında bu kurala mutlaka uyulmalıdır.

Black is to be used for the Koç name whenever white, off-white, pastel or light colors of paper stock are being used, with the Koç symbol printed in red. This rule must be applied except for one-color printing where both elements are to appear in black or dropped out to white.

Siyah zemin üzerine kullanım
Use on black

Koç Sembolü: Warm Red, Koç Yazısı: White,
Rarisin Home Symbol: Warm Red, Koç Name: White.

Koç Sembolü: 50% siyah, Koç Yazısı: Beyaz,
(Tek renk baskı için geçerlidir.)
Rarisin Home Symbol: 40% Black, Koç Name: White,
(For use in one color printing.)

Koç Sembolü: Beyaz, Koç Yazısı: Beyaz,
(Siyah 50% oranında kullanılmadığı tek renk
baskılar için geçerlidir.)
Rarisin Home Symbol: White, Koç Name: White,
(For use in one color printing where a 40% bit of
black is not possible.)

Kırmızı zemin üzerinde kullanım
Use on red

Koç Sembolü: Siyah, Koç Yazısı: Beyaz,
Rarisin Home Symbol: Black, Koç Name: White.

Koç Sembolü: Beyaz, Koç Yazısı: Beyaz,
(Tek renk baskı için geçerlidir.)
Rarisin Home Symbol: White, Koç Name: White,
(For use in one color printing.)

Koç Sembolü: Siyah, Koç Yazısı: Siyah,
(Bu renk baskı için kullanılmamaktadır.)
Rarisin Home Symbol: Black, Koç Name: Black,
(Option for use in two colors printing.)

Gri zemin üzerinde kullanım
Use on grey

Koç Sembolü: Siyah, Koç Yazısı: Beyaz,
(Tek renk baskı için geçerlidir.)
Rarisin Home Symbol: Black, Koç Name: White,
(For use in one color printing.)

Koç Sembolü: Beyaz, Koç Yazısı: Beyaz,
Rarisin Home Symbol: White, Koç Name: White,
(For use in one color printing.)

Koç Sembolü: Siyah, Koç Yazısı: Siyah,
(Tek renk baskı için geçerlidir.)
Rarisin Home Symbol: Black, Koç Name: Black,
(For use in one color printing.)

Figure 2: Color codes, official color versions and grayscale options

Kartvizit | Business Card

Boyut: 90 mm x 50 mm
Renk: Pantone Warm Red + Siyah
Kağıt: 300 gr Çift Taraflı Bristol
Font: Helvetica Condensed Light/Bold,
6-13 pt.

Size: 90 mm x 50 mm
Color: Pantone Warm Red + Black
Paper: 300 gr Double Sided Bristol
Font: Helvetica Condensed Light/Bold,
6-13 pt.

Figure 3: Official business cards with measurements

Koç Holding's corporate identity graphic guide is consisted of 161 detailed design pages; hence it bares globally accessible vector graphics including newspaper announcement designs. The guide can be found online in the link <https://www.koc.com.tr/medya-merkezi/kilavuzlar> in a more larger scale.

With the help of the cloud computing globally accessible data storage facility, this kind of rich representational visual identity can be applied to any kind of presentation and advertisement of the company in all around the world at any time.

5 CONCLUSION

Since 1990 graphic design applications transformed drastically. Nowadays, designers and users of visual information do not even call the field "graphic design". The new term that is used for the field is "visual communication" The visual messages designers are creating are taking place in a large perspective of different media. Before, it was only paper top publishing but currently billions of different visual creations carries meanings to the viewers upon tv, telephone, computer and mainstream media globally.

Cloud computing procedures offer a storage space for its users besides other various facilities on the internet. The storage space provided by cloud can be decided according to the need of the users. This development and facility created a bridge in between the trio of "every time accessible and reliable visual data transfer", "needs of graphic design agencies in all sorts of visual media" and "global presentation needs of the international companies".

Globally accessible, expendable and timeless space and transfer facility of cloud computing constitute a proper solution of large amount of detailed visual data transfer of corporate identity graphics of global companies. Especially during the pandemic period, it has been observed that the need for cloud storage is very essential for companies since most of the communication and design facilities is held via online media. The Covid '19 pandemic period has hit daily routine for a year and a half and during this short period of time the need for huge storage spaces has increased in many fields such as education, marketing and all data transmission related fields. Therefore, cloud storage should be increased to serve the needs of companies for big size documents to store and transfer their folders. However, this can be another research subject for future studies since in this short period of time data collection would not be reliable.

REFERENCES

- Balmer, J. M. (1998). Corporate identity and the advent of corporate marketing. *Journal of marketing management*, 14(8), 963-996. Becer, E. (1997). İletişim ve Grafik Tasarım [Communication and Graphic Design]. *Dost: Ankara, Turkey*.
- Carpó, M. (2019). Big Data and the End of History. *International Journal for Digital Art History: Issue 3, 2018: Digital Space and Architecture*, 3, 21.
- Cheatham, F. R., Cheatham, J. H., & Owens, S. H. (1987). *Design concepts and applications*. Prentice Hall

- Kadıbeşegil, S. (1999). *Halkla ilişkilere nereden başlamalı?*. Mediat.
- Knorr, E., & Gruman, G. (2008). What cloud computing really means. *InfoWorld*, 7(20-20), 1-17.
- Özcan, O. (2003). *İnteraktif media tasarımında temel adımlar*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Marschner, S., Shirley, P., Ashikhmin, M., Gleicher, M., Hoffman, N., Johnson, G., ... & Wyvill, B. (2018). The Graphics Pipeline. In *Fundamentals of Computer Graphics* (pp. 159-182). AK Peters/CRC Press.
- Melewar, T. C., & Saunders, J. (2000). Global corporate visual identity systems: using an extended marketing mix. *European journal of marketing*
- Qian, L., Luo, Z., Du, Y., & Guo, L. (2009, December). Cloud computing: An overview. In *IEEE International Conference on Cloud Computing* (pp. 626-631). Springer, Berlin, Heidelberg
- Dereboylular, Ö. (2019). Bulut Bilişim Bakımından Arama ve Elkoymaya İlişkin Hükümlerin Uygulanabilirliği. *Ceza Hukuku Dergisi*, 14(39), 161-202
- Zelanski, P., & Fisher, M. P. (1996). Design principles and problems

Sosyal İzolasyon, Karantina ve Psikolojik Etkileri

Canan Alev Mevlana^a, Meryem Karaaziz^b

^a Psikoloji Bölümü, Lefke Avrupa Üniversitesi, cmevlana@gmail.com

^bPsikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınoğu Üniversitesi, meryem.karaaziz@neu.edu.tr, 0000-0002-0085-612X

Özet

Çin’de ortaya çıkan Covid-19 virüsünün basit bir virüs olmadığı ve bireylerin tüm beden sağlığını, ruh sağlığını ayrıca düşünce, davranış ve tutumlarını da etkileyerek tümüyle değiştirdiği görülmüştür. Tüm dünya ve ülkemizde de Covid-19 salgınının nüfusu olumsuz bir şekilde etkilediği görülmüştür. Toplumdaki her bir bireyin psikolojik tepkimleri, salgın döneminde, salgın sonrasında, salgının yayılması sırasında sosyal ve duygusal olarak çok farklı olmaktadır. Yapılmış araştırmalara göre salgın döneminde toplumların psikolojik olarak etkilenip duygusal rahatsızlıklar yaşadığı görülmüştür. Yapılan diğer çalışmalara göre, Covid 19 virüsüne yakalanan veya virüse enfekte olduğu düşünölen birçok hastanın sıkıntı, korku, kaygı, öfke, yalnızlık ve uyku sorunları gibi duygusal ve davranışsal olarak tepkilerde buldukları da gözlenmiştir. Buna bağlı olarak da ortaya çıkan bu tepkiler de travma sonrası stres bozukluğu, panik bozukluk, paronid ve psikotik belirtilerle ilişkilendirilmiştir. Özellikle karantinaya alınan birçok bireyde bu semptomların daha yaygın olarak görüldüğu de tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşanan karantina sürecinin olumsuz psikiyatrik sonuçlarla ilişkisi olacağı ve yine karantina sürecinin birçok psikolojik etkilerinin olduğu aylar, yıllar sonra da tespit edileceği bildirilmiştir. Bu sebeple karantina döneminde psikolojik önlemlerin dikkate alınması gerekli olmaktadır. Araştırmanın amacı pandeminin bireylerin ruh sağlığına etkilerini araştırmaktır ve literatür taraması yapılmıştır. Covid-19 sürecinde bireylerin ruh sağlığı özelinde ilgili literatür araştırılırken daha önce yaşanan pandemilere dair ruhsal tepkiler incelenmiştir. Bu çalışmanın pandemilerin birey, aile ve toplum etkilerini anlayabilmek ve öngörebilmek adına önemli olacağı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal izolasyon, karantina, psikopatoloji, pandemi, Covid-19

Social Isolation, Quarantine and Its Psychological Effects

Abstract

All the dimensions of Covid-19, which emerged in China, are shown in a simple limitless and comprehensive way, in which the spirit replaces all the details with the ways of behaving. It is literally a form of education for the whole world and also for Covid-19. Reactions in an education in a surviving community can be very different in appearance, very pleasant, and emotionally different from those that are liked. Societies that can be applied according to what has been done are affected by the way they are tried and there are too many emotions. Accordingly, the schools that will be liked are exhibited as well as the negatives are definitely looked at. They react emotionally and behaviorally, such as worrying, anxiety, anger, loneliness, and problems being thought about before being infected or used to the virus. As a result, these reactions showed parity with trauma, post-stress illness, panic clinical, psychotic optimism. Especially in autumn, this season was perceived as very common. Quarantine pandemic is the most effective and effective way to cope with the disease. It's the little things with psychiatric consequences that end with each passing day, and it's over when it ends again, after months, years, and years. It is being prepared for training during this training period.

Detailed information on the comprehensive education program on the comprehensive education for literature through the pandemic Detailed information on the comprehensive education on the comprehensive studies. The Covid-19 era has affected every aspect of society.

The aim of the research was to investigate the effect of individuals on mental health during the pandemic process, and the literature was reviewed retrospectively. During the Covid-19 process, the mental health of individuals was investigated with the relevant literature, while the mental reactions to previous pandemics were examined. It was thought that it would be important to understand and predict the effects of pandemics on the individual, family and society.

Keywords: Social Isolation, Quarantine, Psychopathology, Pandemic, Covid-19

Giriş

Hastalık, dokularda ve hücrelerde fonksiyonel ve yapısal olarak değişiklikler oluşturan bir durumdur. Bu bağlamda hastalık farklı koşulların sembolik bir şekilde bireylerde kendilerini nasıl gördüklerini ve başkaları tarafından nasıl görüldüklerinden de etkilenmektedirler. Hastalığı olan fiziksel ya da psikolojik patolojinin var olduğu tanımlanan birey kendisini hastalığın içinde hissetmektedir ve bireyin fiziksel ve sosyal anlamda alışmış olduğu yaşantısında kesintilerde olabilmektedir. Dolayısı ile bireyde bilişsel yönlendirmede bozukluk ve karışıklık olabilmekte ve bu durum davranışlarına da yansımaktadır. Bireylerin gündelik yaşamlarında kültürle olan ilişkileri olduğu kadar hastalık ve sağlıklı olan değerlendirmelerinde de etkilidir. Bireyler kendilerini hasta, sağlıklı, rahatsız ve sağlıksız olarak tanımlamalarda bulduklarında sosyal ortamın kodlarından da etkilenmektedirler. Bireyi hasta olarak değerlendirebilmek için bireyin kendini hangi zaman ve hangi koşulda hasta olarak algıladığı da esneklik göstermektedir (Aytaç ve Kurttaş, 2015).

Günümüz ortamında sağlığın içerisinde bireyler ve bireylerin kültürleri; buna bağlı olarak da duyguları, değerleri, eşitlikleri, normları, düşünceleri, inançları ve vb. bulunmaktadır. Sağlık geçmiş dönemlerde olduğu gibi sadece tıbbi çalışmalar ile değil temel kurum kültür ve yapı dâhilinde toplumun kendisi ile bireyi birlikte ele almaktadır. Günümüzde sağlık hem eşitsizlik hem işlevsel hem de kültürel olarak yer almaktadır ve tıbbi olduğu kadar psikolojik, biyolojik, siyasal, ekonomik ve toplumsaldır (Bingöl, 2017).

Hastalık anormal olup bireyin zihinsel, ruhsal, sosyal ve fiziki işlevlerinin önceki durumuna göre azalması durumudur. Hastalığın tedavisi kadar bireyin hastalığa yakalanması ve hasta olmamayı sağlaması ve sağlık hakkındaki algı ve tutumlarıyla da ilişkilidir. Yapılan araştırmalara göre bireylerin sağlıklarını korumada toplumsal ve bireysel davranışlar gösterdikleri gibi sağlık davranışlarının hepsini uygulayanların uygulamayanlardan daha sağlıklı olduğu görülmüştür. Yapılan diğer çalışmalardan elde edilen verilere göre toplumda bireylerin sağlıklı olabilmeleri konusunda hem zihinlerinde bilgiye hem de gündelik bilgiye dayanılarak sosyal temsillere benzer şekilde gerçekleştirdiği söylenebilmektedir (Araz, Harlak ve Meşe, 2007).

Tarihsel süreç içerisinde, hastalık kavramı olarak ve hastalık nedenleri buna bağlı olarak da hastalık tedavi yöntemleri de önemli şekilde değişim geçirdiği de görülmektedir. Günümüzde ise sağlık psikolojik, sosyal ve fizyolojik olarak bütüncül bir şekilde ele alınmakta ayrıca sağlığın devamlılığı da tanımlanmaya başlanmıştır. Bireyde sağlıkla ilgili sorunlar ortaya çıktığında kendinin iyi hissetmemesi ile başlayan ve kötü hissetmesine sonrasına ise

tükenmişliğe kadar uzanan bir süreç yaşanmaktadır. Kısacası hastalık bireyden bireye değişkenlik gösteren karmaşık bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Tekin, 2007).

Dünyada Ağır Akut Solunum Yetersizliği Sendromu (SARS, 2003), kuş gribi (H5N1 2004) ve (Domuz Gribi H1N1, 2009) gibi salgın hastalıklar ilgi çekmektedir. Korona virüs (SARS-CoV) sebep olduğu solunum yolu hastalığıdır ve damlacık yoluyla bulaşmaktadır. 2002 Kasım – 2003 Haziran arasında Hong Kong’da salgın başlamıştır. Bu salgın döneminde dünyada 8.422 vaka görülürken 916’ da ölüm görülmüştür (Özkan, 2020).

Dünyada toplamda 37 ülkeye yayılım gösteren salgın özellikle %50 oranında 65 yaş ve üzerinde etkili olmuştur. MERS CoV virüsü insandan insana özellikle yakın temas ile geçerken ateş, öksürük ve nefes darlığına neden olurken her yaşta da görülebilmektedir. 2012 Eylül ayında ilk olarak Suudi Arabistan’da görülmüştür. Daha sonra yapılan araştırmalarda ise ilk olarak 2012 Nisan ayında Ürdün’de görüldüğü tespit edilmiştir. 2015 yılında ülke dışından gelen birinin Kore Cumhuriyeti’nde büyük salgına neden olduğu da dikkat çekmiştir. İlkbahar aylarında hastane kaynaklı MERS ‘in salgınlara neden olduğu fakat tüm yıl boyunca da yeni vakalarında olduğu görülebilmektedir. Son dönemde bütün dünyayı saran ve pandemi olarak nitelendirilen yeni tip koronavirüs salgını ölümlere neden olmakla birlikte bütün dünya insanlığı çok ciddi tehdit etmektedir. Covid-19 salgını, sürecin içerisi içinde bulunmamız nedeni ile öngörülemiyor ve tahminlerde bulunulurken en iyi sonuçlar ancak pandemi sonucunda görülmesi mümkün olabilecektir (Hasöksüz, Saraç ve Yıldırım, 2020).

Salgın hastalıklar insanlığın karşılaştığı travmalardan biridir ve toplumdaki tüm güç dengelerini, toplumsal değişimleri, toplumsal rol değişimlerinde de etkili olmaktadır. Toplumlar yaşanan bu travmaya karşı psikolojik ve sosyolojik olarak özgül tepkime gösterebilmektedirler. Buna bağlı olarak da toplumda bireyler kendi algılama, psikolojik zeminlerini oluşturarak kendilerine özgül belirti veya savunma mekanizmaları gösterebilmektedirler (Çubuk, 2020).

Koronavirüs, tüm toplumda yaygın olarak görülen, hafif belirtileri gibi (MERS) orta doğu solunum sendromu ve şiddetli bir şekilde akut solunum yolu sendromuna (SARS) gibi oldukça ciddi enfeksiyonlara sebep olan bir virüstür (Dikmen, Kına, Özkan ve İlhan, 2020).

İnsandan insana kolaylıkla bulaşabilen ve soğuk algınlığına sebep olan çeşitleri (HCoV-229E, HCoV-OC43, HCoV-NL63, HKU1-CoV) bulunmaktadır. Hayvanlarda da bulunan CoV insanlara da geçerek çok ağır tablolara sebep olmaktadır. Yapılan araştırmalara göre SARS-CoV kedilerden, MERSCoV ise tek hörgüçlü develerden insanlara bulaştığı görülmüştür (Şirin ve Özkan, 2020).

Diğer solunum yolu patojenleri ile Covid-19 virüsü karışarak ya da koenfeksiyon oluşturabilmektedir. Koronavirüsler orthocoronavirinae alt ailesine ait tek zincirli pozitif RNA virüsleridir. Dört ana cinsten (Beta, Gama, Delta, Alfa) oluşmaktadırlar. Alfa ve Beta cinsleri insanlarda solunum enfeksiyonlarından sorumlu olurken, Gama ve Delta cinsleri kuşların enfeksiyonlarından sorumlu olmaktadır. SARS- CO VE SARS CoV-2 arasında benzerlik oranı %70 olarak saptanmış ancak MERS-CoV ile %59 benzerlik olduğu ve az ilişkili olduğu belirlenmiştir. İnsanlarda görülen koronavirüsün basit bir soğuk algınlığından akut solunum sendromuna kadar gidebildiği görülmüştür (Dhama, Khan, Tiwari, Sircar, Bhat, Malik ve Rodriges- Moralez, 2019).

Pandemi, Covid 19 Pandemisi ve Tedavisi

Bir hastalığın belli bir zaman içinde çok fazla görülmesi epidemiy (salgın), büyük kıtaları etkisi altına alarak büyük salgınlar "pandemi" olarak adlandırılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü birden fazla ülkede milyonlarca bireyi etkileyen ve bazen de tüm dünyaya yayılan büyük salgınlar olarak tanımlanmıştır. Bir salgına sebep olması için virüs ya da bakterinin birçok insanda bağışıklığa sahip olmaması ve bireyden bireye kolay bir şekilde bulaşabilmesi ayrıca ciddi bir şekilde hastalıklara neden olması gerekmektedir ve ortaya çıkan pandemi bir afet olarak kabul edilmektedir. Normal bir yaşamın kesintilere uğramasıyla toplumun tümünün etkilenmesine, çaresiz kalmasına, korunmaya, kurtulmaya, yiyeceğe, tıbbi ve sosyal olarak bakıma ihtiyaç duymaları olağanüstü bir durum olarak kabul edilmektedir. Pandemi bireylerin çeşitli zorluklarla karşılaştığı periyodik bir olgudur. Küresel olarak salgın hastalıklar, tıbbi olarak tedaviye ihtiyaç duyan bireylerin sayısının hızlıca artmasına ve sağlık sisteminin çökmesine de neden olmaktadır. Bu bağlamda pandemi, çok ciddi şekilde afet öncesi ve sonrasında da iyi bir afet yönetimi hazırlığına ihtiyaç göstermektedir (Dizer ve Demirpek, 2009).

Pandemi, dünya çapında birçok ülkeyi, kıtayı, adayı, milyonlarca insanı etkisi altına alan ciddi boyutlu salgınlara verilen adıdır. Hastalık, salgın boyutuna ulaştığında bunun bildirisini Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tüm dünyaya yapıyor. Hastalığın pandemi (salgın) olarak nitelendirilmesi için hastalığa sebep olan virüsün veya bakterinin insanların bağışıklığının olmadığı, kişilerarası bulaşma durumunun fazla ve basit olması, insan organizmasına ciddi hasarlara yol açan bir organizmadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün pandemi için yaklaşık olarak kriterleri üç şekildedir:

- Virüsün hiç karşılaşmamış ve yeni olması
- İnsandan insana basit bir şekilde bulaşma göstermesi
- İnsanlarda aktif olabilmesi Pandemi, bireylere ve bireylerin yakın çevresine, sevdiği insanlara bir tehdit unsuru olarak düşünüldüğünde psikososyal stres faktörleriyle bağlantılıdır.

Stres faktörleri arasında kişinin standart yaşam kalitesinde aksaklıklar, yakın çevresinden ve sevdiklerinden ayrı kalması, ekonomik sıkıntılar, karantina ve sosyal izolasyon uygulamaları vb. bulunmaktadır. Karantina tıp alanında kullanılan köken olarak İtalyanca olan "quarantina" kelimesinden gelmektedir ve kırk gün anlamına gelmektedir. Karantinanın tanımı ise şu şekildedir; tanımlanan salgın hastalığın bulaşma hızının ve çoğalmasının engellenmesi açısından belirli bir bölgenin denetimini sağlamak ve bölgeyle etkileşimin kesilmesi şeklindeki uygulamalardır. Bu uygulamada asıl hedeflenen taşıyıcı olması olası kişilerin toplumdan izole edilerek hastalığı diğer bireylere bulaştırarak hasta kişilerin çoğalmamasıdır. Karantina uygulanan bireylerin çoğu bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Bağımsızlığının kısıtlanması, sevdiği insanlardan uzak kalma, hastalığın seyri hakkında bilinmezlik, sıkılma ve acıklı etkileri olabilir. Dünya birçok kez pandeminin hüküm sürdüğü zamanlar yaşanmıştır ve bu dönemlerde ilk karantina uygulamasına VII. yy'de rastlanmaktadır. XV. yy sonlarında uygulanan karantina ise veba salgının önüne geçmek adına Akdeniz limanlarına uygulanmıştır. Osmanlılar karantinaya "usul-ı tahaffuz" ve karantina bölgelerine ise "tahaffuzhane" sözcüklerini kullanmışlardır (Ayar ve Kılıç, 2017).

Bireyler açısından karantina zor ve karmaşık bir süreçtir. Sosyal yaşamından uzaklaşma, ekonomik boyutta sıkıntılar yaşama, sevdiği insanlarda uzak olma, yaşam alanının kısıtlanması, yaşamıyla ilgili denetimin elinden alınmış olması, baskı altında hissetme, kendisi ve

çevresindeki sevdiği insanların sağlıklarıyla ilgili endişe duyma gibi birçok durum bireylerde ciddi boyutlarda hasara yol açmaktadır. Sosyal olarak farklı sınıflara mensup bireylerin benzer veya farklı olduklarının belirlendiği kavram sosyal mesafe olarak adlandırılmaktadır. 1925 yılında Bogardus'un yaptığı bir çalışmada sosyal mesafe gruplar arası etkileşimi açıklar ve bununla birlikte sosyal ilişkilerinin de özellikleri hakkında betimleme yapılabilmektedir. Sosyal mesafe gruplarının ilişki bağlamındaki (evlilik, arkadaşlık, komşuluk) değerlendirmelerini hakkında bilgi sahibi olunması mümkündür. Sosyal psikolojide sosyal mesafenin tanımı; dil, din, ırk, milliyet, gibi farklı sosyal kesimlerde bulunan grupların birbirilerine gösterdikleri onayın boyutunun neticesidir (Budak ve Korkmaz, 2020).

Sosyal grupların özel alanlarına kendi istekleri üzerine çektikleri sınırın ne derecede olacağını belirten toplumsal faktörlere göre benzer, yakın ve uzak olma durumu sosyolojik bakımdan sosyal mesafeyi bu şekilde ele almaktadır. Etkili bir sosyal mesafe uygulaması için dikkatli, tutarlı, anında gerçekleşmesi gerekmektedir. Çocuklar ve gençler arasındaki sosyal mesafe uygulamasında bu durum özellikle geçerli olmaktadır. Çünkü çocukların ve gençlerin yetişkinlere oranla daha hareketli ve daha çabuk ortam değiştiren bireyler olduğu düşünülürse bulaşma hızının ciddi boyutlara ulaşması kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. İnsanlarının birbirleriyle arasında 1,5 metre mesafe bırakmaları fiziksel mesafe olarak adlandırılmaktadır. Covid-19'un yayılım hızının en aza indirilmesi açısından sağlık ve bilim alanlarındaki bilirdişiler fiziksel mesafenin önemi vurgulamaktadır (Akgül, 2020).

Fiziksel mesafenin uygulanması sonucundan Covid-19 hastalığının bireylerarası bulaşma riskinin en düşük seviyeye indirmektedir ve bu toplum sağlığı açısından insan haklarına saygı ve sorumluluktur. Sürekli bir tek başına kalma durumu yerine fiziksel mesafe kuralına uyarak etkileşim sağlayabiliriz. Covid-19 salgının ilk dönemlerinde bireylere "sosyal izolasyon" uygulamalarına geçileceği bildirilmiş ancak çok geçmeden asıl belirtilenin sosyal izolasyon olmadığı amaçlanan ve uygulanacak olanın "fiziksel izolasyon" olduğu açıklanmıştır. Erkal (2020), asıl istenilenin insanların birbirleriyle arasına çizecekleri fiziksel mesafe olduğunun açıklamasını yapmaktadır (Akyüz, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) SARS_CoV-2 tüm dünyada pandemi olarak ilan ettiği tarihten itibaren korunma önlemleri belirlenmiş ve güncellenmiştir. Maske takmak, elleri yıkamak, antiseptik kullanmak ve ellerin ovularak temizlenmesi, virüsün damlacık temasının önlenmesi için sosyal mesafenin korunmasıdır. Ayrıca hasta bireylerin maske kullanarak sağlık kuruluşlarına başvurması, yurt dışına çok zorunlu olmadıkça gidilmemesi ve yurt dışı dönüşlerinde ise 14 gün karantina süresi uygulanması olarak belirlenmiştir (Dhama, Khan, Tiwari, Sircar, Bhat, Malik ve Rodrigez- Moralez, 2019).

Çin'in Wuhan kentinde deniz ürünlerinin toptan satış pazarında ortaya çıkan zooteknik kaynaklı olan yeni tip koronavirüs salgını bütün dünyayı etkisi altına alarak küresel bir boyuta ulaşmıştır. İnsandan insana bulaştırıcılığın yüksek olduğu hastalık bütün dünyaya çok kısa sürede yayılarak dünya genelinde on dört milyondan fazla bireyi enfekte etmiştir. Amerika'da tespit edilen vaka dört milyona yaklaşmıştır (Acar, 2020).

Covid-19 ölüm oranlarına bakıldığında salgının çıktığı Hubei Gehrini' deki ölüm oranlarından 7,5 kat daha fazla aştığı görülmüştür. Türkiye'de ise doğrulanmış vaka sayısının, salgının görüldüğü tüm dünya ülkeleri arasında beşinci sırada olduğu görülmüştür. Geçen zaman içerisinde vaka ve ölüm sayılarında artışın görüldüğü salgın, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Bugün hala Covid-19 ile ilgili klinik belirtiler sınırlıdır ve salgının önlenmesinde en etkili tedbirler arasında kişisel tedbirlere uyulması olduğu

görülmektedir. Hastalık bireyden bireye damlacık yolu ve yakın temas ile bulaşmaktadır. Tüm dünyada pandemi sürecinde yapılan çalışmalarda Covid-19'un seyrine ait bilgiler gün geçtikçe daha da netlik kazanmaya başlamıştır (Akboğa, 2020).

Çok yayımlı olduğu için salgınlar özellikle pandemi sosyal riskleri, dünya çapında bir sosyal değişimi ve bunun yanında sosyal sorunları da getirmektedir. Tüm nüfusu etkilemekte ve en önemlisi savunmasız durumlarda yaşlıları, gençleri, engellileri, yoksulları da risk altına almaktadır. Covid-19 döneminde pandeminin yarattığı sosyal kriz, kısa ve uzun vadede dışlanma, ayrımcılık, eşitsizlik, işsizlik vb. sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Özellikle salgın döneminde sağlık sektöründe meydana gelen salgının etkilerini istihdam etme ve iş gücü yansımalarından da etkilenmektedir. Oluşan bu değişimler hak kayıpları, ekonomik kayıplara neden olmakla birlikte ikincil sorunları da meydana getirmektedir (Ayata ve Çamur, 2020).

Krizin en önemli basamağını sağlık sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda sağlık, devletin düzenlemeleri içinde kilit noktası olmaktadır. Bütçe, materyal, bütçe yeterliliği, sağlık hizmetlerine erişim, sağlık sektöründeki personelin sayısı, var olan personelin sağlıkları sağlık sektörünün en önemli konuları arasında bulunmaktadır. Covid -19 pandemisinde iki temel risk bulunmaktadır. Devletlerin sağlık sistemleri hazırlıksız olarak yakalanmış ve materyal, personel sayısının yetersizliği, bütçe açıkları dezavantajlı konuma getirmiştir. Hızlı yayılım ve buna bağlı olarak covid-19 virüsünün ne kadar kişiye bulaştığı önemli olmadan kısa dönemde sağlık kurumlarında önemli yığılmalar söz konusu olmaktadır. Bu durum hem hizmet alma hem de sağlık çalışanlarının verimini etkilemektedir. Oluşan kriz sağlık çalışanlarının üzerinde fiziksel, ruhsal ve toplumsal etkiler oluşturmaktadır. Ayrıca uzun saatler ve yoğun çalışma da stres, kaygı çeşitli fiziksel ve ruhsal kayıplarında oluşmasında etken olmaktadır. Bu bağlamda ruhsal olarak öfke, suçluluk duygusu, depresyon, çaresizlik, anksiyete ve tükenmişlik, fiziksel olarak da yorgunluk ve hastalık riskleri görülmektedir. Sağlık çalışanlarının özellikle salgın hastalığı yakınlarına bulaştırma kaygısı ruhsal ve fiziksel sağlıklarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Güreşçi, 2020).

Çalışan bireyleri, karantina, ulaşım kısıtlaması, bulaş riskine karşı olan kaygı ve ekonomik olarak daralma tüm sektörleri de doğrudan etkilemiştir. Bu süreç içerisinde turizm, eğitim, festivaller, spor etkinlikleri vb. iptal edilmiştir. Birçok çalışanın veriminin düşmesine ve olumsuz etkilenmesine de sebep olmuştur (Karakaş, 2020).

Günlük yaşamdaki rutin değişimler; çeşitli olan grupların maruz kaldığı ayrımcılık, iş ve sosyal yaşam kayıplarının neden olabileceği ruhsal olarak çökkünlük, gelecek kaygısı, depresyon, değişimlere adapte olma sorunlarıdır. Bunun yanında belirsizlik gibi karmaşık duygular ayrıca karantinanın getirdiği yalnızlık, ekonomik kayıplar ve yarattığın endişe, aidiyet, aile içi şiddet vb. riskler arasında sayılanlardan bazılarıdır (Kordalı, 2020).

Toplum içinde kırılğan gruplar da (yaşlılar, evsizler, suçlular, zihinsel ve fiziksel engelliler, çocuklar bağımlılar, seks işçileri gibi) covid-19 döneminde oluşan kriz ruhsal olarak da riskleri beraberinde getirmiştir (Kara, 2020).

Pandemi ilan edildiğinde en sık karşılaştığımız karantina ve izolasyon olmaktadır. Karantina; bireylerin bulaşıcı olan bir hastalığa maruz kaldığında, bulaşıcı hastalıkla ilgili olarak hastalık belirtisi gösterip göstermediğini gözlemleyebilmek için bireylerin soyutlanarak hareketliliğinin kontrol altında tutulmasıdır. Bireyin hasta olduğuna dair herhangi bir delil bulunmadığından ancak hastalanmasına sebep olacak etkenler ile karşılaşmış olan ve taşıyıcı olduğu düşünülen birey karantina altına alınmaktadır. Bireylere bu sınırlılığın getirilmesi riski olan bireyin fazlaca

bireylerle ilişki geliştirmesini engelleyerek hastalığın yayılımını engellemektir (Akbaba, Kurt ve Nazlıcan, 2014).

İzolasyonun farklı uygulanan türleri bulunmaktadır ancak genel anlamda hasta bireylerin sağlıklı olan bireylerden ayrıştırılarak hastalığın yayılımını azaltmak ve önlemek için hasta bireylerin belli yerde tutulmasıdır. Bulaşıcılığı yüksek olan hasta grupları için temas ve solunum izolasyonu uygulanan sıkı ve yüksek önlemlerli izolasyon türlerine örnek gösterilebilir. Pandemi öncesinde ve ilk aşamada enfekte olma konusunda ciddi belirsizlik ve yanlış bilgilendirme ile önleme ve iyi yönetim konusunda ciddi bir belirsizlik bulunmaktadır. Özellikle pandeminin bitip bitmeyeceği ile ilgili karışıklıklar mevcuttur ve hatta salgınlar dalga dalga tekrarlayabilmektedir (Koçak ve Harmancı, 2020).

Bu bağlamda bulaşıcı hastalık belirtilerine sahip bireylerin, sağlıklı olan bireylerden uzak kalmalarını sağlamak için de fiziksel ayrılığın sağlandığı ve devletler tarafından da yasalarla desteklenerek alınan önlemlerde izolasyon olarak da tanımlanabilmektedir. Tüm dünyada Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için basit bireysel önlemler arasında maske takmak ve sosyal mesafe kurallarına uymak olarak tanımlanmaktadır (Emiral, Çevik ve Gülümser, 2020).

Bulaşıcı olan hastalığın görüldüğü bölge veya o bölgede yaşayan. Enfekte olan ya da enfeksiyon açısından risk altında olan bireyleri yargılama, suçlama, korku duyma ve şüpheyle yaklaşım, konuşmamak, dışlama davranışları da damgalama olarak nitelendirilmektedir. Dünya tarihi boyunca salgın hastalık sebebi ile risk altında bulunan birey veya gruplar enfeksiyon kaynağı olarak damgalanıp ayrımcılığa maruz bırakılmışlardır. Enfeksiyonun ortaya çıkarmış olduğu mortalite ve morbiditenin azaltılabilmesi için uygulanan sosyal mesafe, karantina ve izolasyon bir şekilde damgalanmayı arttırabilmektedir (Dizer ve Demirpek, 2009).

Salgın hastalık kontrolünde olan hasta bireylerin tedavisi, bulaşmanın önlenmesi ve sağlıklı olan bireylerin korunabilmesi en temel yapılması gerekenler arasında bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda kontrol kriterleri etken, taşıyıcı ve bulaşma yolu enfeksiyon hastalığın oluşumunun şartları ya da parçalarından birine yönelik olmaktadır. Kontrol kriterleri yani koruma tedbirleri araştırılan hastalığa göre değişebilen ve salgın araştırma esnasında olabildiğince erken dönemde belirlenmektedir. Alınan tedbirler ve sektörlerin yapılması gerekenleri sağlık üst kurul karara bağlamaktadır (Aydın, 2006).

Klinik tanılarına göre tedavi başlatıldıktan sonra konulan tanının kesinleşmesiyle birlikte uygun olan tedavinin uygulanmasına geçilmektedir. Covid-19 döneminde sağlık kurumlarına artan talep dolayısı ile ilaç, gerekli olan malzeme ve sağlık personeli desteği de sağlanmalıdır. Ayrıca hastalığın yayılımını durdurabilmek için salgın hastalığa özel olarak ilaç, serum, dezenfeksiyon, bağışıklığı sağlama gibi buna bağlı olarak toplum için genel önlemler yani toplumu tarama, beslenme önerileri, çevre düzenlemesi, sağlık eğitimleri alınmalıdır. Salgın hastalıklarda yapılan tüm önlemlere rağmen vaka görülüyorsa alınan önlemlerin yetersizliği ilk olarak düşünülmelidir. Vaka surveyansı için salgın hastalık sonrası kontrol önlemleri dikkatli bir şekilde izlenmelidir (Kamer ve Çolak, 2020).

Sosyal İzolasyon, Karantina ve Psikolojik Etkileri

Covid-19 Çin'de çıkan basit bir virüs olmadığı anlaşılmış ve tüm beden sağlığının, ruh sağlığının, ilişkilerin ve birey olarak davranış, düşünce ve tutumların tamamı ile kökten değiştirdiği görülmüştür. Sonuç olarak; ruhsal hastalıklar beden yoluyla semptom verebilirken; bedensel hastalıklar da doğrudan ruhsal durumu etkilemektedir. COVID-19 fiziksel bir hastalık olmanın ötesinde sosyal, psikolojik ve ekonomik boyutlarda büyük etkiler yaratan bir salgın

durumundadır. Biyopsikososyal bir bütün olan insanı her yönü ile etkileyen COVID-19 pandemisinin psikosomatik yönü göz ardı edilmemelidir. Ruh ve beden var olmak için birbirine muhtaçtır (Baltacı ve Coşar,2020).

Covid-19 salgını ülkemiz dâhil tüm dünya nüfusunu oldukça önemli derecede olumsuz etkilemiştir. Toplumlarda sağlık çalışanları, kronik fiziksel hastalığı olanlar, çocuk, ergen ve yaşlı nüfus ve kronik ruhsal hastalığı olan özel gruplar çok daha riskli gruplar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Kronik ruhsal hastalığı olan bireyler genel popülasyona oranla daha çok fiziksel sağlık sorunu yaşamakta, kendi bakım aktivitelerini yerine getirmede ve sağlıklı yaşam biçimini sürdürmede daha çok zorlanmakta ve bu durum Covid-19 virüsünün bulaşma riskini arttırmaktadır. Kronik ruhsal hastalığı olan bireylerin salgın döneminde ve sonrasında psikolojik, sosyal ve ekonomik etkilenme durumlarına yönelik tetikte olunması ve gereken önlemlerin alınarak girişimlerin erken dönemde planlanması oldukça önemlidir(İnce,2020).

Salgın hastalık döneminde toplumdaki bireylerin psikolojik tepkileri, salgın anında ve salgın bittiğinde salgın hastalığın yayılımında, bireylerde yaşanan duygusal ve sosyal problemlerin şekillenmesinde çok önemli bir role sahip olmaktadır. Salgın hastalıkların psikolojik olarak sağlık ve refah üzerindeki etkilerini hafifletebilmek ve yönetebilmek adına bir kaynak sağlamadığı da görülmektedir. Salgın hastalığın akut döneminde, sağlık yöneticileri test, hastaların bakımı ve bulaşın önlemesine yönelik öncelikler vermektedirler ancak bireylerin psikolojik ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Salgın hastalık döneminde toplumun sağlığını ilgilendiren salgın durumları bireylerde yalnızlık, şaşkınlık, güvensizlik ve özellikle etiketlenmeye sebep olurken; toplum içinde ekonomik kayıpları, iş yeri ve okul kapanması, kaynak yetersizliği ayrıca ihtiyaçların yetersiz olarak karşılanması gibi birçok duruma neden olabilmektedir. Bu bağlamda salgın hastalık döneminde yaşanan bu gibi olumsuzluklar yoğun bir stres tepkisine veya psikolojik olarak rahatsızlıkların ortaya çıkmasına, sağlıksız davranışların oluşmasına, madde kullanımının artmasına ve uyulması gereken hijyen kurallarının göz ardı edilmesine neden olabilmektedir(Kardeş, 2020).

Salgın hastalıklarla ilgili yapılan psikolojik çalışmalar da salgın döneminde toplumların etkilenerek duygusal sıkıntılar yaşadığını göstermektedir. Bu bağlamda COVID-19 salgınından etkilenen tüm ülkelerin psikolojik olarak olumsuz bir şekilde etkileneceği kesin olarak bakılmaktadır. Bununla birlikte salgın hastalık döneminde büyük sorunlardan biri de ekonomik krizin bireylerde yaşanan belirsizlikler nedeni ile iktidar düşüncelerinin oluşmasına neden olmaktadır. Covid-19 benzerliğinden dolayı sıradan bir grip semptomu olan bireyde bile stres ve korku psikolojik sıkıntıları ortaya çıkartabilmektedir. Şüpheli vakanın az olması, semptom göstermemesi, hafif bir semptom göstermesi, salgın hastalığın ölüm oranının düşük seyretmesi bile psikolojik etkilerin çok daha ciddi olmasına neden olabilmektedir (Bekaroğlu, Yılmaz,2020).

Yapılan birçok çalışmalarda görülen COVID-19 enfeksiyonuna yakalanan ya da enfekte olduğu düşünülen hastaların can sıkıntısı, korku, yalnızlık hissi, öfke, kaygı ve uykusuzluk gibi çok yoğun duygusal ve davranışsal tepkiler gösterdikleri gözlemlenmiştir. Ortaya çıkan bu gibi tepkiler travma sonrası stres bozukluğu, panik bozukluk gibi bozukluklarla ayrıca paranoid ve psikotik belirtiler ve intihar ile ilişkilendirilmektedir. Ortaya çıkan bu semptomlar daha çok karantinaya alınmış hasta bireylerde daha fazla yaygın olarak görüldüğü belirtilmiştir (Erdoğan ve Hocaoğlu,2020).

Bilişsel bir bileşen olan kaygının açıklanması zor bir durum ya da bireye rahatsızlık veren durumların anlaşılması olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda duygusal bir durum olarak da

kabul edilmektedir. Kaygı, endişeli düşünceler, gerginlik, fiziksel değişiklikler ile birlikte ortaya çıkan bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Kaygı yaşayan bireyde belirtiler huzursuzluk, kontrolsüz endişe, sınırlı olma hali, motivasyon şeklinde yaşanan tepkiler olarak görülmektedir. Öz yetersizliği düşük olan bireylerde kaygı gibi olumsuz etkiler görülmekte ve olumsuzluk motivasyonu etkilemektedir. Birey yaşanan bu etkiler sonucunda kaçınma, çaresizlik, geri çekilme gibi etkiler sergilemektedir (Çiçek ve Almalı,2020).

Ani sinirlenme, devinim bozukluğu, taşkınlık, kişilik değişimi geçici olarak ve günlük işlerde hafıza kaybı gibi psikosomatik şikayetler ile kendini gösteren psikonevrotik bozukluğa histeri denilmektedir. Bireyin işlevselliğini aksatması, aşırı derece hayal gücünü ve korkularını ifade etmesiyle kendini gösteren nevrotik bir zihinsel hastalığı da temsil etmektedir. Bireyin çevresiyle uyumsuzlukları olmasına karşın gerçek hayatla bağlantısını kopartmamıştır. Birey aşamayacağı engellerle karşılaştığında ve sorunun üstesinden gelemediğinde ümitsizliğe kapılarak sorunlarını bilinçdışına iterek savunma mekanizmaları geliştirir ve inkar etmeyi tercih eder. Oluşan engelleri aşamayan birey çevresi tarafından da eleştirildiğinde ve baskıya maruz kaldığında kızar ve dışa vurmadan içinde tutmayı tercih etmektedir. Üst üste gelen sorunlar sıkıntıları doğurarak bireyin kendisine de huzursuzluk vermektedir. Bu bağlamda yaşanan uzun karantina dönemleri, bireylerde salgın hastalığa yakalanma korkuları, umutsuzluk, salgın hastalıkla ilgili yetersiz bilgi, can sıkıntıları, ekonomik olarak yaşanan zorluklar ve hastalığa yakalanıp damgalanma korkusu da kitlesel bir histeriye neden olabileceği risk faktörleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca Covid- 19 hastalığına yakalanan birey ya da şüphe duyan bireylerin yanı sıra bu bireylerin aile ve temasta bulunduğu kişilerde bile psikolojik rahatsızlıkların görülebileceği gibi hasta olan birey sayısının artması da kitlesel olarak da histeriye yol açılabileceğini düşündürmektedir (Özen, 2019).

Bireyin kendisini ya da bir başkasının fiziksel olarak bütünlüğünü tehdit eden korku, çaresizlik gibi duyguları da içinde barındıran ve ağır bir psikolojik travma sonrasında ortaya çıkan mental bir bozukluktur. Bireyin yaşamış olduğu stres verici bir durum karşısında ruhsal olarak yaşanan durumla baş edebilme kapasitesi arasında oluşan bir dengesizlik olarak tanımlanmaktadır ve yaşanan bu durumların etkisi daha uzun sürmektedir (Aykut ve Aykut, 2020).

Bireyde yineleyen beklenmedik ataklar, atakların tekrar tekrar edeceği yönelik bir beklenti anksiyetesi olabileceği ile ilgili senaryo kurarak ve ataklarla alakalı belirgin davranışları gösterme ile seyreden bozukluğa panik bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Panik bozukluk anksiyete bozuklukları arasında sık görülen kronik veya yineleyici olarak seyreden, sosyal ve işlevsel olarak yeti yitimine sebep olabilecek bir bozukluktur (Kır, 2020).

Bütün dünyayı etkisi altında bırakan COViD-19 virüsünün fiziksel etkileri yanında psikiyatrik belirtilere de sebep olduğu da bildirilmektedir. Sinir sistemine tutunmasının yanında enfeksiyonun sinir sistemine de tutunmadan da dolaylı bir şekilde psikolojik belirtileri de olabilmektedir. Wuhan' da başlayan COViD- 19 virüs salgını döneminde yapılan bir çalışmada 18 yaş üzeri ve 4872 bireyin hastalık prevalansı ile medya maruziyeti arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 18 yaş üzeri olan genel popülasyonun depresyon oranı %48,3, anksiyete oranı % 22,6 olurken depresyon ile anksiyete kombiansyon oranı %19,4 olarak görülmüştür. Bu çalışmaya katılan bireylerin %80 oranındaki fazlası sosyal medya da COViD-19 haberlerine maruz kaldığını bildirmişlerdir. Ayrıca son 1 hafta süresince medya haberlerine yüksek düzeyde maruz kalanların anksiyete sevipleri durumla ilişkili olarak, sosyal medya haberlerine daha az maruz kalanlara göre daha yüksek düzeylerde ve anlamlı olarak saptanmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışma sonuçlarına göre sosyal medya haberlerine daha

yüksek oranda maruz kalan bireylerin daha yüksek derecede ruhsal hastalık geliştirdikleri de görülmüştür. Ayrıca COVID-19 tanısı alan 144 bireyle Aynı çalışmada ayrıca COVID-19 tanısı alan ve hastanede yatarak tedavi altına alınan bireylerin anksiyete ve depresyon belirtilerinin yüksek seviyelerde olması ve sosyal desteğe sahip olabilme arasında bir ilişki olduğu da bildirilmiştir (Erdoğan ve Hocaoglu,2020).

Tüm dünya üzerinde görülen COVID-19 salgının neden olduğu ölümler ve acıların ötesinde sosyolojik ve psikolojik etkilerin olabileceği literatür bilgisi altında öngörülebilmektedir. Toplumsal olarak dayanışma ve aile bağlarının güçlü olduğu geleneksel aile yapısının olduğu toplumlarda özellikle yaşlı ve bakıma muhtaç olan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasında dayanışmanın olduğu ancak aile balarının ve toplumsal dayanışmanın daha az olduğu toplumlarda yaşlı ve bakıma muhtaç bireylerin daha fazla tehdiye maruz kaldıkları görülmüştür. 2020 Wang ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada Covid-19 virüsünün pandemisinde bireylerin psikolojik dayanıklılığı üstünde şiddetli bir şekilde etkisi olduğu bunun yanı sıra ailede ve birey üzerinde olumsuz etkilerine karşı korunmasında önemli olduğu da görülmüştür. 2020 yılında Cullen'in yapmış olduğu çalışmada nüfus üzerinde psikolojik etkileri ve salgının sonrasında hem hastalığın yayılımı hem de yaşanan duygusal sıkıntı ve sosyal bozuklukların oluşumunun şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Geçirilen bu pandemi süreci içerisinde literatür çalışmalarında ruh sağlığı konusu oldukça kısıtlıdır ve ilerleyen süreç içerisinde yapılan tüm çalışmaların sonuçları ile birlikte literatür kapsamı oldukça genişleyecek bu konu ile ilgili net ve detaylı bilgiler elde edilmiş olacaktır (Koçak ve Harmancı,2020).

Sonuç olarak, karantina başlıca bulaşıcı salgınlarla başa çıkmak için gerekli ve etkili bir stratejidir. Bununla birlikte, karantinanın olumsuz psikiyatrik sonuçlarla ilişkili olduğu ve karantinanın psikolojik etkilerinin aylar veya yıllar sonra tespit edilebileceği bildirilmiştir. Bu nedenle, karantina sürecinin bir parçası olarak psikolojik önlemler dikkate alınmalıdır (İzci, Kulacaoğlu ve Beştepe,2021).

Sonuç

Covid-19 pandemisinin fiziksel ve sosyal hayatımızı değil ruhsal bozuklukları da arttırdığı çalışmada yordayıcı olarak bulunduğu tespit edilmiştir. Pandemi beklenmedik bir durum olduğu ve pandemi sürecinin bizleri yeni normallere taşıdığından dolayı beraberinde de farklı sonuçları getirdiği ve bu olay gelişene kadar insanlar normal yaşantılarını sürdürmekteydi gelişen anormallik toplum yapısını bozulmasına neden olduğu gibi ekonomik alanda da etkilerinin olması, sosyal izolasyon, karantina, sosyal mesafe gibi alınan bu tedbirler insanları uyum sürecinde zora sokmuştur. Covid-19 gibi salgın hastalıklarla ilgili bireylerin endişelerinin nasıl değerlendirildiği, nasıl kavramsallaştırdığı ve klinik olarak nasıl değerlendirileceğine dair daha kapsamlı bir araştırma yapılması önerilir. Ayrıca Yaşanan salgın döneminde olumsuz psikolojik etkileri azaltmak için stratejiler geliştirilerek yapılacak araştırma verilerine ihtiyaç olacaktır ve bu araştırma sonuçları toplum nüfusunun psikolojisi ve davranışlarını analiz edebilmek için bütünleştirici parametre olarak kullanılabilir. Covid-19- döneminde virüs salgının dünya üzerinde önemli kırılma olduğu ve toplumlarında bu bağlamda reflekslerini değiştireceği ve uluslararası bütün sistemi ve ekonomiyi kalıcı biçimde dönüştüreceği öngörülmektedir. Yaşanan toplumsal ve ekonomik düzeni sarsan, örseleyen, belirsizlik, endişe, korku vs. insanlar için bir kriz olmuştur.

Özetle, Covid-19 döneminde toplumun bütün yönleri iş, spor, yediklerimiz, nerede yediklerimiz, ne yaptığımız konusunda yaşamımızın tüm yönleri etkilenmiştir. Bu dönemlerde,

toplum içinde yaşanan stres, kaygı, yalnızlık, belirsizlik ve depresyon gibi semptomların önüne geçebilmek için bireylerin zihinsel değerlendirilmeleri, tedavi ve destek hizmetlerinin geliştirilerek uygulanması da gereklidir. Ayrıca salgın döneminin psikolojik yönleriyle mücadele etmek için psikologlar, psikiyatristlerden oluşan ekiplerin oluşturulması ve bu durumdan etkilenen bireyler için psikososyal müdahalelerde bulunması da olumlu yönde etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Y., (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Akbaba, M., Kurt. B., ve Nazlıcan, E. (2014). Yeni Coronavirus Salgını: MERS-Cov. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 12(3), 217-227.
- Akboğa, Ö. Ş. (2020).Yeni Tip Koronavirüs (Covid-19) Salgını. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 153-162.
- Akgül, Ö. (2020). SARS-COV-2/Covid-19 Pandemisi. *Tıp Fakültesi Klinikleri Dergisi*, 3(1), 1-4.25(1).
- Akyüz, M. (2021).Salgın Hastalıklar, Sosyal Sorunlar ve Halk Sağlığı Bağlamında Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet "Social Work"*, 33.
- Araz, A., Harlak, H., & Meşe, G. (2007).Sağlık Davranışları ve Alternatif Tedavi Kullanımı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(2), 112-122.
- Ayata, R. Ve Çamur, G. (2020). Sosyal Hizmet Perspektifinden Covid-19 Pandemi Süreci Ve Sosyal Sorunlara Yönelik Kriz Değerlendirmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 21-38.
- Aydın, E. Y.,ve Çöl, M. T. D.(2006). *Türkiye'de İl Sağlık Yöneticilerinin Bulaşıcı Hastalık Salgınları ve Kontrolü Konusundaki Bilgi Düzeyleri Uygulamaları ve Salgınlarla İlgili Veriler* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Aykut, S., & Aykut, S. S. (2020). Kovid-19 Pandemisi Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu Temelinde Sosyal Hizmetin Önemi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 1(1), 56-66.
- Aytaç, Ö., & Kurttaş, M. Ç. (2015). Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. *Firat University Journal Of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1).
- Baltacı NN, Coşar B. COVID-19 pandemisi ve ruh beden ilişkisi. Coşar B, editör. Psikiyatri ve COVID-19. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.1-6.
- Bekaroğlu, E. ve Yılmaz, T. (2020). COVID-19 ve psikolojik etkileri: Klinik psikoloji perspektifinden bir derleme. *Nesne Dergisi*, 8(18), 573-584. DOI: 10.7816/nesne Dergisi, 08-18-14.
- Bingöl, O. (2017). Sosyolojik Reçetelerle Sağlık. Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, (28), 159-172.

- Çiçek, B. & Almalı, V. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde kaygı öz-yeterlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki: özel sektör ve kamu çalışanları karşılaştırması. *Turkish Studies*, 15(4), 241-260.
- Çubuk, B. (2020). *Covid-19 İle Gelen Kayıp Nesne, Yas ve Depresyon*. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(21), 90-99.
- Dhama, K., Khan, S., Tiwari, R., Sircar, S., Bhat, S., Malik, YS, ... & Rodriguez-Morales, AJ (2020). Coronavirus Disease 2019 – COVID-19. *Clinical Mikrobiology Reviews*, 33 (4).
- Dikmen, A. U., Kına, M. H., Özkan, S., & İlhan, M. N. (2020). Covid-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *Journal Of Biotechnology And Strategic Health Research*, 4, 29-36.
- Dizer, U., & Demirpek, U. (2009). Pandemilerde Kan Hizmetleri. *İnfeksiyon Dergisi*, 23(1).
- Erdoğan, A., & Hocoğlu, Ç. (2020). Enfeksiyon hastalıklarının ve pandeminin psikiyatrik yönü: Bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 72-80.
- Emiral, E., Çevik, Z. A., ve Gülümser, Ş. (2020). Covid-19 Pandemisi ve İntihar. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*, 5, 138-147.
- Güreşçi, M. (2020). Covid-19 Salgınında Türkiye’de Kriz Yönetimi İletişimi: Tc Sağlık Bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 53-65.
- Hasöksüz, M., Saraç, F., & Yıldırım, M., (2020). COVID-19: Virüsün Özellikleri Ve Kökeni. *COVID 19: Pandemi Dersleri 2020 (Ss.1-6)*, Ankara: *Türkiye Klinikleri Yayınevi*.
- İnce, S. Ç. Covid-19 Pandemisi ve Kronik Ruhsal Hastalığı Olan Bireylere Yansımaları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 201-220.
- İzci.F., Kulacaoğlu, F., & Bestepe, E. E. Covid-19 Pandemisinde Toplum ve Sağlık Çalışanlarının Ruh Sağlığı ve Koruyucu Önlemler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(1), 126-134.
- Kara. E., (2020). KOVİD-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 28-34.
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(1), 541-573.
- Kardeş, V. Ç.(2020). Pandemi Süreci ve Sonrası Ruhsal ve Davranışsal Değerlendirme. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 4(2), 160-169.
- Kamer, E., ve Çolak, T. (2020). Covid-19 İle Enfekte Bir Hastasının Operasyona İhtiyacı Olduğunda Ne Yapmalıyız: Cerrahi Öncesi, Cerrahi Sırası ve Cerrahi Sonrası Rehberi. *Turk J Colorectal Dis*, 30, 1-8.
- Kır, G. (2020). *Panik bozukluğu hastalarında obsesif inanışlar ve üst bilişlerin incelenmesi* (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Koçak, Z. ve Harmancı, H. (2020, Ekim). Covid-19 pandemi sürecinde ailede ruh sağlığı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 183-207.

- Kordalı, G. (2020). Pandemi Sürecinde Çalışanlara Yönelik Riskler Çalışana Destek Ve Özbakım. *İdeal Sosyal Hizmet Dergisi*.
- Özkan, E. T. (2020). Pandemi Nedeni Olan Sars-Cov-2. *Turkey Health Literacy Journal*, 1(2), 95-105.
- Özen, Y. (2019). Körler Ülkesinde Hem Görmek Hem De Sağır Olmak Suçtur!!!. *The Journal Of Social Science*, 3(5), 314-321.
- Tekin, A. Ve Özkul, M. (2007). Sağlık-Hastalık Olgusu Ve Toplumsal Kökenleri. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.